

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Pavla Strnadová

Vazba jako prostředek ultima ratio

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ingrid Galovcová, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28. 6. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 431.405 znaků včetně mezer.

Pavla Strnadová

V Praze dne 28. 6. 2021

Poděkování

Děkuji vedoucí mé diplomové práce, JUDr. Ingrid Galovcové, Ph.D., za cenné připomínky, podněty a věcnou kritiku při zpracování této práce, její ochotu, vstřícnost a věnovaný čas. Děkuji svým nejbližším za podporu poskytovanou nejenom během psaní této diplomové práce, ale během celého studia. Nejvíce za to děkuji své matce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Zaručení práva na osobní svobodu	4
1.1 Právo na osobní svobodu v nadnárodní a národní úpravě	4
1.1.1 Osobní svoboda a její zbavení ve světle Úmluvy a judikatury Evropského soudu pro lidská práva	5
1.1.2 Listina a její pohled na osobní svobodu včetně zbavení osobní svobody	7
1.2 Související základní práva a principy	9
1.2.1 Zásada řádného zákonného procesu	10
1.2.2 Presumpce nevinny	11
1.2.3 Zásada zdrženlivosti	13
2 Vazba jako prostředek k zajištění osob.....	16
2.1 Institut vazby obecně	16
2.1.1 Povinná vazba? Ne.	17
2.1.2 Vazba netrestá a trest ani nepředvídá	18
2.1.3 Zákonné podmínky pro vazbu	21
2.2 Vazební důvody	28
2.2.1 Útěková vazba	28
2.2.2 Koluzní vazba.....	34
2.2.3 Předstižná vazba	42
2.3 Trvání vazby	48
2.3.1 Jak dlouho může obviněný strávit ve vazbě?	49
2.3.2 Přísně sledovaný počátek a konec vazby	53
2.3.3 Délka vazby jako proces požadující vývoj vazebních důvodů.....	58
3 Možnosti náhrady vazby	61
3.1 Společné atributy mírnějších zajišťovacích opatření.....	61
3.2 Převzetí záruky za obviněného	64
3.2.1 Zájmové sdružení občanů jako subjekt zaručující se za obviněného	65
3.2.2 Obviněnému může pomoci i důvěryhodná osoba	67
3.2.3 Samotná podstata nabízené záruky.....	70
3.3 Písemný slib obviněného	73
3.3.1 Jak a co obviněný slibuje?.....	73

3.3.2	Slib obviněného v praxi.....	78
3.4	Dohled probačního úředníka	81
3.4.1	Podmínky pro stanovení dohledu	81
3.4.2	Úloha probačního úředníka	83
3.4.3	A na co probační úředník dohlíží?	87
3.5	Uložení předběžných opatření	91
3.5.1	Základní informace o předběžných opatřeních	92
3.5.2	Devět druhů předběžných opatření	97
3.6	Elektronický monitoring – praxe nebo fikce?	104
3.6.1	Možnosti a fungování elektronického monitoringu	105
3.6.2	Statistiky jako ukazatel využívání elektronického sledování.....	107
3.7	Složení peněžitě záruky	110
3.7.1	Přípustnost kauce a její složitel	110
3.7.2	Výše peněžitě záruky	114
3.7.3	Propadnutí kauce a její další použití	118
3.7.4	Kauce v teorii, praxi a budoucnu.....	124
4	Formální vazební právo	127
4.1	Kdo o vazbě rozhoduje, jakou formou a kde?	127
4.1.1	Příslušné orgány a forma jejich rozhodnutí.....	127
4.1.2	Vazební zasedání.....	131
4.2	Druhy vazebního rozhodování.....	134
4.2.1	Vzetí do vazby či prodloužení vazby aneb rozhodování ex offo	135
4.2.2	Aktivita obviněného vedoucí k vazebnímu rozhodování.....	139
	Závěr.....	144
	Seznam použitých zkratk.....	149
	Seznam použitých zdrojů	150
	Vazba jako prostředek ultima ratio	161
	Abstrakt	161
	Klíčová slova: osobní svoboda, vazba v trestním řízení, náhrady vazby.....	162
	Abstract	163
	Key words: personal freedom, custody in criminal proceedings, substitution of custody	164

Úvod

Právní normy v různorodé podobě existují v jednotlivých státech již odedávna, přičemž v době, kdy ještě zakotveny nebyly, se lidé řídili minimálně normami společenskými. Jakmile je však jakékoliv pravidlo chování určitým způsobem stanoveno, najdou se jednotlivci, kteří jej, zaviněně či nikoliv, začnou porušovat. Pakliže je v mezích působnosti našeho právního řádu spáchán skutek, který naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu dle norem trestněprávních, pachatele je třeba uznat vinným a uložit mu odpovídající sankci. Cesta k takovému závěru vede přes uskutečnění zákonného trestního stíhání, jež si ovšem vyžaduje přítomnost obviněné osoby. Vedle uvedeného přístupu je všem fyzickým osobám zaručena osobní svoboda. S ohledem na její důležitost je řazena mezi základní práva a svobody, jež jsou upraveny na ústavněprávní úrovni. Demokratický právní stát se pak má zasazovat nejen o to, aby sám do osobních svobod lidí nadbytečně nezasahoval, ale aby k takovým intervencím nedocházelo ani ze strany třetích osob, neboť tím vyjadřuje svůj respekt k základním právům a svobodám. Právě požadavek přítomnosti obviněného během trestního stíhání se společně s ústavněprávní garancí osobní svobody střetává v zajišťovacím institutu vazby, o němž pojednává předkládaná diplomová práce.

Vazbu si vzhledem k tomu lze představit jako minci, jejíž jedna strana přispívá k naplňování účelu trestního stíhání, nicméně strana druhá silně zasahuje do osobní svobody obviněného. To je důvodem, proč přístup k uplatňování vazby nebyl, není a pravděpodobně nikdy ani nebude jednotný a nesporný. Státní zástupci, policisté a mnohdy i soudci vnímají vazbu jako nezbytný zajišťovací prostředek, obhájci v trestních věcech namítají, že obviněný je vzat do vazby i tam, kde to nezbytné není, odborníci teorie vazbu dokonce označují za „*nutné zlo trestního řízení*“ a laická veřejnost považuje vazbu velmi často za trest.¹ Škála právních názorů je pestrá a vyjma posledního, který je naprosto lichý, vede kompromis ostatních podle mého názoru k pojetí vazby jako prostředku *ultima ratio*, který je potřeba prosazovat. Ten musí být pečlivě brán v úvahu při připravované rekodifikaci trestního práva procesního, díky čemuž je problematika vazby stále aktuálním tématem.

Cílem mé diplomové práce je poskytnout ucelený obraz nejenom na právní úpravu vazby v trestním řízení, ale taktéž na její aplikační praxi. Ta se totiž velice často dostává až na úroveň Ústavního soudu ČR, který s odkazem na ústavněprávní rovnu judikaturu bohatě formuje, což následně hraje významnou roli. Pozornost bude věnována zejména materiálnímu vazebnímu

¹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. VII (dále citováno jako „RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*.“).

právu, stručně však popíšu aspekty osobní svobody i formální stránku věci. Ve smyslu daného institutu jako nejkrajnějšího zajišťovacího prostředku si jako další cíl kladu vytvoření souhrnného vhledu do jednotlivých náhrad vazby. Mimo přiblížení se k jejich základním ustanovením se pokusím zahrnout poznatky vycházející z praxe, kriticky na ně nahlédnout a případně navrhnout změny *de lege ferenda*. Ústředním cílem, který oba předchozí spojuje, je celkově zanalyzovat a zhodnotit vazební právo pod vlivem prozařování ústavněprávní garance osobní svobody jednotlivce s důrazem na dodržování materiálních podmínek vazby a upřednostňování mírnějších opatření nahrazujících vazbu. Nutnost komplexního pohledu byla i důvodem pro mou volbu tématu této práce, neboť právo obecně považuji za zajímavý obor hlavně proto, že jeho dílčí odvětví nelze striktně oddělovat a nahlížet na ně izolovaně. Prostředek vazby je toho typickým příkladem, neboť ačkoliv jej řadíme primárně do trestního práva procesního, jeho přesah lze nalézt v právu ústavním či právu mezinárodním.

Diplomová práce je rozdělena vyjma úvodu a závěru do čtyř kapitol, přičemž jako stěžejní předkládám část druhou a třetí. Jelikož tvrdím, že je nutné uchopit vazbu z lidskoprávního hlediska, první kapitola se bude zabývat osobní svobodou jednotlivce. Její chápání a podmínky jejího zbavení ve světle nadnárodních i národních dokumentů budou předcházet souvislostem opatření vazby s třemi důležitými právními zásadami a principy. Druhá kapitola se již konkrétně pověnuje charakteru vazby, jak je nutné ji vnímat a jak nikoliv, nezbytným předpokladům pro použití vazby a otázkou jejího trvání. Mezi požadavky, které není možné nikterak obejít, budou obsaženy obecné podmínky a zvláštní zájem zaměřím na vazební důvody, tj. útěkový, koluzní a předstižný. Možnosti náhrady vazby budou zachyceny v kapitole třetí, která bude uvozena jejich společnými atributy. Posléze se pokusím odděleně vyobrazit záruku zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby schopné příznivě ovlivňovat obviněného, písemný slib obviněného, dohled probačního úředníka, uložení předběžných opatření a peněžitou záruku. Nebude chybět ani krátký exkurs do oblasti elektronického monitoringu jako doplňku některých náhrad. Čtvrtá kapitola se bude zabývat formálním vazebním právem. Pojedná o orgánech, které jsou oprávněné k rozhodování o vazbě, jakou formou a při jaké příležitosti tak činí. Závěrem vyzdvihne nejtypičtější případy vazebního rozhodování. Nutno podotknout, že diplomová práce z důvodu rozsahu nezahrnuje oblast nahrazení vazby mladistvého obviněného, speciální druhy vazby používané při mezinárodní justiční spolupráci a výkon vazby.

Při zpracování tohoto tématu budu vycházet z příslušných právních předpisů a jejich důvodových zpráv, monografií obsahujících problematiku vazebního práva, odborných publikací a článků a ve velkém rozsahu z početné judikatury. Vynasnažím se, aby práce neobsahovala toliko

deskriptivní metodu, ale také analytickou, syntetickou a ve vhodných momentech metodu komparativní s předchozím právním zakotvením. Věřím, že u sporných záležitostí vyjádřím vlastní názor a případnou věcnou kritiku. Své úvahy a závěry přednesu tak, aby bylo znatelné, že slovní spojení „*vazba jako prostředek ultima ratio*“ není a nemá být pouhou frází.

1 Zaručení práva na osobní svobodu

1.1 Právo na osobní svobodu v nadnárodní a národní úpravě

Právo na osobní svobodu neoddiskutovatelně patří mezi základní práva člověka, ba dokonce jej lze považovat za pilíř oněch základních práv, na který ostatní práva určitým způsobem navazují. Ve vztahu ke klasifikaci základních lidských práv je osobní svoboda řazena do tzv. první generace, jež obsahuje ta fundamentální práva a svobody, která byla deklarována v jednotlivých dokumentech v průběhu 17. a 18. století,² přičemž právo na osobní svobodu je pravděpodobně tím úplně nejstarším. I přesto, že zakotvení samotné svobody mělo bezpochyby pro její vývoj značný vliv, osobní svoboda ve všech jejích významech vychází z přirozenoprávní koncepce, a proto každému jedinci náleží ze své podstaty.

S ohledem na skutečnost, že osobní svobodu lze chápat ve smyslu filosofickém jako jedno z práv, jež je integrální součástí existence právního státu vůbec, a taktéž ve smyslu hmatatelném jako osobní tělesnou svobodu člověka, je nutné podotknout, že ve vztahu k institutu vazby jednotlivé prameny práva upravují onu hmatatelnou, materiální stránku. Tu si lze představit jako absenci uzavřených stěn, ve kterých by osoba byla nucena pobývat, v blízkém spojení s takřka nekonečnými možnostmi společenského života, který nabízí život mimo vězení, tzv. na svobodě.³

Historicky lze nalézt zakotvení osobní svobody v jistém slova smyslu již v dokumentu Magna charta libertatum z roku 1215, kde se vymezila stran svévolného zatčení. Důležitým milníkem se ukázal být *Habeas Corpus Act* z roku 1679, který kodifikoval, jak samotný název vypovídá, princip pocházející z angloamerické právní kultury, tzv. *habeas corpus*. Dle uvedeného právního dokumentu každý, kdo byl orgánem výkonné moci zbaven osobní svobody, měl následně právo být bezodkladně předán soudu tak, aby tento rozhodl o zákonnosti uvěznění či propuštění.⁴ Princip *habeas corpus* tak nadále tvořil a tvoří součást jednotlivých právních řádů, a to minimálně ve smyslu materiálním, kdy je jeho podstata promítnuta do souvisejících institutů bez výslovného zakotvení. Bez ohledu na zeměpisné hranice a potažmo hranice právních řádů se tak následně záruka osobní svobody objevila v roce 1789 ve francouzské Deklaraci práv člověka a občana v čl. 7 ve vztahu k trestnímu řízení, konkrétně zatčení a uvěznění. Pátý dodatek k Ústavě USA z roku 1791 poté obecně stanovil, že bez řádného soudního procesu nikdo nesmí být zbaven

² ZOUBEK, V. In: GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 294.

³ MOLEK, P. *Základní práva. Svazek druhý - Svoboda*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2019, s. 58.

⁴ LANGÁŠEK, T. In: WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s. 219 – 221 (dále citováno jako „WAGNEROVÁ, E. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*.“).

svobody.⁵ V rámci novodobé historie lze dohledat právo na osobní svobodu prakticky ve všech nejpodstatnějších předpisech týkajících se základních práv a svobod, to jest ve Všeobecné deklaraci lidských práv (1948), která s ohledem na svůj stav právní nezávaznosti pouze stručně deklaruje základ osobní svobody, taktéž v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (1966), jehož znění se zaměřuje na osobní svobodu a její omezení ve světle trestního stíhání, a v neposlední řadě v Listině základních práv EU (2000), která právo na osobní svobodu stanovuje každému, nicméně ve zbylém odkazuje na Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 (dále jen „*Úmluva*“).⁶

Aktuálně jsou pro osobní svobodu a její zbavení v právní úpravě České republiky relevantní především dva prameny práva, kdy nadnárodní představuje Úmluva a národní reprezentuje Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*Listina*“).

1.1.1 Osobní svoboda a její zbavení ve světle Úmluvy a judikatury Evropského soudu pro lidská práva

Úmluva upravuje problematiku osobní svobody ve svém čl. 5, který následuje po člancích zaobírajících se právem na život (čl. 2), zákazem mučení (čl. 3) a zákazem otroctví a nucených prací (čl. 4). Toto zařazení nevypovídá o ničem jiném než o důležitosti této konkrétní svobody. Kmec uvádí, že i přesto se jedná o ustanovení, jehož aplikace je pro orgány vykládající Úmluvu snad úplně nejtěžší.⁷

Hned v prvním odstavci je deklarováno, že právo na svobodu a osobní bezpečnost náleží každému. Uvedenou proklamaci je nutné vykládat doslovně, když oním „každým“ je myšlena opravdu každá fyzická osoba, a to bez ohledu na to, zda je v dané chvíli svobodná, anebo zda je v tomto ohledu již nějakým způsobem omezena nebo je svobody dokonce zbavena.⁸ Druhá část prvního odstavce vymezuje taxativní výčet případů, za kterých ke zbavení osobní svobody dojít může. Ačkoliv je podle Molka tato struktura netradiční,⁹ dle mého názoru se jedná o logické uspořádání, když jsou přímo u obecného pravidla určeny jeho výjimky, a tak není třeba odkazu

⁵ MOLEK, P. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s. 21 – 22.

⁶ MOLEK, P. *Základní práva. Svazek druhý - Svoboda*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2019, s. 62 - 63.

⁷ KMEC, J. In: KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 469 (dále citováno jako „KMEC, J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*.“).

⁸ Tamtéž, s. 469.

⁹ MOLEK, P. *Základní práva. Svazek druhý - Svoboda*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2019, s. 60.

na žádná další ustanovení. Nicméně není možné přehlédnout, že Úmluva stanoví, že všech případů zbavení svobody se týká povinnost postupovat v souladu s řízením, které je stanoveno zákonem, a tedy určitým způsobem odkazuje na národní právo. Při doslovné interpretaci by bylo možné dospět právě k závěru, že je tím myšleno pouze vnitrostátní právo, nicméně Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) judikoval, že použitou formulaci je třeba vykládat extenzivně ve smyslu slučitelnosti se záměrem samotného článku, kterým je ochrana jednotlivce před libovůlí, a to například ve věci Lukanov proti Bulharsku.¹⁰ Za předpokladu, že stát je smluvní stranou Úmluvy, vzniká pomyslný uzavřený kruh, kdy v případě porušení řízení dle domácího práva dochází automaticky k porušení čl. 5 Úmluvy, která je vlastně součástí rozhodujícího vnitrostátního práva.

Aby byla zajištěna zákonnost zbavení osobní svobody, individuální věc musí být zařaditelná pod jeden z případů v taxativním výčtu čl. 5 odst. 1 Úmluvy. S ohledem na to, že se jedná o výčet vyčerpávající, nelze při výkladu postupovat extenzivně, ale právě naopak.¹¹ Restriktivní výklad těchto výjimek, kdy za žádných okolností nelze překročit striktní dikci daného ustanovení, byl potvrzen ESLP v nejedné projednávané věci, např. D. G. proti Irsku.¹² Na vazbu, ale i zadržení či zatčení, se vztahuje možnost zbavení osobní svobody uvedená v písm. c) předmětného ustanovení, jež představuje tzv. vazební písmeno¹³ a jež dovoluje: „*zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání*“. Ve všech třech případech je tímto jasně daný cíl, ke kterému má zbavení osobní svobody mířit, to jest k předvedení osoby před příslušný soud za účelem rozhodnutí o zbavení svobody nebo za účelem meritorního rozhodnutí. Totéž ESLP důrazně vyjádřil ve věci Lawless proti Irsku, kde bylo shledáno, že čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy tvoří jeden celek s odst. 3 téhož článku, a proto jej nelze vykládat bez vzájemné souvislosti.¹⁴ Nejednotné názory panují na to, zda jsou tři výslovně stanovené důvody na sobě závislé, či jsou zcela alternativní. Repík shledává, že důvod nutnosti zabránit spáchání trestného činu a důvod nebezpečí útěku jsou vždy vázány na důvodné podezření ze spáchání trestného činu a nemohou být samy o sobě podkladem pro oprávněné zbavení osobní svobody.¹⁵ Kmec ve své podstatě souhlasí s provázáním nebezpečí útěku s důvodným podezřením

¹⁰ Rozsudek ESLP Lukanov proti Bulharsku ze dne 20. 3. 1997, stížnost č. 21915/93.

¹¹ KMEC, J. In: KMEC, J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*, s. 479.

¹² Rozsudek ESLP D. G. proti Irsku ze dne 16. 5. 2002, stížnost č. 39474/98.

¹³ MOLEK, P. *Základní práva. Svazek druhý - Svoboda*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2019, s. 72 – 73.

¹⁴ Rozsudek ESLP Lawless proti Irsku ze dne 1. 7. 1961, stížnost č. 332/57.

¹⁵ REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: ORAC, s.r.o., 2002, s. 219 – 222.

ze spáchání trestného činu, ale ohledně zabránění ve spáchání trestného činu uvádí, že blízká souvislost v úzkém slova smyslu s důvodným podezřením ze spáchání trestného činu nebyla judikaturou ESLP dovozena.¹⁶ I přesto, že v již zmíněné věci Lawless proti Irsku bylo ze strany ESLP řečeno, že všechny tři důvody jsou na sobě nezávislé,¹⁷ osobně se spíše přikláním k interpretaci vyjádřené ve věci Jėčius proti Litvě, kde bylo konstatováno, že zbavení osobní svobody podřaditelné pod čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy je možné pouze pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu za současné podmínky probíhajícího trestního stíhání a za účelem předvedení jednotlivce před příslušný soudní orgán.¹⁸

Uvedené podmínky jsou předpokladem pro zákonné zbavení osobní svobody. S tím souvisí palčivá otázka, jak odlišit zbavení osobní svobody dle čl. 5 Úmluvy od omezení osobní svobody ve smyslu omezení svobody pohybu dle čl. 2 Protokolu č. 4 Úmluvy. Nejdůležitějšími vodítky pro rozlišení těchto dvou těsně prolínajících se institutů je jejich stupeň a intenzita, jež samozřejmě ovlivňuje spousta dalších faktorů jako je např. délka, druh či účinky, což bylo poprvé stanoveno plénem ESLP ve věci Guzzardi proti Itálii.¹⁹ Autoři k této problematice v souladu s judikaturou ESLP uvádí, že odlišnosti lze perfektně demonstrovat na v českém právním řádu alternativním trestu, trestu domácího vězení. Pokud se tedy jedná o domácí vězení, kdy je jednotlivec nucen zůstat ve svém domově bez výjimek, jedná se o zbavení jeho osobní svobody. Naopak pokud i přes uložený trest domácího vězení osoba dochází do zaměstnání a doma se musí zdržovat v určitých časových úsecích, zejména v noci, intenzita takového zásahu nezakládá zbavení osobní svobody, „pouze“ její omezení.²⁰ Při hodnocení, zda se jedná o zbavení či omezení osobní svobody nelze považovat délku takového opatření za elementární hledisko, ačkoliv by to tak širokou veřejností mohlo být chápáno. Případ Novotka proti Slovensku, kde ESLP uzavřel, že i relativně krátká doba jako 55 minut na policejní stanici pro zjištění totožnosti je zbavením osobní svobody ve smyslu čl. 5 Úmluvy,²¹ je zářným příkladem.

1.1.2 Listina a její pohled na osobní svobodu včetně zbavení osobní svobody

Listina obsahuje právo na osobní svobodu ve svém čl. 8, který navazuje na čl. 6 – právo na život a čl. 7 – nedotknutelnost osoby a zákaz mučení, a který předchází čl. 9 – zákaz nucených

¹⁶ KMEC, J. In: KMEC, J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*, s. 486 – 488.

¹⁷ Rozsudek ESLP Lawless proti Irsku ze dne 1. 7. 1961, stížnost č. 332/57.

¹⁸ Rozsudek ESLP Jėčius proti Litvě ze dne 31. 7. 2000, stížnost č. 34578/97.

¹⁹ Rozsudek pléna ESLP Guzzardi proti Itálii ze dne 6. 11. 1980, stížnost č. 7367/76.

²⁰ MOLEK, P. *Základní práva. Svazek druhý - Svoboda*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2019, s. 66; TOMOSZEK, M. In: BARTOŇ, M. a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 270.

²¹ Rozhodnutí ESLP o nepřijatelnosti Novotka proti Slovensku ze dne 4. 11. 2003, stížnost č. 47244/99.

prací a služeb a čl. 10 – právo na soukromí v širším smyslu. I z důvodu této systematiky je právo na osobní svobodu taktéž v českém právním řádu považováno za jedno z těch nejdůležitějších základních, do kterého má být zasahováno pouze ve výjimečných případech přiměřeně citlivě, což ostatně potvrdil i Ústavní soud ČR ve svém nálezu I. ÚS 645/99.²² Osobní svoboda je jeden z dílčích aspektů nedotknutelnosti člověka a principiálně funguje ve spojení s ostatními základními právy a svobodami tak, že výsledkem je systém chránící osobní prostor jednotlivce.²³ Z uvedeného plyne harmonie mezi pojetím osobní svobody Listinou a Úmluvou, když je v obou právních dokumentech právo na osobní svobodu považováno za jednu z primárních podmínek důstojného života.

V odst. 1 čl. 8 Listiny je deklarováno zaručení osobní svobody a Klíma z této formulace dovozuje neuchopitelnost osobní svobody jako takové.²⁴ Proklamace zaručení osobní svobody, jakkoliv jednoduše zakotvená, ukládá státu závazky jak v negativním slova smyslu, tak i v tom pozitivním. Stát, resp. veřejná moc musí respektovat nejenom ústavně zakotvenou úpravu týkající se zbavení osobní svobody jednotlivců, zároveň ale musí zajistit ochranu před zásahy do osobní svobody ze strany třetích osob, a to jak formou vytvoření právní regulace, tak vykonáváním kontroly v zařízeních zákonně zbavujících jednotlivce osobní svobody, či případným efektivním zásahem v konkrétním případě.²⁵

Generální klauzule týkající se možnosti zbavení osobní svobody je uvedena v čl. 8 odst. 2 Listiny, kde je stanoveno, že nikdo nesmí být jednak stíhán, jednak zbaven svobody způsobem a pro důvody, jež by nebyly v souladu se zákonem. Langášek k tomuto uvádí: „*Ustanovení čl. 8 odst. 2 přitom chrání osobní svobodu proti nejintenzivnějším zásahům, jakým je typicky uvěznění (resp. detence v širším smyslu), tj. úplné, zpravidla (avšak nikoliv nutně) déletrvající zbavení osobní svobody vytržením z domova (či obecněji z místa zvoleného pobytu), kruhu rodiny a přátel i širších profesních a společenských vazeb a nedobrovolným umístěním v uzavřeném prostoru, spojeným se zbavením možnosti rozhodovat o podstatných aspektech svého života.*“²⁶ Podle mého názoru se mu tímto podařilo stručně a jasně definovat zbavení osobní svobody jako takové. Zbavení osobní svobody za účelem vzetí jednotlivce do vazby upravuje odst. 5 předmětného článku, který se s formulací vypořádává obdobně, když říká, že žádná osoba

²² Nález Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. I. ÚS 645/99.

²³ ŠNEBERGEROVÁ, S. In: KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 989.

²⁴ Tamtéž, s. 990.

²⁵ LANGÁŠEK, T. In: WAGNEROVÁ, E. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*, s. 221.

²⁶ Tamtéž, s. 218.

nemůže být vzata do vazby, a pokud se tomu tak stane, musí se jednat o postup stanovený zákonem ohledně důvodů a doby, a navíc se tak může dít pouze na základě rozhodnutí soudu.

Z uvedeného vyplývá, že na ústavněprávní úrovni jsou stanoveny 3 náležitosti, které musí být splněny pro to, aby vzetí do vazby nebylo napadnutelné pro nezákonnost. Jedná se o 1) zákonné důvody, 2) zákonem stanovenou dobu a 3) rozhodnutí soudu. Všechny podmínky upravuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TŘ“), který se vazbou zabývá v ustanovení § 67 a následující. Posledně jmenovanou podmínku je třeba vykládat doslovně, ne-li až restriktivně – o vzetí do vazby obviněného rozhoduje jen a pouze soud. V minulosti tomu tak však nebylo, tato pravomoc byla svěřena do rukou prokurátora, a to až do přijetí Listiny a z toho vycházející novely provedené zákonem č. 558/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád a zákon o ochraně státního tajemství, ve znění pozdějších předpisů.²⁷ Zpětně byla tato úprava podrobena kritice Ústavního soudu ČR v jeho nálezu I. ÚS 573/02, ve kterém byl s odkazem na judikaturu ESLP, kterou mimo jiné představuje i rozsudek ESLP ve věci Krejčíř proti České republice,²⁸ vysloven názor, že rozhodování o vazbě, ať už se jedná o prvotní zbavení osobní svobody nebo o přezkoumávání takového zbavení, náleží toliko nezávislému a nestrannému orgánu.²⁹ Prokurátor, respektive státní zástupce nezávislý a nestranný ze své podstaty v rámci trestního řízení není. S ohledem na jeho postavení a kontradiktornost obecně se i já s názorem, že rozhodování státního zástupce v tomto případě, tj. o vzetí obviněného do vazby není správné, ztotožňuji.

Znění Listiny týkající se osobní svobody a jejího zbavení v souvislosti s uvalením vazby je ve srovnání s právní úpravou Úmluvy relativně strohé. Jistou míru konkretizace nicméně shledávám v tom, že čl. 5 Úmluvy odkazuje na vnitrostátní právo bez ohledu na právní sílu předpisu, avšak Listina zakotvuje výhradu zákona, a proto bližší podmínky nemohou být upraveny předpisem nižší právní síly nežli zákonem. Tím oním zákonem je právě TŘ. Protože vazba je v našem právním řádu institutem čistě trestněprávním, žádný civilněprávní předpis ji neupravuje.

1.2 Související základní práva a principy

Veškeré principy a instituty v právu obecně se vzájemně prolínají, je potřeba na ně nahlížet jako na celek, vazbu nevyjímaje. Nelze ji vnímat pouze ve spojitosti s osobní svobodou, jakožto svobodou, která je v jejím důsledku primárně zasažena. Z mého pohledu základními zásadami,

²⁷ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržetí a vazba v českém trestním procesu*, s. 184 – 185.

²⁸ Rozsudek ESLP Krejčíř proti ČR ze dne 26. 3. 2009, stížnosti č. 39298/04, 8723/05.

²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 573/02.

které je nutné v této souvislosti zmínit, jsou zásada řádného zákonného procesu, presumpce nevinny a zásada zdrženlivosti.

1.2.1 Zásada řádného zákonného procesu

Zásada řádného zákonného procesu neboli zásada zákonnosti vychází z několika mezinárodních, ústavněprávních i zákonných právních předpisů. Jedná se totiž o tak významný princip, který je zdůrazňován jako základní stavební kámen jakéhokoliv řízení, včetně trestního, do kterého nelze zasáhnout a který nelze porušit.

Domnělý vrchol pyramidy normativních dokumentů zastává Úmluva, jejíž čl. 6 odst. 1 představuje základ spravedlivého procesu řízení. Komplexní pojetí práva na spravedlivý proces mimo jiné dotváří právě zásada řádného zákonného procesu, která je s ostatními aspekty práva na spravedlivý proces provázána a jejímž cílem je tzv. „*fair*“ proces. Zákonná úprava nevychází však pouze z uvedeného čl. 6 odst. 1 Úmluvy, nicméně širší původ nalézáme taktéž v ústavním zákonu č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*Ústava*“), konkrétně v čl. 2 odst. 3, který zakotvuje zásadu enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí a její rámec ve smyslu případů, mezí a způsobů. Obdobně je koncipován čl. 2 odst. 2 Listiny s tím, že přesněji ve vztahu k trestnímu řízení jako podklad slouží již zmiňovaný čl. 8 odst. 2 Listiny. Vzhledem k tomu, že zásada řádného zákonného procesu je zakotvena v ústavním pořádku a že v rámci TŘ je zmíněna na prvním místě, je považována za tu nejdůležitější zásadu vůbec.

Klíčovost zásady řádného zákonného procesu se vyjímá zejména v porovnání se zásadou materiální pravdy, což je nejenom další základní zásada trestního řízení vyjádřená v ustanovení § 2 odst. 5 TŘ, ale taktéž i samotný účel trestního řízení. Trestní řízení a činnosti během něho vyvíjené mají směřovat ke zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností v rozsahu nezbytném pro učinění rozhodnutí. V tomto smyslu může dojít ke kolizi a je tak nutné si odpovědět na otázku, jestli zde účel světlí prostředky. Odpovědí je, že nikoliv. Šámal ve vztahu k trestnímu řízení socialistického období v 50. letech či normalizačního období v 70. a 80. letech uvádí, že tehdy bylo cílem zjištění absolutní pravdy, což je jednak nedosažitelné a jednak to má negativní vliv zejména na nekalé praktiky využívané pro dosažení doznání obviněného ve spojení s nadřazeností zjištění objektivní pravdy nad zákonným procesem. Na základě těchto, ale i dalších indicií došel k závěru, že v druhé polovině 20. století se stále uplatňovala zásada typická pro inkviziční proces „*Non refert quomodo veritas habeatur, dummodo habeatur.*“ aneb „*Na tom nezáleží, jakými metodami byla pravda získána, pokud byla získána.*“, což nadále nelze, zvláště v demokratickém právním státu tolerovat. Netvrdí však, že by od hledání pravdy mělo být naprosto

upuštěno, avšak má být získávána správným a zákonným způsobem s ohledem na další hodnoty spravedlnosti.³⁰ Osobně k tomu dodávám, že konstrukce užívaná v podstatě nedávno se z pohledu dnešní doby zdá absurdní a absolutně nepochopitelná. Ze Šámalovy idey týkající se nového uspořádání a zakotvení základních zásad vycházíme v současnosti, když shrnul, že zjištění objektivní pravdy ve smyslu pravdy absolutní je nutné nahradit pojetím pravdivého skutkového zjištění bez důvodných pochybností za podmínky, že tento princip nikdy nemůže převážit nad zásadou řádného zákonného procesu, protože by to vedlo ke snaze docílení pravdy za každou cenu.³¹

Zásada řádného zákonného procesu se projevuje v každé fázi trestního řízení od jeho počátku až do jeho závěru tak, že každá jeho jednotlivá součást, respektive procesní úkony, musí být prováděna v souladu se zákonem, aby i následně mohlo být za zákonné označeno celé trestní řízení. Lze konstatovat, že v nejvyšší míře ke kontrole zákonnosti dochází při dokazování a při rozhodování. Celou sféru dokazování uvozuje pravidlo v ustanovení § 89 odst. 3 TŘ, které zakotvuje nepřipustnost použití důkazu získaného nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení. K jakémukoliv nezákonně získanému důkazu by se poté nepřihlíželo, jednalo by se o podstatnou vadu a soud by byl nucen se od takového poznatku při rozhodování o vině a trestu zcela odprostit. Pro vydávání rozhodnutí je kladeno nespočet zákonných požadavků, od předepsané formy, přes obsah až po předcházející řízení, které je třeba dodržet pro to, aby nebylo možné jej napadnout řádnými či dokonce mimořádnými opravnými prostředky, které můžeme označit za záruku toho, aby uskutečněné nezákonnosti byly napraveny.³²

Procesní ekvivalent zásady *nullum crimen sine lege* můžeme s ohledem na jeho podstatu nalézt prakticky ve všech ustanovení TŘ, neboť každé pravidlo v nich obsažené je předpokladem pro zákonné vedení trestního řízení.³³

1.2.2 Presumpce nevin

Nejobecnější normativní zakotvení zásady presumpce nevin obsahuje ve svém čl. 6 odst. 2 Úmluva, která ji tímto umístěním zařazuje do systému jednotlivých zásad a principů tvořících v souhrnu právo na spravedlivý proces. Ačkoliv nelze odpírat Úmluvě její důležitost, textace této konkrétní problematiky, obdobně jako např. ve Všeobecné deklaraci lidských

³⁰ ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, svazek 53. Praha: SEVT, 1992, s. 17 – 24, 223 – 224.

³¹ Tamtéž, s. 17 – 24, 223 – 224.

³² JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 19.

³³ MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 118.

práv (1948), Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (1966) nebo Listině základních práv EU (2000), vyžaduje prokázání viny zákonným způsobem, a proto v tomto směru považují jako zásadní úpravu národní. Listina ve svém čl. 40 odst. 2 stanoví: „Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena.“ Tímto trestněprávní zásada presumpce neviny nabývá charakteru ústavněprávní zásady, a ačkoliv by mohlo být toto zakotvení pro její aplikaci dostačující s ohledem na tzv. prozařování základních práv a svobod celým právním řádem, zákonodárce se uchýlil k úpravě této zásady výslovně i do TŘ. Obsažena je v ustanovení § 2 odst. 2 TŘ, tj. v ustanovení, které upravuje základní zásady trestního řízení. Zákonná formulace je prakticky totožná se zněním uvedeným v čl. 40 odst. 2 Listiny, ale i tak dochází k její kritice. Například Molek shledává nedokonalost vyjádření předmětné zásady za prvé v tom, že je vztahována pouze k osobám, proti nimž se vede trestní řízení, a nikoliv i proti osobám, proti kterým vůbec trestní řízení vedeno není, a za druhé ve směřování této zásady k jednotlivci jen od orgánů činných v trestním řízení (dále jen „OČTŘ“), nikoliv od celé společnosti, která často ve svých očích odsoudí jednotlivce bez ohledu na výsledek trestního řízení.³⁴

Souhlasím však s Mulákem, že nad striktním výkladem jednotlivých jazykových formulací lišících se pouze v rámci jemných nuancí však převažuje materiální hledisko této zásady, totožná myšlenka společná všem.³⁵ Idea této zásady, která prostupuje trestním řízením jako celkem od jeho zahájení až do jeho skončení, spočívá v tom, že na osobu, proti které se trestní řízení vede, je nutné nejenom nahlížet jako na osobu nevinnou, ale taktéž v souladu s jednotlivými základními právy a svobodami k ní tímto způsobem přistupovat. Tato ochrana trvá právě až do vyslovení viny prostřednictvím pravomocného odsuzujícího rozsudku, který je tak považován za určující mezník zásady presumpce neviny.

Pomyslnou triádu, která tvoří komplexní úpravu problematiky přístupu k obviněnému jako ke každé jiné osobě, doplňuje zásada *in dubio pro reo* a zásada *nemo tenetur*. Prvá ze zmíněných míří na fázi rozhodování a má za následek rozhodnutí ve prospěch obviněného, pokud není bez důvodných pochybností zjištěn skutkový stav v rozsahu, který je pro učinění závěru o vině či nevině významný. Nelze nezdůraznit, že tento postup se uplatní pouze na otázky skutkové, nikoliv právní. Na případné právní otázky totiž poskytuje odpověď soud v souladu se zásadou *iura novit curia*. Druhá uvedená zásada, tj. *nemo tenetur se ipsum accusare* směřuje na aktivitu osoby, proti níž se řízení vede. Vychází z toho, že ačkoliv důkazní břemeno tíží obžalobu, není povinností

³⁴ MOLEK, P. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s. 325.

³⁵ MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 126.

obviněného prokazovat svoji nevinu, jedná se jen a pouze o jeho právo. Zároveň nelze po obviněném požadovat, aby aktivním způsobem přispíval k poskytování důkazů, které by byly v jeho neprospěch, a současně nelze připustit, aby OČTŘ, zejména pak soud ve stadiu rozhodování, činily závěry z odmítnutí obviněného vypovídat.³⁶ Přestože se domnívám, že uvedená triáda je v teorii i praxi silně zakořeněna bez nutnosti výslovného zakotvení, v rámci rekodifikace trestního práva procesního je její explicitní vyjádření v plánu, jak vyplývá z části „Úvodní ustanovení a subjekty“, která již byla projednána velkou Komisí pro nový trestní řád.³⁷

Ačkoliv by se tak na první pohled mohlo zdát, vazba není institutem, který by byl v přímém rozporu se zásadou presumpce nevinny, což uvádí například Molek,³⁸ ale taktéž Ústavní soud ČR. Ten ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 131/02 uzavřel: „*Vazba tedy představuje nezbytné omezení osobní svobody, u něhož platí princip presumpce nevinny; smyslem tohoto omezení je umožnit orgánům činným v trestním řízení uskutečnění a umožnění tohoto řízení (viz např. náleží sp. zn. III. ÚS 271/96, Ústavní soud: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 7, str. 156).*“³⁹ Ke shodnému názoru se přiklání Galovcová, když uzavírá, že vazba neslouží jako satisfakční prostředek, ale jedná se o institut usměrňující případné budoucí jednání obviněného.⁴⁰ I přes uvedené nejvíce sympatizuji s názorem Repíka, který se v zásadě neodchyluje od bezrozporného pojetí vazby a zásady presumpce nevinny, nicméně konstatuje, že ve vztahu těchto dvou institutů lze najít určité napětí.⁴¹ Teoretickou třetí plochu umocňuje i fakt, že za předpokladu, že v závěru trestního řízení nebude vydán pravomocný odsuzující rozsudek, náleží obviněnému za *ex post* neoprávněné zbavení osobní svobody náhrada.

Podstatnou charakteristikou s ohledem na zásadu presumpce nevinny tedy je, že vazba nepředjímá výsledek trestního řízení, nepředstavuje sankci vůči obviněnému a při vazebním rozhodování je vždy tuto zásadu nutné mít na paměti.

1.2.3 Zásada zdrženlivosti

Zásada přiměřenosti, která bývá označována taktéž jako zásada zdrženlivosti, navazuje na dvě předchozí zásady, tj. zásadu řádného zákonného procesu a zásadu presumpce nevinny, takovým způsobem, že společně vytváří neprolomitelný celek pro osobu, proti které se řízení vede.

³⁶ MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 130 – 134.

³⁷ Rekodifikace trestního práva procesního, Úvodní ustanovení a subjekty. In: www.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-14]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

³⁸ MOLEK, P. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s. 338.

³⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 7. 2002, sp. zn. I. ÚS 131/02.

⁴⁰ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 30.

⁴¹ REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: ORAC, s.r.o., 2002, s. 180.

Ve srovnání s nimi se ale zdrženlivost neuplatňuje pouze ve vztahu k obviněnému. V tomto směru se jedná o zásadu širší, protože aplikována musí být vůči všem osobám, kterých se trestní řízení dotkne jakýmkoliv způsobem, což zahrnuje i poškozené, svědky nebo znalce.⁴²

Zásada zdrženlivosti jakožto zásada typická pro trestní řízení nalézá své kořeny na ústavněprávní úrovni, tam ovšem ve zcela obecném smyslu. Čl. 4 odst. 4 Listiny obsahuje tezi, že pokud bude docházet k používání ustanovení, která stanovují meze základních lidských práv a svobod, musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Ve druhé větě zároveň ukládá, že omezení základních lidských práv a svobod nesmí být zneužíváno k jiným než stanoveným účelům. Na zákonné úrovni je konkrétně ve vztahu k projednávání trestních věcí zakotvena společně se zásadou oficiality, zásadou rychlosti řízení a zákazem přihlížet k obsahu petic v ustanovení § 2 odst. 4 TŘ, a řadíme ji tak mezi základní zásady uplatňující se v trestním řízení. Mám za to, že pokud by v souvislosti s touto zásadou došlo k nezákonnému postupu, ať už nevědomky či úmyslně, neznamenalo by to rozpor pouze s ustanovením § 2 odst. 4 TŘ a na vyšším stupni co se týče právní síly s čl. 4 odst. 4 Listiny, ale jednalo by se o takový zásah, který by bylo možné označit jako zásah do samotného principu demokratického právního státu.

Požadavkem z této zásady plynoucí je nezbytnost plného šetření práv a svobod zaručených Listinou a také mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, při projednávání trestních věcí OČTŘ. S ohledem na ustanovení § 12 odst. 6 TŘ není pochyb o tom, že zásada přiměřenosti musí být dodržována konkrétně vymezenými subjekty participujícími na trestním řízení, tj. soudy, státními zástupci a policejními orgány. Současně musí tyto orgány postupovat způsobem, aby do předmětných práv a svobod bylo zasahováno „*jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení*“. Jedná se tak o určitý korektiv, který usměrňuje procesní kroky OČTŘ ve smyslu poskytnutí náležitého odůvodnění zvoleného postupu, nikoliv ve smyslu vyloučení zákonem stanovených institutů.⁴³ Ačkoliv by ideální možností samozřejmě bylo, kdyby k žádné intervenci do zaručených práv a svobod jednotlivce vůbec nedocházelo, pokud k takové situaci dojde, OČTŘ musí v souladu s touto zásadou vystupovat k osobám v nezbytné míře. Právě zákonný pojem „*nezbytná míra*“ ve mně vyvolává dojem, že pojem zásada zdrženlivosti je příhodnější pojmenování než zásada přiměřenosti. Osoby, jejichž práv či svobod se zákrok ze strany OČTŘ jakýmkoliv způsobem dotkne, nesmí tento pociťovat jako nespravedlivé až nezákonné příkoří, které by mohlo vyvolat další právní důsledky, ať již v řízení stávajícím či

⁴² JELÍNEK, J. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 147.

⁴³ ŠÁMAL, P. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 30.

následném, proto by mělo k zásahům do zaručených práv a svobod docházet střídavě, samozřejmě nikoliv na úkor hladkého průběhu trestního řízení.

Tato zásada se uplatňuje napříč celým trestním řízením, avšak obrovský význam má zejména v oblasti zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení. U vazby jako krajního opatření procesní povahy musí být zásada zdrženlivosti zohledňována ve velké míře a v tomto případě jde ruku v ruce se zásadou subsidiarity. Na jednotlivce může být uvalena vazba za předpokladu, že skutkový stav dané věci tento postup pro dosažení účelu trestního řízení odůvodňuje a zároveň že tohoto účelu nemůže být dosaženo mírnějšími zajišťovacími instituty. Zásadu zdrženlivosti však není třeba vnímat pouze v generálním smyslu jako aplikační vodítko při rozhodování o vazbě, ale samotná ustanovení týkající se vazby v TR jsou uzpůsobena této zásadě v mnoha konkrétních pravidlech. Jedná se například o ustanovení upravující nepřipustnost vazby u méně závažných trestných činů s výjimkami, omezení doby trvání koluzní vazby, nejvyšší přípustné doby vazby v rámci přípravného řízení a řízení před soudem nebo kvalitativní či kvantitativní rozšíření institutů vazbu nahrazujících.⁴⁴

V souvislosti s touto zásadou je dobré zmínit dnes zákonně zakotvenou myšlenku, že vzetí do vazby by nemělo přicházet v úvahu tam, kde lze očekávat uložení trestu nespojeného s odnětím svobody. Tato poměrně logická konstrukce byla vyjádřena Mandákem již v roce 1975⁴⁵ a doposud je na ní hojně odkazováno. V rámci odborné literatury tak činí například Šámal⁴⁶ nebo Vantuch⁴⁷, pozadu nezůstává ani soudní judikatura, v níž je respektování onoho závěru dle mého názoru ještě podstatnější. Z judikatury obecných soudů, kdy právě u těchto probíhají vazební zasedání a dochází tak k přímému střetu teorie s praxí, je příkladem usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 3 To 190/2002, ze dne 13. 3. 2002,⁴⁸ a Ústavní soud ČR jako orgán ochrany ústavnosti shodně potvrzuje uvedené ve svém nálezu pod sp. zn. II ÚS 145/04.⁴⁹

⁴⁴ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 371.

⁴⁵ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 67 – 69.

⁴⁶ ŠÁMAL, P. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 91.

⁴⁷ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 185 – 186.

⁴⁸ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 3. 2002, sp. zn. 3 To 190/2002.

⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2005, sp. zn. II. ÚS 145/04.

2 Vazba jako prostředek k zajištění osob

2.1 Institut vazby obecně

Pokud je účel trestního řízení vymezen zjištěním skutkového stavu věci bez důvodných pochybností v rozsahu nezbytném pro učinění rozhodnutí, potud je jednou ze stěžejních podmínek přítomnost osoby, proti níž se řízení vede.⁵⁰ Český právní řád se s danou situací vypořádává pomocí zajišťovacích institutů upravených v hlavě IV. části první TŘ, mezi nimiž nalzáme i vazbu, která ve srovnání s ostatními úkony k zajištění osob důležitých pro trestní řízení pomyslně vyčnívá, neboť se jedná o institut nejzávažnější.⁵¹ Intenzita daného zásahu do osobní svobody je totiž natolik vysoká, že dochází k paralele se samotným uvězněním.⁵²

Pravděpodobně nejpovedenější definici vazby sestavil Mandák, který uvedl, že vazba jakožto dočasné zbavení osobní svobody má sloužit k tomu, aby obviněnému bylo zabráněno „*vyhýbat se trestnímu stíhání nebo trestu tím, že by uprchl nebo se skrýval, mařit či ztěžovat objasnění věci nepřipustným působením na prameny důkazů, nebo konečně pokračovat v trestné činnosti*“⁵³. Nadčasovost tohoto pojetí vyvozují z toho, že i přes uplynutí 45 let od daného konstatování je definice nadále užívána odborníky v aktuálních dílech,⁵⁴ a dále z toho, že konstrukce důvodů vazby zakotvená v ustanovení § 67 TŘ se obsahově nijak zvlášť neliší. Nadto nelze než souhlasit s názorem, že předmětná formulace je vymežující jak stran podstaty a funkce vazby, ale taktéž přihlíží i k pozitivně právnímu zakotvení,⁵⁵ čemuž napomáhá i fakt, že klíčové ustanovení vazby bylo dotčeno pouze pěti novelami od přijetí TŘ, ačkoliv celkový počet novel TŘ jako takového přesahuje číslovku 100. Jakémukoliv teoretickému vymezení nelze upírat důležitost, nicméně dle mého názoru je důležitějším aplikační praxe, v rámci níž jsou respektována významná hlediska, která s vazbou bezpodmínečně souvisí a která nelze přehlížet. Mám na mysli pohlížení na vazbu jako na institut fakultativní, který není trestem a který nepředurčuje vinu obviněného.⁵⁶

⁵⁰ GALOVCOVÁ, I. *Custody in Czech Criminal Proceedings*. In: *Найковий вісник УжНУ. Серія «Право» № 54*. Головна [online]. Užhorod: Katedra ústavního práva a právní komparatistiky Právnické fakulty UzhUN, 2019, s. 183 [cit. 2020-02-06]. Dostupné z: <http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.54/43.pdf>.

⁵¹ DRAŠTÍK, A. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 322.

⁵² SOUČEK, J. In: NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 181.

⁵³ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 65.

⁵⁴ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 735; VANTUCH, P. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 275.

⁵⁵ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 369.

⁵⁶ FRYŠTÁK, M., PROVAZNÍK, J. In: FRYŠTÁK, M., PROVAZNÍK, J., SEDLÁČKOVÁ, J. a ŽATECKÁ, E. *Trestní právo procesní*. Ostrava: KeyPublishing, 2015, s. 51.

2.1.1 Povinná vazba? Ne.

Pokud pomineme vydávací a předávací vazbu dle ustanovení § 101 a 206 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, které lze zařadit do zcela samostatné kategorie, TŘ již ve svém prvotním znění zakotvil nikoliv vazbu obligatorní, ale naopak vazbu fakultativní. Tak tomu ale vždy nebylo. Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního, který na území tehdy nově vzniklého samostatného československého státu platil na základě recepční normy, obsahoval obě varianty. Obligatorní vazbu byl soudce povinen nařídít, pakliže se jednalo o zločin, za který odpovídající předpis trestního práva hmotného ukládal buď trest smrti anebo nejméně 10 let odnětí svobody.⁵⁷ Lze tedy říct, že samotná závažnost spáchaného činu a tomu odpovídající zákonná sazba figurovala jako objektivní podmínka bez dalšího. Obdobně se s tím vypořádal v pořadí další právní předpis upravující trestněprocesní problematiku, a to zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním, dle kterého bylo dostačujícím důvodem pro povinné zbavení osobní svobody formou vazby pouhé podezření obviněného ze spáchání trestného činu, za který bylo možné uložit trest smrti, trest odnětí svobody na doživotí nebo trest odnětí svobody s dolní hranicí nejméně 10 let.⁵⁸ Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním v dualitě vazeb nepokračoval, neboť obligatorní vazbu zcela vypustil. Toto chápání vyplývá zejména z návětí příslušného ustanovení obsahujícího formulaci, že „*obviněný smí být vzat do vazby*“, nikoliv „*obviněný bude či musí být vzat do vazby*“. Daná konstrukce je platná dodnes, a ačkoliv se to může zdát nerozumné, ani za předpokladu, že je obviněný stíhán pro společností radikálně odsuzovaný trestný čin jako je například vražda, za kterou je možné v kvalifikované skutkové podstatě uložit i výjimečný trest, TŘ povinné uvalení vazby nenařizuje.⁵⁹

Konstatování závěru o naplnění některého z důvodů vazby tak nemusí se zohledněním fakultativního charakteru znamenat automatické vzetí obviněného do vazby.⁶⁰ Učinění takového rozhodnutí náleží soudu a v přípravném řízení soudci, který o vazbě rozhoduje na návrh státního zástupce. Jejich úvahu však nelze zaměňovat s bezbřehou libovůlí, naopak důsledné a vyčerpávající odůvodnění je nezbytné, nota bene ve vazebních věcech. Za tento názor se již

⁵⁷ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 129.

⁵⁸ Tamtéž, s. 147.

⁵⁹ VANTUCH, P. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 276.

⁶⁰ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 736.

mnohokrát postavil Ústavní soud ČR⁶¹ a nelze předpokládat a rozhodně ani požadovat, že by se v daném směru mělo v budoucnu něčeho měnit. Odůvodnění hraje důležitou roli, když se orgán o vazbě rozhodující uchýlí k jejímu uvalení, to samé pak v situaci, kdy i přes existující důvod či důvody vazby zajištění obviněného formou vazby nenařídí. V první situaci je řádné odůvodnění klíčové pro samotného obviněného, neboť je zasahováno do jeho základních práv a svobod. V situaci druhé je pak náležité odůvodnění podstatné nejenom pro státního zástupce, který působí jako veřejný žalobce reprezentující veřejný zájem, tj. zájem většiny společnosti, aby všechny spáchané trestné činy byly náležitě zjištěny a dané zjištění vedlo k potrestání jejich pachatelů,⁶² ale dle mého názoru i pro poškozené, kteří se mohou cítit ponecháním obviněného na svobodě ohroženi. Logické, rozumné a přesvědčivé zdůvodnění takového kroku je z mého pohledu schůdnější než rozhodnutí bez jakéhokoliv ospravedlnění, což by poškozený nebo oběť trestného činu mohli pociťovat jako jim způsobené příkoří a příčinu vzniku sekundární újmy, ačkoliv upřímně mám pochopení i pro to, že osoby v takovém postavení nebudou ani s pečlivým odůvodněním spokojeni, zejména poškození a oběti násilné či sexuální trestné činnosti.

I přesto fakultativní charakter vazby zůstává a zůstává s ním taktéž možnost volby nařídít vazbu v situaci, kdy jsou důvody k ní vedoucí naplněny. Jsem přesvědčena, že tento pojmový znak je projevem výjimečnosti vazby, když na jedné straně pomyslných vah stojí zásadní zásah do základních práv a svobod obviněného prostřednictvím zbavení osobní svobody a na straně druhé stojí uvalení vazby na obviněného jakožto stoprocentní způsob zajištění jeho přítomnosti pro dosažení účelu trestního stíhání. Východiskem pro to, jaká strana takových vah převáží, je skutečnost, že k zajištění osoby obviněného jsou k dispozici i další instituty, respektive náhrady, které se vyznačují mírnějšími přístupy k obviněnému.

2.1.2 Vazba netrestá a trest ani nepředvídá

Výkon vazby probíhá ve vazebních věznicích a podmínky tam nastolené je možné přirovnat k podmínkám existujícím ve věznicích, v nichž probíhá výkon nepodmíněných trestů odnětí svobody, neboť se v obou případech jedná o zbavení osobní svobody v tom nejširším možném měřítku. Zcela totožné ovšem nejsou. Odborníci dokonce uvádí, že atmosféra působící ve vazební věznici je svým vlivem na zajištěnou osobu náročnější než prostředí, které panuje ve věznicích určených pro výkon trestu odnětí svobody, v důsledku čehož bohužel dochází

⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2008, sp. zn. II. ÚS 897/08; Nález Ústavního soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 1123/14.

⁶² RABINSKÁ, I. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 219 – 220.

k psychickému utrpení zajištěného jednotlivce nebo ke kriminální infekci, ke které by jinak nedošlo.⁶³ Současně je ale třeba vnímat to, že ač se jedná o obviněného, který byl na základě konkrétních okolností umístěn do vazby, stále je daný jednatel pod ochranou zásady presumpce nevin. Z toho důvodu nelze připustit, aby vazba byla považována jako sankce se všemi důsledky s ní spojenými, a to nejenom ve smyslu odplaty za spáchaný skutek, ale zejména ve smyslu výchovného a resocializačního působení. To vyplývá z poměrně jednoduchého argumentu, že ovlivňování, třebaže v pozitivním směru, by zde směřovalo vůči osobě, u které ještě není rozhodnuto o tom, zda vůbec takovému ovlivňování má být podrobena.⁶⁴ Mandák tuto konstrukci posiluje konstatováním, že žádný z vazebních důvodů v sobě nezahrnuje odplatný či sankční prvek, a dále srovnává, že vazba je jen a pouze opatření procesní povahy směřující do budoucna pro předejití reálnosti nebezpečí chování obviněného naplňujícího obavy pro uvalení vazby, kdežto trest odnětí svobody je ukládán odsuzujícím rozsudkem pro skutek spáchaný v minulosti, a to na základě provedeného dokazování v trestním řízení.⁶⁵ Na jednu stranu souhlasím s tím, že fáze vazby má respektovat presumpci nevin a jednotlivé úkony OČTŘ by měly být činěny v souladu s ní, a to tedy včetně absence zmiňovaného trestajícího a výchovného účinku, na druhou stranu se kriticky stavím ke stavu, kdy dojde k započtení výkonu vazby do trestu dle ustanovení § 92 TZ a vazba činí podstatnou část uloženého trestu. V takovém případě to má totiž podle mého názoru negativní důsledky zejména pro odsouzeného, neboť mu není věnována pozornost v míře, která by byla vhodná, a jeho proces nápravy je tím zkrácen. To i přesto, že on sám to jistě z psychologického hlediska seznává odlišně, pakliže má před sebou v důsledku vykonané vazby vidinu trestu kratšího trvání.

Nejenom, že vazba neplní funkci trestu, ale nadto nelze připustit, aby předjímalá výsledek trestního řízení v meritu věci, tedy otázku viny a trestu,⁶⁶ protože takové pojetí by taktéž odporovalo presumpci nevin. Tento přístup odedávna zastává i Ústavní soud ČR ve své judikatuře,⁶⁷ a proto jsem velice překvapena zcela vymykajícím se vyjádřením Růžičky a Zezulové obsahujícím tvrzení, že Ústavní soud ČR opakovaně poukazuje na to, že povaha vazby do jisté míry konečné rozhodnutí anticipuje.⁶⁸ Uvedené se podle mého mínění nezakládá na pravdě

⁶³ ZEMAN, P. a kol. *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení: zpráva z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, s. 115.

⁶⁴ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 735 – 736.

⁶⁵ MANDÁK, V. *Vazba není trest*. Bulletin advokacie. 1996, č. 9, s. 17 – 19.

⁶⁶ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 10.

⁶⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 4. 1997, sp. zn. I. ÚS 334/96; Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 2. 2001, sp. zn. IV. ÚS 645/2000.

⁶⁸ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 4.

a v komplexním měřítku uznávaných zásad, ať již ve smyslu zásad ve svém souhrnu tvořících právo na spravedlivý proces, tak ve smyslu zásad trestního řízení, nelze ani realizaci takového tvrzení připustit. Právě na až flagrantní rozpor s presumpcí nevinu odkazuje Ústavní soud ČR v situaci, kdy byl ze strany odvolacího soudu při rozhodování o zajišťovacím institutu vazby vynesena charakterový soud mířící na obviněného kvůli trestné činnosti, která byla ve věci stíhána a která tak v aktuálním stádiu trestního řízení nebyla v rozsahu potřebném pro meritorní rozhodnutí dosud objasněna, a uvedl: „*V podstatě jde o argument kruhem, který by se dal použít proti každé trestně stíhané osobě, což pohledem Ústavního soudu nelze tolerovat.*“⁶⁹ Pakliže není ústavně souladné v souvislosti s rozhodováním o vazbě hodnocení trestně stíhané osoby stran stíhané trestné činnosti, tím spíše není při rozhodování o vazbě přijatelné činění závěrů o vině nebo nevině obviněného. Je proto úkolem konkrétních soudců o vazbě rozhodujících, aby nadále k projednávané věci přistupovali bez předsudků, respektive nezávisle a nestranně tak, jak jim to nařizuje Ústava v čl. 81. Postavení soudců a obecně nositelů veřejné moci je nicméně diferentní od postavení běžných občanů, k nimž se předmět trestního stíhání dostává zprostředkovaně, nejčastěji v podobě informací značně zkreslených jednotlivými médii. Média obecně plní úlohu tzv. hlídacího psa demokracie a v rámci toho je jejich údělem informovat vnější svět o záležitostech veřejného zájmu, kam spadá taktéž problematika justice.⁷⁰ Ovšem ono informování musí probíhat v jasně daných mantinelech, čímž mám na mysli zejména objektivní sdělování pravdivých zpráv, nikoliv subjektivně zabarvené klasifikace, které představují nepřijatelný zásah do ochrany osobnosti a pověsti obviněného, a to včetně předjímání výsledku trestního řízení na základě uvalené vazby. Nechvalně známým a relativně nedávným případem, v jehož rámci soustavně docházelo tiskem k prolamování presumpce nevinu v tomto směru, je případ zdravotní sestry Věry Marešové, která byla obžalována z šesti vražd, ve vazbě strávila více než rok a obžaloby byla následně zproštěna.⁷¹ Zejména novinové titulky zveřejňované jak seriózními, tak bulvárními médii však zapříčinily stav, kdy společnost bez bližšího vhledu do relevantního důkazního spisového materiálu zaujala jednoznačný postoj o vině tehdy obviněné, na čemž nemohl ničeho změnit ani rozsudek soudu vydaný ve prospěch dnes již zproštěné ženy.⁷² Mám za to, že morální odsouzení v očích veřejnosti přichází již po zjištění samotné existence trestního stíhání,

⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13-2.

⁷⁰ Rozsudek ESLP Tourancheau a July proti Francii ze dne 24. 12. 2005, stížnost č. 53886/00.

⁷¹ Zdravotní sestra Marešová získá od státu za neprokázané obvinění milion korun. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2017 [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2017/07/zdravotni-sestra-maresova-ziska-od-statu-za-neprokazane-obvineni-milion-korun/>.

⁷² Sestra Marešová chce od médií 35 milionů, nectila presumpci nevinu. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2018 [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/06/sestra-maresova-chce-od-medii-35-milionu-nectila-presumpci-nevinu/>.

nicméně se vzetím do vazby obviněného je přesvědčení mnohem výraznější. Za předpokladu, že média davové smýšlení ať již z jakéhokoliv důvodu posilují, na rozhodující soudce je vyvíjen tlak, který může mít za následek nezvratné poškození spravedlnosti vedeného trestního řízení.⁷³ Ačkoliv mi není lhostejna sociologická stránka ve smyslu šířícího se názoru mezi běžnými občany, z právního hlediska je absolutně klíčové, aby to, že vazba opravdu není předstupněm jistého budoucího odsuzujícího rozsudku, dodržovali zejména soudci danou věc rozhodující.

Otázku charakteru vazby nelze uzavřít bez toho, aniž by byl zmíněn zákaz zneužívání vazby pro ovlivňování postoje obviněného k projednávanému skutku, jež svými znaky naplňuje skutkovou podstatu trestného činu. Vazba nemůže fungovat jako hrozící nástroj, který nastane za předpokladu, pokud se obviněný nedozná. Stejně tak výkon vazby nelze využít, respektive zneužít k tomu, aby v důsledku donucení obviněný změnil svou výpověď ve svůj neprospěch.⁷⁴ Společně s nepřipustností ponižování lidské důstojnosti je zákaz fyzického i psychického nátlaku zakotven v ustanovení § 2 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů. Přestože je tedy vazba velmi silným opatřením, stále je nutné ji hodnotit pouze jako prostředek zajišťovací.

2.1.3 Zákonné podmínky pro vazbu

Vyjma uvedených přístupů, jež mají být aplikovány průřezově na vazbu obecně, je zákonem stanoveno několik podmínek, které nelze nikterak obejít a které musí být pro uvalení vazby vždy splněny. Tyto mají přispívat k tomu, aby vazba nebyla nadužívána a aby byla nařizována jen v nutných případech. Jsou jimi: 1) podmínka, že do vazby lze vzít toliko osobu obviněnou, 2) podmínka, že vazbu odůvodňují konkrétní skutečnosti, 3) podmínka, že je zde podezření, že skutek, jež lze kvalifikovat jako trestný čin, spáchal obviněný, a v neposlední řadě 4) podmínka, že vazba je v daném případě adekvátním prostředkem k zajištění obviněného.⁷⁵

Z pohledu trestního práva procesního tvoří významný předěl usnesení o zahájení trestního stíhání, neboť doručením písemného opisu do vlastních rukou do té doby podezřelé osoby se z ní stává osoba obviněná, a to se všemi s tím spojenými právy a povinnostmi. Tento milník je přelomový i z hlediska materiálního vazebního práva, protože pouze osobu obviněnou lze vzít do vazby. U jiných osob, přestože jsou pro dílčí úkony v trestním řízení důležité a jejich přítomnost

⁷³ HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Praha: Leges, 2013, s. 173.

⁷⁴ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 736.

⁷⁵ VANTUCH, P. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 276.

je nezbytná, je nařízení vazby nepřijatelné.⁷⁶ S ohledem na to, že jednoznačnost daného požadavku vyplývá přímo z ustanovení § 68 odst. 1 TŘ, polemika s případnou interpretací nepřichází v úvahu. Lze si však představit, a jsem si jista, že takový postup je v praxi uplatňován, že obhájce obviněného bude splnění této podmínky zpochybňovat chybným zahájením trestního stíhání ve vztahu k osobě, proti níž se řízení vede, tj. prostřednictvím nedoručení či nesprávného doručení usnesení o zahájení trestního stíhání. Daná problematika byla v minulosti řešena ohledně cizinců, jimž mělo být předmětné usnesení doručeno, dle očekávání však v českém jazyce tak, jak udává ustanovení § 12 odst. 14 TŘ. Krajský soud v Brně ve svém usnesení, jež bylo později zařazeno do Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem R 15/2005 tr., konstatoval, že na základě doručení opisu usnesení o zahájení trestního stíhání v českém jazyce podezřelému cizinci je trestní stíhání zahájeno bez ohledu na jazykovou vybavenost obviněného a OČTŘ mohou vůči obviněnému činit veškeré procesní kroky, které jim TŘ umožňuje včetně vazby. Skutečnost, že osoba, proti níž se řízení vede, požádala o pořízení překladu usnesení ve smyslu ustanovení § 28 odst. 1, 2 TŘ a tento jí nebyl stále písemně doručen, nemá na počátek trestního stíhání vliv za předpokladu, že byla v jazyce, který ovládá, podrobně seznámena s podstatou obvinění. V takové situaci však až doručením žádaného překladu počíná běžet lhůta pro podání opravného prostředku.⁷⁷ Doručení opisu usnesení o zahájení trestního stíhání v písemné formě je tedy určující nejen pro rozhodnutí o vazbě, ale vůbec uvažování o možnosti vazby, čemuž podezřelý nezabrání ani bezdůvodným odmítnutím převzetí této písemnosti.⁷⁸ Pokud je stanoven okamžik, do kterého ještě nelze na jednotlivce vazbu uvalit, nelze přehlédnout, že je určen i moment, od kterého již nelze vazbu jedinci nařídit. Vzniká tím úsek, v němž může dojít k nařízení a výkonu vazby, jehož vymezení je postaveno na statusu obviněného, respektive obžalovaného po nařízení hlavního líčení.⁷⁹ Okamžikem nabytí právní moci rozsudku, ať již odsuzujícího či zprošťujícího, možnost uvalení vazby zaniká. Z logiky věci to dává smysl, neboť zajištění osoby je činěno pro naplnění účelu konkrétního probíhajícího trestního řízení, které právní mocí končí. Výjimku představuje vazba po pravomocném skončení trestního stíhání, která by i z uvedeného důvodu měla být zcela mimořádná.⁸⁰ Za striktních podmínek nastává po úvaze Nejvyššího soudu ČR v řízení o dovolání v neprospěch obviněného při shledání její nezbytnosti s ohledem na závažnost trestného činu

⁷⁶ DRAŠTÍK, A. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 322.

⁷⁷ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. 3 To 134/2004.

⁷⁸ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 151.

⁷⁹ § 12 odst. 8 TŘ.

⁸⁰ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 559.

a naléhavost vazebních důvodů a dále obdobně v řízení o povolení obnovy řízení, v němž to navíc musí odůvodňovat i povaha skutečností a důvodů, jež nově vyšly najevo.⁸¹

Druhou zákonnou podmínkou je existence konkrétních skutečností odůvodňujících alespoň jeden z důvodů vazby. Aby soud mohl vykonat jemu uloženou povinnost vyčerpávajícím způsobem odůvodnit svůj závěr o uvalení či neuvalení a prodloužení či neprodloužení vazby, nutně musí ke každé projednávané kauze přistupovat individualisticky a zohledňovat faktické okolnosti dané věci. O důležitosti této podmínky není pochyb, neboť se v TŘ objevuje duplicitně, nejprve v návěti ustanovení § 67 TŘ upravujícího důvody vazby, podruhé pak v druhé větě ustanovení § 68 odst. 1 TŘ. Ačkoliv na první pohled se shoda z textace nemusí jevit zřetelně, minimálně z výkladu obsaženém v komentáři se totožná interpretace podává.⁸² Požadované konkrétní skutečnosti musí být, jak vyplývá z názvu, dostatečně konkrétní, aby mohly být rozumným základem pro shledání naléhavosti vazby, a ničím nepodepřené dohady tedy nepostačují. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že na zjištěné skutečnosti nemůže být kladen požadavek jistoty bez důvodných pochybností, jež je primárně vyžadován pro rozhodování o meritě věci. V praxi by takový přístup způsoboval více komplikací než užitku, neboť při případném vyčkávání do stavu jistoty, a může se jednat například o útěk obviněného či jeho působení na svědky, by se již v takové fázi nežádoucím jednáním nepodařilo zabránit.⁸³ Existence konkrétních skutečností poměrně dlouhou dobu zahrnovala pouze jednání obviněného, u kterého je z podstaty věci nejvyšší míra rizika naplnění jednoho z vazebních důvodů, nicméně judikatura Ústavního soudu ČR dovodila, že závěr o důvodnosti vazby nemusí vyplývat jen z bezprostředního jednání obviněného, nicméně může vyvstat na povrch objektivní konstelace vazebních důvodů, na základě čehož je vazba shledána jako nejvhodnější opatření, a to tedy bez přičinění obviněného. Pozadím pro takové rozhodnutí byla situace, kdy doposud nebyl vyslechnut svědek se zvláštním postavením, které spočívalo v důležitosti jeho výslechu, neboť ten mohl zásadně zvrátit dosavadní výsledky řízení a přispět k dalšímu posunu ve věci prostřednictvím vyřešení pochybností o věrohodnosti obviněného nebo poškozeného.⁸⁴ Dále také situace, kdy obviněný neměl v České republice stálé a ani přechodné bydliště, když na území České republiky jen krátkodobě pobýval v hotelu, v momentu zadržení se chystal vycestovat do zahraničí a v mnoha zemích měl rozsáhlé osobní i obchodní kontakty, které však byly spojené s trestnou činností týkající se mezinárodního nelegálního obchodu se zbraněmi, za kterou byl obviněný trestně stíhán, to vše v kombinaci

⁸¹ § 265o odst. 2 TŘ, § 282 odst. 2 TŘ.

⁸² ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 737 – 738, 765.

⁸³ Tamtéž, s. 737.

⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. II. ÚS 138/93.

s existencí dosud nevyslechnutých svědků a spoluobviněných.⁸⁵ Ačkoliv z uvedených příkladů je zřejmé, že typickým znakem je jedinečnost a rozdílnost věci, s ohledem na možnost zobecnění dané argumentace byl uvedený právní názor analogicky vztažen na všechny tři důvody vazby a v tomto smyslu zákonodárce přikročil k zakotvení obou variant, tj. jednání obviněného i další konkrétní skutečnosti, přímo do TŘ.

Mezi zákonný výčet požadavků podmiňujících rozhodnutí o uvalení vazby patří taktéž závěr o důvodnosti trestního stíhání. Danou opodstatněnost vedení trestního stíhání vůči obviněnému lze usoudit z toho, že „*dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný*“, jak uvádí dovětek ustanovení § 67 TŘ. Mám za to, že materiálně se tato podmínka částečně překrývá s podmínkou prvou, že do vazby lze vzít jen a pouze obviněnou osobu, protože obě jsou založeny na zahájení trestního stíhání. O něm rozhodne policejní orgán za předpokladu, že prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti nasvědčují tomu, že došlo ke spáchání trestného činu, a zároveň že je dostatečně odůvodněn závěr, že předmětný trestný čin spáchala konkrétní osoba.⁸⁶ Podle mého názoru je krajně nepravděpodobné, aby bylo důvodně vedeno trestní stíhání, ale obviněný by nebyl vzat do vazby kvůli absenci této podmínky. I pokud by soudce či soud dospěl k závěru, že tato podmínka není splněna, bezprostřední důsledek se dotkne obviněného pouze ve vztahu k vazbě. Za předpokladu, že by byl obviněný v danou chvíli na svobodě, vazba by na něj uvalena nebyla, a obdobně v situaci, kdy byl již zbaven osobní svobody a ve vazbě se nacházel, by musel být z vazby bezodkladně propuštěn. Vliv na samotné vedení trestního stíhání by to ovšem žádný nemělo, minimálně ne okamžitě.⁸⁷ Vyplývá to opět z toho, že při finálním rozhodnutí o vině nebo nevině obviněného vládne zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, nicméně při rozhodování o vazbě se neuplatňuje a ani reálně uplatňovat nemůže v tak širokém rozsahu. Přes uvedené je soud povinen požadované skutečnosti zjišťovat a materiálně prověřovat z úřední povinnosti a nezáleží na tom, zda se bude přezkoumávání této podmínky aktivně domáhat obhajoba.⁸⁸ V letech 1962 až 1998 tomu tak nebylo a docházelo k absurdním situacím, kdy byl obviněný zbaven osobní svobody tím, že na něj byla uvalena vazba, ale v průběhu trestního stíhání bylo zjištěno, že trestného činu se dopustila zcela jiná osoba. Nicméně v nejednom případě to trestní stíhání nijak neovlivnilo, protože obhájce jménem svého klienta stále zajištěného ve vazbě podal

⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 1996, sp. zn. I. ÚS 62/96.

⁸⁶ NOVOTNÝ, F. In: NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 316.

⁸⁷ VANTUCH, P. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 280.

⁸⁸ Tamtéž, s. 280.

žádost o propuštění z vazby s odkazem na nové skutečnosti prokazující nedůvodnost trestního stíhání, nota bene trvající vazby. Státní zástupci ani soudci mnohdy tyto okolnosti vůbec neposuzovali i přes výslovné upozornění, neboť při rozhodování o vazbě v širším slova smyslu zkoumali věc přísně dle zákonného znění. To znamenalo v omezeném rozsahu jen co do důvodů vazby. Ještě zarážející však bylo konstatování o nedůvodnosti trestního stíhání ze strany soudce při rozhodnutí o prodloužení vazby, ovšem s uvedením, že nemůže zasahovat do pravomocí těch OČTŘ, které mohly trestní stíhání zastavit.⁸⁹ Vazba jako taková byla následně nesmyslně interpretována jako potvrzení důvodnosti trestního stíhání.⁹⁰ Na základě toho se přikláním k názoru, že zakotvení povinnosti soudu zkoumat nikoliv pouze formálně podmínku důvodnosti trestního stíhání při rozhodování o vazbě bez návrhu do TŘ, což bylo provedeno novelou č. 166/1998 Sb., představuje správný krok vedoucí ke zmírnění celkového nadužívání institutu vazby. Ostatně již Mandák byl zastáncem tvrzení, že základní předpoklad pro to, aby mohla být nařízena vazba, je důvodné obvinění a na to navazující trestní stíhání.⁹¹

Poslední pozitivní podmínka, jež zákon vymezuje pro nařízení vazby, je založena na zásadě subsidiarity. Při každém rozhodování o vazbě musí být vzata v úvahu možnost dosažení jejího účelu mírnějším opatřením. Klíčovým atributem pro volbu méně závažného zajišťovacího prostředku je pak jednak osoba obviněného a jednak povaha a závažnost trestného činu, pro který je obviněný trestně stíhán, což vcelku znamená, že tato podmínka opětovně reflektuje individualitu každého projednávaného případu. Inspirace pro uzákonění vzešla z právní úpravy vazby mladistvých, která prosazuje výjimečnost vazby již od počátku 20. století,⁹² přičemž v současnosti je výslovný požadavek mimořádnosti vazby u mladistvých zakotven v ustanovení § 46 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“), neboť u mladistvých se negativní působení zbavení osobní svobody, jež nepůsobí v dané chvíli výchovně, projevuje výrazněji s ohledem na jejich neukončený tělesný a duševní vývoj.⁹³ S účinností od 1. 1. 2002 se tento přístup spočívající ve výjimečnosti vazby prosadil i u vazby obviněných nikoliv mladistvých. V situaci, kdy jsou splněny všechny podmínky vazby, ale zároveň lze účelu vazby dosáhnout

⁸⁹ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 268 – 269.

⁹⁰ BAXA, J. *K některým problémům při rozhodování o vazbě v přípravném řízení očima soudce*. Trestní právo, 1996, č. 12, s. 6 – 9.

⁹¹ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 163.

⁹² SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 638.

⁹³ ŠÁMAL, P. In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 423 – 424.

jinými opatřeními, jimž konkrétně bude samostatně věnována 3. kapitola této práce, je povinností soudu zvolit mírnější opatření, která nejlépe povedou za kýženým cílem, nebudou nepřiměřeně zasahovat do základních práv a svobod obviněného a zachovají šetření osobnosti obviněného v mantinelech určených povahou toho kterého opatření.⁹⁴ Zároveň je nutné upozornit na to, že jakýkoliv méně závažný institut je podmíněn existencí vazebních důvodů a nelze jej využít, pokud důvody vazby nejsou dány.⁹⁵ Mám za to, že toto směřování je projevem postupného přerodu trestněprávního smýšlení, kdy své místo v praxi postupně nalézají zejména resocializační cíle a jednotlivé alternativní varianty příliš tvrdých institutů. Naopak je v důsledku toho potlačován konzervativní přístup založený na absolutní teorii trestání, kdy po spáchaném zlu následuje striktní trestní stíhání s použitím vazby bez zohlednění jiných variant s vyústěním zla odplatného, a to nepodmíněného trestu odnětí svobody bez zaměření na výchovné cíle a poslání. Tato klesající tendence užívání vazby je shledávána již od počátku tisíciletí,⁹⁶ ale pozitivní vývoj vykazují s určitými výkyvy i poslední roky.⁹⁷ Doufejme, že rozšíření náhrad vazby bude do budoucna směřovat stejným směrem.

Zákon vedle výše popsaných podmínek stanovuje okolnosti negativní, a tedy takové, při jejichž uskutečnění je vazba vyloučena. Protože se v minulosti praxe trestního soudnictví potýkala s vysokým procentem ukládání vazby, a to zejména u bagatelní kriminality, za účelem snížení využívání nejpřísnějšího zajišťovacího prostředku i ve smyslu mezinárodního trendu omezení počtu osob ve vazbě bylo určeno, že vazba bude u méně závažných trestných činů zapovězena.⁹⁸ Méně závažnými trestnými činy jsou myšleny úmyslné trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo trestné činy spáchané z nedbalosti, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta.⁹⁹ Tyto případy již na první pohled evokují skutečnost, že se jedná o projev zásady zdrženlivosti spočívající v její konkretizaci.¹⁰⁰ Jsem proto přesvědčena, že pokud by speciální úprava založená zmíněnou typovou závažností neměla výslovnou oporu v zákoně, i tak by bylo odpovídající po soudcích a soudech v takových případech požadovat důkladnější přezkum vazebních podmínek. Pokud by byly všechny požadavky pro uvalení vazby na obviněného vyhodnoceny jako

⁹⁴ VANTUCH, P. In: MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 310.

⁹⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 12. 1993, sp. zn. 7 To 251/93.

⁹⁶ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu*. Trestněprávní revue, 2011, č. 5, s. 142 – 146.

⁹⁷ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 19 – 21.

⁹⁸ ŠÁMAL, P. *K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb.* Soudní rozhledy, 2003, č. 4, s. 109 – 115.

⁹⁹ § 68 odst. 2 TR.

¹⁰⁰ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 59.

splněné, stále by orgán o vazbě rozhodující musel učinit závěr s důrazem na to, zda je vazba nevyhnutelná a zda nelze zvolit jiný procesní institut, avšak stejně účelný. Předpokládám, že například přečin dvojího manželství dle ustanovení § 194 odst. 1 TZ jakožto úmyslný trestný čin nebo přečin neoprávněného nakládání s osobními údaji dle ustanovení § 180 odst. 1 TZ, který je zástupcem trestného činu nedbalostního, nevyžaduje tak silný zásah do osobní svobody jako je vazba, a to čistě z důvodu neadekvátnosti, čímž ovšem nijak nezpochybňuji společenskou závažnost těchto trestných činů. Přesné zakotvení stran obecné kategorie, do níž lze jednoznačně zařadit relevantní trestné činy na základě zavinění a výše trestní sazby, nicméně zcela nadbytečným neshledávám. Daná úprava funguje jako praktický návod tam, kde by z pohledu posuzování přiměřenosti vazby mohlo docházet k pochybnostem, což je dle mého názoru i cílem ustanovení § 68 odst. 2 TR. Na základě logického úsudku je zřejmé, že toto ustanovení nelze použít v případech jednočinného či vícečinného souběhu trestných činů, kdy by další stíhaný trestný čin nesplňoval vymezená kritéria. Dále je nutné konstatovat, že při aplikaci předmětného ustanovení se reálně případy spadající do této skupiny hodnotí dle zákonné trestní sazby za stíhaný trestný čin, a to v jeho generální rovině, nikoliv dle konkrétní výše trestu, která obviněnému hrozí, neboť ke zvýšení či snížení trestních sazeb se nepřihlíží.¹⁰¹ Vyloučení nicméně není absolutní. Omezení vazby v případě trestního stíhání za bagatelní trestnou činnost se nepoužije a vazba může být nařízena při existenci tzv. kvalifikovaných vazebních důvodů, které určitým způsobem navazují na standardní důvody vazby a jejich podstata spočívá ve zpřísnění oněch základních důvodů.¹⁰² U méně závažné kriminality tak vazba bude nařízena za předpokladu uskutečnění konkrétního jednání obviněného, kdy „a) uprchl nebo se skrýval, b) opakovaně se nedostavil na předvolání a nepodařilo se jej předvést ani jinak zajistit jeho účast při úkonu trestního řízení, c) je neznámé totožnosti a dostupnými prostředky se ji nepodařilo zjistit, d) již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo e) již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán“¹⁰³. Ve vztahu k předstížené vazbě je navíc u úmyslného trestného činu s trestem odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, stanovena zvláštní výjimka podepřená povahou spáchaného trestného činu vůči poškozenému, takže pokud si to vyžaduje účinná ochrana poškozeného ve smyslu ochrany jeho života, zdraví či jiného obdobného zájmu, obviněný bude do vazby vzat

¹⁰¹ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 769.

¹⁰² Tamtéž, s. 770.

¹⁰³ § 68 odst. 3 TR.

i přes nikoliv vysokou trestní sazbu stíhaného trestného činu. Ačkoliv trestný čin nemusí být v konkrétním případě shledáván jako vysoce závažný, za stavu, kdy z doposud provedeného jednání obviněného jednoznačně, a tedy bez dalších pochybností plyne, že evidentně neměl a ani nemá v plánu v průběhu trestního stíhání vyvíjet potřebnou součinnost tam, kde je jeho spolupráce kýžená, a zároveň se zdržet takového chování, které je z hlediska vedení trestního stíhání nežádoucí, je pochopitelné, že se zákonodárce vydal cestou uzákonění daného postupu. Ostatně mám za to, že u obviněných, kteří se i přes zahájení trestního stíhání nadále dopouštějí protiprávní činnosti ve smyslu výčtu uvedeného v ustanovení § 68 odst. 2 TŘ, je vazba zajištěním zcela adekvátním.

2.2 Vazební důvody

V návaznosti na výše popsané lze podotknout, že veškeré podmínky ze zákona plynoucí směřují k domnělému stěžejnímu bodu pro rozhodnutí o vazbě, a to k vazebnímu důvodu. Mám pocit, že ho pomyslně obepínají, protože společně vytváří komplexní strukturu, která i bez jednoho jediného článku není schopna existovat izolovaně, tedy nemůže být základem pro to, aby soudce či soud vazbu na obviněného uvalil. Přestože vazební důvody můžeme považovat za kardinální hledisko, které v sobě ponese problémy při určení jednoho důvodu v konkrétním případě, v aplikační praxi nesnáze spočívají v odlišném faktoru. Tím je právě posouzení skutečností, na základě kterých se hodnotí naplnění konkrétní obavy stran konkrétní hrozby.¹⁰⁴ I s ohledem na to, že taxativně uvedené důvody pro vazbu jsou v ustanovení § 67 TŘ vymezeny relativně jednoznačně, kdy se jednotlivé důvody nikterak neprolínají, což však neznamená, že by nemohly být naplněny současně, zvolení vazebního důvodu nepředstavuje příliš složitý úkol. Standardní vazební důvody jsou tři a rozlišujeme tak vazbu útěkovou, koluzní a předstižnou.

2.2.1 Útěková vazba

Již z pojmenování útěkové vazby lze dovodit, že hlavní cíl vazby jakožto zajišťovacího institutu, a to zabezpečení přítomnosti osoby, proti které se řízení vede, naplňuje v plném rozsahu. Dle ustanovení § 67 písm. a) TŘ může být tento druh vazby nařízen tehdy, pokud z jednání obviněného nebo ostatních konkrétních skutečností plyne důvodná obava, že obviněný „*uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest*“.

¹⁰⁴ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 43.

Obávaný útěk obviněného zákonodárce založil na dvou variantách. Buď je zde obava z toho, že obviněný uprchne, čímž je myšlen útěk do zahraničí, anebo je zde obava ze skrývání obviněného, v rámci kterého by se obviněný ukrýval na území České republiky.¹⁰⁵ I kdyby toto jazykové rozlišování ze soudní praxe nevzešlo, dle mého názoru by to na užití daného vazebního důvodu nemělo vliv. Správné určení prvního či druhého výrazu nezbavuje orgán rozhodující o vazbě povinnosti shrnout konkrétní okolnosti vedoucí k obavě z útěku osoby, proti níž se řízení vede, což znamená i uvedení místa, respektive indicí k němu vázaných, buď v domovině či v cizině. V kontextu možnosti obviněného vydat se za hranice České republiky judikatura dovodila, že v samotné šanci vycestovat ze země důvod útekové vazby spatřovat nelze, neboť by tím byla popírána svoboda pohybu, která je zaručena na ústavněprávní úrovni.¹⁰⁶ Případný úprk či skrývání se zde figuruje jako úniková cesta obviněného za prvé od samotného trestního stíhání, kdy obviněný činí aktivní kroky za účelem znemožňování postupu v trestním stíhání směřujícímu k vydání meritorního rozhodnutí, ale za druhé od trestu. Vyhýbání se trestu přitom nelze vykládat jen jako vyhýbání se uložení trestu za trestný čin, pro nějž je obviněný stíhán a případně brán do vazby, tedy trestu hrozícímu, ale je nutné to interpretovat i jako snahu obviněného vyhnout se trestu již pravomocně uloženému, respektive vyhnout se výkonu trestu.¹⁰⁷ Škála toho, jakým způsobem a čeho se obviněný může chtít vyvarovat je tedy relativně široká.

Ačkoliv v praxi i teorii občas dochází k tomu, že nezkrácené znění útekové vazby zakotvené v ustanovení § 67 písm. a) TŘ je zaměňováno s vazebním důvodem jako takovým, výčet jednotlivých situací v něm obsažených má výhradně demonstrativní charakter,¹⁰⁸ což vyplývá ze samotného textu užívajícího slovo „zejména“. Nemožnost zjištění totožnosti obviněného, absence stálého bydliště u obviněného nebo hrozba uložení vysokého trestu jsou svým způsobem skutkové podstaty, jež mohou, nikoliv však jedině, svou povahou naplnit důvod pro vzetí obviněného do vazby, a jež byly výslovně zakotveny kvůli tomu, že představují nejobvyklejší situace, které se reálně vyskytují nejčastěji.¹⁰⁹ Uvedení předmětných typových okolností samozřejmě nelze chápat jako vodítko k tomu, aby jich bylo užíváno paušálně bez dalšího, tedy bez zjišťování a zohledňování podkladů v konkrétní věci.¹¹⁰ Další případy vyjma těch v zákoně uvedených mohou spočívat třeba v přípravách obviněného na odcestování včetně obstarání si

¹⁰⁵ AUGUSTINOVÁ, P. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 501.

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. I. ÚS 645/99.

¹⁰⁷ VANTUCH, P. In: MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 313.

¹⁰⁸ SOUČEK, J. In: NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 178.

¹⁰⁹ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 44.

¹¹⁰ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha. Orbis, 1975, s. 77.

falešných dokladů či v časově delším opuštění míst, na kterých se obviněný doposud zdržoval jako bydliště či zaměstnání, ve spojení s aktivní snahou o vyhýbání se jeho účasti na jakémkoliv úkonu trestního řízení. Dále to mohou představovat okolnosti subjektivního smyslu jako jsou osobní poměry, rodinné zázemí a podpora v něm poskytovaná, postavení ve společnosti a od toho odvozený morální odstup blízkého okolí, věk obviněného nebo i těhotenství obviněné.¹¹¹ Podle mého přesvědčení ani v rámci teorie nelze vyjmenovat veškeré možné konkluze, jež mohou v praxi nastat, neboť fantazie obviněných bude v tomto směru pravděpodobně velmi bujná. Proto považuji účinnou právní úpravu za správně uchopenou, když dává prostor pro individuální hodnocení každé věci, což je u vazby obecně jakýsi průvodní znak. Taxativní charakter předmětného výčtu by nadto znemožnil nařídít vazbu tehdy, kdy by okolnosti materiálně odpovídaly obavě o uprchnutí či skrývání se obviněného, ale nezapadaly by do úzce stanovených kolonek. I za situace, kdy je možné TŘ aktualizovat prostřednictvím přijetí novel, neuzavřený seznam možností tak dokáže reagovat na případný rozvoj technických a dalších vymožeností, které by obviněnému v útěku mohly pomoci. Přestože příklady zakotvené v TŘ vykládáme demonstrativně a také alternativně, k jejich výslovnému uvedení vedla praktická zkušenost s četností daných situací, a proto není od věci se jimi zabývat podrobněji, zejména se to týká stále diskutovaného vysokého trestu.

První příklad pro nařízení útěkové vazby je založen na tom, že hned nelze zjistit totožnost obviněného. Při letném posouzení se taková situace může jevit jako absurdní, protože jak bylo uvedeno výše, pokud je uvažováno o vazbě jako o adekvátním způsobu zajištění, nelze obejít to, že tento institut je možné uplatnit pouze ve vztahu k obviněnému. Aby se z obyčejné osoby stala osoba obviněná, musí proti ní být zahájeno trestní stíhání, přičemž klasické trestní stíhání se zahajuje usnesením o zahájení trestního stíhání, které však v sobě obsahuje nejenom popis skutku dostatečně určitého pro nezaměnitelnost se skutkem jiným, právní kvalifikaci trestného činu, jež je ve spáchaném skutku spatřován, odůvodnění s přesnými skutečnostmi, z nichž se vyvozuje závěr o nutnosti zahájení trestního stíhání, poučení o opravném prostředku, ale zejména identifikační údaje obviněné osoby.¹¹² Výjimečně ale mohou nastat stavy, u nichž bude totožnostní důvod útěkové vazby namísto, vždy samozřejmě v kombinaci s obavou toho, že se obviněný pokusí o útěk. Jedním z nich je zadržení podezřelého z trestného činu *in flagranti* dle ustanovení § 76 TŘ, tj. při páchání trestného činu nebo bezprostředně poté, ať již se takového omezení osobní

¹¹¹ VANTUCH, P. In: MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 313.

¹¹² MUSIL, J. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 524.

svobody chopí kdokoliv nebo přímo policejní orgán. Od okamžiku takového zadržení běží OČTŘ přesně 48 hodin na to, aby byl zadržený odevzdán soudu, jinak musí být bezodkladně propuštěn na svobodu. V danou chvíli jednotlivec nemusí být schopen prokázat svou identitu z důvodu objektivního, kdy u sebe nemá osobní doklady a v blízkosti se nevyskytuje žádná důvěryhodná osoba, jež by byla v tomto směru nápomocná, anebo z důvodu subjektivního, respektive protože svoji totožnost z obavy následujícího postupu sdělit nechce, a tedy odmítá spolupracovat, ba dokonce uvádí nepravdivé údaje.¹¹³ Dnes si nemožnost seznání totožnosti osoby lze s ohledem na stav evidence osob a speciálně kriminalistické evidence představit jen stěží, neboť v případě zadržení je taková osoba povinna podstoupit úkony, jež ke zjištění totožnosti povedou, což usnadňuje například sejmutí daktyloskopických otisků,¹¹⁴ ale v minulosti tomu tak být nemuselo a ani dvoudenní lhůta nepostačovala. Pakliže by v současnosti došlo ke zbavení osobní svobody z daného důvodu, jednalo by se zcela jistě o vazbu krátkodobou, pakliže by soudce či soud neshledal jiný vazební důvod. Směrodatným cílem by totiž bylo právě zjištění totožnosti obviněného a jeho splněním by daný důvod vazby pominul.

Ani u dalšího vyjmenovaného důvodu, který spočívá v tom, že obviněný nemá stálé bydliště, snad již není třeba poukazovat na to, že taková situace není sama o sobě automaticky příčinou nařízení vazby, ale orgán rozhodující o vazbě musí k celé věci přistupovat komplexně se zohledněním náznaků k reálné obavě z úprku či skrývání obviněného. Zároveň je nutné se vyvarovat předsudků učiněných na základě formálního stavu a stavu reálného. Pokud se obviněný nikterak nezdržuje v místě svého přihlášeného trvalého pobytu nebo v místě, jež má vyznačené v průkazu totožnosti, neznamená to *a priori* důvodnost útekové vazby. To samé platí i opačně, kdy i přes formální dodržování u příslušných orgánů nahlášených adres může být hrozba útěku obviněného v tomto smyslu naplněna.¹¹⁵ Ačkoliv příznaky typu absence bydliště jako takového, kdy obviněný opravdu nedisponuje žádným zázemím, nezdržování se na ohlášené adrese nebo neustálé změny pobytu¹¹⁶ mohou více či méně naznačovat budoucí stěží předvídatelné jednání obviněného, kvůli čemuž by OČTŘ měly zbystřit, klíčový je právě přístup obviněného a jeho spolupráce v rámci trestního řízení. Pakliže i v uvedených situacích je schopen účastnit se jednotlivých úkonů trestního stíhání nebo pravidelně oznamovat, kde bude v následujících dnech k zastížení, jsem přesvědčena, že takové chování obviněného je založeno na jeho slušnosti

¹¹³ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 740.

¹¹⁴ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 409.

¹¹⁵ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha. Orbis, 1975, s. 88.

¹¹⁶ VANTUCH, P. In: MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 314.

a korektnosti, a ve svém důsledku to nezakládá, s výjimkou ojedinělých excesů, žádnou obavu z toho, že by se chtěl prostřednictvím útěku vyhnout trestnímu stíhání nebo samotnému trestu. Dále nelze shledat, že by se snad změna pobytu v rámci dovolené či léčení měla podřazovat pod vazbu dle ustanovení § 67 písm. a) TŘ, a specifická je pak situace, kdy je střídavý pobyt či dokonce překračování státních hranic u obviněného zcela běžnou záležitostí určenou výkonem povolání.¹¹⁷ Souladně se k tomu staví rozhodovací praxe, která podnikatelské aktivity a s tím související domácí i zahraniční cestování akceptuje, když uvádí, že tato skutečnost sama o sobě vazební důvod nezakládá, stejně tak jako fyzické zadržení na hraničním přechodu bez dalšího.¹¹⁸

Pravděpodobně nejkontroverznějším důvodem útěkové vazby byla, je a bude hrozba vysokého trestu. Na čem se podle mého názoru teorie i praxe shoduje je to, že vysoký trest nelze vztahovat abstraktně k zákonem objektivně stanovenému rozpětí trestní sazby za trestný čin, který je předmětem trestního stíhání, ale musí být posuzován vždy ve smyslu konkrétně hrozící výše trestu, která se v dané věci jako odpovídající nabízí, a to tedy včetně zohlednění škodlivosti spáchaného skutku pro společnost, poměrů obviněného a dalších polehčujících a přitěžujících okolností.¹¹⁹ Splnění tohoto přístupu bude ovšem náročné především v počáteční fázi trestního stíhání, kdy součástí spisu pochopitelně prozatím nejsou veškeré relevantní důkazy pro jednoznačné určení hrozícího trestu. V každém případě tu zde mluvíme o nepodmíněném trestu odnětí svobody jakožto druhu trestu ve smyslu ustanovení § 52 odst. 2 písm. a) TZ, protože i když trest propadnutí majetku nebo trest zákazu pobytu jako příklady ostatních trestů připadajících v úvahu při ukládání trestní sankce považují za velmi závažné, dlouhodobé zbavení osobní svobody prostřednictvím izolování odsouzené osoby ve věznici je jednoznačně nejcitelnější, a tedy nejvíce odůvodňující obavu z útěku obviněného. Jak se s ohledem na nutnost sjednocení postupu v tomto směru dalo očekávat, výkladem použitého pojmu „*hrozba vysokého trestu*“ se zabýval Ústavní soud ČR, který ve svém nálezu pod sp. zn. III. ÚS 566/03 ze dne 1. 4. 2004, který byl následně publikován ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod číslem 48/2004 USn., zaujal poměrně radikální stanovisko. Sice uvedl, že objektivní a typová možnost uložení vysokého trestu není podstatou pro obavu z útěku obviněného, ale naopak se musí jednat o konkrétní výši podloženou jedinečnými specifickými okolnostmi spáchaného trestného činu, nicméně dále relativně překvapivě konstatoval, že slovní spojení „*vysoký trest*“ je svázán se zvlášť

¹¹⁷ VANTUCH, P. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 278.

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. I. ÚS 645/99.

¹¹⁹ VANTUCH, P. In: MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 314; Nález Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2011, sp. zn. IV. ÚS 3294/09.

závažnými trestnými činy definovanými tehdejší platnou právní úpravou jako trestné činy spáchané úmyslně, na něž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osmi let.¹²⁰ Stanovení tak striktní meze nenašlo oporu v následném hodnocení ze strany odborníků, viz Jelínek¹²¹ či Galovcová¹²², s čímž nelze než souhlasit, neboť taková aplikace vylučuje fakultativnost institutu vazby a přibližuje se, ne-li se zcela stává vazbou obligatorní tak, jak byla zakotvena do 60. let 20. století. Hanuš naproti tomu při rozboru sporného nálezu uzavřel, že i nadále je fakultativnost institutu vazby zachována, neboť obviněný má právo argumenty svědčící pro útěkovou vazbu zeslabit konkrétními skutečnostmi jiného druhu svědčícími v jeho prospěch, které představují silné důvody vylučující opodstatněnost nařízení vazby, kdy mezi těmito protipóly má být rozhodnuto s využitím principu proporcionality.¹²³ Mám však za to, že předmětem vazebního jednání by mělo být projednání okolností vedoucích či nevedoucích k uvalení vazby, a nikoliv prakticky dokazování v meritu věci, za jehož součást vnímám právě zmiňované tvrzení a dokládání údajných silných důvodů, které by mohly přesvědčit soudce či soud o případné nižší výši trestu odnětí svobody, a tedy obhajobu jako takovou. Kdybychom i přesto přistoupili k myšlence, že předěl osmi let bude určující, paušální vztáhnutí ke všem obviněným bez ohledu na jejich pocit z takového trestu nevyústí podle mého mínění v nic jiného než nespravedlnost. Nelze mechanicky říct, že hrozba osmiletého výkonu trestu bude pro každého obviněného natolik děsivá, že si raději zvolí útěk s vidinou až doživotního utíkání a se všemi ostatními negativními dopady jako je opuštění rodiny nebo vytržení z přátelského i pracovního kolektivu. Pro prvotrestaného by důvodem útěku mohla být již samotná skutečnost vedení trestního stíhání bez ohledu na, byť minimální, výši trestu, zatímco pro mnohonásobného recidivistu by výkon trestu odnětí svobody nad 10 let nepředstavoval nic neobvyklého, natož okolnost zakládající jeho snahu o útěk. Realita může být ovšem obrácená, což záleží na povaze konkrétní obviněné osoby, a generalizování zde tedy místo nenajde. S ohledem na to jsem přesvědčena, že vymezení hranice osmi let bez připuštění výjimek není tím správným vyústěním interpretace pojmu „*vysokého trestu*“. Netvrdím, že by taková mez nemohla sloužit jako orientační vodítko, ale konstrukce nabízená Ústavním soudem ČR opomíjí fakt, že u institutu vazby je, jak již bylo ovšem připomínáno, individuální přístup nenahraditelný. Bohužel pro obviněné a obecně pro respekt

¹²⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03.

¹²¹ JELÍNEK, J. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2020, s. 722.

¹²² GALOVCOVÁ, I. *Custody in Czech Criminal Proceedings*. In: *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право» № 54. Головна* [online]. Uzhorod: Katedra ústavního práva a právní komparatistiky Právnické fakulty UzhUN, 2019, s. 183 [cit. 2020-02-06]. Dostupné z: <http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.54/43.pdf>.

¹²³ HANUŠ, L. *Hrozba vysokého trestu v kontextu útěkové vazby*. *Právní rozhledy*, 2004, č. 11, s. 433.

k základním právům a svobodám je i přes veřejnou kritiku závěr učiněný soudním orgánem ochrany ústavnosti aplikován v dalších případech poměrně běžně, a to nejenom obecnými soudy, ale judikaturou soudů napříč jednotlivými instancemi.¹²⁴ Chvályhodná jsou pak vazební rozhodnutí, která k uvalení útěkové vazby z důvodu hrozby vysokého trestu vyžadují další konkrétní skutečnosti vztahující se hlavně k osobě obviněného nebo dalších okolností projednávaného případu, jež ve spojení s možným trestem vzbuzují obavu z útěku, jak taktéž v minulosti vyvodila judikatura.¹²⁵ Myslím si, že do budoucna by měla být praxe sjednocena, a to například prostřednictvím předložení předmětné otázky plénu Ústavního soudu ČR ve smyslu ustanovení § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů pro vydání závazného stanoviska.

2.2.2 Koluzní vazba

Vedle vazby útěkové, která se zaměřuje na to, aby se zabránilo absenci osoby, proti níž se řízení vede, koluzní vazba se orientuje na stav, kdy je obviněný přítomen sice dobrovolně, ale aktivně chce do vedení trestního stíhání zasahovat. Jak lze logicky předpokládat, tento druh vazby se neuválí na obviněného, který zasahuje tím způsobem, že s OČTŘ řádně spolupracuje a využívá prostředky obhajoby v rámci zákonných intencí, ale na obviněného, který vyvíjí aktivní snahu pro to, aby byl za každých okolností vydán pro něj příznivý rozsudek. Ustanovení § 67 písm. b) TŘ vybízí k uvalení této vazby na obviněného *„jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání“*. Použitá formulace akcentuje demonstrativnost způsobů, jež mohou být pokládány za maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání v širokém slova smyslu, a tedy způsoby naplňující důvodnost vazby. I přes výslovné zakotvení působení na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné jej proto nelze vykládat jako výhradní možnost pro nařízení koluzní vazby, jedná se o příkladné uvedení,¹²⁶ a naopak jiné maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání vedle toho vytváří otevřený prostor pro zahrnutí dalších metod. Totéž potvrdil i Ústavní soud ČR ve svém nálezu, v němž uvedl, že při použití jazykového a logického výkladu daného ustanovení lze dojít k závěru, že tam uvedený důvod spočívá alternativně buď v důvodné obavě,

¹²⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 4. 2017, sp. zn. IV. ÚS 359/17; Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2016, sp. zn. 11 Tvo 33/2016.

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 25. 5. 1992, sp. zn. Ntv 97/92; Nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01.

¹²⁶ VANTUCH, P. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 278.

že obviněný stručně řečeno vyvine vliv na vypočtené osoby, anebo v důvodné obavě, že obviněný bude jinak mařit trestní stíhání a jeho průběh.¹²⁷

Na první pohled lze koluzní vazbu jednoduše vyargumentovat, vždyť i laikovi lze snadno vysvětlit, za jakým účelem se využívá a proč je v určitých situacích nutná. Nicméně pravdou je, že pojetí této vazby nikdy nebylo přijímáno jednotně a objevovalo se mnoho kritiků, z nichž nejvýraznějším byl pravděpodobně Zucker. Ačkoliv jeho názory považují za extrémní, viz nekompromisní shledávání koluzní vazby za neudržitelnou, nedůslednou, nadbytečnou a svádějící ke zneužití, nebo že stoprocentní důslednost uplatňování by vedla k zajištění i jiných osob nežli obviněného, a v neposlední řadě též chápání tohoto druhu jako prolomení obžalovací zásady a návrat k inkvizičnímu procesu donucujícího obviněného k přiznání, následující závěr je mi sympatický. Jsem totiž přesvědčena, že jeho obraz se promítá i do aktuálního jak teoretického, ale především praktického pojetí. Je založen na té myšlence, že pokud OČTŘ nejsou známy takové konkrétní skutečnosti, které by zakládaly důvodnost koluzní vazby, například konkrétní možnost působení na konkrétní osoby důležité pro trestní stíhání nebo konkrétní možnost zahlazování stop prokazujících vinu obviněného, zákonný důvod vazby není vůbec naplněn. Pokud by však příslušné orgány o takových skutečnostech věděly, ihned nastupuje jejich povinnost k tomu, aby předmětné důkazy byly včas zajištěny a provedeny tak, aby ke koluzi ze strany obviněného nemohlo vůbec dojít. Tedy je zde varianta pro to, aby osoba, proti níž se řízení vede, nebyla nadbytečně zbavována osobní svobody, ale byly provedeny dostupné trestněprocesní instituty.¹²⁸ Mám za to, že chápání Zuckera je v tomto smyslu nadčasové, protože zdůrazňuje nutnost individuálního přístupu ke každé jednotlivé věci ve spojení s tím, že ke zbavení osobní svobody formou vazby má docházet v těch nejzazších a nejnutnějších případech.

Na základě toho, že právní úprava nejenom vazebního práva, ale trestního práva a vlastně práva obecně, dosáhla prostřednictvím proměny společnosti a zejména s tím spojeným vlivem demokratických zásad a zásad spravedlivého procesu takového vývoje, že se dle mého názoru obavy o realizaci pochyb, jež byly vznášeny například zmíněným Zuckerem, snižují na minimum s ohledem na existenci zakotvených zákonných i ústavněprávních záruk, pozornost u koluzní vazby se zaměřila na soulad jejích podmínek s Úmluvou, konkrétně s čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Ústavní soud ČR proto rozhodoval o návrhu na zrušení ustanovení § 67 písm. b) TŘ, a to ve svém plenárním nálezu, sp. zn. Pl. ÚS 1/94 ze dne 26. 4. 1994, který byl dále publikován pod č. 101/1994 Sb., kterému však nevyhověl. Návrh byl odůvodněn skutečností, že Úmluva

¹²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 470/05.

¹²⁸ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha. Orbis, 1975, s. 97 – 101; RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 412 – 414.

v kompromitovaném článku neobsahuje maření objasňování skutečností, jež jsou závažné pro trestní stíhání jako důvod pro zbavení osobní svobody, a nadto, že ve smyslu daného článku je účelem vazby předvedení před soudní orgán, nikoliv snaha o zabránění ovlivňování svědků. Ústavní soud ČR se rozhodl, že jako primární hledisko a zároveň interpretační metodu zvolí smysl právní úpravy. V důsledku toho konstatoval, že česká právní úprava nikterak té mezinárodní neodporuje, když základní podmínka, prvá ze tří, spočívající v tom, že zbavení osobní svobody a zatčení musí být zakotveno v právním předpise o síle zákona, je splněna. I další požadavek Úmluvy, že subjektem zbavení osobní svobody může být jen a pouze osoba, která je důvodně podezřelá ze spáchání trestného činu, shledal odpovídajícím, neboť zákonná úprava je snad ještě přísnější, protože ve vztahu k vazbě se musí jednat o obviněného. Zde přidal rozšiřující výklad, když důvodné podezření vymezil nejenom ve vztahu ke spáchání trestného činu, ale navíc i ke koluznímu jednání. Třetí a zároveň poslední podmínku stanovenou čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, kterou je předvedení před příslušný soudní orgán Ústavní soud ČR vyložil extenzivně s ohledem na čl. 5 odst. 3 Úmluvy, a tedy, že pod tento krok lze zahrnout nejen předvedení před soud, ale taktéž i úkony či jakousi součinnost svého druhu, která má na jednu stranu šetřit právo na osobní svobodu, ale jednak vytvářet atmosféru pro to, aby mohl být dosažen cíl trestního řízení. V tomto smyslu uvedl, že koluzní jednání obviněného nelze podřadit pod výkon práva na osobní svobodu, ale právě pod zmiňované předvedení. Závěrem shrnul, že koluzní vazba upravená v ustanovení § 67 písm. b) TR Úmluvě neodporuje formálně ani obsahově, naopak ve spojení s dalšími ustanoveními je navíc podmíněna dalšími pravidly, a proto návrh zamítl.¹²⁹ Nejedná se však o závěr, který by byl přijímán bez námitek, dokonce i ze samotného jádra Ústavního soudu ČR vzešlo odlišné stanovisko dvou soudců. Disentující soudci se neztotožnili s interpretací dvou posledně jmenovaných požadavků. Upozornili, že většinové vótum pléna stran výkladu podezření ze spáchání trestného činu je nesprávné, neboť i z judikatury ESLP plyne, že se jedná o podmínku nutnou, nikoliv dostatečnou, kdy Úmluva vymezuje možný okruh dostatečných podmínek pro učinění rozhodnutí, na základě čehož je vnitrostátní úpravě daný rámeček, v němž se má pohybovat. V souvislosti s touto podmínkou vytkli odůvodnění většiny to, že v nález pléna byl vyhledáván soulad mezi Úmluvou a říšským zákonem z roku 1873, ačkoliv zjištěné výsledky nikterak nesouvisí s platnou právní úpravou, která má být předmětem přezkumu Ústavního soudu ČR. Vedle toho Holländer a Ševčík nesouhlasí se subsumpcí koluzní vazby pod pojem „*předvedení před příslušný soudní orgán*“, neboť samostatný termín „*předvedení*“ má v trestním právu procesním zcela přesně definovaný význam, který není většinovým vótem

¹²⁹ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 26. 4. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 1/94.

respektován, a neboť tak široká interpretace by mohla způsobit rozšíření úvah o důvodech vazby v neurčitěm a vágně vymezeném rozsahu, což není žádoucí.¹³⁰ Ačkoliv je v publikacích, které obsahují komplexní problematiku institutu vazby, uváděno, že předmětné disenty si zaslouží pozornost pro jejich přesvědčivou argumentaci,¹³¹ aplikační praxe nadále při upozornění ze strany obviněného a jeho obhájce, že koluzní vazba v dané věci porušuje čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, na předmětný plenární náleží sp. zn. Pl. ÚS 1/94 odkazuje bez dalšího, neboť v této souvislosti tento teoreticky představuje *rei iudicatae*.¹³²

Ačkoliv konkrétní způsob koluzního jednání uvedený v zákonném ustanovení, tedy působení na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné, je nutné vnímat jen jako příklad pro uvalení tohoto druhu vazby, přece jen ztělesnil výraznou roli. Název koluzní vazby totiž vychází z anglického *collusion*, což lze přeložit jako tajná dohoda, v tomto smyslu tedy tajná úmluva mezi obviněným a svědkem či spoluobviněnými navzájem. Působení na tyto osoby může mít dvojí podobu, přičemž jednak nelze vyloučit působení přímé, tedy osobní snahu obviněného o ovlivnění, a jednak musí být počítáno s variantou, kdy za obviněného budou orodovat jiné osoby, tj. ovlivňování nepřímé. Je ale samozřejmé, že koluzní vazba nemůže být ochranou před jakýmkoliv působením, vždy musí jít o jednání zákonem zakázané s motivem ztěžovat OČTŘ proces objasňování skutečností pro trestní stíhání závažných. Typicky půjde o přemlouvání svědků a spoluobviněných k tomu, aby nevypovídali pravdivé informace, nebo vzájemná dohoda zainteresovaných osob o tom, co budou vypovídat v rozporu se skutečností, či dokonce podplácení až vyhrožování svědkům nebo spoluobviněným, aby v důsledku takového nátlaku vypovídali lživě.¹³³ Zároveň ale může docházet k tomu, že obviněný přistoupí ke kontaktování svědka či spoluobviněného, resp. to za něj může ve smyslu výše uvedeného učinit i třetí osoba, v rámci kterého bude na daného člověka vyvíjet tlak, nicméně takové jednání nebude možné kvalifikovat jako jednání koluzní. Obviněný v podstatě dubluje činnost OČTŘ, když upozorňuje na zákonná práva a povinnosti s výslechy takových osob související. Za působení na svědky a spoluobviněné ve smyslu ustanovení § 67 písm. b) TŘ tak nepovažujeme například připomenutí svědkovi státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti vyplývající z ustanovení § 99 odst. 2 TŘ, poukázání na právo odepřít výpověď obsažené v ustanovení § 100 odst. 1, 2 TŘ nebo konečně

¹³⁰ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 26. 4. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 1/94.

¹³¹ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 14 – 15; GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 49 – 51.

¹³² Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 6. 1996, sp. zn. III. ÚS 81/96; Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 12. 2000, sp. zn. II. ÚS 661/2000.

¹³³ VANTUCH, P. In: MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 315.

požadování pravdivé výpovědi nebo výpovědi jako takové.¹³⁴ Je zřejmé, že obě kategorie jednání, tedy jednání zákonem reprobované a jednání zákonem aprobované, mají minimálně jeden společný ukazatel, a totiž, že ze strany jednajících subjektů je vyvíjena aktivní činnost. Důkazní nebo procesní situace představované stavem na počátku vyšetřování, složitostí procesu dokazování, nesouladem mezi jednotlivými výpověďmi a podobně, nemohou naplnit skutkový základ pro odůvodnění koluzní vazby.¹³⁵ Přesná textace zákona prošla v minulosti mnoha změnami, které ač dle prvního dojmu nemusely být posouzeny jako podstatné, významné rozhodně byly. Prvotní znění totiž obsahovalo nijak nespécifikované působení na svědky a spoluobviněné, což logicky mohlo vést k nadužívání institutu koluzní vazby, zejména ve fázi řízení před soudem při rozhodování o dalším trvání vazby. Z důvodu právní jistoty a zabránění extenzivnímu výkladu byly podmínky později upřesněny na svědky a spoluobviněné soudem dosud nevyslechnuté.¹³⁶ I přes konkretizaci podmínek zaujala část OČTŘ vlastní výklad spočívající v tom, že pokud existují obavy z ovlivňování svědků či spoluobviněných, sám obviněný nemůže být z vazby propuštěn dříve, než bude věc předána soudu a než u něj proběhnou odpovídající výslechy, což ve většině případů znamenalo propuštění obviněného až po skončení řízení u soudu prvního stupně. Tato interpretace byla shledávána jako uchopená izolovaně, to zejména ve spojení s nadále trvajícím pojetím institutu vazby jako prostředku *ultima ratio*, který má s ohledem na závažný zásah do osobní svobody trvat pouze dobu nezbytně nutnou, z čehož plyne, že nejenom k uvalení vazby může dojít v kterémkoliv stádiu řízení, ale stejně tak důvody vazby mohou v kterémkoliv stádiu odpadnout.¹³⁷ Následující novelou, tj. zákonem č. 166/1998 Sb., bylo nicméně do znění koluzní vazby zasaženo opětovně, kdy tato změna byla obdobného rázu jako ta předchozí, neboť v důsledku vypuštění slova „*soudem*“ se možnost uplatnění koluzní vazby ještě více zúžila, čímž bylo dosaženo textace, jak ji známe dnes z platné a účinné právní úpravy. Obava z koluzního jednání tak přichází v úvahu pouze u svědků nebo spoluobviněných, kteří nebyli vyslechnuti nejenom soudem, ale vůbec žádným příslušným orgánem. Kritice podléhá tento koncept proto, že těžiště dokazování je zasazeno až do soudního řízení v úzkém slova smyslu, což je tímto v zásadě narušeno, protože jako podstatné zde figurují prvotní výslechy svědků a spoluobviněných provedené zpravidla v přípravném řízení.¹³⁸ Pakliže jsou výpovědi těch osob, u nichž hrozila

¹³⁴ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 742.

¹³⁵ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 4. 10. 1996, sp. zn. 7 To 579/96.

¹³⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 152/1995 Sb.

¹³⁷ MANDÁK, V. *Důvody koluzní vazby po novele trestního řádu z roku 1995*. Bulletin advokacie, 1996, č. 6-7, s. 27 – 36.

¹³⁸ PŮRY, F. *Zamyšlení nad nejnovější judikaturou k rozhodování o vazbách*. Soudní rozhledy, 1999, č. 1, s. 1.

obava z působení obviněného, procesně zajištěny, důvod koluzní vazby nadále není dán a obviněný musí být, pokud tedy jeho zbavení osobní svobody není odůvodněno i vazbou útěkovou nebo předstižnou, z vazby propuštěn. Za předpokladu, že by se v mezidobí od takového propuštění do dalšího výslechu, zejména v rámci hlavního líčení, podávané informace ze strany svědků či spoluobviněných výrazně změnily, hlavně ve prospěch obviněného, je nutné tomu věnovat zvýšenou pozornost, prověřit důvod takového obratu a následně tyto důkazy hodnotit ve smyslu zásady volného hodnocení důkazů obsažené v ustanovení § 2 odst. 6 TŘ.¹³⁹ Posledně jmenovaný přístup kvituji, neboť v situaci, kdy jsou k dispozici nastíněné postupy, jež mohou vést ke zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností jakožto ke kýženému výsledku, čímž mám na mysli identifikování důvodů existujícího rozporu v jednotlivých výpovědích, ve smyslu ústavněprávního uchopení institutu vazby je spravedlivé jim dát přednost. Praktické využití takové procesní situace je však podstatně limitováno speciální úpravou maximální přípustné doby koluzní vazby, která dle ustanovení § 72a odst. 3 TŘ činí 3 měsíce. Konečně je určitě vhodné popsat, kdo vůbec představuje osoby, které jsou ohroženy aktivní činností obviněného ve smyslu koluze. U definice spoluobviněného otázky nevznikají, neboť takové postavení vyplývá z ustanovení § 20 odst. 1 TŘ, a tedy se jedná o osobu, která byla obviněna společně s jinou osobou v jedné a téže trestní věci. U svědka jsou dohady o tom, jestli je tím myšlen svědek ve formálním nebo materiálním slova smyslu. Přikláním se k názoru Růžičky a Zezulové, kteří uvádí, že svědkem není jen osoba, která svými smysly vnímala skutečnosti týkající se stíhaného trestného činu a která již byla OČTŘ předvolána k podání svědecké výpovědi, ale také i osoba, u níž k úkonu předvolání prozatím nedošlo.¹⁴⁰ Na podporu tohoto názoru lze odkázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR zabývajícího se výkladem kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vydírání dle ustanovení § 175 odst. 2 písm. e) TZ konkrétně ve vztahu k svědkovi, jež je analogicky aplikovatelný na výklad předmětného důvodu koluzní vazby a jež uzavírá, že svědek se stává svědkem od chvíle, kdy svým vnímáním získal příslušné poznatky, a tedy bez ohledu na to, zda již byl nebo nebyl dle příslušných procesních předpisů formálně předvolán k výslechu.¹⁴¹ Spornost tohoto zařazení má podle mého názoru význam pouze teoretický. Pokud nebude brán zřetel na obecnou formulaci v zákonném ustanovení, ale ve světle zásady zdrženlivosti bude svědek, u nějž hrozí koluze od obviněného, chápán jen jako svědek již procesně předvolaný, nežádoucí ovlivňování svědků v materiálním slova smyslu lze bez pochyb

¹³⁹ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 743.

¹⁴⁰ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 416 – 418.

¹⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2012, sp. zn. 8 Tdo 789/2012.

subsumovat pod neuzavřený koluzní důvod, kterým je jiné maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání.

Předně je třeba vysvětlit, že v daném kontextu se objasňováním skutečností závažných pro trestní stíhání rozumí dokazování dle TR, kdy se pro rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby nebo rozhodnutí o prodloužení stávající vazby zohledňuje hrozba negativního působení obviněného na takové skutečnosti, které jsou v dané věci závažné. Typickým příkladem bude u majetkových trestných činů maření důkazů, které mají sloužit jako vodítko pro stanovení výše způsobené škody.¹⁴² *A contrario* z toho vyplývá, že jakmile bude obviněný usilovat o maření dokazování v úmyslu zabránit zjištění skutkového stavu, ačkoliv reálně jeho jednání k takovému výsledku nepovede, protože se například bude týkat okrajové záležitosti, koluzní vazbu bychom v daném případě neodůvodnili. Pojem „maření“ je nutné, shodně jako ovlivňování svědků nebo spoluobviněných, pojímat jako činné jednání obviněného nebo dalších osob s ním spřízněných, nikoliv jako důsledek objektivního stavu důkazní situace. Hrozící aktivní působení lze rozčlenit na dvě skupiny, kdy rozdělujícím atributem je povaha objektu takového vlivu. Do první skupiny spadají podstatní lidé pro trestní řízení, respektive svědci, spoluobvinění či znalci, a druhá skupina je tvořena materiálními důkazy ve smyslu věcí.¹⁴³ Vedle výslovně uvedených svědků a spoluobviněných jsou k jednotlivcům, na něž obviněný může vyvíjet nátlak pro vypovídání v jeho prospěch, a tedy naplňovat znaky skutkové podstaty maření dokazování jakožto důvod koluzní vazby, navzdory výše uvedenému názoru obecně řazeni ti, kteří mají na základě vjemu svých smyslů informace o spáchaném skutku naplňujícím znaky trestného činu a kteří doposud nebyli předvoláni, ačkoliv lze důvodně předpokládat, že v budoucnu bude jejich výslech OČTŘ proveden.¹⁴⁴ Koluznímu jednání může být teoreticky v průběhu trestního stíhání vystaven taktéž znalec. Možnost koluze je podle mého názoru u znalce dána apriorně, neboť pro nařízení tohoto druhu vazby z důvodu obavy ze zakázaného jednání obviněného je nutné, aby směřovalo k závažným skutečnostem pro trestní řízení, a současně je osoba znalce do probíhajícího řízení přibírána za situace, kdy je třeba odborných znalostí pro objasnění důležité skutečnosti pro trestní řízení a pro složitost věci nepostačuje odborné vyjádření.¹⁴⁵ S ohledem na zřetelný průnik, který je představován okolnostmi, jež jsou pro trestní řízení a hodnocení viny obviněného těmi nejzásadnějšími, jsem přesvědčena, že pokud lze jednání obviněného nebo jiné konkrétní skutečnosti považovat za indicie vedoucí k obavě, že by mohlo dojít k nežádoucímu působení

¹⁴² ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 742.

¹⁴³ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha. Orbis, 1975, s. 107.

¹⁴⁴ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 280.

¹⁴⁵ § 105 odst. 1 TR.

na znalce, koluzní vazba je zde namístě. V takovém případě je nutné nad případnou koluzí uvažovat, a nikoliv předem znalce označovat za nezpůsobilý objekt, přestože znalecký posudek je z jeho strany podáván po poučení, a tedy s jeho plným vědomím o trestních následcích křivé výpovědi a vědomě nepravdivého znaleckého posudku.¹⁴⁶ Mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání může obviněný činit i tím, že padělá, pozmění, zničí nebo ukryje listinné či věcné důkazy.¹⁴⁷ V tomto směru je zcela nepřijatelné, aby byla přijata argumentace obhajoby založená na tom, že obviněný je vlastníkem takových věcí, a proto jakoukoliv dispozicí s nimi pouze naplňuje své vlastnické právo. Zájem na zjištění pachatele trestného činu a jeho spravedlivé potrestání zde na pomyslných vahách jednoznačně převáží nad vykonáváním předmětného věcného práva, které lze v tomto smyslu příhodněji pojmenovat jako zneužívání vlastnického práva. S ohledem na charakter takového jednání se v souvislosti s tím domnívám, že rychlý zásah OČTŘ a úsudek o možnosti uvalení vazby je zde nezbytný, neboť při spáchání trestného činu bude primárním cílem pachatele zahlazení veškerých dostupných stop, které mohou sloužit jako usvědčující důkazy. V této souvislosti lze následně použít paralelu s provedením výslechů svědků nebo spoluobviněných a za předpokladu, že podstatný důkazní materiál je zajištěn, potřeba koluzní vazby mizí, naopak nastává nutnost obviněného z vazby propustit. Společným znakem s ovlivňováním svědků či spoluobviněných je taktéž to, že nikoliv všechna konání či nekonání obviněného, které se zprvu vyznačují neochotou spolupracovat nelze zařadit do této kategorie bez dalšího. Je třeba brát na zřetel, že obviněnému z procesních předpisů neplynou jen povinnosti, ale je nadán i právy. Přestože veřejnost může na pachatele trestného činu nahlížet jako na jednotlivce, který má pykat za provedený skutek a žádná práva mu nenáleží, opak je pravdou. Procesní práva je bezpodmínečně nutné poskytnout každému, proti komu se trestní řízení vede, a to bez ohledu na to, jak společensky závažný trestný čin je předmětem projednávání, nadto k tomu přistupuje již několikrát zmíněná zásada presumpce nevinny. Pokud tedy obviněný využívá zákonem povolené metody obhajoby, není možné to klást k jeho tíži. Městský soud v Praze již v roce 1968 konstatoval, že pokud obviněný popírá trestnou činnost, ze které je obviněn nebo obžalován, nebo pokud odmítá vypovídat úplně, koluzní vazba nesmí sloužit jako prostředek doznání nebo přinucení k výpovědi,¹⁴⁸ a nutno podotknout, že z daného, ačkoliv relativně strohého rozhodnutí je čerpáno dodnes. V obdobném duchu pokračuje i Ústavní soud ČR, který potvrdil i to, že typ vazby dle ustanovení § 67 odst. b) TŘ není možné aplikovat nejen v případě popírání

¹⁴⁶ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha. Orbis, 1975, s. 105.

¹⁴⁷ VANTUCH, P. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 279.

¹⁴⁸ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. 2. 1968, sp. zn. 5 To 11/68.

viny a odmítnutí výpovědi obviněného, ale navíc i za stavu, kdy obviněný zcela záměrně OČTŘ poskytuje a podává nepravdivé informace, protože stále je to zákonný způsob obhajoby, který nemůže založit jeho trestněprávní odpovědnost, neboť ve všech uvedených situacích nedochází k působení obviněného ani na lidi, ani na věci, což je podmínkou pro uvalení koluzní vazby.¹⁴⁹ Mimo to nemůže rozhodující soudce nebo soud uvalit na obviněného vazbu, když tento vyloženě odmítne učinit procesní úkon, který má zákonný podklad a který tak OČTŘ požaduje zcela oprávněně, ale ve své podstatě proces dokazování ztěžuje. Pakliže obviněný nesplní povinnost vydat věc, podrobit se prohlídce těla, strpět odběr krve nebo jiný potřebný úkon dle ustanovení § 114 odst. 2 TŘ,¹⁵⁰ je namíste mu uložit pořádkovou pokutu k tomu určenou, neboť užití vazby by zde bylo nepřiměřené. Maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání bude dle mého cítění do budoucna představovat nadále jakousi neuzavřenou kapitolu, protože i s ohledem na dnešní pojetí ve smyslu judikovaných a teorií poskytnutých příkladů nelze předvídat, jaké metody znemožňování vedení trestního stíhání budou obvinění vynalézat. V tomto směru možná probíraný důvod představuje riziko pro nadměrné nařizování vazby. Za každé situace, a tedy i *pro futuro*, musí být nicméně dodržována obecná presumpce toho, že ani tento druh vazby nelze uvalit na základě nepodložených domněnek, ale naopak na obavě z koluzního jednání, která vychází ze zcela konkrétních skutečností.

2.2.3 Předstižná vazba

Poslední standardní vazba má s dvěma výše uvedenými druhy vazby ve smyslu interpretace v zákoně uvedených důvodů jedno společné a zároveň jedno odlišné. Shodné je alternativní uchopení, neboť zákon nevyžaduje, aby všechny možnosti byly naplněny kumulativně. Naopak rozdíl spočívá ve výčtu samotném, protože důvody předstižné vazby jsou uvedeny taxativně. Žádná varianta, která by odůvodňovala zbavení osobní svobody obviněného formou předstižné vazby a která není výslovně stanovena v ustanovení § 67 písm. c) TŘ, tudíž neexistuje.¹⁵¹ Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, pokud se z konkrétních skutečností, a to buď jednání obviněného nebo jiných v úvahu připadajících skutečností, podává důvodná obava, že obviněný „*bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil*“. S ohledem na povahu daných důvodů

¹⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 1997, sp. zn. III. ÚS 148/97.

¹⁵⁰ VANTUCH, P. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČKA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 279.

¹⁵¹ GRIVNA, T., MANDÁK, V. In: FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 300.

je evidentní, že předstižná vazba je použitelná pouze u obviněného, který je trestně stíhán pro úmyslný trestný čin.¹⁵²

Ani u této vazby ovšem nelze říct, že by byla přijímána bezvýhradně. Kontroverze spočívá v tom, že směřuje k naprosto jinému účelu, než má vazba obecně plnit. Primárně totiž neslouží k zajištění obviněného pro dosažení cíle trestního stíhání proti němu vedenému, neboť jakákoliv jeho další trestná činnost průběh již uskutečňovaného trestního stíhání neovlivní. Smyslem tohoto zbavení osobní svobody je zabránění tomu, aby se obviněný trestné činnosti, která je vymezena čtyřmi důvody, vůbec v budoucnu dopouštěl.¹⁵³ Podstatou je tedy prevence, která je bezpochyby sama o sobě významným atributem, jehož důležitost není namístež zásadně zpochybňovat, nicméně otázka je, zda je správné, aby byla do takové míry spjata s vazbou jakožto zajišťovacím prostředkem využívaným na půdě trestního procesu. Předmětným problémem se zabýval Mandák, který ačkoliv vyslovil vzájemnou nesouvislost prevence s předstižnou vazbou, když shledal, že předstižná vazba v konkrétním trestním řízení plní úlohu pouze stran vedlejších posláních a že je z hlediska formálního posouzení bezesporu preventivně bezpečnostním opatřením, nikoliv trestněprávním v pravém slova smyslu, dospěl k názoru, že i přesto je tento typ vazby nejvhodnějším řešením, pokud je to posuzováno ve světle účelnosti.¹⁵⁴ Toto pojetí zopakovali Zezulová s Růžičkou a s ohledem na to, že k danému shrnutí nepřipojili žádnou kritiku, mám za to, že souhlasí jak s obsahem, tak s učiněným závěrem.¹⁵⁵ Tak tomu však není u Galovcové, která nezpochybňuje platnost představených závěrů v době jejich učinění, nicméně v současnosti se s nimi pro změnu politických a společenských poměrů neztotožňuje a uvádí: „*Na jedné straně je nepochybné, že není přípustné omezit vazbou osobní svobodu osob, u kterých by získané operativně pátrací informace indikovaly možnou budoucí trestnou činnost bez toho, že by se jejich jednání dostalo do trestněprávně relevantního stadia, ve kterém by bylo možné realizovat postupy podle trestního řádu. Na straně druhé ale umožňujeme, aby obava z možného budoucího trestněprávního jednání osoby obviněné důvodem pro omezení osobní svobody byla. Jediným rozdílem je, že se jedná o osobu, proti které již je důvodně vedeno trestní stíhání pro již spáchaný skutek, které však ani nemusí skončit odsouzením.*“¹⁵⁶ Mám za to, že pokud je jednou z úloh státu preventivní působení na společnost, aby buď nadále nepáchala trestnou činnost anebo trestnou činnost páchat vůbec nezačala, jsou v zájmu veřejného pořádku vítány různorodé způsoby k tomu

¹⁵² ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 744.

¹⁵³ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 56.

¹⁵⁴ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 122 – 124.

¹⁵⁵ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 422 – 423.

¹⁵⁶ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 56 – 57.

vedoucí. Přesto, že některé druhy jsou mířeny velice konkrétně, čímž mám na mysli hlavně výchovné postupy uplatňované na pravomocně odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody ve věznicích, charakter preventivní vazby nahrává k tomu, že pouze skupina osob tvořená obviněnými či obžalovanými bude pod drobnohledem OČTŘ, ačkoliv skutečná hrozba vyvstane mimo takové zorné pole, a tedy z řad veřejnosti nikoliv trestně stíhané. Nezastávám názor, že nastíněné situace nemohou nastat zároveň, nicméně apriorní předsudky o budoucím chování obviněného jen z toho důvodu, že je v postavení obviněného, a s tím související paušální uplatňování předstížné neboli preventivní vazby nelze akceptovat jak generálně, tak specificky s uplatňováním zásady presumpce neviny. Další předkládaná námitka zohledňuje závažnost páchané kriminality ze strany obviněného, která však v rámci právního řádu vysloveně jako měřítko pro rozhodnutí o uvalení či prodloužení vazby vůbec nefiguruje.¹⁵⁷ Zbavení osobní svobody touto formou vazby lze jistě shledat ústavně konformním za předpokladu, že se jedná o obviněného, který je nebezpečným recidivistou a který úmyslně tíhne k páčání těch nejzávažnějších trestných činů, samozřejmě ve spojení se zohledněním konkrétních okolností vedeného případu. Mnohdy jsou však trestní stíhání vedena vůči jednotlivcům, kteří sice například trestný čin připravovali nebo jeho výkonem vyhrožovali, avšak reálně je zahájení trestního stíhání natolik poučilo, že již to představovalo jejich potrestání vedoucí k uvědomění a sebereflexi, jejichž následkem je nikoliv snaha o dokonání či výkon trestného činu, ale naopak zvýšené úsilí o vedení řádného života. Pakliže z jednání a chování obviněného v typově obdobné situaci nevyplývá hrozba jeho případné recidivy, důvodnost vazby neshledávám. U všech vazeb, předstížnou nevyjímaje, musí existovat konkrétní okolnosti odůvodňující obavu pro naplnění toho kterého vazebního důvodu, a proto by příslušné orgány, jež aplikují předmětná ustanovení a právo v nich obsažené, měly důsledně tento přístup respektovat tak, aby nedocházelo k mechanickým zásahům do osobní svobody prostřednictvím předstížné vazby. K předloženému kritickému stanovisku Galovcové doplňuji, že i když cíl, k němuž má prevence obecně, ale i v tomto případě, směřovat, lze kategoricky označit jako veřejně prospěšný, účinky jsou zde pouze krátkodobé. Vzhledem k tomu, že izolace jednotlivce ve vazbě je časově omezená, zabránění dalšímu nezákonnému jednání obviněného se vztahuje jen k ohraničenému úseku. Na období po skončení trestního stíhání však nepůsobí, ačkoliv tam by bylo žádoucí. I přes všechno uvedené je předstížná vazba nadále součástí trestního procesu, a to pro následující důvody.

První alternativou je obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro kterou je stíhán. Opakování nezákonného jednání nebylo v předmětném ustanovení od počátku, ale jeho

¹⁵⁷ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 57 – 58.

místo původně zastával pojem „*pokračování v trestné činnosti*“. Změna přišla spolu s novelou TŘ provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., jehož důvodová zpráva o této konkrétní novelizaci sice mlčí,¹⁵⁸ nicméně původ lze hledat ve významech pojmu „*pokračování*“ ve smyslu hmotněprávním a procesněprávním, jejichž porovnání a závěr vedly k aktuálně zákonem použitému slovu „*opakování*“. S ohledem na definici pokračování v trestném činu dle ustanovení § 116 TZ lze konstatovat, že jej trestní právo hmotné chápe jako jednotlivé dílčí útoky, které splňují stanovené znaky, tvořící dohromady jeden jediný trestný čin. Naproti tomu stojí procesněprávní pohled vyjádřený v ustanovení § 12 odst. 11 TŘ, jež jako mezník mezi páchanými skutky určuje sdělení obvinění, a tedy shodná situace zapříčiní dokonání dvou nebo i více vedle sebe stíhaných trestných činů. Vazba je však institutem procesním a hrozba spočívající v pokračování v trestné činnosti, pro níž je obviněný trestně stíhán, tak na poli trestního práva procesního nedává smysl, protože po sdělení obvinění je stíháný spáchaný skutek již teoreticky uzavřen a pokračovat se v něm ve smyslu pokračování v nezákonném jednání dle ustanovení § 12 odst. 11 TŘ logicky nedá. Z tohoto důvodu pravděpodobně zákonodárce následně zvolil pojem „*opakování*“, jež je chápán jako pojem užší.¹⁵⁹ Tato obměna byla Králem označena pouze za stylistickou změnu, která prakticky nebude mít věcný dopad.¹⁶⁰ Takové hodnocení by však podle mého názoru neuspělo u novely, která proběhla o 6 let dříve a která ve smyslu pojetí vazby jako nejkrajnějšího opatření zúžila vazební důvod tím, že připojila dodatek „*pro niž je obviněný stíhán*“. Podstatu dané změny vyslovil ještě před účinností zákona č. 152/1995 Sb. Vrchní soud v Praze, který vyhověl stížnosti obviněného co do argumentace existence důvodů předstížné vazby, když dospěl k tomu, že závěry o hrozícím nebezpečí pokračování v trestné činnosti, dnešní terminologií opakování trestné činnosti, nelze posuzovat obecně a izolovaně od předmětu vedeného trestního stíhání, které s tímto nesouvisí ani okrajově. Pakliže má dojít ke zbavení osobní svobody z důvodu hrozby páchaní další kriminality, posuzování obav se má vztahovat pouze ke shodně kvalifikovanému trestnému činu jako tomu trestně stíhanému nebo trestnému činu stejné povahy.¹⁶¹ Ačkoliv tento názor v době vynesení rozhodnutí neměl výslovně oporu v zákoně, vychází jednoznačně ze správné myšlenky, což dokládá skutečnost, že nedlouho poté to doslovně do TŘ zaneseno bylo. Považuji to za ideu posilující respektování základních práv a svobod, protože do té doby mohly, bez toho, aniž by to zákonu odporovalo, příslušné orgány o vazbě rozhodující brát v úvahu trestní minulost obviněného, která neměla žádnou souvislost se současným trestným činem a hrozbou z něho

¹⁵⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb.

¹⁵⁹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 2. 2002, sp. zn. 3 To 149/2002.

¹⁶⁰ KRÁL, V. *K nové právní úpravě vazebního řízení*. Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12, s. 69 – 78.

¹⁶¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 1. 1995, sp. zn. 7 To 2/95.

plynoucí. Finální text vzniklý po uvedených úpravách zůstává i nadále předmětem diskuzí týkajících se toho, k čemu speciálně se má vztahovat případné opakování. První variantu, že předstižná vazba se má aplikovat jen v případě hrozby, že obviněný spáchá trestný čin ve shodné právní kvalifikaci jako ten, pro nějž je stíhán, zastává poměrně kategoricky jednak Mandák¹⁶² a jednak Jelínek¹⁶³. Opačný názor, že při rozhodování o vazbě z tohoto důvodu se má uvažovat i nad teoretickou trestnou činností téže povahy, a tedy všemi trestnými činy ze stejné hlavy TZ, předkládá vyjma zmiňovaného rozhodnutí Vrchního soudu v Praze například Galovcová¹⁶⁴ a hlavně autoři komentáře k TR¹⁶⁵. Mně osobně se více zamlouvá druhé pojetí, a to z následujících důvodů. Zaprvé již jazykový výklad zákonného ustanovení nahrává tomu, že úmyslem zákonodárce byl požadavek, aby soudci a soudy zohledňovali i další v úvahu připadající trestnou činnost, nejenom jeden trestný čin, pro který se vůči obviněnému vede trestní stíhání. V ostatních alternativách této formy vazby je použito slovní spojení „*trestný čin*“, kdežto u tohoto důvodu je uvedena „*trestná činnost*“. Druhým dle mého názoru relevantním argumentem je to, že právní kvalifikace stíhaného trestného činu se může v průběhu trestního řízení měnit, neboť dle ustanovení § 220 odst. 3 TR není soud vázán právním posouzením skutku v obžalobě. Konstrukce, že obviněný bude vzat do vazby z obavy opakování spáchaného trestného činu, jehož právní kvalifikace bude později změněna, na základě čehož bude muset být z vazby propuštěn, protože hrozící trestný čin nebude odpovídat později stíhanému trestnému činu, je již na první pohled nelogická. Do třetice považuji za podstatné, že obviněný se dopouští trestného jednání bez toho, aniž by uvažoval o tom, jakou konkrétní skutkovou podstatu trestného činu naplňuje. Obviněný jakožto laik od sebe s velkou pravděpodobností nerozliší trestný čin loupeže dle ustanovení § 173 odst. 1 TZ a trestný čin krádeže dle ustanovení § 205 odst. 1 písm. c) TZ, protože jemu se jeví stejně, přestože z hlediska práva je rozdíl znatelný. Úzké zaměření na hrozbu jednoho konkrétního trestného činu by tak v tomto smyslu neodpovídalo realitě. Judikatura nadto k danému tématu konstantně doplňuje, že toliko obecně pojaté nebezpečí z opakování blíže neurčené trestné činnosti nemůže být důvodem předstižné vazby.¹⁶⁶

¹⁶² MANDÁK, V. *Předstižná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995*. Bulletin advokacie, 1996, č. 4, s. 24 – 27.

¹⁶³ JELÍNEK, J. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2020, s. 722.

¹⁶⁴ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 55 – 56.

¹⁶⁵ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 745.

¹⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 470/05; Nález Ústavního soudu ze dne 18. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 3109/13.

Další dva důvody pro uvalení předstižné vazby je možné uchopit společně, jelikož oba vycházejí z vývojových stádií trestných činů. Směřují na situace, kdy je obviněný stíhán pro trestný čin nikoliv dokonáný, avšak pro jeho přípravu, pokud je trestná ve smyslu ustanovení § 20 TZ, nebo pro jeho pokus dle ustanovení § 21 TZ. Zároveň musí být splněn předpoklad, že se OČTŘ na základě podložených informací domnívají, že obviněný bude i přes zahájené trestní stíhání k dokonání daného trestného činu směřovat, a tedy to mu nebude dostatečným varováním. S ohledem na znění předmětného ustanovení není třeba dovozovat, jelikož to z něj bez obtíží plyne a v teorii se o tom oproti první alternativě spory nevedou, že v těchto dvou případech se hrozba vztahuje jen k totožnému trestnému činu, který obviněný připravoval či o který se obviněný pokusil.¹⁶⁷ Pakliže obviněný připravoval anebo se pokoušel o vraždu, je nepřípustné, aby na něj byla uvalena vazba z toho důvodu, že z konkrétních okolností plyne oprávněná obava, že bude chtít spáchat například krádež nebo podvod dle příslušných paragrafů. Tato interpretace je projevem zásady, že veškeré zákonné důvody, pro něž lze obviněného zbavit osobní svobody, je vždy nutné vykládat restriktivně. V této souvislosti je Ústavním soudem ČR doplňováno, že předstižná vazba obecně, tedy zahrnujíc i první a poslední variantu, je závislá mimo jiné i na osobním postoji obviněného, jeho sklonech, návycích, na jeho aktuálním zdravotním stavu, rodinném zázemí a na prostředí, v němž se obviněný pohybuje.¹⁶⁸ Veškeré tyto aspekty je tak nutné zvažovat při vazebním rozhodování.

Nejinak tomu bude i v případě poslední možnosti pro předstižnou vazbu, která umožňuje zbavit obviněného osobní svobody, pokud na základě konkrétních skutečností hrozí, že z jeho strany dojde k vykonání takového trestného činu, kterým vyhrožoval. Tuto alternativu nelze vykládat v kontextu jakéhokoliv vyjádření obviněného, které učinil v dosahu přítomnosti OČTŘ. Týká se pouze specifických trestných činů, jejichž neoddelitelnou součástí, a tedy jedním ze znaků skutkové podstaty, je nějaká forma výhružky.¹⁶⁹ Příkladem je vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci dle ustanovení § 324 TZ, vyhrožování s cílem působit na úřední osobu dle ustanovení § 326 TZ nebo nebezpečné vyhrožování dle ustanovení § 353 TZ.¹⁷⁰ V praxi to znamená, že obviněný se dopustil zejména, avšak nikoliv výlučně, verbálního trestného činu, v rámci něhož z jeho strany došlo k výhružce určitou újmou jiné osobě. K reálnému naplnění vyřčeného vyhrožování však do zahájení trestního stíhání pro spáchaný trestný čin nedošlo, a to ani prostřednictvím přípravy nebo pokusu, respektive nepředstavuje to překážku pro uvalení

¹⁶⁷ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 427.

¹⁶⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. III. ÚS 612/06.

¹⁶⁹ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 56.

¹⁷⁰ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 746.

vazby. Za stavu, kdy i pouze z takového chování a slov obviněného vyvstává riziko toho, že by mohl újmu, jíž vyhrožoval, opravdu svou činností způsobit, formou vazby lze takovému, v tomto případě s trestním stíháním spojenému, jednání zabránit. Opět se zde ale nelze bez dalšího spokojit s tím, že k samotnému vyhrožování došlo, a vazbu založit na této skutečnosti. Je třeba, aby obava z uskutečnění byla důvodná, aby byla podložena konkrétními skutečnostmi a aby jí nešlo předejít jinou formou trestněprocesních institutů.

Předstižná vazba směřuje na prevenci různých druhů nežádoucích jednání, které hrozí. V této souvislosti je ale nutné zdůraznit, že hrozba ve všech případech musí být dle zjištěných indicií aktuální a akutní. Aktuálnost se vztahuje k osobě obviněného, kterého je nutné shledat způsobitelným ve vztahu k dopuštění se obávaného jednání, kterému je nutné zabránit. Jednotlivé faktory jako například věk, zdravotní stav nebo těhotenství mohou figurovat jako objektivní překážky, v důsledku kterých je reálnost výkonu nemožná. Vedle toho je třeba označit hrozbu jako akutní čili bezprostřední. Předstižnou vazbu nelze založit na obavě ze spáchání jedné ze čtyř v úvahu připadajících variant až ve chvíli, kdy bude trestní stíhání, bez ohledu na jeho výsledek, skončeno.¹⁷¹ Kontextově lze závěrem znovu upozornit na to, že veškeré nápovědy vedoucí k nutnosti vazby včetně aktuálnosti a akutnosti musí být svědomitě posouzeny, a hlavně založeny na konkrétních skutečnostech, nikoliv nepodložených smyšlenkách a domněnkách. To ovšem neznamená, že by OČTŘ měly vyčkávat až do chvíle, kdy obviněný nežádoucí jednání začne naplňovat, což ve vztahu k předstižné vazbě zopakoval Ústavní soud ČR například ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 356/05.¹⁷²

2.3 Trvání vazby

V souvislosti s tematikou vazby přirozeně vyvstane na mysli otázka, jak dlouho může být obviněný zbaven osobní svobody, pročez tuto problematiku zařazuji do této části, ačkoliv spadá do vazebního práva formálního. Pakliže je připuštěn tak silný zásah do jedné ze základních svobod jednotlivce, musí být nastaveny striktní časové hranice, které nelze prolomit. Takové mantinely je třeba vztáhnout ke dvěma úhlům pohledu. První z nich vychází ze zásady zakotvené v ustanovení § 2 odst. 4 TŘ, která obecně stanoví, že trestní věci mají být projednávány urychleně bez zbytečných průtahů, a která pak zdůrazňuje, že obzvláště vazební věci mají OČTŘ vyřizovat s co největším urychlením. Vedle tohoto ryze procesního zaměření je s časovými hranicemi vazby pevně spjat zejména podklad vymezující dobu samotného trvání vazby. I přesto, že ustanovení

¹⁷¹ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 427.

¹⁷² Nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2006, sp. zn. I. ÚS 356/05.

§ 72a odst. 1 TŘ pečlivě určuje maximální možné časové úseky, v nichž je obviněný povinen strpět zbavení své osobní svobody, náležitá pozornost musí být věnována části, v níž je stanoveno, že vazba může trvat jen nezbytně nutnou dobu. Celková konstrukce daného ustanovení musí být chápána v tom smyslu, že nejvyšší přípustné doby vazby mohou být vyčerpány jen v odůvodněných případech,¹⁷³ neboť primárně má vazba být využita jen na minimální čas.

2.3.1 Jak dlouho může obviněný strávit ve vazbě?

Aby bylo předcházeno nadbytečnému využívání institutu vazby, OČTŘ je v ustanovení § 71 odst. 1 TŘ uložena povinnost průběžného přezkumu vazebních důvodů. Teoretické odnože takového přezkumu jsou tři: zda trvají vazební důvody, zda se tyto nezměnily a zda není možné aplikovat jednu z možných náhrad vazby. V praxi ale mohou nastat situace, kdy ani po uplynutí určitého času k žádným změnám v takovém smyslu nedojde a důvodnost vazby nadále trvá. V souladu s respektováním základních práv a svobod v demokratickém státě se zákonodárce uchýlil ke stanovení maximální možné délky, po kterou může jednotlivec vazbu vykonávat. Tím se však vytvořil poměrně zajímavý koncept, protože za stavu, kdy jsou jednoznačně a bez pochyb dány konkrétní skutečnosti vedoucí k důvodné obavě, že při ponechání obviněného na svobodě dojde zcela určitě k realizování jednoho z vazebních důvodů, avšak obviněný již ve vazbě strávil nejvýše přípustnou dobu trvání vazby, nelze ho i přes průkaznost nebezpečnosti jeho jednání ve vazbě ponechat. Jakmile dojde k uplynutí nejdelšího možného časového úseku ve vazbě, obviněný musí být bez dalšího propuštěn na svobodu. Jakkoliv se tento postup může zdát tvrdý, shledávám v tom určitou formu tlaku nutící příslušné orgány k důslednému dodržování zásady rychlosti v trestním řízení a speciálně pak u vazebních záležitostí, neboť cílem celého řízení je zjištění pachatele trestného činu a jeho případné potrestání, které pakliže nepříjde v rozumné době, není tak efektivní. Samozřejmě si lze představit i tak složitý případ, jehož jednotlivé fáze budou odůvodněně překračovat lhůty pro ně nastavené, a tedy určené maximální doby vazby nebudou objektivně dostačovat. Ani to však nedává prostor pro nadužívání institutu vazby, protože vazbu je stále nutné vnímat jako nejcitelnější zásah do základních práv a svobod, který trestní právo nabízí.

V uvedeném smyslu k tomuto zajišťovacímu prostředku přistoupil Krajský soud v Českých Budějovicích, který se zabýval věcí, v níž byl obviněný vzat do vazby dle ustanovení § 67 písm. b), c) TŘ, načež byl následně propuštěn za současného složení slibu, kterým byla vazba

¹⁷³ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 847.

nahrazena. Poté v důsledku jeho podezření a obvinění z jiné trestné činnosti na něj byla vazba v témže trestním stíhání uvalena znovu. Ačkoliv předmětné rozhodnutí bylo vydáno za dřívější právní úpravy, která nebyla shodná s tou aktuálně platnou a účinnou, lze převzít obecná tvrzení o tom, že pokud obviněný strávil v původní vazbě maximální možnou délku vazby a následně byl propuštěn, znovuuvalení vazby není možné.¹⁷⁴ Pakliže by obecné soudy zavedly obdobnou praxi, jsem přesvědčena, že u Ústavního soudu ČR by neobstála, neboť by se jednalo o učebnicový příklad obcházení zákona. Zakotvená maximální doba trvání vazby by zcela postrádala svůj smysl, neboť obviněný by mohl být jejím uplynutím nejprve propuštěn, následně vzat do vazby znovu, a takto neustále dokola až do nabytí právní moci předmětného rozhodnutí. Naštěstí byl tento postup správně zkritizován již na odvolací instanci a nejvyšší možná časová období jsou stále zachována.

Původně byla podstata dnešního ustanovení § 72a odst. 1 TŘ založena na tom, zda o stíhaném trestném činu rozhoduje samosoudce či senát, zda se jedná o zvlášť závažný úmyslný trestný čin anebo trestný čin, za nějž lze uložit výjimečný trest.¹⁷⁵ Od účinnosti novely provedené zákonem č. 459/2011 Sb., konkrétně od 1. 1. 2012, jsou jednotlivé maximální délky vazby stanoveny podle typové závažnosti trestných činů, a to dle jejich kategorizace upravené v ustanovení § 14 TZ. Tento rozděluje trestné činy na přečiny, zločiny a zvlášť závažné zločiny jako zvláštní kategorii zločinů¹⁷⁶ s tím, že vazební úprava od poslední skupiny odděluje navíc zvlášť závažné zločiny, za které lze uložit výjimečný trest. Tomuto vzestupnému charakteru následně odpovídají vymezené maximální celkové doby, a proto v případě vedení trestního stíhání pro přečiny nesmí vazba souhrnně přesáhnout jeden rok, při trestním stíhání pro zločin celkové trvání vazby nesmí překročit dva roky, u trestního stíhání za zvlášť závažný zločin je maximální celková doba vazby stanovena na tři roky, a pokud je vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, za který lze uložit až výjimečný trest, vazba může trvat až čtyři roky. Tento systém byl zvolen za prvé z toho důvodu, že typové závažnosti trestného činu poměrně odpovídá skutková složitost předmětné věci a s tím související čas potřebný k jejímu objasnění, a za druhé proto, že logicky nelze připustit, aby byl obviněný izolován od společnosti ve vazební věznici po delší časové období, než je výměra, která mu v případě odsuzujícího rozsudku hrozí jako trest odnětí

¹⁷⁴ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12. 4. 2002, sp. zn. 4 To 263/2002.

¹⁷⁵ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 305 – 306.

¹⁷⁶ Dle ustanovení § 14 TZ jsou přečiny všechny nedbalostní trestné činy a také ty úmyslné trestné činy, na něž TZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let, zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou dle TZ přečiny, a konečně zvlášť závažnými zločiny jsou úmyslné trestné činy, na něž TZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

svobody.¹⁷⁷ Ke klíčovému rozpětí trestní sazby, která má význam pro zařazení trestného činu do správné kategorie pro určení konkrétní maximální délky vazby v dané věci, se sluší podotknout, že případné snižování či zvyšování trestních sazeb nemá žádný vliv, nepřihlíží se k němu. Vztahuje se to jak obecně k mimořádnému snížení trestní sazby například z důvodu nepřiměřené přísnosti případného trestu, či mimořádnému zvýšení trestní sazby pro recidivu zvláště závažného zločinu, ale také ke specifické úpravě snížení trestní sazby u mladistvých dle ustanovení § 31 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže nebo zvýšení trestní sazby u pachatele, který spáchal trestný čin ve prospěch organizované zločinecké skupiny dle ustanovení § 108 TZ.¹⁷⁸ Konečně je třeba se zamyslet i nad tím, jaká trestní sazba bude směrodatná za předpokladu, že trestní stíhání bude za obviněným vedeno pro více trestných činů. Dle mého názoru není takový stav nikterak výjimečným, neboť kombinace určitých jednání zakládajících trestněprávní odpovědnost jsou považována za typické příklady zejména jednočinného souběhu. Při vazebním rozhodování se použije obsahově shodná metodika jako při rozhodování o výši úhrnného trestu v poslední fázi trestního řízení, protože jak stanoví ustanovení § 72a odst. 2 TŘ, rozhodujícím pro určení nejvyšší přípustné doby trvání vazby je čin nejpřísněji trestný. Osobně v tom nacházím realizaci obou myšlenek vedoucích k uchopení délky vazby prostřednictvím jednotlivých druhů trestných činů, tedy argumentaci časového hlediska stran složitosti skutkového stavu a také posouzení ve vztahu k úvahu připadajícímu nepodmíněnému trestu odnětí svobody, protože zvolení jiného přístupu by nezapadalo do celkové koncepce.

Souhrnné omezení celkové přípustné doby strávené ve vazbě není zcela konečným řešením problematiky trvání vazby, neboť TŘ dále stanovené časové úseky rozděluje mezi dvě hlavní fáze trestního procesu. Poměrná část ve výši jedné třetiny z nejvyšší přípustné doby připadá na přípravné řízení a část zbývající, tedy dvě třetiny celkové doby maximálního trvání, se vztahuje k řízení před soudem. Tento poměrný systém je zvolen proto, že hlavní těžiště dokazování je zasazeno do hlavního líčení v řízení před soudem.¹⁷⁹ Jelikož soud při svém rozhodování o vině a trestu smí přihlížet jen ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení, viz ustanovení § 220 odst. 2 TŘ, je potom zásadní, aby byl obviněný zajištěn před útekem, aby byl izolován pro zabránění jakéhokoliv maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání z jeho strany, nebo aby byl omezen v páchání případné trestné činnosti vztahující se k projednávanému činu, právě v tomto stadiu. Zároveň však ani doba připadající na přípravné řízení není zanedbatelná

¹⁷⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb.

¹⁷⁸ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 847.

¹⁷⁹ JELÍNEK, J. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2020, s. 734.

ani obsahově, neboť pachatelé se ihned po spáchání trestného činu snaží zahlazovat stopy, ale ani časově, když i v případě přečinu může v této fázi trestního stíhání obviněný ve vazbě strávit až čtyři měsíce, což je s ohledem na definici přečinu, kam řadíme hlavně bagatelní trestnou činnost, dostatečná doba pro seznání, zda výsledky vyšetřování vypovídají o tom, že je obviněného možné postavit před soud a podat tak obžalobu, či pro učinění jiného závěru. Nicméně jakmile v průběhu přípravného řízení jedna třetina celkové možné doby vazby vyprší, bez ohledu na to, že přípravné řízení prozatím není u konce, obviněný musí být propuštěn na svobodu nejpozději poslední den lhůty. Stejně tak tomu bude i naopak, tedy v případě, že jedna třetina v přípravném řízení nebude zcela vyčerpána či vůbec čerpána, a v řízení před soudem uplyne doba předmětných dvou třetin, po kterou bude obviněný zbaven osobní svobody formou vazby, a maximální doba tak nebyla využita v celkovém rozsahu. Krajský soud v Českých Budějovicích odůvodněně vyvodil, že jakékoliv přesuny nebo zápočty nevyčerpaného období mezi jednotlivými fázemi, které by navíc vždy byly v neprospěch obviněného, se rozhodně nepřipouštějí.¹⁸⁰ Obdobně pak v situaci, kdy by bylo možné vazbu označit jako přerušovanou. Pakliže je obviněný z vazby propuštěn a následně je na něj uvalena znovu, dobu trvání je vždy nutné počítat, ale za stálé platnosti výše uvedeného, což znamená zvláště pro přípravné řízení, zvláště pro řízení před soudem.¹⁸¹ Jsem přesvědčena o tom, že zmíněné zásady a počty dob vyplývají přímo ze zákona, nicméně kdyby bylo v tomto ohledu nějaké ustanovení nejasné, byla by se projevila zásada zdrženlivosti, která by zapříčinila restriktivní výklad ve prospěch obviněného.

Specifické postavení má však vazba koluzní. Její maximální doba trvání se totiž neodvozuje od druhu trestného činu, ale je zákonem určena explicitně pro všechny případy na tři měsíce. Současně nezáleží na tom, jakým způsobem bude daný čas rozvržen, neboť poměr třetin zde roli nehraje. V minulosti takové výsadní postavení neměla a ohledně maximální přípustné délky se nijak neodlišovala od vazby útěkové a předstižné, nicméně v praxi tak docházelo k situacím, kdy koluzní vazba byla prodlužována jen účelově bez jakéhokoliv zohlednění, natož pak vyhovění argumentace obhajoby, že důvody pro koluzní vazbu neexistují. Protože daná věc byla kritizována dlouhodobě, razantní změnu spočívající ve výrazném omezení koluzní vazby zákonodárce učinil novelou s účinností od 1. 1. 2002.¹⁸² Jakmile tedy uběhne tříměsíční izolace obviněného ve vazbě, která je odůvodněna jen a pouze důvodem dle ustanovení § 67 písm. b) TŘ, poslední den vypočteného časového úseku musí být obviněný propuštěn na svobodu. Uvedené se logicky neuplatní v situaci, kdy je vedle důvodu koluzní vazby dán alespoň jeden další vazební

¹⁸⁰ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 4. 1. 2002, sp. zn. 4 To 3/2002.

¹⁸¹ ŠÁMAL, P. *K aktuálním otázkám rozhodování o trvání vazby (§ 71 TrŘ)*. Trestněprávní revue, 2002, č. 7, s. 193.

¹⁸² VANTUCH, P. *Trvání vazby*. Právní rádce, 2003, č. 7, s. 57 – 64.

důvod, který zároveň neodpadl, neboť v takovém případě bude sice délka koluzní vazby vyčerpána, ale útěková vazba nebo předstízná vazba dále potrvá. Takto dojde k formálnímu zúžení režimu vazby v konkrétní věci a pro obviněného to může znamenat výhodnější postavení, protože se pro něj otevírají doposud zapovězené možnosti náhrady vazby.¹⁸³ Kromě popsané situace zákon pamatuje i na obviněného, který již na svědky nebo spoluobviněné působil nebo již jinak mařil dokazování, pro kterého v důsledku takového chování tříměsíční koluzní vazba také nemusí být definitivní. Krajský soud v Českých Budějovicích při aplikaci dané právní úpravy zdůraznil, že tuto výjimku „je nutno vykládat tak, že po uplynutí tří měsíců trvání vazby může být obviněný nadále ponechán ve vazbě z důvodů § 67 písm. b) tr. ř. jen, je-li dostatečně prokázáno, že již koluzně jednal, ať už před samotným vzetím do vazby, nebo v průběhu vazebního řízení. Nestačí pouhá obava z koluzního jednání, která je důvodem vzetí do vazby a jejího trvání po dobu tří měsíců.“¹⁸⁴ Za předpokladu, že je dostatečně prokázáno dřívější koluzní jednání obviněného, soudce v přípravném řízení a soud v řízení před soudem dle zákonné textace „rozhodne“ o ponechání obviněného ve vazbě. Tuto formulaci kriticky posuzuje Galovcová, která ve zvolení použitých slov spatřuje náznak obligatorní vazby, a doplňuje, že pouze podložená zjištění o koluzi ze strany obviněného před samotným zahájením trestního stíhání nebo v jeho průběhu nelze interpretovat v tom smyslu, že by mělo být automaticky přistoupeno k výjimečnému postupu spočívajícím v prodloužení koluzní vazby nad základní tříměsíční dobu, ale i v takovém případě se musí příslušný orgán zabývat dalšími zákonem stanovenými podmínkami pro uvalení vazby. Tím vzniká i za takového skutkového stavu prostor pro případné propuštění obviněného.¹⁸⁵ Z pohledu hodnocení ústavněprávních kautel by soudci a soudy měli i v těchto případech důsledně respektovat skutečnost, že zajišťovací prostředek vazby má trvat toliko nezbytně nutnou dobu.

2.3.2 Přísně sledovaný počátek a konec vazby

Jakkoli může být jednoduché představit si, že vazba započne trvat od okamžiku, kdy obviněný překročí práh vazební věznice, a skončí v obdobném duchu, nemusí tomu tak být pokaždé. Tento instinktivní postup se uplatní v případě, že k vazbě došlo na základě vydaného rozhodnutí o vazbě. Ve spoustě případů v praxi spíše dojde k situaci, že jednotlivec je své osobní svobody zbaven na základě zadržení nebo zatčení, a až poté je rozhodnuto o uvalení vazby.¹⁸⁶

¹⁸³ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 853.

¹⁸⁴ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 7. 2003, sp. zn. 3 To 656/2003.

¹⁸⁵ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 142 – 143.

¹⁸⁶ DRAŠTÍK, A. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 332.

Protože zaručení osobní svobody v čl. 8 odst. 1 Listiny prozařuje napříč právními odvětvími a různými instituty, projevilo se i do této úpravy a zákonodárce jednoznačně určil, že doba trvání vazby se počítá již ode dne, kdy došlo k omezení osobní svobody. Předchozí znění ustanovení zaobírajícího se počátkem trvání vazby alternativně vyjmenovávalo konkrétní momenty, posléze však byla dána přednost materiálnímu pojetí před tím formálním. Zatčení obviněného nebo zadržení obviněného či podezřelého bude nadále chvílí, od které bude nutno pozorně sledovat plynutí doby, kterou obviněný stráví ve vazbě, ale do téže kategorie lze také zařadit i ostatní způsoby omezení osobní svobody, které mohou vyplývat i z jiných zákonů, než kterým je TŘ, pokud se takový zákrok vztahoval k trestnímu řízení.¹⁸⁷ Tento výklad potvrdilo i Nejvyšší státní zastupitelství v relativně recentním sjednocujícím stanovisku, které ve vztahu k možným druhům faktického zajištění osoby konstatuje, že rozhodujícím kritériem pro zápočet do lhůty stanovené v ustanovení § 76 odst. 4 TŘ, a tedy pro zápočet do celkové doby trvání vazby je, zda k němu došlo v souvislosti s trestním řízením. To splňuje například nucený pobyt na chodbě policejní služebny bez možnosti odejít. Ale naopak, byl-li důvod pro zajištění osoby zcela nesouvisející, kdy příkladem je nevhodné chování, přičemž až při lustraci totožnosti se přijde na skutečnost, že je na osobu vydán souhlas se zadržením, anebo nastala-li zde nutnost ztotožnění osoby, které nebylo možné provést na místě, tyto prodlevy nelze do doby zadržení včítat.¹⁸⁸ Z uvedeného lze dovodit, že i takové omezení či zbavení osobní svobody, jež pokračovalo v následné rozhodnutí o uvalení vazby, což je bezprostředně na sebe navazující proces, je pro čas strávený obviněným ve vazbě podstatný. Vrchní soud v Olomouci nadto dospěl k závěru, že i takové omezení osobní svobody představované zadržením realizovaným v téže trestní věci, které nevyústilo ve vazební stíhání například z důvodu přijetí slibu obviněného, se do souhrnných dob trvání vazby započítává.¹⁸⁹ Je tedy zřejmé, že rozpětí relevantních procesních kroků zahrnutých do maximálního časového období vazby je široké, nicméně jeho limitace přichází prostřednictvím teritoriality. V roce 1996 bylo vydáno rozhodnutí, jež mimo jiné hodnotilo délku vazby, která byla přerušena, načež byl obviněný na základě zatýkacího rozkazu zatčen v Rusku, odkud byl později předán českým OČTŘ. Nejasnosti ohledně konkrétního dne zbavení osobní svobody na území cizího státu se Nejvyšší soud ČR rozhodl neřešit, neboť to neshledal důležitým. Uvedl, že

¹⁸⁷ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 855.

¹⁸⁸ ZEMAN, P. *Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k problematice postupu při určení běhu lhůty zadržení podle § 76 trestního řádu, jemuž předcházelo zajištění osoby subjektem nemajícím charakter policejního orgánu (§ 12 odst. 2 trestního řádu) a k otázce opakovaného zadržení podezřelého v téže věci*. Sbírká výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství, 2020, č. 1.

¹⁸⁹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 5. 2004, sp. zn. 4 Tmo 11/2004.

pro účely rozhodování o prodloužení vazby dle ustanovení § 71 TR je podstatná pouze doba, během které byl obviněný ve vazbě na území České republiky a v pravomoci českých OČTŘ.¹⁹⁰

Určení přesného počátku trvání vazby je z hlediska respektu k základním právům a svobodám obviněného stěžejní. Je nepopíratelné, že obhajoba bude dodržování ústavněprávních lhůt a zákonných dob důsledně sledovat. Bohužel existují případy, kdy je aktivita směřující k ochraně obviněného po zjištění porušování nutná. Jako první lze uvést náleží Ústavního soudu ČR pod sp. zn. I. ÚS 183/01, který se zabýval rozhodnutím o prodloužení vazby, jež následně zrušil pro nezákonnost s ústavněprávní rovinou. V průběhu celého trestního stíhání se operovalo se špatným datem skutečného omezení osobní svobody obviněného, neboť OČTŘ pokládaly za určující okamžik sepsání protokolu o zadržení obviněného, a ačkoliv to byla chyba spočívající v řádu pěti hodin, tento časový úsek přesahoval přelom dvou dnů. Jakmile to jakýkoliv orgán na věci participující zjistí, musí dojít k nápravě. Pokračování s nesprávným momentem může mít vliv na vady procesního charakteru, což se ostatně stalo i v tomto případě. Ústavní soud ČR zdůraznil, že rozhodující pro počátek omezení osobní svobody je den a hodina faktického zadržení, nikoliv až den a hodina sepsání protokolu o něm.¹⁹¹ V tomto duchu vydal Ústavní soud ČR i náleží pod sp. zn. II. ÚS 530/06, který přezkoumával ústavní stížnost obviněného, který byl dle svých tvrzení reálně omezen na osobní svobodě dne 21. 4. 2006 v odpoledních hodinách, přičemž návrh na vzetí do vazby byl příslušnému soudu podán až 23. 4. 2006 ve 21:05 hodin, čímž by zcela určitě byla porušena 48 hodinová lhůta stanovená čl. 8 odst. 3 Listiny. Ústavním soudem bylo konstatováno, že zde figurují pochybnosti o konkrétním čase, kdy byl obviněný opravdu omezen na své osobní svobodě, a to vzhledem k probíhající domovní prohlídce v inkriminovaný den a k telefonickému souhlasu státního zástupce se zadržením v určitý čas. Z toho důvodu mají obecné soudy postupovat z úřední povinnosti tak, aby byl údaj o přesném omezení osobní svobody objektivně zjištěn. Zopakoval, že oddálením sepsání protokolu o zadržení nemůže být prodloužována doba omezení osobní svobody nad nepřekročitelné limity.¹⁹² Z daných případů vyplývá, že faktické omezení osobní svobody se datuje vždy ke konkrétnímu času, a právě tento údaj je tím klíčovým pro následné jednotlivé lhůty a doby.

Požadavek důsledné kontroly nad určením přesného momentu, od něhož se další čas zahrnuje do celkového trvání vazby, nevyplývá jen z určených lhůt pro následně činěné rozhodnutí o vazbě, ale vztahuje se také k samotnému konci vazby. Ode dne, který je označen za první den započítaný do souhrnné doby ve vazbě, mohou uplynout maximální stanovené doby pro jednotlivé

¹⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 1995, sp. zn. 1 Tvn 210/95.

¹⁹¹ Náleží Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2001, sp. zn. I. ÚS 183/01.

¹⁹² Náleží Ústavního soudu ze dne 11. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 530/06.

typy trestných činů dle ustanovení § 72a odst. 1 TrŘ za respektování poměru, který připadá na přípravné řízení a řízení před soudem, případně nejvyšší přípustná doba vazby koluzní dle ustanovení § 72a odst. 3 TrŘ. Pakliže doposud není jedna z předmětných fází skončena a zákonem stanovená doba uběhne, obviněný musí být z vazby propuštěn v poslední den této lhůty. Dřívější právní úprava stran vazby koluzní stanovovala, že pokud nebyl obviněný propuštěn před uplynutím tříměsíční doby, musí být jeho propuštění z vazební věznice uskutečněno nejpozději den následující po uplynutí stanovené lhůty. Ohledně zbylých druhů vazby zákon v obdobné situaci prikazoval, aby byl obviněný na svobodu propuštěn ihned. Šámal tuto formulaci, pravděpodobně na základě analogie s právní úpravou vazby koluzní, vyložil tak, že k propuštění by mělo dojít také nejpozději den následující po uplynutí maximální stanovené doby, pokud k němu nedošlo v poslední den lhůty nebo ještě dříve.¹⁹³ V současnosti se mi tedy právní úprava jeví jako zřetelnější a jednodušší pro aplikaci. Při zachování standardního počítání lhůt, jež jsou v tomto případě určeny dle let, a tedy v souladu s ustanovením § 60 odst. 2 TrŘ tyto končí dnem, jež se svým jménem nebo číselným označením shoduje se dnem, v němž se uskutečnila pro počátek lhůty určující událost, nemohou mít soudci v přípravném řízení a soudy v řízení před soudem pochybnosti o tom, kdy nejpozději nastane den, v němž ještě může být obviněný zajištěn formou vazby. Taková úprava zaručuje rovnocenný přístup ke všem obviněným, respektive k jejich osobní svobodě napříč obecnými soudy, neboť předchozí úprava toto hledisko podle mého názoru nespĺňovala. Dva obvinění v totožné situaci mohli být každý propuštěn v jiný den, buď poslední den maximální doby anebo den následující, a ačkoliv se jedná prakticky jen o jeden den, i takový rozdíl nespádá pod zaručování osobní svobody, její ctění a vážení si.

Konec vazby není vázán pouze na uplynutí nejvyšších přípustných dob, nýbrž mohou nastat další dvě situace, díky nimž bude obviněný ze zajištění propuštěn. Obě jsou následkem povinnosti všech OČTrŘ průběžně zkoumat, zda nadále trvají vazební důvody nebo zda se nějakým způsobem nezměnily. Za předpokladu, že výsledkem bude zjištění, že důvod vazby pominul, anebo že vzhledem k osobě obviněného a k povaze a závažnosti věci trestní stíhání nevyústí k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, obviněný musí být neprodleně z vazby propuštěn. K první variantě komentář TrŘ uvádí, že se jedná o situaci, kdy pomine buď jeden, nebo všechny důvody vazby, ať už se jedná o důvody základní, či o důvody kvalifikované.¹⁹⁴ Částečně s tímto tvrzením nesouhlasím, a z následujících důvodů. Jsem přesvědčena o tom, že pakliže je u obviněného dáno více vazebních důvodů, zánik jen jednoho z nich nezpůsobí okamžité

¹⁹³ ŠÁMAL, P. *K aktuálním otázkám rozhodování o trvání vazby (§ 71 TrŘ)*. Trestněprávní revue, 2002, č. 7, s. 193.

¹⁹⁴ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 811.

propuštění obviněného. Jestli u obviněného hrozí útěk, koluze i případné opakování trestné činnosti, pro kterou je stíhán, a to tedy bereme v potaz pouze standardní vazební důvody, to, že je stoprocentně postavené na jisto, že obviněný neuprchne a ani se nebude skrývat, nelze považovat za prostor pro jeho propuštění, když je nadále reálná hrozba jeho jednání ve smyslu ustanovení § 67 písm. b), c) TŘ. Zároveň lze pominutí vazebního důvodu vztahovat i k ostatním zákonem stanoveným podmínkám, které jsou pro uvalení vazby nezbytné, což zahrnuje například to, že spáchaný skutek má všechny znaky trestného činu, a je zde důvodné podezření, že jej spáchal obviněný. Nesprávný by však byl závěr, že při shledání toho, že je vazbu možné nahradit jiným opatřením, je materiálně naplněno pominutí vazebního důvodu. Tak tomu není, nýbrž důvod vazby stále existuje, ale obviněnému se umožňuje za přísných podmínek a jeho součinnosti vést trestní stíhání nikoliv vazební formou.¹⁹⁵ Druhou možností, jež vede k vydání usnesení o propuštění obviněného z vazební věznice, je zřejmost, že obviněnému, pokud nebude viny zcela zproštěn, v rámci odsuzujícího rozsudku nebude uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. Jak jsem uváděla v souvislosti se zásadou zdrženlivosti, tato konstrukce není žádnou novinkou, naopak se uplatňuje řadu let. V současnosti lze její vysvětlení opřít zejména o ustanovení § 92 TZ, které zakotvuje započtení vykonané vazby do uloženého trestu. Pakliže by v závěru trestního stíhání nepodmíněný trest odnětí svobody uložen nebyl, bylo zasaženo do osobní svobody obviněného způsobem, který by bylo možné označit jako nadbytečný. Aby mohly OČTŘ vyvodit takový závěr, je evidentní, že musí vyčkat na vhodnou dobu, kdy mají náležitě objasněny všechny rozhodné skutečnosti, které následně vyhodnotí i s ohledem na osobu obviněného a povahu a závažnost věci. Ačkoliv se tedy jedná o předběžný úsudek, je k němu přistupováno na základě určitých podložených kritérií.¹⁹⁶ Opodstatněnou výjimku, kvůli níž i přes skutečnost, že obviněnému nepodmíněný trest odnětí svobody reálně nehrozí, může nadále z rozhodnutí soudce či soudu obviněný setrvat ve vazbě, představují kvalifikované vazební důvody. Jestliže tyto byly již dříve v probíhajícím trestním stíhání objeveny, nelze přehlížet, že by v důsledku jejich opětovného výkonu mohlo dojít ke zmaření či podstatnému ztížení postupného dosahování účelu trestního stíhání.

¹⁹⁵ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 811 – 812.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 812.

2.3.3 Délka vazby jako proces požadující vývoj vazebních důvodů

Jak bylo konstatováno výše, v průběhu trvání vazby dochází k průběžnému přezkoumávání vazebních důvodů. Přestože pro to nejsou stanoveny konkrétní lhůty, z použití slova „průběžně“ se vyvozuje, že aktivita v tomto smyslu činěná by měla být soustavná, tj. fakticky při každé příležitosti.¹⁹⁷ Lze důvodně předpokládat, že obhajoba se prostřednictvím stížností nebo žádostí o propuštění z vazby bude o tento přezkum sama zasazovat, nicméně i bez toho musí všechny OČTŘ činit tuto kontrolu z úřední povinnosti během celého trestního stíhání. Nadto je v zájmu zachování co největšího respektu k osobní svobodě jednotlivce procesně zakotveno, že každé tři měsíce musí v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce, po podání obžaloby do 30 dní soud, a poté přiměřeně v tříměsíčních lhůtách soud rozhodovat o tom, zda se obviněný ve vazbě ponechává, nebo zda se propouští na svobodu.¹⁹⁸ Příslušné orgány se v těchto případech přirozeně budou zabývat tím, zda důvody pro vazbu trvají či zda v jejich podstatě neproběhla nějaká změna. Lze se ale spokojit s tím, aby OČTŘ došly k závěru, že totožné důvody, které tu byly dány na počátku trestního stíhání a které odůvodnily vzetí obviněného do vazby, stále trvají ve stejné intenzitě, a proto obviněný ve vazbě zůstává? Judikatura dovodila, že tento závěr neobstojí.

Ústavní soud ČR se postupem času přiklonil k tzv. doktríně zesílených důvodů, kterou při řešení konkrétních případů vyvinul ESLP. Plénum Ústavního soudu ČR ve svém nálezu pod sp. zn. Pl. ÚS 6/10 konstatovalo, že zásah do osobní svobody musí být posuzován i z časového hlediska. Zopakoval, že vazba je výjimečným opatřením, kterýžto má trvat pouze nezbytně nutnou dobu, a za předpokladu, že trvá dobu delší, jedná se o nepřipustnost zásahu do osobní svobody obviněného, kterou nelze tolerovat. Proporcionální vztah mezi legitimitou vazby ve prospěch veřejného zájmu a obnovou plnohodnotné úcty k základním právům a svobodám se totiž v průběhu řízení mění. V tomto duchu je nutné následovat zmíněnou doktrínu, podle níž musí být respektována existence zesílených důvodů pro trvání zbavení osobní svobody, jinak i přes počáteční důvodné podezření není možné pokračující vazbu aprobovat. Je třeba zkoumat, zda je důvodnost trestního stíhání vůči konkrétnímu jednotlivci posilována či oslabována, a pouze za předpokladu, že usvědčující důkazy předložené v průběhu trestního stíhání ospravedlňují pokračování v trvání vazby, lze tohoto institutu za řádného odůvodnění nadále užívat.¹⁹⁹ V dalším nálezu Ústavní soud ČR pokračoval a zopakoval to, že váha a průkaznost argumentů, které svědčí pro uvalení vazby, může být zeslabena protivahou, kterou představují konkrétní silné skutečnosti

¹⁹⁷ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 805.

¹⁹⁸ § 72 odst. 1, 3 TŘ.

¹⁹⁹ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10.

tvrzené a prokázané obviněným, které svým obsahem nezbytnost vazby vylučují. I tato skutečnost musí být při rozhodování o pokračování vazby brána v úvahu, respektive je nutné ji zahrnout do celkového posouzení, zda v průběhu trestního stíhání nastaly další důvodné argumenty pro ponechání obviněného ve vazbě. Pokud ano, ze strany obecných soudů musí být plně zajištěno splnění i formální stránky věci, neboť pakliže se soud uchýlí pouze ke stereotypnímu zopakování důvodů, jež vedly k uvalení vazby v počáteční fázi trestního stíhání, a to bez vysvětlení nutnosti dalšího trvání vazby, jedná se o pochybení rozporné nejenom s Listinou, ale také s Úmluvou.²⁰⁰ V obdobné rovině Ústavní soud ČR v rozhodnutí, které bylo vydáno v téže době jako nález předchozí, uvedl, že čas představuje klíčový faktor při posuzování důvodnosti dalšího trvání vazby, protože skutečnosti, které postačovaly ke zbavení osobní svobody při zahájení trestního stíhání, mohou ztrácet na významu a přesvědčivosti, a pro další zajištění obviněného nemusí stačit. Dlouhodobost trvání vazby postupem času totiž snižuje konkrétní relevanci skutkového základu vazby. V tomto kontextu pouhé zevrubné odkázání na předešlé a v tehdejší chvíli dostačující důvody pro vazební stíhání představuje porušení práva obviněného na spravedlivý proces.²⁰¹ Pro dokreslení celého obrazu doktríny zesílených důvodů lze uvést citaci právní věty z nálezu Ústavního soudu ČR vydaného pod sp. zn. II. ÚS 2086/14, která stručně a jasně shrnuje vše podstatné: „Podle tzv. doktríny zesílených důvodů musí soud náležitě vážit, zda i nadále existují relevantní a dostačující důvody, které by ospravedlnily pokračující odnětí svobody, byť k uvalení vazby mohlo dříve dojít na základě důvodného podezření. Nepostačuje proto v dalších rozhodnutích o vazbě pouze zopakovat důvody uváděné v počáteční fázi vazby, aniž by soudy náležitě vysvětlily, proč je trvání vazby i nadále nezbytné.“²⁰²

Stojím za tím, že tzv. doktrína zesílených důvodů má svůj smysl, neboť slouží tomu účelu, pro který byla ESLP vyvinuta, tedy k ochraně základních práv a svobod. Pravděpodobně ve všech rozhodnutích, jež jsou součástí sjednocující judikatury vydávané Ústavním soudem ČR a Nejvyšším soudem ČR, je opakovaně konstatováno, že vazba je opatřením zcela mimořádným, k němuž se má přistupovat až v nejkrajnějším případě. Do tohoto přístupu, který podle mého názoru představuje neoddelitelnou součást demokratického právního státu, se zrcadlí obrovský respekt k zaručené osobní svobodě jednotlivce. Pakliže shledáme, že nezbývá jiná možnost než uskutečnit citelný zásah do osobní svobody formou vazby, není přemrštěné požadovat po OČTŘ aktivitu ve smyslu co největšího urychlení dané věci pro to, aby mohla být osoba z vazby propuštěna. Pokud je pak obviněný ponecháván ve vazbě prostřednictvím dalších a dalších

²⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2665/13.

²⁰¹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13-2.

²⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 16. 9. 2014, sp. zn. II. ÚS 2086/14.

usnesení o prodloužení vazby, musejí k tomu vést soudce nebo soud silné důvody. Silnější než ty, které existovaly dříve. Odůvodnění nemůže zůstat konzistentní po celou dobu, nýbrž pro tak radikální zajištění obviněného musí důvody k prodloužení vazby vedoucí eskalovat. Přeci jen vazba na zajištěného působí enormním způsobem ve všech aspektech života, jež si dokážeme představit.

Co ale v případě, že existuje vazební důvod či dokonce více vazebních důvodů najednou, ale vazba, buď přímo při jejím prvotním posuzování či při rozhodování o prodloužení, není nezbytně nutná? Správnou volbou jsou náhrady vazby, o nichž podrobně pojednává následující kapitola.

3 Možnosti náhrady vazby

3.1 Společné atributy mírnějších zajišťovacích opatření

Než soudce v přípravném řízení a soud v řízení před soudem dospějí k závěru, že jsou naplněny všechny materiální podmínky pro uvalení či prodloužení vazby, musejí se zabývat tím, zda je vazba adekvátním zajišťovacím prostředkem v dané věci. Původ lze nalézt v kombinaci zásady zdrženlivosti a zásady subsidiarity, a konkrétněji pak v dovětku ustanovení § 67 TŘ, jež upravuje vazební důvody. Ústavní soud ČR pak stran uvedeného například v nálezu pod sp. zn. IV. ÚS 689/05 zdůraznil, že „vazba představuje výjimečné opatření týkající se omezení osobní svobody a má být uložena pouze tehdy, neexistuje-li jiná eventualita, jak omezit konkrétní obavu, pro kterou může být vazba nařízena“²⁰³. Za předpokladu, že by náhrady vazby nebyly vůbec zvažovány, základní principy, na kterých je vazba založena, především principy zdrženlivosti, přiměřenosti, subsidiarity, fakultativnosti, proporcionality, chápání vazby nikoliv jako trestu, a další, by se dle konstatování Růžičky a Zzulové staly posléze pouhou fikcí.²⁰⁴

Koluzní vazbu nicméně mírnějším opatřením nahradit *stricto sensu* nelze.²⁰⁵ Ustanovení § 73 a 73a TŘ, která podávají seznam jednotlivých náhrad vazby, tyto vztahují pouze k vazbě útěkové a vazbě předstižné. Jejich aplikace na vazbu dle ustanovení § 67 písm. b) TŘ je tak implicitně vyloučena. Jak ale uvádí Galovcová, nahrazení vazby musí být odlišeno od prvotního rozhodování o vzetí do vazby, v němž i při důvodech pro koluzi musí být v úvahu brána obecně udávaná zásada subsidiarity platná pro všechny druhy vazby. V jejím důsledku musí být upřednostněn mírnější postup, který není nutně spjat se zbavením osobní svobody jednotlivce, pokud je to alespoň trochu možné, například skrz použití některého z předběžných opatření.²⁰⁶ Nikoliv s celkovým přístupem subsidiárního zvolení jiných postupů umožněných TŘ, nýbrž s použitím předběžných opatření ve vztahu ke koluzní vazbě však bezvýhradně nesouhlasí autoři komentáře k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obětech trestných činů“).²⁰⁷ Mám za to, že v praxi ke vstřícným krokům směrem k obviněnému, a to ani při rozhodování o uvalení vazby ve smyslu zásady subsidiarity, docházet nebude. Na základě

²⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 689/05.

²⁰⁴ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 522.

²⁰⁵ Což se ale netýká možnosti nahrazení vazby mladistvého jeho umístěním v péči důvěryhodné osoby dle ustanovení § 50 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, jelikož právní úprava tohoto institutu žádné limity vztahující se k druhům vazby nestanovuje.

²⁰⁶ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 67 – 68.

²⁰⁷ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. In: GRŮVNA, T., ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Oběti trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 406.

dotazníkového šetření se ukázalo, že přes 82 % soudců a dokonce 90 % státních zástupců nesouhlasí s tím, aby koluzní vazbu bylo možné nahradit buď všemi opatřeními upravenými v TŘ, nebo alespoň některými z nich.²⁰⁸ Z daných výsledků ztelně plyne, že drtivá většina osob, jež při rozhodování o uvalení vazby či o nahrazení vazby hrají významnou roli, koluzní vazbu mírnějším opatřením nahrazovat vůbec nechce. V této souvislosti je potřeba konstatovat, že názory odborníků utvořené na základě jejich praxe jsou jedna věc, ale nesoulad paušální nemožnosti náhrady vazby dle ustanovení § 67 písm. b) TŘ s mezinárodními závazky věc druhá. ESLP svou judikaturou vyvozuje, že jakmile vnitrostátní soudy automaticky nepřipouštějí určitý surogát vazby v některých případech nebo rovnou odmítají nahradit určitý druh vazby z toho důvodu, že je to vyloučeno zákonem, je tím porušován čl. 5 odst. 3 Úmluvy.²⁰⁹ Problematickým je aspekt, že příslušný orgán nemá prostor pro individuální posouzení konkrétní věci a přijetí nabízené náhrady odmítá bez dalšího. Repík konstatuje, že český právní řád by měl být uveden do souladu s Úmluvou, přičemž zákonodárce by tak mohl učinit na základě jednotlivých stížností obhájců podaných k ESLP pro důsledné dodržování práv, jež dle Úmluvy náleží obviněným.²¹⁰ Domnívám se, že stěžejním podnětem pro změnu přístupu k náhradě koluzní vazby by nemělo být až konstatování, že Česká republika porušuje práva a svobody obviněného ve smyslu Úmluvy, nicméně s ohledem na to, že od publikace předmětného článku nebyly tyto myšlenky v TŘ zohledněny, cesta obrany konkrétního obviněného až na pole mezinárodního práva je více než vítaná. Zarážející v tomto kontextu je to, že zákonodárce si je nutnosti změny vědom, jelikož již v roce 2008 v rámci věcného záměru nového TŘ uvedl, že ke zrušení uvedených omezení má dojít,²¹¹ ale doposud to žádnou novelizací reflektováno nebylo. Jsem přesvědčena o tom, že by k tomu nicméně mělo dojít co nejdříve. Nadto si myslím, že obavy z vyvíjené koluze obviněného v případě připuštění jednoho ze surogátů vazby, které pravděpodobně vedou k tomu, že vazbu dle ustanovení § 67 písm. b) TŘ prozatím nelze vůbec nahradit, jsou liché. Nelze zapomenout na to, že pro rozhodující orgán jsou klíčové veškeré skutečnosti vedeného trestního stíhání včetně osoby obviněného, a tedy pokud by příslušný orgán dospěl k závěru, že náhradou koluzní vazby by došlo k maření trestního stíhání a zejména naplňování jeho účelu, žádnou z alternativ

²⁰⁸ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 61, 83.

²⁰⁹ Rozsudek ESLP Caballero proti Spojenému království ze dne 8. 2. 2000, stížnost č. 32819/96; Rozsudek ESLP S. B. C. proti Spojenému království ze dne 19. 6. 2001, stížnost č. 39360/98.

²¹⁰ REPÍK, B. *Některé otázky rozhodování o vazbě ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva*. Bulletin advokacie, 2003, č. 9, s. 32 – 42.

²¹¹ Rekodifikace trestního práva procesního, Věcný záměr z roku 2008. In: www.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-24]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eeff544775a?version=1.0>.

nahrazující vazbu by nepřijal. Takový systém funguje u vazby útěkové i vazby předstižné, takže neshledávám relevantní důvod, proč by shodný přístup nemohl být užíván u vazby koluzní.

Co se týká délky variant náhrady vazby, obhajoba se pokusila nastínit interpretaci, že maximální přípustné doby vazby jsou použitelné i na její substituty. Ústavní soud ČR tuto domněnku vyvrátil, když konstatoval, že nejvyšší možné trvání vazby stanovené TŘ není nikterak spojeno s délkou trvání institutů vazbu nahrazujících, neboť to nevyplývá z normy ústavněprávní úrovně či normy podústavní, a nelze to dovodit ani výkladem.²¹² Současně ale z judikatury vyplývá, že jakmile dojde k vyčerpání celkové možné doby vazby, ať již v přípravném řízení či v řízení před soudem, namísto je propuštění obviněného bez dalšího, tedy bez jakéhokoliv jiného opatření nahrazujícího vazbu. Pakliže nelze osobu, proti níž se řízení vede, vzít do vazby nebo ji ve vazbě ponechat, nemůže příslušný orgán rozhodnout o jejím nahrazení některým ze substitučních opatření s ohledem na neoddělitelnost takových institutů s přípustností vazby.²¹³ Logicky pak není přípustné ani použití některé z možností, která nahrazuje vazbu, v situaci, kdy je obviněný propuštěn z vazby na svobodu kvůli tomu, že ani jeden z vazebních důvodů již nadále netrvá.²¹⁴ Pokud by jedna ze dvou posledně uvedených situací byla využita k tomu, že by příslušný orgán použil jedno, ba dokonce více náhradních opatření, jejich smysl by byl prostým způsobem zneužit v neprospěch obviněného. Ze samotného pojmenování náhrad vazby jakožto mírnějších institutů plyne, že mají sloužit pro to, aby nebylo nad rámec nutného zasahováno do osobní svobody obviněného. Jejich aplikace bez základu spočívajícím v existenci vazebních důvodů tento účel nenaplnuje, naopak má za následek zhoršení postavení obviněného, protože ten je pak kontrolován v intenzivnějším měřítku. Tento přístup se nazývá nebezpečí tzv. rozšiřování sítě, neboť do pomyslné sítě sociální kontroly zahrnuje osoby, u kterých k tomu nebyl dán žádný důvod.²¹⁵

TŘ upravuje celkem pět možných alternativ, které mohou být uplatněny buď samostatně anebo v kombinaci vedle sebe.²¹⁶ Jedná se o záruku za obviněného, písemný slib obviněného, dohled probačního úředníka nad obviněným, uložení některého z předběžných opatření a konečně peněžitou záruku,²¹⁷ přičemž je možné, aby společně s každým z nich byl obviněnému uložen

²¹² Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 1. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3371/14.

²¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2003, sp. zn. 4 Tz 24/2003.

²¹⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 12. 1993, sp. zn. 7 To 251/93.

²¹⁵ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 14 – 15.

²¹⁶ VANTUCH, P. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 286.

²¹⁷ Vedle těchto druhů náhrad vazby ustanovení § 50 zákona o soudnictví ve věcech mládeže upravuje institut umístění mladistvého do péče důvěryhodné osoby, kterým lze nahradit vazbu obviněného mladistvého. Tato práce se však zabývá pouze náhradami vazby dle TŘ, a tedy nebude o něm podrobněji pojednáno.

zákaz vycestování do zahraničí dle ustanovení § 73 odst. 4 TŘ nebo § 73a odst. 3 TŘ. Škála substitutů je tedy poměrně široká, nicméně osobně cítím, že potenciál některých z nich doposud nebyl dostatečně využit. Paralelu vidím v alternativních trestech odnětí svobody jako je domácí vězení nebo obecně prospěšné práce. V obou případech se jedná o riskantnější krok, který může být kritizován v očích veřejnosti. Dokud ale nebudou tyto trestněprávní instituty v praxi běžně používány, není možné jejich právní úpravu a celkový systém fungování v případě potřeby vylepšit tak, aby se v řadách OČTŘ nevznášela obava o jejich efektivitě.

V teorii je poukazováno na to, že aby mohly být alternativní vazební instituty účinné, stěžejní podmínkou je jejich realizovatelnost. Ta se skládá ze dvou aspektů, z nichž jedním jsou podmínky tížící obviněného a druhým jsou podmínky tížící stát. Jakmile ten, proti němuž se řízení vede a u kterého se tedy uvažuje o použití náhrady vazby, nebude vykazovat aktivní a pozitivní spolupráci, přirozeně mírnější opatření fungovat nebudou. Zároveň je pochopitelné po státu, který stanovuje základy pro systém trestní justice, požadovat jakousi infrastrukturu, která bude snahu obviněného doplňovat. Tím je myšlena například existence instituce dohlížející na obviněného nebo zajištění odpovídajících systémů, ať již technologických či čistě administrativních. Je tedy zřetelné, že samotná právní úprava bez dalšího nepostačuje.²¹⁸

3.2 Převzetí záruky za obviněného

Za stavu, kdy jsou splněny veškeré podmínky pro nahrazení vazby mírnějším opatřením, TŘ v ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) poskytuje možnost ponechání obviněného na svobodě nebo propuštění obviněného na svobodu z vazby, jestliže „*zájmové sdružení občanů uvedené v § 3 odst. 1, anebo důvěryhodná osoba schopná příznivě ovlivňovat chování obviněného, nabídnou převzetí záruky za další chování obviněného a za to, že se obviněný na vyzvání dostaví k soudu, státnímu zástupci, nebo policejnímu orgánu a že vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu, a orgán rozhodující o vazbě považuje záruku vzhledem k osobě obviněného a k povaze projednávaného případu za dostatečnou a přijme ji*“. Tento druh záruky lze charakterizovat jako institut, pro jehož uplatnění se v dané věci zcela dobrovolně angažuje třetí osoba, která s probíhajícím trestním stíháním ve smyslu jeho předmětu nemá přímo co dočinění, což shodně můžeme tvrdit už jen o záruce peněžité, jež je vyňata do samostatného ustanovení § 73a TŘ, nicméně tam zapojení další osoby není obligatorní, kauci může totiž složit sám obviněný. Jakkoliv by mohla mít společnost pochyby o tom, kdo by se nezištně chtěl zaručit za osobu, proti níž je

²¹⁸ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 15.

vedeno trestní stíhání, neboť je tu spáchaný skutek, který svými znaky naplňuje skutkovou podstatu trestného činu a o němž je důvodné podezření, že ho spáchal právě obviněný, zákon nabízí dokonce dvě varianty. Zaručit se může zájmové sdružení občanů nebo důvěryhodná osoba.

3.2.1 Zájmové sdružení občanů jako subjekt zaručující se za obviněného

Záruka poskytnutá zájmovým sdružením občanů nepředstavuje žádnou novinku, neboť již v původním znění TŘ byla zakotvena její obdoba, záruka společenské organizace. Tato forma je v nastolených podmínkách před rokem 1989 z dnešního pohledu nepřekvapující, protože společenské organizace, v tomto kontextu konkrétně základní organizace Revolučního odborového hnutí a mládežnické organizace a dále jednotná zemědělská družstva a výrobní družstva, jejichž pracovníkem byl obviněný, obecně zasahovaly do běžného i pracovního života lidí. V rámci takových zásahů nebylo výjimkou, že kolektivní zájem byl upřednostňován před zájmy jednotlivců.²¹⁹ Ostatně mám za to, že s ohledem na tehdejší vládnoucí režim na území České republiky byly takové zásahy a vlivy jejich úkolem. Z tohoto modelu pak intuitivně plyne, že pokud byly organizace schopné působit na zcela řádné občany, tím spíše jejich aktivita mohla směřovat na obviněné, kteří díky tomuto způsobu nemuseli být zbaveni osobní svobody formou vazby. Záruka v této podobě měla v dané době možnost reálného vlivu na obviněného, a to konstatuji bez jakéhokoliv hodnocení tehdejšího režimu.

Jaký ale mají faktický vliv, respektive jaký mohou mít faktický vliv na obviněného odborové organizace nebo organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení s výjimkou politických stran a politických hnutí, církve, náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely? To je totiž dle ustanovení § 3 odst. 1 TŘ vymezený výčet osob *sensu lato*, jimž TŘ poskytl legislativní zkratku „zájmová sdružení občanů“ a která tak mohou za obviněného v současnosti záruku nabídnout. Jak je v právu zvykem, i toto konkrétní zapojení specificky určených osob je prováděcím institutem jedné ze základních zásad, a to právě zásady spolupráce se zájmovými sdruženími občanů, která je zakotvena v ustanovení § 2 odst. 7 TŘ.²²⁰ Jakémukoliv zájmovému sdružení občanů následně bude postačovat, aby byl systematicky zařaditelný pod jednu z přípustných forem, žádné další požadavky na něj kladeny nejsou.

Tato dle mého nedbalá právní úprava má za následek to, že za obviněné pak orodují sdružení, jejichž případnou záruku nelze vnímat nijak jinak než pouze formálně. Příkladem je

²¹⁹ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 68 – 69.

²²⁰ ŠÁMAL, P. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 107.

snaha o poskytnutí záruky zájmových sdružení občanů AUTO-KLUB v AČR, Dvůr Králové nad Labem nebo FAN-KLUB ŠKODA – Vysoké Mýto a Hradec Králové ve věci, která byla u Ústavního soudu ČR projednávána pod sp. zn. IV ÚS 899/20, ačkoliv je nutné doplnit, že v dané věci nebylo primárně vyhověno kvůli existenci koluzního důvodu vazby,²²¹ a obdobně pak konkrétní společenství vlastníků bytového domu.²²² Vůbec speciálním případem jsou zájmová sdružení občanů, jejichž cílem není žádná jiná činnost než podniknutí zákonných kroků vedoucích k propuštění obviněného z vazby či propuštění odsouzeného z výkonu trestu, kdy příkladem je spolek SAFÍR NÁCHOD, který má spojovat všechny klienty obviněného Alexandra Dostála pro pozdější vyplacení jejich pohledávek.²²³ Uvedená zájmová sdružení občanů lze určitě zařadit pod definici obsaženou v ustanovení § 3 odst. 1 TŘ. Otázka, na kterou si každý odpoví dle svého přesvědčení je, zda může být brána jako relevantní a seriózní nabídka záruky, která je poskytnutá kluby, které jsou založeny pro sdílení společného zájmu, jehož obviněný nemusel být vůbec aktivním členem, nebo společenstvím vlastníků bytového domu, v rámci něhož nelze ani samotné členství obviněného označit jako dobrovolné, a konečně účelová sdružení vzniklá jen na podporu trestně stíhaného obviněného. Já se upřímně domnívám, že záruky obdobného charakteru stěží budou naplňovat obsah poskytnuté záruky. Před několika lety zarezonoval společností případ bývalého starosty Chomutova, který byl pravomocně odsouzen za přijetí úplatku ve výši 40 milionů. Z výkonu trestu byl podmíněně propuštěn, a to i mimo jiné díky přijaté záruce sdružení Gryphons, což je nicméně sdružení motorkářské, které vzniklo až po vynesení pravomocného rozsudku. K dané kauze se vyjádřil tehdejší programový ředitel nevládní organizace Transparency International, který sdělil, že tato konkrétní záruka se jeví jen jako formální záležitost bez jakéhokoliv budoucího výchovného charakteru.²²⁴ Ačkoliv zde zájmové sdružení občanů figurovalo v situaci záruky za již odsouzeného pro podmíněně propuštění, a tedy nikoliv u vazebního stíhání pro náhradu vazby, podstatu lze vztáhnout i k záruce vazební.

Nelze tedy pominout fakt, že finální rozhodnutí o tom, zda je to či ono zájmové sdružení občanů schopné poskytnout záruku za konkrétního obviněného, spočívá na rozhodujícím orgánu. Ačkoliv to není zákonem výslovně stanoveno, i s ohledem na uvedené příklady mám pocit, že by

²²¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2020, sp. zn. IV. ÚS 899/20.

²²² Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 2155/15.

²²³ Webové stránky spolku Safír Náchod. In: www.os-safir-nachod.cz [online]. 2021 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <http://www.os-safir-nachod.cz/>.

²²⁴ Radim Bureš v pořadu 168 hodin ke kauze chomutovského exstarosty. In: <https://www.transparency.cz> [online]. 2015 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/radim-bures-v-poradu-168-hodin-ke-kauze-chomutovskeho-exstarosty/>.

se mělo jednat o takovou osobu, která z objektivního hlediska pozitivně ovlivní obviněného k tomu, aby v rámci trestního stíhání spolupracoval, což by měly příslušné orgány zohledňovat při řešení individuálních případů. Lze si představit, že tento požadavek bude splňovat buď určitá církev nebo náboženská společnost na věřícího obviněného, odborová organizace vzniklá v úzkém kruhu spolupracovníků obviněného nebo zájmový spolek, který se vyznačuje spoluprací všech jeho členů včetně obviněného, nikoliv anonymitou anebo aktivitou jen několika málo z nich. Myslím si, že nastíněný přístup by poté mohl obstát nejenom v očích veřejnosti, ale hlavně u soudců a státních zástupců. Dle výsledků výzkumu uskutečněného Institutem pro kriminologii a sociální prevenci lze totiž stěží tuto formu náhrady označit jako používanou a zejména použitelnou, nýbrž jako formální a nedostačující.²²⁵

3.2.2 Obviněnému může pomoci i důvěryhodná osoba

Vedle zájmových sdružení občanů, jejichž nabídky záruk se netěší příliš kladnému ohlasu, může danou pozici obdobně zastávat i tzv. důvěryhodná osoba schopná příznivě ovlivňovat chování obviněného. Již na první pohled je evidentní, že zákonodárce podmiňuje přijetí této záruky vyšším stupněm posuzování. Vnímám tam dva aspekty rozdílnosti. Prvý z nich spočívá ve zcela formalistickém měřítku. Pro to, aby mohla být přijata záruka zájmového sdružení občanů, je nutné, aby se jednalo o jednu z vypočtených forem takového sdružení vyjmenovaných v ustanovení § 3 odst. 1 TŘ, což v podstatě funguje tak, že dojde k posouzení, zda je daná osoba z právního hlediska jednou z daných variant. Je ale v nějakém právním předpise najisto postaveno a konkretizováno, kdo je důvěryhodnou osobou? Nikoliv, během aplikační praxe toto dovozuje judikatura a vždy bude záležet na konkrétních okolnostech, zobecnění ani nelze požadovat. Druhý úhel pohledu obsahuje přísnější předpoklad, který vyžaduje od důvěryhodné osoby, aby byla schopná příznivě ovlivňovat chování obviněného, a který sice u zájmového sdružení občanů zákonem požadován není, ale, jak bylo uvedeno výše, měl by být. Státní zástupce, soudce či soud se s oběma podmínkami musí vypořádat.

Krajský soud v Plzni ve svém rozhodnutí ze dne 26. 5. 1997 vytvořil teoretický popis důvěryhodné osoby, když uvedl, že tato „*musí být nadána jistou nezávislostí, autoritou, zároveň též určitým bližším, např. rodinným, osobním, pracovním apod. vztahem k obviněnému, aby mohla jeho chování kontrolovat, v případě potřeby pozitivně ovlivňovat a měla k tomu potřebné*

²²⁵ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 57.

*prostředky a vliv*²²⁶. Z uvedeného se mi podává, že důvěryhodnost jednotlivce spočívá v jeho nezávislosti, a tedy určitého odstupu, a to za současného autoritativního postavení, které se nemusí nutně vyznačovat vztahem nadřízenosti a podřízenosti jako takovým, ale spíše tím, že obviněný si dané osoby lidsky váží. Dále se domnívám, že blízký poměr daných osob je znakem zbývajícím, a tedy znakem případného příznivého vlivu na chování obviněného, včetně průběžné i následné kontroly, zda má jeho snaha pozitivní výsledky. Důvěryhodnou osobou, která splňuje dané parametry, může být například nadřízený obviněného, vychovatel, učitel či trenér studenta, rodiče či jiní příbuzní obviněného nebo obecně osoba blízká.²²⁷

Vzhledem k tomu, že při shledání, že trestní stíhání bude vedeno vazebně, nutně nastupuje povinnost obviněného mít obhájce, automaticky se nabízí možnost, že záruku ve smyslu ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) TŘ by mohl nabídnout právě ten. Ačkoliv předmětnou funkci může dle ustanovení § 35 odst. 1 TŘ vykonávat pouze advokát, u něhož je předpoklad, mimo jiné i s ohledem na dodržování a ctění stavovských předpisů České advokátní komory, že bude moci být označen za důvěryhodného, judikatura dovodila, že bez ohledu na vlastnosti konkrétního advokáta nemůže figurovat v téže věci jako obhájce a zároveň jako důvěryhodná osoba. V již zmiňovaném usnesení Krajského soudu v Plzni obhájce nabídnutou záruku odůvodňoval skutečností, že obviněný je jeho dlouholetým klientem, dokonce se stýká s jeho rodinou a je přesvědčen, že obviněný nemá zájem se před trestním stíháním skrývat či ho mařit pokračováním v trestné činnosti, ale ani tyto subjektivní důvody odvolací soud nepřesvědčily. Skutečnost, že profesionální vztah přerostl ve vztah přátelský, nemůže zastřít skutečnost opravdu klíčovou, a to, že obhájce je v daném trestním řízení silně zapojen a pro specifičnost jeho poměru ke klientovi nemůže být nezávislý. Hrozba střetu zájmů je příliš vysoká, neboť na jedné straně obhájce poskytuje obviněnému právní pomoc, jejíž součástí je i přijímání pokynů obviněného ve smyslu řádného výkonu obhajoby a obecně i advokacie, ale na druhé straně by obhájce musel plnit podmínky stanovené zárukou za další chování obviněného. V odůvodnění daného rozhodnutí je nad rámec toho zmíněno, že obava se nevztahuje jen na obhájce, kterého si obviněný sám pro blízký vztah a důvěru zvolil na základě plné moci, ale i na obhájce z titulu ustanovení soudem.²²⁸ K totožnému závěru dospěl i Krajský soud v Českých Budějovicích, který záruku nabízenou obhájcem obviněného stran případného střetu zájmu a procesního postavení obhájce taktéž nepřijal.²²⁹ I přesto, že tato usnesení vyústila v nepřijetí záruky z důvodu speciálního

²²⁶ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 26. 5. 1997, sp. zn. 8 To 203/97.

²²⁷ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 542 – 544.

²²⁸ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 26. 5. 1997, sp. zn. 8 To 203/97.

²²⁹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 4 To 558/2003.

postavení toho kterého obhájce v probíhající věci, k Ústavnímu soudu ČR byla podána ústavní stížnost, jelikož záruka advokáta, jehož se vedené trestní stíhání profesně nikterak nedotýkalo, nebyla přijata s odkazem na uvedenou konstantní judikaturu. Ústavní soud ČR správně interpretoval dosavadní rozhodnutí, z nichž nijak nelze vyvodit, že by záruku za obviněného nemohl poskytnout vůbec žádný advokát, ale týká se to jen a pouze advokáta, který zastává roli obhájce v dané věci.²³⁰

Stručně pak exkursem do trestního řízení vedeného vůči mladistvému, aby bylo ujasněno, proč se nelze spokojit s generalizací rodičů obviněných jako důvěryhodných osob. Krajský soud v Ústí nad Labem přezkoumával na základě stížnosti rozhodnutí o tom, že se zamítá žádost o propuštění obviněného mladistvého z vazby a že záruka nabídnutá jeho matkou se nepřijímá. Odůvodnění bylo založeno na tom, že matka nesplňuje předpoklady důvěryhodné osoby, neboť z hodnocení její pracovní morálky vyplynulo, že není řádnou pracovnící s ohledem na její neomluvené absence, v důsledku kterých došlo až k rozvázání pracovního poměru. V tomto ohledu se odvolací soud se soudem prvního stupně neztotožnil, nýbrž přisvědčil matce obviněného mladistvého, a tedy stěžovatelce, že problémy v jejím zaměstnání započaly až v okamžiku, kdy byl obviněný mladistvý vzat do vazby. Příčina problémů vycházela ze snahy stěžovatelky navštěvovat svého syna ve vazební věznici, což se jí kvůli pevně stanoveným návštěvním dnům a neochotě dřívějšího zaměstnavatele nepodařilo vyřešit jiným způsobem. Přezkum Krajského soudu v Ústí nad Labem přesto nepřinesl možnost realizace propuštění obviněného mladistvého na svobodu za současného přijetí záruky jeho matky, protože nutným předpokladem pro přijetí záruky je schopnost důvěryhodné osoby příznivě ovlivňovat chování obviněného a působit na něj ve smyslu obsahu záruky stanoveného v ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) TŘ. V dané věci bylo s jistotou z jiných spisových materiálů zjištěno, že matka obviněného mladistvého jeho výchovu dlouhodobě nezvládala, což ji přinutilo dokonce dvakrát podat návrh na nařízení ústavní výchovy. Pakliže bylo prokázáno, že její výchovné prostředky byly doposud zcela neúčinné, neboť i přes ně se obviněný mladistvý dopouštěl další trestné činnosti, není možné nabízené záruce přitakat.²³¹

V každém případě, nejenom tedy u rodiče obviněného, ale i v případě učitele, trenéra nebo nadřízeného, příslušný orgán musí náležitě ověřovat, zda jednotlivec nabízející záruku splňuje znak důvěryhodnosti a znak schopnosti pozitivního vlivu na obviněného.²³² Ze strany státních zástupců, soudců a soudů k tomu budou pravděpodobně využívány veškeré dostupné prostředky,

²³⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 263/05.

²³¹ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 9. 1994, sp. zn. 5 To 441/94.

²³² ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 867.

zejména pak výpis dané osoby z rejstříku trestů nebo zpráva ze zaměstnání. Dle soudců je však praxe taková, že tento náhradní institut je často zneužíván příbuznými či blízkými osobami obviněného, kteří tak činí pouze formálně a účelově. V rámci jejich vztahu k obviněnému v mnoha případech nemohou vidět danou věc s nadhledem, objektivně posoudit chování obviněného a současně kriticky zhodnotit své vlastní schopnosti pro případné pozitivní působení, o němž nemají žádnou realizovatelnou představu. Nedostatek důvěryhodných subjektů pak jen doplňuje skutečnost, že se zárukou zájmového sdružení občanů se řadí k těm nejméně využívaným.²³³

3.2.3 Samotná podstata nabízené záruky

Ať už se jedná o záruku zájmového sdružení občanů nebo záruku důvěryhodné osoby, která bude schopna příznivě ovlivňovat chování obviněného, jejich obsah je shodný. Nejenom, že záruka má pojmout obecně další chování obviněného, ale též zcela konkrétní úkony jako je dostavení se obviněného na vyzvání k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu a oznámení vzdálení se z místa pobytu. Struktura tohoto uchopení je odvislá od toho, že zárukou lze nahradit vazbu předstížnou a vazbu útěkovou. Dohled nad dalším chováním obviněného je vykládán jako jakási kontrola nad tím, aby obviněný neopakoval trestnou činnost, pro níž je stíhán, nedokonal trestný čin, nepokusil se nebo nevykonal trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, tedy aby se nedopustil jednání v souhrnu vytvářející vazební důvod dle ustanovení § 67 písm. c) TŘ. To, že bude ze strany osoby poskytující záruku zajištěno, že obviněný bude s OČTŘ spolupracovat ve smyslu své přítomnosti na úkonech, na kterých je to třeba, což zahrnuje i sdělování jeho aktuálního pobytu, lze teoreticky považovat za jednání, které vylučuje důvody vazby dle ustanovení § 67 písm. a) TŘ. Důležité je podotknout, že oba aspekty musí být obsaženy v poskytnuté záruce současně bez ohledu na to, který vazební důvod či oba relevantní byly podkladem pro odůvodnění vazby.²³⁴

V případech nabízené záruky musí být vždy zcela konkrétně předneseno, jak přesně se daná osoba hodlá zasazovat o to, aby obviněný poskytoval OČTŘ součinnost v rozsahu, který mu namísto vazebního stíhání umožní vést jeho trestní stíhání na svobodě.²³⁵ Vzory, jež jsou odborníky z praxe poskytovány k dispozici jako určité vodítko, jsou toho důkazem. Obsahují například závazek zájmového sdružení občanů k pravidelnému dohlížení na chování obviněného

²³³ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 57 – 58.

²³⁴ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 868.

²³⁵ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 528.

prostřednictvím návštěv alespoň dvakrát týdně či zajištění toho, aby se obviněný nadále podroboval ochrannému protialkoholnímu léčení, nebo závazek důvěryhodné osoby, že bude pravidelně na obviněného dohlížet v rámci návštěv každý druhý den, při nichž bude obviněného vést k tomu, aby nepáchal další trestnou činnost a plnil povinnosti vyplývající mu z vedeného trestního stíhání.²³⁶ Nevýhodu, která je spojována se slibovanou aktivní činností osoby poskytující záruku, shledávám na základě paralely se zárukou jakožto institutem občanskoprávním. Z ustanovení § 2018 a 2029 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, které upravují ručení a finanční záruku ve smyslu zajištění dluhu, je patrné, že osoba, která jednu či druhou záruku poskytne, nese riziko spojené s tím, když dlužník svůj dluh nesplní. V trestním právu tomu tak není. Tomu, kdo nejenom nezajistí to, že se bude obviněný chovat řádně, nedopustí se žádného dalšího kriminálního jednání a zároveň se bude dostavovat na veškerá předvolání v rámci probíhajícího trestního stíhání a bude oznamovat změny svého bydliště, ba dokonce tomu, kdo se o žádné příznivé ovlivňování vůči obviněnému ani nepokusí, žádná sankce vůbec nehrozí. Výsledek takového přístupu ovlivní pouze obviněného, protože s největší pravděpodobností bude vzat do vazby. Bohužel mám za to, že přesun podstaty občanskoprávního ručení či finanční záruky v žádném případě ani není proveditelný, a to i přesto, že u peněžitě záruky dle ustanovení § 73a odst. 4 TŘ při porušení ze strany obviněného kauce složená jinou osobou případně státu. Probíraná záruka přece jen není založena na majetkovém podkladu, nýbrž na jistém osobnostním charakteru, kdy zájmové sdružení občanů, a především důvěryhodná osoba ručí svými osobami, svými kvalitami, svým charakterem. Ani to nezdůvodní jakýkoliv zásah do jejich základních práv a svobod. Pokud by takový trest pro nenaplnění nabídnuté a přijaté záruky následoval, myslím si, že výsledkem by bylo ještě menší již tak nízkého využívání této náhrady.

Přestože vazba je pojímána skrz závažný zásah do osobní svobody jako institut nejkrajnější, nabízené záruky lze přijmout jen za toho předpokladu, že orgán rozhodující vazbě bude považovat takovou záruku vzhledem k osobě obviněného a povaze projednávaného případu za dostatečnou. Jedná se o logickou konstrukci, která je imanentní všem náhradám vazby. Příslušný orgán nikdy nemá povinnost jakékoliv nabídky náhrady vazby vyhovět, jsou totiž stejně jako vazba taková fakultativní. Ačkoliv v zákonném ustanovení jsou výslovně zmíněny dva články toho, k čemu se má přihlížet, jsem přesvědčena o tom, že vliv na celkové posouzení zahrnuje ve stejné intenzitě i osobu, která záruku nabízí. Proto je v činěných nabídkách uváděno, jakým způsobem zájmové sdružení občanů působí, jaké aktivity vyvíjí, co jim dává motivaci k tomu, aby se za obviněného zaručili, a obdobně u fyzické osoby. Ta nejenom, že popisuje svůj vztah

²³⁶ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 541 – 544.

k obviněnému, ale svoji životní zkušenost, která může státního zástupce, soudce či soud přesvědčit o tom, že ona je tou důvěryhodnou osobou, která bude na obviněného stran požadovaného pozitivně působit. Veškeré tyto aspekty bere orgán rozhodující o vazbě na vědomí.

Pokud bude shledáno, že podmínky pro přijetí záruky jsou splněny, ustanovení § 73 odst. 2 TŘ ukládá soudu a v přípravném řízení státnímu zástupci, aby byla z jejich strany daná osoba seznámena s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby. Osobně se domnívám, že tato úloha nemá příliš praktické využití. Netvrdím, že by mělo docházet k jejímu porušování a příslušné orgány by neměly tuto povinnost plnit, nicméně nedokážu si představit, že by buď zájmové sdružení občanů nebo důvěryhodná osoba nabídly záruku za obviněného bez toho, aniž by s předmětnými okolnostmi byly seznámeny dopředu. Naopak již v písemném návrhu budou pravděpodobně uvádět jejich postoj se samotným obviněním, ale i vazbou, což je jakýsi základní kámen pro to, aby mohly navrhnout odpovídající kroky, které mají v souladu se zárukou v plánu uskutečňovat. Vedle toho je odbornou veřejností poukazováno na fakt, že státní zástupce není z podstaty věci nestranný, neboť v rámci vazebního zasedání konaného v přípravném řízení se projeví zásada kontradiktornosti, v rámci níž státní zástupce stojí naproti obviněnému v roli žalobce, příhodněji možná navrhovatele na uvalení vazby, nikoliv v roli pána sporu jako ve zbytku přípravného řízení. A tedy je mu uloženo, aby dostal poučovací povinnosti ve vztahu k protistraně, respektive k osobě, která se za obviněného zaručuje. To navíc za stavu, kdy o konečném rozhodnutí, zda bude záruka přijata či ne, autoritativně vůbec nerozhoduje.²³⁷

Z již uvedených názorů ze strany soudců a státních zástupců na záruku jako takovou plyne, že tato varianta se velké oblibě netěší. V rámci prováděného výzkumu byl tedy přirozeně zjišťován důvod nevyužívání tohoto institutu. Dotazovaní soudci nevidí přílišný problém ani tak v právní úpravě či informovanosti o této možnosti, jako spíše v nízkém počtu obviněných, u kterých by tato náhrada představovala dostatečný instrument, a zejména v nedostatku ochotných a vhodných subjektů pro samotné poskytnutí záruky. Zcela shodně danou problematiku vnímají státní zástupci, v důsledku čehož se objevují návrhy *de lege ferenda* pro celkové odstranění tohoto opatření, speciálně záruky zájmového sdružení občanů, neboť se jedná o „mrtvý“ institut.²³⁸ V tomto směru je závěrem důležité podotknout, že rizikové atributy jsou objektivního charakteru a ze strany zákonodárce nebo OČTŘ je nelze ovlivnit. Ani změna právní úpravy zahrnující stanovení bližších podmínek by tedy pravděpodobně nevedla k tomu, aby byla v praxi záruka efektivně využívána.

²³⁷ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 71 – 72.

²³⁸ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 57, 66, 78.

Návrhy pro změnu tohoto institutu, které by jej mohly zpopularizovat v praxi, z uvedeného důvodu tedy nemám.

3.3 Písemný slib obviněného

Opatření písemného slibu obviněného je z mého pohledu jakási druhá šance, která poskytuje obviněnému prostor, aby již v průběhu trestního stíhání OČTŘ dokázal, že přehodnotil svůj postoj k dosavadnímu životu včetně spáchaného kriminálního jednání, pokud je jeho skutečným pachatelem. Celkové plnění této mírnější varianty leží jen a pouze na obviněném, který se nemůže spolehnout na nikoho jiného, a bude záležet na jeho vůli, zda zrovna v jeho případě bude náhrada vazby shledána jako úspěšná. Útěková a předstižná vazba může být totiž v souladu s ustanovením § 73 odst. 1 písm. b) TŘ nahrazena, pokud „*obviněný dá písemný slib, že povede řádný život, zejména že se nedopustí trestné činnosti, na vyzvání se dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu a že splní povinnosti a dodrží omezení, která se mu uloží, a orgán rozhodující o vazbě považuje slib vzhledem k osobě obviněného a k povaze projednávaného případu za dostatečný a přijme jej*“. Ačkoliv platná právní úprava navazuje na dlouhodobé zakotvení této náhrady vazby nejenom v TŘ, ale i v předchozím právním předpise obsahujícím trestněprocesní problematiku, vyznačuje se dvěma průběžně přijatými změnami. Prvním významným rozdílem je skutečnost, že do roku 1990 nebylo možné slibem nahradit vazbu předstižnou, toliko vazbu útěkovou. Naproti tomu druhá odchylka je pouze terminologická a spočívá v tom, že původně bylo podstatou tohoto mírnějšího opatření písemné prohlášení oproti dnešnímu písemnému slibu.²³⁹

3.3.1 Jak a co obviněný slibuje?

Jakkoli by se mohlo ze samotného pojmenování a prvního dojmu zdát, že snaha obhajoby o to, aby orgán rozhodující o vazbě vyhověl návrhu na přijetí tohoto institutu namísto přísné vazby, bude spočívat v tom, že obviněný se okrajově zmíní o tom, že slibuje, že bude s OČTŘ spolupracovat, opak je pravdou. Formalita v tomto případě skládající se z několika instrumentů vždy byla a je důležitá. Předně slib nelze učinit jinak než písemně, což nutně neznamená, že by jej musel psát v dnešní době dostupných technologií vlastnoručně obviněný. Tato varianta je jednou z vícero, samozřejmě lze použít slib sepsaný na počítači nebo na psacím stroji. Nenahraditelnou

²³⁹ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 72.

podmínkou je však vlastnoruční podpis obviněného pod samotným slibem.²⁴⁰ Tento způsob byl judikován již v roce 1985²⁴¹ a je vyžadován dodnes. Z toho pak plyne, že i v situaci, kdy samotnou formulaci slibu sepíše obhájce obviněného, podání příslušnému orgánu by nemohlo být považováno za úplné, pakliže by podpis obviněného chyběl. Podpis obhájce tuto roli nenahradí v žádné formě, tedy ani jeho osobní podpis, ani podpis elektronický využívaný v případě zaslání podání datovou schránkou. Úloha obviněného je tedy nepostradatelná. Domnívám se, že tento krok by měl vyjadřovat skutečnou snahu obviněného, aby on sám mohl prokázat, že vazba není v jeho případě nezbytně nutná. Ačkoliv mám za to, že by obhájce v rámci své poradní činnosti v právní oblasti v rámci trestního stíhání měl činit obecně úkony včetně těch kroků, jež jsou zejména ku prospěchu obviněného, s jeho souhlasem nebo alespoň s jeho vědomím, při nabízení slibu by tento přístup byl v určitém rozporu se samotnou podstatou slibu. Obviněný musí být v daném návrhu osobně zainteresován. Vyjma písemné podoby a vlastnoručního podpisu obviněného lze slib charakterizovat ještě jednou formální náležitostí, respektive takovou, která striktně stanovena není. Tento znak spočívá v tom, že slib může být obviněným nabídnut nejenom jako samostatné podání, ale taktéž může být součástí podání jiného, nejčastěji pak součástí žádosti o propuštění z vazby nebo stížnosti proti usnesení, kterým se obviněný bere do vazby nebo kterým byla zamítnuta jeho žádost o propuštění z vazby na svobodu.²⁴² Ani v těchto případech nelze opomenout vlastní podpis obviněného, přestože příkladmo vyjmenovaná podání jsou sama o sobě obvykle podávána pouze obhájcem.

Obsah slibu obviněného, tedy to, co obviněný slibuje, že bude dodržovat, je přesně stanoven zákonnou úpravou s určitými otevřenými možnostmi, které lze se zohledněním konkrétních okolností dané věci tzv. ušít obviněnému na míru. Celkově jej lze rozčlenit na čtyři kategorie, z nichž všechny musí být v písemném vyhotovení slibu výslovně uvedeny.²⁴³ Nutnost tohoto explicitního uvedení by tak teoreticky šla zařadit mezi formální znaky slibu. Pro hladší průběh posuzování příslušnými orgány a na podporu příznivého výsledku si myslím, že může být pozitivně hodnocené, pokud obviněný nastíní i jeho další předpokládané konání nebo nekonání, jež mohou být do usnesení o nahrazení vazby v rámci již zmíněné otevřené kategorie následně zahrnuta. Na druhou stranu je potřeba si uvědomit, že příslušné orgány vnímají postoj obviněného v určité míře i z psychologického hlediska během veškerých uskutečněných vazebních zasedání,

²⁴⁰ AUGUSTINOVÁ, P. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 563.

²⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 1985, sp. zn. To II. 008/1985.

²⁴² RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 528 – 529.

²⁴³ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 868.

a tedy přílišné nadhodnocení a přecenění sám sebe například u několikanásobného recidivisty nebo u obviněného, který se v průběhu celého řízení prokázal svou nedůvěryhodností, která z objektivního hlediska z jejich strany nebudou splněna, nemusí působit vůbec dobře, nýbrž pouze účelově bez reálné snahy tento slib dodržet. Uvedení dalších kroků nad rámec TŘ pak musí obhajoba pečlivě zvážit, nicméně ty zákonem požadované vyjádřit musí bez výjimky.

První částí nabízeného slibu je, že obviněný povede řádný život, zejména že se nedopustí trestné činnosti. Obdobně jako u nahrazení vazby zárukou zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby, která bude příznivě působit na obviněného, zde lze spatřovat jistou korelaci s důvody pro předstíznou vazbu. Pakliže lze vznést otázku, jak by mohla jakákoliv osoba, která záruku poskytla, zabránit tomu, proti němuž je vedeno trestní stíhání, v dalším páchání skutků, jež ve svém souhrnu naplní znaky skutkové podstaty trestného činu, ještě větší otazník se může vztáhnout k otázce, jak by tomu mohl zabránit sám obviněný, tedy ten, který se z prozatímních zjištěných skutečností jeví jako osoba, která se již trestného činu sama dopustila. Nelze však opomenout, že se v této fázi jedná o obviněného, případně o obžalovaného, a právě proto je hodnocení nadále podmíněno neustálou přítomností zásady presumpce neviny, na základě které musí být nepřetržitě připouštěna varianta, že obviněný je nevinný. Jakémukoliv jednotlivci, který nikdy nečelil žádnému trestnímu či jinému obvinění, lze uvěřit, pokud slíbí, že nadále povede řádný život a kriminalitě se bude vyhýbat. Je tedy skutečnost, že jednatel je v postavení obviněného, tou zásadní? Podle mého mínění by se analogicky dal aplikovat právní názor vyjádřený v již uváděném rozhodnutí Ústavního soudu ČR, v němž bylo dovozeno, že charakterový soud obviněné osoby nelze založit na samotném faktu trestního stíhání, neboť by se jednalo o argumentaci kruhem.²⁴⁴ Nahlížení na osobu obviněného z tohoto pohledu tedy neshledávám dostačujícím, nýbrž mám za to, že spravedlivý přístup představuje hodnocení všech aspektů obviněného, které lze v průběhu kontaktu s ním vyzjistit, zejména jeho celková kriminální minulost, jeho spolupráce s OČTŘ v rámci vedeného trestního stíhání a také jeho postoj a vyjadřování vytvářející náhled na jeho osobu.

Další dvě části písemného slibu obviněného lze shrnout jako dostavovací a oznamovací závazek obviněného.²⁴⁵ Dostavovací povinnost označuje, že se obviněný na vyzvání dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, a oznamovací pak spočívá v tom, že obviněný vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu. I v tomto případě lze shledat zrcadlový obraz k důvodu vazby, tentokrát útěkovému. Tyto dva důvody jsou zákonem předvídané

²⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13-2.

²⁴⁵ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 19.

a požadové zcela konkrétně, navíc jsou předmětem i záruky za obviněného, a odráží primární účel vazby, kterým je zajištění přítomnosti obviněného. Dřívější právní úprava výslovně tyto aspekty neobsahovala, nicméně s ohledem na jejich důležitost byly často ukládány v rámci obviněnému ukládaných povinností a omezení,²⁴⁶ což pravděpodobně vedlo k jejich zákonnému zakotvení. Co se týká dostavení se obviněného k vyjmenovaným orgánům, s ohledem na to, že forma úkonu není specifikovaná, mám za to, že pod něj lze zařadit veškeré výzvy OČTŘ, které si lze představit. Bez pochyb se bude jednat o předvolání k výslechu nebo jinému procesnímu úkonu ve smyslu ustanovení § 90 odst. 1 TŘ, ale osobně tam zahrnuji i neformální žádosti příslušných orgánů, které lze učinit prostřednictvím telefonického nebo elektronického kontaktování. Pakliže by nastala situace, kdy by probíhalo složité vyšetřování, v rámci nějž by OČTŘ zajišťovaly další důkazní prostředky, a tedy osobní účast obviněného by nebyla delší časový úsek vyžadována, dokážu si představit, že ze strany policejního orgánu může být obviněný kontaktován těmito nikoliv přepjatými způsoby pro ujištění, že plní závazek vyplývající mu ze slibu, který proto není třeba přeměňovat na vazbu jako takovou. Samozřejmě, že tento postup založený spíše na lidské bázi než na trestněprávní rovině nelze účelově zneužívat pro nadměrné obtěžování obviněného hraničícího až s šikanou, ale v odůvodněném případě, kdy o obviněném nejsou výraznější doba k dispozici žádné zprávy, může tato varianta posloužit k tomu, že bude zjištěna nutnost vazby s ohledem na připravovaný či již uskutečněný útěk obviněného. Ani u jedné z možností, tedy formální i neformální, však jeho slib k tomu, že se na vyzvání dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu neznamená, že bude automaticky spolupracovat na těch procesních úkonech, které může dle zákona v rámci jeho práv odmítnout. Tedy přesto, že obviněný vyhová výzvě OČTŘ a dostaví se v určitý den a v určitou hodinu na požadované místo, nadále mu zůstává zachováno právo nevypovídat dle ustanovení § 33 odst. 1 TŘ, právo odmítnout svou účast na vyšetřovacím pokusu dle ustanovení § 104c odst. 4 TŘ, právo odmítnout zúčastnění se na rekonstrukci dle ustanovení § 104d odst. 2 TŘ ve spojení s ustanovením § 104c odst. 4 TŘ nebo právo neposkytnout součinnost při opatřování důkazů proti němu samému ve smyslu sebeobviňování v trestním řízení neboli právo naplnění zásady *nemo tenetur se ipsum accusare* dle konstantní judikatury Ústavního soudu ČR.²⁴⁷ Oznamovací povinnost pak reflektuje záruku, že veškeré cesty, ať již pracovního či soukromého rázu, bude obviněný v průběhu trestního řízení ohlašovat, a tím pádem nebude na straně OČTŘ vznikat důvodná obava o plánování či uskutečnění útěku obviněného. Pravděpodobně si nelze představit, že by příslušné orgány zcela rezignovaly

²⁴⁶ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 868.

²⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 8. 2006, sp. zn. I. ÚS 636/05.

na svou povinnost a o jednotlivce, proti kterému se vede trestní stíhání, by nejevily žádný zájem, naopak se domnívám, že součástí jejich aktivity bude nadále taková činnost, která shodně jako v případě dostavovací povinnosti, bude přispívat ke kontrole plnění daného závazku, aby bylo předejito jeho porušování v takové míře, že by obviněný nebyl vůbec v jejich dosahu pro v tu chvíli již nezbytně nutnou vazbu. V kontextu vzdálení se z místa pobytu se přirozeně nabízí otázka, jaká intenzita dočasného opuštění bydliště se má na mysli pro nutnost oznamování. Fakticky je totiž i cesta do případného zaměstnání nebo cesta pro opatření si základních životních potřeb vzdálením se z místa pobytu, nicméně jsem přesvědčena o tom, že absenci konkretizace probíraného pojmu nelze vykládat tímto extenzivním až nesmyslným stylem. Nahrazení vazby písemným slibem obviněného nelze zaměňovat s trestem domácího vězení, takže vzdálení se od bydliště v rámci cest běžného občana se podle mého mínění oznamovat nemusí. Zahrnula bych tam delší než jednodenní pracovní cesty v rámci území České republiky, tím spíše pak pracovní cesty do zahraničí, a dále osobní a rodinné výlety a dovolené v obdobném duchu. Posouzení navíc bude vždy záležet na konkrétních okolnostech a evidentní snaze obviněného.

Čtvrtým, a tedy posledním dílem slibu obviněného je jeho vyjádření, že splní povinnosti a dodrží omezení, která mu soud uloží. Otevřený charakter je mezi mírnějšími opatřeními nejširší, neboť záruka zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby pozitivně ovlivňující obviněného vůbec žádnou takovou možnost nemá, a stran dalšího v úvahu přicházejícího institutu nahrazujícího vazbu, kterým je dohled probačního úředníka lze konstatovat, že ačkoliv omezení lze obviněnému stanovit taktéž bez určité šablony, povinnosti TŘ vypočítává taxativně. Rozdíl mezi povinností a omezením je forma následného jednání obviněného.²⁴⁸ Povinnost spočívá v určitém příkazu k pozitivnímu konání, tedy aby obviněný něco vykonal, a příkladem tak může být povinnost oznámit změnu bydliště nebo pobytu, povinnost dostavit se v určitých lhůtách k policejnímu orgánu, povinnost navštěvovat sociální nebo terapeutické programy nebo podrobit se vhodným programům psychologického poradenství. Podstatou omezení jsou naproti tomu zákazy určitého konání, tedy aby se obviněný zdržel jednání, které je v jeho případě nežádoucí, což může naplňovat zákaz nadměrného požívání alkoholických nápojů, zákaz aplikace omamných a psychotropních látek, zákaz návštěv nočních podniků, zákaz hrát hazardní hry, zákaz rušit noční klid či zákaz návštěv sportovních zápasů.²⁴⁹ Je zřejmé, že veškeré povinnosti a veškerá omezení budou ukládána nikoliv generálně, ale vždy speciálně s ohledem na situaci obviněného. Domnívám se, že ve většině případů se bude jednat o taková opatření, která byla spojena

²⁴⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 529.

²⁴⁹ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 872 – 873.

se samotným spácháním trestného činu, pro nějž je vedeno trestní stíhání. Pakliže tedy částečnou příčinou bylo požití alkoholických nápojů, uloží se omezení jejich požívání, pokud byl trestný čin spáchán ve spojitosti s návštěvou sportovního stadionu, bude uloženo omezení návštěv takových zařízení a podobně. Zákonná konstrukce tak umožňuje zohlednit individuální okolnosti obviněného, přičemž i přestože to explicitně stanoveno v TR není, ukládané povinnosti a omezení musí být přiměřené a směřující k vedení řádného života obviněným.²⁵⁰ Bohužel z poznatků z praxe vyplývá, že dvě třetiny soudců, jež se podíleli na výzkumné činnosti jako respondenti, žádnou povinnost či omezení nad rámec zákonného rozsahu neuložily.²⁵¹

Podmínkou, která symbolizuje všechna mírnější opatření a která je tak aktuální i u písemného slibu obviněného, je, že písemný slib obviněného bude orgánem o vazbě rozhodujícím považován za dostatečný. Dostatečnost bude shodně jako u záruky za obviněného vztahována ke dvěma faktorům, kterými je jednak osoba obviněného a jednak povaha projednávaného případu. Pokud státní zástupce či soudce v přípravném řízení nebo soud v řízení před soudem shledá, že tento požadavek v konkrétní věci není splněn, slib obviněného přijmout vůbec nemusí. Může však využít možnost kombinace několika náhrad najednou, a tedy přijmout slib obviněného vedle dalšího zákonem předvídaného institutu. Osobně se však domnívám, že například současné přijetí záruky dle ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) TR a přijetí písemného slibu obviněného dle ustanovení § 73 odst. 1 písm. b) TR nebude v praxi často využíváno, neboť ani jeden institut sám o sobě není zdaleka tak efektivní, a ani jejich společné uložení na tom výrazně nic nezmění. Písemný slib obviněného vnímám spíše jako doplňkovou možnost, které není přikládána přílišná váha.

3.3.2 Slib obviněného v praxi

Navržení přijetí slibu obviněného jakožto náhradního prostředku namísto vazby podle mého názoru v praxi nečiní výrazné obtíže. Při zohlednění toho, že obviněnému poskytuje právní pomoc obhájce, ve spojení s tím, že zákon zřetelně uvádí formulaci, kterou po obviněných požaduje, samotný text slibu nebude předmětem vášnivých diskuzí. Například Pokorný opakovaně jako vzor pro tento institut uvádí prakticky pouhý opis zákonného ustanovení,²⁵² vedle toho

²⁵⁰ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 872.

²⁵¹ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 62.

²⁵² POKORNÝ, M. 3. *Slib obviněného k nahrazení vazby [§ 73 odst. 1 písm. b) TrŘ]*. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 4, s. 3 – 4; POKORNÝ, M. 3. *Slib obviněného k nahrazení vazby [§ 73 odst. 1 písm. b) TrŘ]*. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 8, s. 4.

Vantuch do samostatného podání zahrnuje i informace o spáchaném skutku, zahájení trestního stíhání a jeho vývoji, skutečnostech, které dle názoru obviněného vazbu vylučují, a v neposlední řadě znění samotného slibu dle ustanovení § 73 odst. 1 písm. b) TŘ.²⁵³ Zamlouvá se mi více druhá varianta, jelikož hodnocení, zda náhradnímu opatření bude vyhověno či nikoliv, závisí i na celkovém obrazu, který si konkrétní osoby, jež budou v dané věci rozhodovat, vytvoří, a právě vysvětlení předložené obviněným může být posouzeno kladněji než předložení strohého slibu bez dalšího.

Písemnou verzi slibu tedy není třeba důkladněji vykládat, nicméně obsahově k interpretaci samozřejmě dochází. Ve vztahu k samotnému přijetí slibu a skutečnostem, ke kterým má rozhodující orgán přihlížet, je vhodné upozornit na usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 1992, sp. zn. 6 To 48/92, které bylo následně publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem R 29/1993 tr. Nejvyšší soud ČR tehdy rozhodoval o stížnosti obžalovaného proti usnesení o zamítnutí žádosti o propuštění z vazby, v níž současně obžalovaný složil slib ve smyslu ustanovení § 73 odst. 1 písm. b) TŘ. Ze strany Nejvyššího soudu ČR nebyla stížnost shledána důvodnou, a to s odkazem na nutnost pečlivého posuzování veškerých skutečností, jež se týkají dané věci ve smyslu případu i osoby, proti níž se řízení vede. Zopakoval, že pouze za předpokladu dostatečnosti takového opatření je možné jej přijmout. Stran konkrétního obžalovaného konstatoval: *„Skutečnosti, že škoda, již měl obviněný způsobit trestným činem, je velkého rozsahu, obviněný není výdělečně činný, je bez prostředků a trestné činnosti se měl dopouštět na různých místech republiky, výrazně zpochybňují takový slib.“*²⁵⁴ S uvedeným právním názorem zde vysloveným se nemohu jinak než ztotožnit, protože mám za to, že u náhrad vazby musí být posuzovány veškeré aspekty, a to i bez toho, aniž by to bylo výslovně uváděno v TŘ. Stejně jako jakýkoliv jiný právní institut musí být náhrada vazby pojímána komplexně a tak ji Nejvyšší soud v uváděném rozhodnutí správně uchopil.

V souvislosti s písemným slibem byl Vrchním soudem v Praze v rozhodnutí ze dne 28. 12. 1993 pod sp. zn. 7 To 251/93 vysloven závěr, na který již bylo odkazováno v důsledku toho, že je v celém rozsahu aplikovatelný na všechny zákonem přípustné náhrady vazby. Skutkový stav byl obdobný skutkovému stavu z předchozího rozhodnutí, a tedy žádosti obviněného o propuštění z vazby nebylo vyhověno, načež následovala stížnost proti tomuto zamítavému rozhodnutí, nicméně v tomto případě stížnost důvodná byla. Nejenom, že předmětem řešení byla existence či neexistence vazebního důvodu dle ustanovení § 67 písm. a) TŘ, ale tím, že obviněný

²⁵³ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 538 – 539.

²⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1992, sp. zn. 6 To 48/92.

do stížnosti zařadil i jeho slib pro náhradu vazby, posunula se argumentace i do této roviny. Ačkoliv příliš detailně to Vrchní soud v Praze nerozvíjel, vzhledem k tomu, že existenci důvodu pro útěkovou vazbu, ale ani pro jiný druh vazby neshledal, jednoznačně konstatoval, že o návrhu na přijetí písemného slibu ani rozhodovat nemůže.²⁵⁵ Z uvedeného dovozují, že základní pravidlo, které lze vytvořit po vzoru trestněprávních zásad *nullum crimen sine lege a nulla poena sine lege* by v případě mírnějších opatření mohlo znít „není náhrady vazby bez vazebního důvodu“.

Není překvapením, že návrh slibu učiněný obviněným je v praxi ze všech možností tím nejudplatňovanějším, neboť jeho podání obviněného doslova nic nestojí a ani neúspěšný pokus nikterak nezhorší jeho postavení. Zároveň bohužel nelze podotknout, že by úspěšnost takových návrhů byla vysoká.²⁵⁶ V rámci prováděného výzkumu v letech 2008 – 2010 dotazovaní soudci sice uvedli, že právní úprava je u slibu obviněného nejvíce vyhovující, naproti tomu překážku představuje nízký počet osob, u kterých tento substitut vazby přichází v úvahu. Slabé místo spočívá v tom, že obviněný za účelem svého propuštění na svobodu slíbí prakticky cokoli, ale pouze účelově a formalisticky bez reálného dopadu na jeho chování. Výjimku představují prvotrestaní, u nichž často s ohledem na jejich nulovou kriminální minulost ani vazba nehrozí, a pokud ano, je zde alespoň nějaká šance na faktické dodržení. Obdobný názor zastávají dotazovaní státní zástupci s doplněním kritiky nedostatečné, respektive žádné kontroly dodržování přijatého slibu.²⁵⁷ Musím říct, že tyto názory plynoucí z praxe zainteresovaných osob mě příliš nešokovaly, neboť s nimi souzním. Zajímavé a odkloňující se od uvedeného je vyjádření státního zástupce, který obecně k vazebním alternativám sdělil: „v praxi se kromě písemného slibu obviněného prakticky jiné náhrady nevyskytují, PMS je nedostatečně obsazená, zájmová sdružení záruky nenavrhují, peněžitá záruka je problematická, protože pachatelé buď nemají peníze nebo je důvodné podezření, že je získali trestnou činností, a proto nemohou být jako záruka použity“²⁵⁸.

Pokud bych závěrem k tomuto opatření mohla navrhnout změnu právní úpravy, která je však v souladu s výše uvedeným hodnocena jako poměrně zdařilá, reflektovalo by to přirozeně absenci jakékoliv kontroly ze strany státního orgánu, což má podle mého názoru největší dopad na celkovou neefektivitu písemného slibu. Pakliže jsou obvinění srozuměni s tím, že po přijetí slibu na ně není vyvíjen žádný tlak prostřednictvím nějakého dohledu, jejich motivace k dodržování automaticky klesá. Otázkou je, jaký způsob zvolit pro uskutečňování takové kontroly, protože při využití Probační a mediační služby by následně mohlo toto opatření splynout

²⁵⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 12. 1993, sp. zn. 7 To 251/93.

²⁵⁶ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 539.

²⁵⁷ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 56, 58, 70.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 68.

právě s dohledem probačního úředníka, a zároveň stát nedisponuje jiným a dostatečným aparátem, kterému by tuto úlohu mohl svěřit.

3.4 Dohled probačního úředníka

Další alternativou pro náhradu vazby je stále mírnější prostředek než vazba, avšak přísnější než předchozí dvě probírané varianty, nebo alespoň tak ji vnímám já osobně. Ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) TŘ dává prostor pro ponechání obviněného na svobodě nebo pro propuštění obviněného z vazby, jestliže „s ohledem na osobu obviněného a povahu projednávaného případu lze účelu vazby dosáhnout dohledem probačního úředníka nad obviněným“. Použité znění podléhá kritice, která tak činí na základě poznatků z praxe. Soudci a státní zástupci údajně váhají nad tím, zda v konkrétním případě bude prostřednictvím takto formulovaného dohledu naplněn účel vazby, což je způsobeno příliš obecnou a vágní zákonnou úpravou. Opakovaně je uváděno, že toto pojetí vede ke dvěma extrémním výkladům, a to buď k použití dohledu probačního úředníka v podstatě u všech obviněných, anebo naopak u žádného z nich.²⁵⁹ Podstatné je, že kritika současně doplňuje, že s takovým konstatováním se nelze spokojit bez dalšího, ale pakliže jsou splněny zákonné předpoklady, vazba má být tímto opatřením nahrazena, k čemuž mají směřovat všechny subjekty, jež se na této procesní situaci podílí, tedy soudce či soud, státní zástupce, obhájba, ale taktéž probační úředníci.²⁶⁰ Podle mého to znamená, že i k tomuto prostředku se má přistupovat totožně jako ke kterémukoliv dalšímu mírnějšímu opatření, kterým lze nahradit vazbu, a přistoupit k jeho uplatnění, pokud z okolností vyplývá jeho dostatečnost.

3.4.1 Podmínky pro stanovení dohledu

Ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) TŘ volí dvě hlediska, která mají být posuzována při rozhodování o dohledu jako vhodném opatření namísto vazby. Jedná se o dobře známé aspekty, za prvé osoba obviněného a za druhé povaha projednávaného případu. Výběr to tedy není překvapivý, protože se jedná o obecné předpoklady, jež se uplatňují u všech surogátů vazby.²⁶¹

Stran povahy projednávaného případu se důraz klade na předmět vedeného trestního stíhání, a tedy spáchaný skutek, jež je konkrétně kvalifikovaný dle příslušného ustanovení TZ jako trestný čin. V souvislosti s tím je pak důležitá odpověď na otázku, zda obviněný z takového skutku může být příznivě ovlivněn probačním úředníkem a jeho případnými uskutečňovanými

²⁵⁹ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 545 – 546.

²⁶⁰ VANTUCH, P. *Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka*. Právní rádce, 2003, č. 11, s. 53 – 56.

²⁶¹ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 73.

prostředky.²⁶² Ačkoliv jsem si vědoma toho, že tento předpoklad je imanentní všem náhradám, v kontextu této konkrétní interpretace obsažené v komentáři k TŘ shledávám mírné porušení presumpce nevinu, neboť přestože orgán o vazbě rozhodující nevynáší rozhodnutí v merituu věci, a tedy nekonstatuje vinu či nevinu obviněného, musí na obviněného určitým způsobem pohlížet jako na pachatele trestného činu, aby dokázal zhodnotit, zda působení probačního úředníka na takového jednotlivce může mít pozitivní účinek. Nebere v úvahu osobu jednotlivce osamoceně, neboť to představuje druhou vedlejší složku, nýbrž obviněného jakožto pachatele stíhaného trestného činu a jeho možné ovlivňování ve světle spáchaného skutku. Přestože porušování nebo dokonce úplnou ignoraci zásady presumpce nevinu zásadně odsuzuji, jsem přesvědčena, že hodnocení nastalé situace musí být pojímáno z všeobecné perspektivy tak, aby byla zachována komplexnost věci a tato nebyla posuzována jen z hlediska taxativně vyjmenovaných, avšak roztržštěných článků.

Druhým dílem, k němuž se přihlíží, je osoba obviněného. Oproti přístupu, který je používán u ostatních náhrad vazby, má přístup využíváný ve vztahu k případnému dohledu probačního úředníka určité specifikum. Probační a mediační službu lze totiž oslovit ještě před rozhodnutím o využití této náhrady, aby probační úředník ve smyslu ustanovení § 27b odst. 2 TŘ ve spojení s ustanovením § 4 odst. 1, 2 písm. a) zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o PMS“) poskytl v daném trestním řízení tzv. soudní pomoc. Ta v sobě zahrnuje shromažďování podkladů a aktuálních informací o osobě obviněného, jeho celkové sociální situaci a rodinném zázemí, pracovních a finančních poměrech, které souhrnně vypovídají o osobě obviněného v tom nejširším rozsahu. Probační úředník postupuje vcelku logicky, neboť nejprve kontaktuje samotného obviněného, s nímž všechny aspekty probírá, a následně si vytvořený obraz uceluje prostřednictvím rozhovorů s osobami z okolí obviněného, například s rodinnými příslušníky, s učiteli ze školy a spolužáky nebo s nadřízeným ze zaměstnání a přáteli. Tento postup je podmíněn souhlasem a spoluprací samotného obviněného.²⁶³ Nelze si ale představit, že by obviněný měl zájem o nikoliv vazební stíhání, ale neposkytl by probačnímu úředníkovi součinnost. Výsledkem

²⁶² ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 869.

²⁶³ ŠÁMAL, P. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 4527.

činnosti probačního úředníka je jeho stanovisko k celé věci, tedy k tomu, zda vazba konkrétního obviněného může být nahrazena jeho dohledem, neboť úkony včetně této soudní pomoci vykonává příslušné středisko Probační a mediační služby v obvodu své působnosti ve smyslu ustanovení § 3 odst. 3 zákona o PMS. Nutno podotknout, že tento postup, kdy je v předstihu zajišťována zpráva probačního úředníka je velice výjimečný, zejména se bude jednat o následek vyvíjené aktivity obhájce. Výslovně nevyžádané, avšak žádoucí stanovisko Probační a mediační služby, které by bylo vyhotoveno z její vlastní iniciativy, je takřka utopií. Probační úředník tuto agendu a následně i samotný dohled vykonává zejména na základě pokynu soudu, státního zástupce nebo policejního orgánu.²⁶⁴ Shodně jako znalec při podávání znaleckého posudku se musí úředníci a asistenti Probační a mediační služby držet rámce, jímž je vymezena jejich působnost, a není přípustné, aby zasahovali do otázek mimo tento stanovený rozsah, ba dokonce se pokoušeli nahrazovat činnost OČTŘ.²⁶⁵

3.4.2 Úloha probačního úředníka

Probační a mediační služba byla zřízena zákonem o PMS s účinností od 1. 1. 2001, který byl reakcí na další postupné prostupování zásady pomocné úlohy trestní represe do aplikační praxe. V souladu s touto zásadou, která se čím dál více projevuje v právních řádech demokratických právních států, se prvně hledají diferentní řešení, kterými lze dosáhnout zákonem aprobovaného chování lidí, a až v případě, že tato řešení nejsou účinná, se přistupuje k trestněprávním prostředkům státního donucení. S ohledem na to, že určité instituty spojené s uplatněním probační a mediační činnosti byly do českých předpisů vloženy již před rokem 2001, příkladmo lze vyjmenovat podmíněné upuštění od potrestání s dohledem nebo podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, ale systematická úprava osob, jež mají na této aktivitě participovat, neexistovala, zákonodárce považoval za nutné specifikovat postavení probačních úředníků. Právě smyslem zákona o PMS je uspokojivě tuto oblast upravit, a to včetně vymezení jejich působnosti a práv a povinností tak, aby to kolidovalo s cílem jejich práce, kterým je účinné napomáhání při aplikaci odklonů a alternativ v trestním řízení.²⁶⁶

Ve vztahu k vazbě a její náhradě Probační a mediační služba vykonává probaci, která je dle její definice v ustanovení § 2 odst. 1 zákona o PMS zaměřena na organizování a vykonávání dohledu nad tím, proti komu se trestní řízení vede či vedlo, kontrolu výkonu trestů nespojených

²⁶⁴ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 74 – 75.

²⁶⁵ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 869.

²⁶⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 257/2000 Sb.

s trestem odnětí svobody a sledování chování obviněného včetně kontroly dodržování omezení a povinností, které byly obviněnému uloženy. Zároveň se probace soustředí na individuální pomoc obviněnému a příznivé působení na něj za účelem jeho následného vedení řádného života a vyhovění podmínkám, jež mu byly uloženy státním orgánem, což má ve svém důsledku vést k obnově narušených právních i společenských vztahů. Právě druhou součástí probace sama považuji za velmi důležitou složku, neboť se domnívám, že případné příliš objektivní a neosobní dohlížení by na obviněného nemělo očekávaný vliv do budoucna. Absence pomyslné pomocné ruky by mohla způsobit, že obviněný by po ukončení určené doby dohledu viděl možnost pro opětovné navrácení se ke kriminálnímu způsobu života, protože mu nebyla umožněna a poskytnuta možnost osobnostního rozvoje díky individuální pomoci probačního úředníka.

Konkrétněji lze podklad pro náhradu vazby nalézt v ustanovení § 4 odst. 1 zákona o PMS, neboť ten přímo ukládá Probační a mediační službě povinnost, aby vytvářela v dílčích případech podmínky pro využití jednotlivých alternativních variant stran různých situací v trestním řízení včetně nahrazení vazby jiným opatřením. A dále je pak v odstavci 2 písm. a), c) téhož ustanovení uvedeno, že předmětná činnost spočívá zejména v obstarávání informací o obviněném a jeho sociálním a rodinném zázemí a ve výkonu dohledu nad obviněným v případě využití institutu dohledu probačního úředníka namísto vazby. Všechny dílčí úpravy obsažené napříč jednotlivými právními předpisy směřují k tomu, aby byl naplněn účel dohledu jako takového, který je generálně definován v ustanovení § 49 odst. 2 TZ jako za prvé sledování a kontrola chování pachatele, čímž se chrání společnost a předchází se tím nebo se alespoň snižuje opakování trestné činnosti, a za druhé odborné vedení a pomoc pachateli pro jeho cestu k řádnému životu. Přestože nelze říct, že by se daný mechanismus na dohled nahrazující vazbu neuplatňoval, Nejvyšší soud ČR konstatoval, že podstata dohledu probačního úředníka je v tomto smyslu poněkud odlišná. Právní věta jednoho usnesení z roku 2004 totiž zní: „*Základním smyslem dohledu probačního úředníka jako opatření nahrazujícího podle § 73 odst. 1 písm. c) TrŘ vazbu obviněného je ovlivnit jeho životní postoje, přispět k urovnání a konsolidaci jeho osobních poměrů a kontrolovat jeho chování tak, aby nenařil účel probíhajícího trestního stíhání a nedopustil se další trestné činnosti.*“²⁶⁷ Osobně se domnívám, že dohled nelze striktně oddělovat na jeho jednotlivé druhy a pak je definovat každý zvlášť, nicméně ve všech typech se budou uplatňovat shodné myšlenky a průniky, v některých pak více, v dalších méně. Silným aspektem u vazebního dohledu je ovlivňování obviněného k tomu, aby nenařil probíhající trestní stíhání, a naopak s OČTŘ spolupracoval v zákonných intencích. S ohledem na to, že součástí aktivit dohledu je mimo jiné již zmiňované

²⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2004, sp. zn. 11 Tdo 509/2004.

poskytování odborného vedení a pomoci, které má společně se sledováním a kontrolou chování obviněného za spolupráce s rodinným a sociálním prostředím obviněného průběžně působit na kladný postoj obviněného k trestnímu stíhání a posléze vyústit k řádnému životu obviněného, vyvstává otázka, který jednotlivec je takové aktivity schopný. Kdo tedy může být probačním úředníkem či asistentem?

Dohled ve smyslu ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) TŘ mohou vykonávat probační úředníci a probační asistenti.²⁶⁸ Aby byla zajištěna určitá míra odborné způsobilosti osob, které mohou tyto pozice zastávat, zákonodárce prostřednictvím zákona žádá splnění několika podmínek. Po probačním úředníkovi se požaduje jednak bezúhonnost a plná způsobilost k právním úkonům, jednak magisterské vysokoškolské vzdělání ve společenskovědní oblasti a v neposlední řadě splnění odborné zkoušky po absolvování základního kvalifikačního vzdělávání pro úředníky Probační a mediační služby. Relativně vysoká kvalifikovanost vyplývá z povahy vykonávané činnosti, potřebou interdisciplinárního přístupu k řešení problémů a také jejich přirozené autoritě,²⁶⁹ což je podle mého mínění zcela pochopitelné. Na probační asistenty jsou sice kladeny nižší nároky, nicméně stále je to dosažení věku 21 let, bezúhonnost, plná způsobilost k právním úkonům a středoškolské vzdělání související se společenskovědní oblastí. Co je však společné oběma pozicím, probačním úředníkům i asistentům, je zákonem jim uložená povinnost k tomu, aby se dále vzdělávali a prohlubovali své znalosti. Teoreticky nelze připustit, aby jednotlivci v daném postavení ustrnuli na jednom neměnném bodě a neposouvali se dál. Probační úředníci a asistenti mají být nápomocní obviněným a odsouzeným, tedy osobám, které to z hlediska svého životního postoje potřebují, a předmětem této pomoci je samozřejmě i nasměrování ke změně celkového přístupu. Mám za to, že ten, kdo sám nemá zájem o zvyšování svých standardů a kvalit, nemůže v tomto směru pomáhat druhému. Otázka je, zda tato myšlenka neustálého vzdělávání a prohlubování znalostí funguje v praxi.

Okruh povinností a oprávnění příslušného úředníka nebo asistenta Probační a mediační služby ve vztahu ke konkrétnímu obviněnému v rámci dohledu stanovuje TZ ve svém ustanovení § 51. Tuto dílčí právní úpravu, kterou lze aplikovat i na dohled zvolený místo vazby, lze charakterizovat jako vyváženou, systematicky uspořádanou a obsahově provázanou,²⁷⁰ nicméně z teoretického hlediska jde rozčlenit na tři skupiny úkolů probačního úředníka nebo asistenta.

²⁶⁸ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 869.

²⁶⁹ ŠÁMAL, P. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 4547.

²⁷⁰ PŮRY, F., VÁLKOVÁ, H. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 705.

Specificky na relativně objektivní úkony, úkony směřující k obviněnému a taktéž úkony činěné ve vztahu k soudnímu orgánu. Do prvního uskupení řadím výkon dohledu nad obviněným v souladu s vytvořeným probačním plánem a jeho případná aktualizace dle nastalé situace. Probační plán je vytvářen každému obviněnému zvlášť, aby reflektoval jeho individuální potřeby a směřoval k jeho navrhování řádného života jako společenské normy, což samozřejmě zahrnuje i vyloučení konkrétních specifických kriminálních příčin a jednání, zejména těch, které byly důvodem pro vedení trestního stíhání. Podstatou druhé skupiny je vesměs již zmiňovaná pomyslná pomocná ruka poskytovaná obviněnému, protože TZ výslovně probačnímu úředníkovi nebo asistentovi ukládá, aby byli obviněnému nápomocni v jeho záležitostech. Naplnění takto obecně stanovené činnosti si představuji jako stav, kdy obviněný při určitém problému, ať již z oblasti soukromé, pracovní či zdravotní, ví, že se s jeho řešením může na příslušného dohlížejícího obrátit. Myslím si, že ačkoliv určitá autoritativní pozice ze strany probačního úředníka nebo asistenta je nutná, v tomto směru ji nelze uplatňovat stoprocentně, neboť by mohla mít kontraproduktivní účinek. Dále je důležité si uvědomit, že přestože jsou pověřené osoby na dané situace vyškolené a jejich vzdělávání je neustále se opakující, mohou figurovat pouze jako koordinátoři pro východisko z dané situace, a tedy nenahrazují odbornou pomoc ve smyslu pomoci psychologického poradenství, pracovní rekvalifikace nebo zdravotní terapie, které však mohou zprostředkovat.²⁷¹ Poslední skupinou činností, které úředník a asistent Probační a mediační služby vykovává, je plnění pokynů předsedy senátu k tomu, aby byl dodržován dohled a aby v budoucnu nastal řádný život obviněného. Zde se projevuje kontrolní pravomoc soudu, prostřednictvím níž se prakticky vytváří dohled na druhou. I proto je probační úředník nebo asistent povinen, pokud není v usnesení o vyslovení dohledu stanoveno jinak, nejméně jednou za šest měsíců podávat příslušnému předsedovi senátu zprávu, která shrnuje dosavadní průběh práce a pokroku obviněného.

Vyjma obecné povinnosti spočívající v průběžném informování příslušného soudce nebo soudu probační úředník musí zakročit v případě, že neshledává jednání obviněného souladným s cílem, ke kterému je směřováno. Lze konstatovat, že tato situace vůbec nemusí nastat, oproti pravidelnému oznamování stavu věci dle ustanovení § 51 odst. 3 TZ, které plněno být musí za všech okolností, a samozřejmě je žádoucí a pro obviněného prospěšnější, aby k tomu nedošlo. Základním měřítkem jsou stanovené podmínky dohledu, probační plán a případně přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, přičemž obviněný ve svém zájmu musí všechny uvedené části

²⁷¹ PÚRY, F., VÁLKOVÁ, H. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 705.

dodržovat. Za předpokladu, že dohlížejší obdrží zprávy o tom, že ze strany obviněného je v tomto směru vykazována určitá nekázeň, vyvine úsilí k tomu, aby zjistil důvody takového chování, k čemuž mu poslouží i samotné kontaktování obviněného a aktualizování dostupných informací o osobě obviněného, a to včetně rodinného a sociálního prostředí, v němž se aktuálně nachází. Zároveň ale nelze pominout formálnější možnost, kdy se lze obrátit na jednotlivé státní orgány, především Policii České republiky.²⁷² Pakliže se proti specifikovaným segmentům obviněný proviní méně závažným porušením, důsledkem je pouze zásah probačního úředníka nebo asistenta ve smyslu upozornění na zjištěné nedostatky společně s poskytnutým poučením o následcích opakovaného nebo závažnějšího porušování ve smyslu ustanovení § 51 odst. 2 TZ *in fine*. Pokud však ani takové varování nebude pro obviněného dostatečným, a on opětovně nebo závažněji, anebo rovnou bez předchozího upomenutí závažným způsobem poruší podmínky dohledu, probační plán nebo přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, probačnímu úředníkovi či asistentovi nezbyvá nic jiného, než s těmito informacemi a hodnocením seznámit příslušného předsedu senátu, který dohled uložil, a to bez zbytečného odkladu. Soudní orgán následně podle okolností, zejména toho, zda vazební důvody nadále trvají, může rozhodnout o přeměně tohoto substitutu vazby na vazbu jako takovou. Návod k tomu, jak posoudit, které jednání obviněného lze kvalifikovat jako závažné porušení jeho povinností a které jednání jako méně závažné, neexistuje. Velkou roli nicméně hraje zavinění takového chování obviněného, tedy zda povinnosti porušoval úmyslně či nedbalostně, a taktéž okolnost, zda se jedná o ojedinělé nebo naopak opakované vybočení z probačního plánu.²⁷³ Jsem přesvědčena, že ani zde nelze vytvořit konkrétní seznam toho, co by znamenalo závažné porušení a co již nikoliv. Buď by byl výčet příliš široký, a závažnost by splňovala takřka všechna reprobovaná jednání obviněného, anebo by naopak rozsah byl moc úzký, a tedy by nepojmul stavy, které by v konkrétních případech měly znamenat okamžité vzetí do vazby. Jak je již u zajišťovacího institutu vazby obvyklé, i zde je záhodno všechny okolnosti posuzovat individuálně, přičemž toto břemeno leží na probačním úředníkovi nebo asistentovi.

3.4.3 A na co probační úředník dohlíží?

Pakliže dohled probačního úředníka posvětil příslušný orgán, tedy státní zástupce v rámci žádosti obviněného o propuštění z vazby v přípravném řízení, soudce nebo soud, dle ustanovení

²⁷² PÚRY, F., VÁLKOVÁ, H. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 708.

²⁷³ Tamtéž, s. 709.

§ 49 odst. 1 TZ nastává obviněnému období, v němž bude v pravidelných intervalech v osobním kontaktu s úředníkem nebo asistentem Probační a mediační služby, dále bude spolupracovat na vytváření a realizaci probačního plánu dohledu a v neposlední řadě bude kontrolován stran dodržování těch podmínek, které mu byly uloženy jako součást dohledu a které vyplývají ze zákona. Nicméně věřím tomu, že veškeré tyto stanovené povinnosti bude obviněný vnímat jako menší zlo, kterému se dobrovolně a ochotně podrobí, než aby totožnou dobu místo toho strávil ve vazbě.

Konkrétní úkoly obviněného přesně vyplývají ze zákona, avšak ten dává prostor i pro individuální uložení některých povinností, neboť ustanovení § 73 odst. 3 TŘ stanoví, že v případě vyslovení dohledu probačního úředníka jakožto náhrady vazby je obviněný „*povinen se ve stanovených lhůtách dostavit k probačnímu úředníkovi, změnit místo pobytu pouze s jeho souhlasem a podrobit se dalším omezením stanoveným ve výroku rozhodnutí, která směřují k tomu, aby se nedopustil trestné činnosti a nemařil průběh trestního řízení*“ a v důsledku novelizace TŘ z roku 2016 může být obviněnému uložena „*povinnost zdržovat se ve stanoveném časovém období v určeném obydlí nebo jeho části, nebrání-li mu v tom důležité důvody*“.

Ačkoliv z použité skladby prvé věty týkající se hlášení se u probačního úředníka, změny místa pobytu a možnosti dalších omezení lze chápat, že pouze podrobení se právě dalším omezením, které jsou stanoveny nad rámec zákonem vyjmenovaných, má směřovat k cílům v dovětku, tedy k nekriminálnímu způsobu života obviněného a k absenci jeho negativního zasahování do vedeného trestního řízení, myslím si, že tyto záměry se dají bez větších sporů vztáhnout i k povinnosti dostavovat se ve stanovených lhůtách k probačnímu úředníkovi a taktéž k povinnosti získání souhlasu probačního úředníka před změnou místa pobytu obviněného. Opět vidím paralelu těchto dvou povinností s důvody útěkové vazby dle ustanovení § 67 písm. a) TŘ s tím, že souhlas změny místa pobytu se vyžaduje z praktického hlediska. Odpovědný úředník či asistent musí zohlednit vzdálenost požadovaného místa pobytu od střediska Probační a mediační služby, které je místně příslušné pro konkrétního obviněného, protože v situaci, kdy by se tato stala nepřekonatelnou ve smyslu pravidelných návštěv a konzultací, dohled by fakticky nebylo možné vykonávat. Tyto dva závazky jsou probačnímu dohledu nad obviněným imanentní, jsou součástí každého uloženého dohledu, naproti tomu další omezení jak individuálně nastavená, tak zahrnující zdržování se v určitém místě povinná nejsou, ale mám za to, že v určitých případech je jejich užití více než prospěšné, neboť zajistí odpovídající potřeby bez nutnosti uvalení či prodloužení vazby.

Pokud rozhodující orgán dospěje k závěru, že v určité věci je vhodné uložit obviněnému, nad nímž bude vykonáván probačním úředníkem dohled, další omezení, z procesního hlediska musí být zahrnuty ve výroku usnesení, kterým se dohled vyslovuje. Určité usměrnění ze strany státního zástupce, soudce či soudu, že v průběhu dohledu by se neměl dopouštět té či oné aktivity nepostačuje, a to ani kdyby bylo zmíněno v odůvodnění předmětného rozhodnutí. Omezení musí být obsažena přímo ve výroku, v opačném případě se nelze dovolávat jejich porušování obviněným. Zároveň je nutné podotknout, že obviněný se k omezením nemusí stavět kladně, jeho souhlas s uložením jednotlivých omezení totiž není podmínkou.²⁷⁴ Proto mohou být obviněnému uložena omezení, a tedy zákazy vztahující se k určité činnosti, která nejčastěji bude spojena se spáchaným skutkem, jež naplňuje skutkovou podstatu trestného činu, pro nějž je vedeno trestní stíhání. Z poznatků odborníků a osob, které se s těmito záležitostmi setkávají na denní bázi, však shledávám, že možnost uložení omezení není využívána striktně jen jako forma zákazů, takže bez ohledu na to, že zákon u probačního dohledu uvádí pouze omezení, je relativně rozvolněné, zda se bude jednat o příkaz nebo zákaz. Z praxe lze jako příklad uvést pokyn zdržet se nadměrné konzumace alkoholických nápojů a užívání drog, nutnost podrobovat se odpovídajícím testům na přítomnost takových návykových látek, povinnost zahájit protialkoholní nebo protitoxikomanické léčení, snaha sehnat si zaměstnání a v neposlední řadě úsilí obviněného k tomu, aby byla nahrazena způsobená škoda.²⁷⁵ Plnění veškerých těchto omezení, jichž může být v konkrétním případě užito, ale samozřejmě i dalších zde nspecifikovaných, nemůže být po obviněném vyžadováno po celý zbytek trestního řízení, což mi přijde poměrně logické. I přesto musel Krajský soud v Plzni judikovat, že omezení dle ustanovení § 73 odst. 3 TR mohou trvat maximálně po dobu trvání důvodů vazby.²⁷⁶ Jakmile vazební důvod odpadne, požadování plnění dříve uložených omezení po obviněném nemá oporu v zákoně, ani v usnesení o vyslovení probačního dohledu.

Volitelné omezení, které lze obviněnému při volbě probačního dohledu jako náhradního prostředku namísto vazby uložit navíc a které je oproti dalším, již zmiňovaným omezením zákonem specifikováno zcela konkrétně, je představováno povinností k tomu, aby se obviněný zdržoval ve vymezené době na určitém místě. Uložení této povinnosti obviněnému bylo uskutečnitelné již před jejím výslovným zakotvením do ustanovení § 73 odst. 3 TR, neboť se jedná o variantu podřaditelnou pod další omezení jako širšího pojmu. Důvodem pro explicitní uvedení

²⁷⁴ AUGUSTINOVÁ, P. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 564.

²⁷⁵ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 62 – 63.

²⁷⁶ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. 6 To 25/2002.

nebyla na první pohled logická myšlenka, že se jednalo o nadprůměrně využívané omezení a praxe si to žádala, naopak jako speciální omezení bylo používáno zřídkka. Zákonodárce se k tomu uchýlil kvůli potenciálu, kterým je toto omezení nadáno, a to v souvislosti s novelou TŘ, která se soustředila mimo jiné na elektronický monitoring. Spojení těchto dvou variací vidí jako perspektivní a efektivní přístup, který by v důsledku toho mohl být více propagován a zejména využíván.²⁷⁷ Ohledně stanovení konkrétního místa, které bude pro obviněného jakousi základnou, v níž se bude muset s výjimkami zdržovat, není třeba hledat složitosti. Ve většině případů se bude jednat o faktické bydliště obviněného. Stran časového období, které příslušný orgán musí taktéž jednoznačně vymezit, se přiměřeně použije ustanovení § 60 odst. 4 TZ a jeho interpretace týkající se trestu domácího vězení. Zohledňují se tak rozdílné režimy pracovních dnů a dnů pracovního klidu a pracovního volna, přičemž se musí vzít v úvahu pracovní doba obviněného včetně času, který zabere cesta do i ze zaměstnání, ale dále i péče o nezletilé děti a vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí.²⁷⁸ Uvedené činnosti lze označit jako důležité důvody, při nichž je vzdálení se z určeného místa povoleno. Ve vztahu k tomuto omezení TŘ dodává, že obviněný musí probačnímu úředníkovi umožnit vstup do jeho obydlí.

V souvislosti s v pořadí třetím způsobem náhrady vazby je uváděno, že ani samotný dohled probačního úředníka nad obviněným není stoprocentní zárukou pro efektivitu daného institutu, pokud není zároveň složen písemný slib obviněného dle ustanovení § 73 odst. 1 písm. b) TŘ, anebo kumulativně s oběma i převzata záruka důvěryhodné osoby dle ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) TŘ. Pro zvýšení úspěšnosti obhajoby a zejména samotného návrhu na přeměnu vazby na tuto mírnější variantu je s ohledem na osvědčenou praxi doporučováno, aby samotný návrh obsahoval dvě až tři nahrazující opatření.²⁷⁹ I přestože ochota obviněného podrobit se kombinaci několika surogátů vazby působí motivačně a rozšiřuje tak pole souhlasného stanoviska rozhodujícího orgánu, počet případů, kdy by byla vazba nahrazena probačním dohledem, je v absolutních číslech dlouhodobě nízký.²⁸⁰ Ačkoliv je tento institut hodnocen jako druhý nejefektivnější hned po peněžitě kauci, překážky, které vedou k poměrně nízkému využívání, jsou nalézány nejenom u obviněného ve smyslu jeho důvěryhodnosti, která tuto variantu z důvodu předpokládané neúčinnosti nedovoluje, ale v obdobném měřítku u fungování Probační a mediační služby. Ta není uspokojivě vybavena materiálně ve smyslu potřebných automobilů a dalšího

²⁷⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb.

²⁷⁸ AUGUSTINOVÁ, P. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 566.

²⁷⁹ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 546.

²⁸⁰ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu*. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 5, s. 142 – 146.

technického vybavení, ale současně ani nedisponuje dostatečným personálním aparátem.²⁸¹ Rozličné skutečnosti ztěžující průběh a možnost kontroly probačního úředníka nebo asistenta nad obviněným vedoucí k neefektivitě tohoto náhradního zajišťovacího prostředku pozorují i sami úředníci Probační a mediační služby, kteří se dotazníkového šetření zúčastnili. Ti jako rizikovou považují zejména okolnost, že kontrola nad obviněným nezávisí ani tak na jejich aktivitě, ale spíše na dobrovolnosti obviněného, přičemž jinak funguje pouze formálně, když nadto případná reakce ze strany soudu není uskutečňována v adekvátních lhůtách. Ovšem nelze přehlédnout to, že nedostatečnost kapacit jak personálních, tak materiálních je jimi také považována za závažný problém.²⁸² Navzdory poznatkům z praxe se domnívám, že dohled probačního úředníka nařízený ve smyslu ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) TŘ disponuje významným potenciálem, který však v praxi není příliš využit. Tato varianta umožňuje kontrolovat plnění povinností a úkolů ze strany obviněného, což u předchozích možností, tedy převzetí záruky za obviněného a složení písemného slibu obviněným, absentuje. Překážku, která aplikaci v tomto smyslu brání, nelze vyřešit ani tak individuálním přístupem státního zástupce, soudce nebo soudu v každé jednotlivé věci nebo změnou právní úpravy, jako spíše institucionální reorganizací Probační a mediační služby spojené nejenom s navýšením personální a majetkové složky, ale i přístupem zainteresovaných úředníků a asistentů. Všechny tyto faktory ovšem počítají s vyšší mírou financování daného sektoru. Musíme si však uvědomit, že pobyt jednotlivce ve vazbě nepůsobí negativně jen na jeho osobu, ale současně je zatěžován i státní rozpočet. Pakliže by dohled probačního úředníka dostal větší prostor, tato vynakládaná část by mohla být využita právě na posílení probačních programů. Jsem přesvědčena, že pozitiva takového systému jednoznačně převýší nad negativy, zejména v oblasti osobního života obviněných, kteří by nemuseli být podrobováni zatěžkávací zkoušce vazby.

3.5 Uložení předběžných opatření

V souvislosti s přijetím zákona o obětech trestných činů, který zasáhl do několika již platných a účinných zákonů včetně TŘ, byl do čtvrté hlavy první části TŘ vložen osmý oddíl týkající se výhradně předběžných opatření. V danou dobu se jednalo o zcela nový institut, který byl trestnímu právu neznámý. Přestože jsou v této práci uváděny jakožto prostředky nahrazující vazbu, nemají tímto stylem omezený záběr jako záruka za obviněného, písemný slib obviněného nebo probační dohled nad obviněným, ale jejich užití je mnohem širší. Předběžná opatření mohou

²⁸¹ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 57 – 59, 70, 75.

²⁸² Tamtéž, s. 92 – 94.

být totiž uložena i za stavu, kdy o vazbě není vůbec uvažováno, neboť neexistují vazební důvody. Jejich neplnění však ve svém výsledku k uvalení vazby vést může, protože porušování konkrétního uloženého opatření může naplňovat znaky vazebního důvodu.²⁸³ Podle mého názoru tak mají v určitém smyslu dvojí charakter, když se dají aplikovat jako opatření obecná nebo opatření nahrazující vazbu, a zároveň trojí podstatu, jelikož mohou představovat institut, který v konkrétní věci preventivně zabrání rozhodování o vazbě, dále institut, v důsledku kterého vazba bude nařízena, a posledně institut, který samotnou vazbu může nahradit. Ačkoliv obecné mantinely platí pro všechny druhy obdobně, nadále bude pojednáváno primárně o předběžných opatřeních ve smyslu možnosti nahrazující vazbu.

3.5.1 Základní informace o předběžných opatřeních

Důvodová zpráva k zákonu o obětech trestných činů uvádí, že dřívější formy pro náhradu vazby nebyly u některých specifických kriminálních jednání, například u tzv. domácího násilí nebo nebezpečného pronásledování, příliš uplatnitelné a funkční, pročež bylo namísto uzákonit škálu dalších variant, které by byly v těchto případech dostačující. Zákonodárce zvolil podobu předběžných opatření, která v trestním řízení míří k totožnému účelu jako předběžná opatření v občanském soudním řízení, a tedy k prozatímní úpravě poměrů nebo vztahů obviněného s obětí nebo jiným poškozeným tak, aby následně obviněný nemohl pokračovat v trestné činnosti i ve smyslu odstranění její příčiny nebo podmínky.²⁸⁴ Tuto teoretickou konstrukci potvrdil Ústavní soud ČR ve své judikatuře, když se vztahem těchto procesních institutů obsažených jak v právu trestním, tak v právu občanském procesním, zabýval v usnesení pod sp. zn. II. ÚS 3512/14. Stran jejich účelu konstatoval: „*Předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí ve smyslu ustanovení § 400 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a předběžné opatření podle ustanovení § 88b a násl. trestního řádu mají shodný účel spočívající v poskytnutí včasné a prozatímní ochrany (života, zdraví, svobody či důstojnosti) dotčenému jednotlivci (poškozenému, resp. oběti trestného činu), příp. jeho blízkým proti škodlivému chování odpůrce (obviněného) s nimi žijícího ve společné domácnosti.*“ a dále se vyjádřil, že nelze absolutně stanovit pořadí jejich využívání. V konkrétní věci je nutné zvolit ten prostředek, který povede ke včasné ochraně dotčeného jednotlivce nebo jeho blízkých osob, což mají respektovat i obecné soudy o takových věcech rozhodující, protože pokud by právní ochranu odmítaly s odkazem na existenci jiného předběžného opatření nacházejícího se v odlišném právním předpise, mohlo by

²⁸³ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 77.

²⁸⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb.

tím dojít k nepřípustnému oddálení a významnému ztížení, ba dokonce k úplnému vyloučení možnosti jednotlivce domoci se včasné a účinné ochrany proti škodlivému jednání odpůrce či obviněného.²⁸⁵ Účelem a smyslem předběžných opatření v trestním řízení je tedy především ochrana poškozeného a jemu blízkých osob a samozřejmě zajištění účinného provedení trestního řízení. Na druhé straně je jím i zabránění obviněnému v tom, aby se dopustil dalšího trestněprávního jednání, v důsledku čehož je prosazování těchto opatření i v jeho zájmu, neboť mohou sloužit jako překážky případných nežádoucích aktivit, které by mohly mít za následek invazivnější a citelnější formy prostředků uplatněných vůči obviněnému, čímž je myšleno i rozhodnutí o vazbě.²⁸⁶ Jakkoliv jsou tedy předběžná opatření zařazena mezi jednotlivé druhy náhrad vazby v ustanovení § 73 odst. 1 TŘ a ve vztahu k této problematice jsou na stejné úrovni, jejich pojetí na mě působí pozitivněji než předešlé způsoby.

Vyjma toho, že pro uložení předběžného opatření musí být splněny obecné podmínky pro to, aby jednotlivec mohl být vzat do vazby, což je předpoklad pro uvažování o zvolení jednoho ze surogátů vazby, ustanovení § 88b TŘ stanovuje široké spektrum požadavků, které se vztahují přímo k předběžným opatřením. Nelze si však nevšimnout, že většina z nich se protíná s těmi obecnými vazebními, a jen dva jsou vyžadovány nad jejich rámec. Shodnými podmínkami, které s ohledem na již uskutečněnou analýzu není třeba více rozebírat, jsou následující okolnosti: 1) předběžné opatření lze uložit jen osobě v procesním postavení obviněného, 2) existuje důvod pro předstížnou vazbu neboli důvodná obava vyplývající z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro níž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, a 3) trestní stíhání je odůvodněné aneb dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, který je předmětem daného trestního stíhání, byl spáchán a svými znaky naplňuje všechny znaky trestného činu za stavu, kdy zřejmé důvody vedou k podezření, že právě obviněný spáchal předmětný trestný čin. Podmínku, že předběžného opatření lze využít, pokud v době rozhodování nelze účelu předběžného opatření dosáhnout jiným opatřením, je z logického hlediska nutné posuzovat společně se zásadou subsidiarity, neboť zákonodárce tím zcela jistě neměl na mysli to, že pokud je relevantní v dané věci vazba jako jiný institut, prostřednictvím kterého lze dosáhnout požadovaného účelu, má cesta obviněného směřovat právě tam. Ačkoliv to tedy není výslovně zakotvené, jsem si jista, že by se mělo jednat o ještě mírnější opatření, což může být v praxi viděno problematicky, protože žádný seznam nikoliv tak závažných prostředků zákon nepodává.

²⁸⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 3512/14.

²⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb.

Zpravidla se však bude jednat o opatření dle jiného právního předpisu, například zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů nebo zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.²⁸⁷ Posledním požadavkem celkově a druhým požadavkem pro uložení předběžného opatření, který vnímám jako rozlišující nadstavbu oproti základním podmínkám vazebního stíhání, je to, že se vyžaduje potřeba ochrany oprávněných zájmů poškozeného a jemu blízkých osob, anebo potřeba ochrany zájmů společnosti. Poškozený musí být bezvýjimečně fyzickou osobou a na právnickou osobu se tedy tato úprava, a to i v kontextu charakteru jednotlivých předběžných opatření, nepoužije. Co se týká osob blízkých, vychází se z výkladového ustanovení § 125 TZ, které za blízkou osobu určuje příbuzného v pokolení přímém, osvojitele, osvojence, sourozence, manžela a partnera, a případně jiné sobě navzájem blízké osoby v rodinném nebo obdobném poměru tehdy, pakliže by újmu, kterou by jeden z nich utrpěl, druhý důvodně pocíťoval jako újmu vlastní. U všech těchto osob je pak nutno chránit jejich oprávněný zájem, kterým se myslí zejména život, zdraví, svoboda a lidská důstojnost, a v tomto smyslu je možné se obrátit na strukturu zvláštní části TZ, neboť jednotlivé hlavy tam uvedené jsou koncipovány dle objektů, proti nimž trestné činy směřují, a které jsou tímto právním předpisem chráněny. U předběžných opatření se však nelze omezit na díl 1 hlavy první chránící život, díl 2 hlavy první chránící zdraví, díl 1 hlavy druhé chránící svobodu a hlavu třetí chránící lidskou důstojnost v sexuální oblasti, protože i ustanovení obsažená mimo tyto části chrání příkladmo vypočtené zájmy. V neposlední řadě ani není vyloučeno, aby takovým zájmem byla ochrana majetku, neboť výčet zájmů v ustanovení § 88b odst. 2 TŘ je výčtem demonstrativním.²⁸⁸ Pakliže bude shledáno, že pro uložení předběžného opatření jsou splněny veškeré podmínky, musí přijít zamyšlení nad tím, zda v případě jeho použití dojde k nikoliv formální ochraně konkrétního zájmu, ale k ochraně, která bude účinná a zabrání vážnému a bezprostředně hrozícímu nebezpečí poškozeného nebo jemu blízkých osob.²⁸⁹ Vedle důrazu kladeného na oprávněné zájmy poškozeného jednotlivce může být jejich alternativou také ochrana zájmů společnosti, nicméně nevýhodou zvolení tohoto slovního spojení je, že s takovým nebo obdobným pojmem není aktuálně v rámci TŘ nikde pracováno. Z toho důvodu odborníci dovozují, že zákonodárce měl spíše na mysli pojem ochrany veřejného zájmu, neboť

²⁸⁷ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. In: GŘIVNA, T., ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Oběti trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 413 – 415.

²⁸⁸ RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1245.

²⁸⁹ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. In: GŘIVNA, T., ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Oběti trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 415.

tento je i přes jeho dynamickou povahu, která nedovoluje zakotvení neměnné legální definice, v našem právním řádu běžně používán ve smyslu zájmu, který sdílí společnost jako celek a který je obecně prospěšný, konkrétně je v něm obsažena ochrana demokracie, lidských práv, života a zdraví fyzických osob, životního prostředí či majetku.²⁹⁰ Tato poslední podmínka pro uložení předběžného opatření namísto vazby tedy podává výběr dvou variant, které není třeba splnit kumulativně. Bez pochyb však bude muset být v konkrétní věci specifikováno, ochranu koho či čeho má zvolené předběžné opatření zajišťovat.

Pakliže státní zástupce či soudce v přípravném řízení nebo soud v řízení před soudem seznají, že u obviněného je přítomen vazební důvod dle ustanovení § 67 písm. a) TŘ nebo dle ustanovení § 67 písm. c) TŘ, či tyto dva současně,²⁹¹ a zároveň jsou naplněny všechny vyjmenované podmínky pro uložení předběžného opatření, které se zohledněním všech okolností bude představovat vhodný a adekvátní prostředek za vazbu, od okamžiku uložení začíná doba jejich trvání. Vzhledem k tomu, že předběžná opatření mají oproti ostatním náhradám vazby svoji vlastní a značně rozšířenou právní úpravu, ustanovení § 88n odst. 1 TŘ spojuje nejvyšší přípustnou dobu trvání předběžných opatření k době, po kterou to vyžaduje jejich účel. V tomto smyslu to podle mého názoru bude obdobně jako u ostatních surogátů vazby znamenat souvislost s existencí vazebního důvodu, a jakmile tento pomine, účel předběžného opatření tím zanikne také. Zároveň je jejich trvání ohraničeno právní mocí rozsudku nebo jiného rozhodnutí, kterým se řízení končí, což je vcelku logické, neboť v případě osvobozujícího rozhodnutí nelze po neviném jednotlivci požadovat plnění povinností plynoucích z dřívějšího trestního stíhání, a v případě rozhodnutí, kterým je obviněný odsouzen, je obsahem mimo výroku o vině též výrok o trestu, který obsahově předchází předběžná opatření prakticky nahradí. Myslím si, že tento způsob úpravy je přijatelný, neboť dokáže individuálně reagovat na nastalé okolnosti, zejména tedy na zánik potřeby vazby, potažmo mírnějšího institutu ve smyslu předběžných opatření. Původní návrh předložený vládou Poslanecké sněmovně k projednání však počítal s variantou, že maximální trvání předběžných opatření bude vázáno na nejvyšší přípustné celkové doby vazby v trestním řízení. Šámal konstatuje, že neakceptování této metodiky je následkem skutečnosti, že předběžná opatření nepředstavují jen náhradu vazby a že ani jejich nedodržování nemusí vést ke zbavení osobní

²⁹⁰ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. In: GŘIVNA, T., ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Oběti trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 416 – 417.

²⁹¹ Neboť ani v případě předběžných opatření není stanovena výjimka z obecného pravidla, že koluzní vazbu mírnějším opatřením nahradit nelze.

svobody obviněného skrz vazbu.²⁹² Nad rámec tohoto názoru nekoncepčnost spatřuji v tom, že by tím náhrada vazby prostřednictvím předběžných opatření získala speciální postavení mezi ostatními druhy náhrad, jelikož u těch se obecně nejvyšší přípustný časový úsek, po který mohou být uplatňovány, k celkové maximální době vazby dle ustanovení § 72a odst. 1 TŘ nevztahuje, viz již zmiňované usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 1. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3371/14.²⁹³

Přesto určité zvláštní postavení předběžných opatření vnímám, a to stran důsledků jejich neplnění. U předchozích typů prostředků, jimiž lze nahradit vazbu, konkrétně u převzaté záruky za obviněného buď zájmovým sdružením občanů nebo důvěryhodnou osobou s příznivým vlivem na obviněného a také u písemného slibu obviněného se v případě porušení povinností nabízí pouze jediná možnost, vzetí obviněného do vazby. Dohled probačního úředníka nabízí jakýsi mezistupeň, kdy probační úředník či asistent při méně závažném neplnění probačního dohledu a všeho s tím souvisejícího nejprve obviněného upozorní na zjištěné nedostatky a až poté či při závažném neplnění nastupuje oznamovací povinnost soudnímu orgánu, který může rozhodnout o následném vazebním stíhání. Porušení předběžných opatření nabízí širší škálu důsledků, které mohou být vůči obviněnému uplatněny. Kromě toho nejzávažnějšího, kterým je samozřejmě rozhodnutí o vazbě, zákon v ustanovení § 88o TŘ nabízí uložení pořádkové pokuty nebo uložení jiného druhu předběžného opatření. V praxi si lze představit systém stupňování, neboť aplikace je přirozeně založena na tom, že čím závažnější bude porušení ze strany obviněného, tím závažnější zásah může být očekáván jako důsledek. Pokud se obviněný dopustí méně závažného porušení, kdy není namístě přidávat další předběžné opatření k dodržování a už vůbec není adekvátní jeho vzetí do vazby, bude postačovat uložení pořádkové pokuty ve smyslu ustanovení § 66 TŘ, přičemž bude-li se jednat o závažnější reprobované jednání obviněného, za předpokladu splnění veškerých podmínek lze obviněnému uložit za současného dodržení zásady přiměřenosti nové předběžné opatření či dokonce jejich kombinaci, a samozřejmě v případě těch nejzávažnějších prohřešků se může rozhodující orgán uchýlit k umístění obviněného do vazby.²⁹⁴ Tato kombinace byla po debatě v Poslanecké sněmovně zvolena s ohledem na procesní charakter veškerých zajišťovacích institutů, u nichž je kromě ochrany poškozeného, osob jemu blízkých a zabránění obviněnému v páchání další trestné činnosti také cílem zajištění účinného provedení trestního

²⁹² ŠÁMAL, P. *K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů*. In: JELÍNEK, J., GŘIVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 46 – 47.

²⁹³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 1. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3371/14.

²⁹⁴ KUČHTA, J. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 342 – 343.

řízení, přičemž tento smysl mohou naplňovat zejména navazující procesní prostředky, nikoliv kvalifikace jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle ustanovení § 337 TZ.²⁹⁵

3.5.2 Devět druhů předběžných opatření

Ustanovení § 88c TŘ obsahuje seznam předběžných opatření, které lze obviněnému uložit. V trestním stíhání může vůči obviněnému postačovat uložení pouze jednoho předběžného opatření, nicméně jednotlivé druhy předběžných opatření lze kombinovat a současně je uložit vedle sebe. Příslušné orgány konkrétní typ volí jen z nabízeného výčtu v předmětném ustanovení, neboť tento je taxativní.²⁹⁶ Podle mého mínění uzavřenost zákonného seznamu reflektuje skutečnost, že jednotlivé druhy jsou tak specifické a konkrétní, že již výběrem z nabízených možností lze uspokojit potřeby, jež nastaly ve vedeném trestním stíhání. Dle ustanovení § 88c TŘ lze totiž obviněnému uložit „a) zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky (dále jen „zákaz styku s určitými osobami“), b) zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí (dále jen „zákaz vstupu do obydlí“), c) zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami, d) zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě, e) zákaz vycestování do zahraničí, f) zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti, g) zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky, h) zákaz hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek (dále jen „zákaz her a sázek“), nebo i) zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti, jejíž povaha umožňuje opakování nebo pokračování v trestné činnosti (dále jen „zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti“).“ Postupně jsou pak uvedené druhy předběžných opatření podrobněji upraveny v ustanovení § 88d TŘ až § 88l TŘ a já se je nyní pokusím stručně popsat.

Podstatou prvního předběžného opatření, zákazu styku obviněného s určitými osobami, je nepřípustnost kontaktování či vyhledávání poškozeného, jemu blízkých osob nebo jiných osob, zejména svědků. Kontaktování se nedovoluje v žádné formě, ani osobně, ani prostřednictvím sítě elektronických komunikací a podobně. Fakticky se bude jednat o zákaz vyhledávání osobní blízkosti, sledování, pozorování, obtěžování, opakované zasílání nevyžádaných zpráv či telefonního volání, zasílání dáreků, kybernetové pronásledování, šíření virů, pomluv nebo virtuální

²⁹⁵ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. In: GŘIVNA, T., ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Oběti trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 455.

²⁹⁶ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 558.

teror s tím, že souhlas chráněné osoby nemá na veškeré tyto a další aktivity vliv, institut svolení poškozeného se nepoužije.²⁹⁷ Uplatnitelnost byla a je shledávána především stran prevence jednání, které je v TZ obsaženo pod různými trestnými činy a které lze souhrnně označit za domácí násilí, a dále také u fenoménu stalkingu ve smyslu nebezpečného pronásledování.²⁹⁸ Potvrzuje to judikatura Ústavního soudu ČR, která se zabývá stížnostmi obviněných, kterým bylo zakázáno stýkat se s manželkou či družkou a nezletilými dětmi a kteří se odvolávají s odkazem na právo na rodinný život a na právo dítěte na styk s oběma rodiči. V tomto kontextu Ústavní soud ČR na základě tzv. omezeného testu ústavnosti zastává názor, že předběžné opatření je dočasné, není jím předvídaný výsledek řízení a v neposlední řadě, že ochrana obviněného, proti němuž předběžné opatření směřuje, nemůže dosahovat takové intenzity, aby ochrana oprávněných zájmů poškozeného byla prakticky znemožněna.²⁹⁹ Zákodárce v těchto případech na obdobné situace ve smyslu respektu k základním právům a svobodám nezapomíná a projevem je pak úprava obsažená v ustanovení § 88d odst. 2 TŘ, která z důležitých důvodů umožňuje setkání obviněného a osob, jimž má být poskytována ochrana, a to za přítomnosti OČTŘ nebo probačního úředníka pro zajištění objektivitu.

Druhé předběžné opatření představuje zákaz vstupu do obydlí, které spočívá nejenom v nepřipustnosti vstupu a případného zdržování se ve společném obydlí, které je obývané s poškozeným, ale taktéž v zákazu vstupu a zdržování se v bezprostředním okolí takového obydlí. Opět se jedná o prostředek, který lze využít jako prevenci nebo jako reakci na jev označovaný jako domácí násilí, a to ještě ve větší míře než v případě předběžného opatření dle ustanovení § 88d TŘ.³⁰⁰ S ohledem na charakter daného fenoménu jsem přesvědčena, že předběžné opatření zákazu vstupu do obydlí bude ve většině případů ukládáno společně se zákazem styku s určitými osobami. Za použití plenárního nálezu Pl. ÚS 3/09 je pojem obydlí v daném kontextu vykládán širěji oproti výkladovému ustanovení § 133 TZ.³⁰¹ Lze jím rozumět dům či byt, ale taktéž další prostory sloužící k bydlení, příkladmo pokoje v zařízeních poskytujících trvalé nebo přechodné ubytování, ale dále i přílehlající prostory uvedených prostor, pokud je jejich cílem rekreační,

²⁹⁷ KUČHTA, J. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 335.

²⁹⁸ RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1249 – 1250.

²⁹⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3043/18; Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. III. ÚS 982/17.

³⁰⁰ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. In: GRŮVNA, T., ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Oběti trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 426.

³⁰¹ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 3/09.

zájmový a kulturní účel ubytovaných osob.³⁰² Pakliže bychom konstatovali, že určitý prostor nebo objekt nesplňuje dané požadavky, přesto je potřeba jej zahrnout, pokud se nachází v bezprostředním okolí jakési chráněné oblasti, kterým je společné obydlí. Podmínku společnosti je nutné opřít o faktický stav, nikoliv o právní a vlastnické vztahy.³⁰³ Neoddělitelnou součástí tohoto předběžného opatření je umožnění obviněnému, aby si před opuštěním obydlí vzal věci sloužící jeho potřebě, osobní cennosti a osobní doklady, jakož i věci nezbytné pro podnikání nebo pro výkon povolání, ty navíc i během trvání předběžného opatření, přičemž tuto možnost považuji za rozumně zpracovanou, neboť dává obviněnému prostor, aby mohl prakticky bezproblémově fungovat.

Zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami představuje třetí variantu předběžného opatření, které lze uložit jako náhradu místo příliš citelné vazby. Shodně jako předchozí i následující předběžná opatření se toto bude ukládat obviněnému za předpokladu, že se trestná činnost, pro kterou je stíhán, vyznačuje spojitostí se zakázanými místy či osobami. Mezi místa, jež jsou vyzobrazena jako riziková pro páchání trestné činnosti, která navíc často souvisí s extremismem nebo s nenávistí vůči specifickým skupinám osob, jsou pak restaurační zařízení, sportovní akce a soutěže, hudební koncerty, diskotéky, plesy, svatby a podobně. Zákaz styku s určitými osobami zde není vnímán totožně jako zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo jinými osobami, zejména svědků ve smyslu ustanovení § 88d TŘ, ale je pojmán ve vztahu k osobám, za jejichž přítomnosti může docházet k páchání trestných činů ve smyslu jednotlivých zakázaných míst, kam lze zařadit například sportovní fanoušky nebo členy extrémních organizací.³⁰⁴ Obsahem usnesení o uložení tohoto konkrétního předběžného opatření musí být bez diskuzí přesné vymezení míst, na něž se zákaz vztahuje, stejně tak přesné vymezení osob, s nimiž se obviněnému zakazuje stýkat, nicméně jsem si jista, že není třeba vypočítávat konkrétně například všechny fotbalové stadiony a identifikovat všechny fotbalové fanoušky, ale postačí generické upřesnění. Nevýhodu shledávám v tom, že u tohoto typu opatření není zajištěna kontrola dodržování. Mám za to, že zjištění případného porušení závisí na skutečnosti, zda během další návštěvy či setkání bude obviněným spáchán další trestný čin nebo alespoň přestupek, či nikoliv. Řešením by tak mohlo být užití elektronického monitoringu, který umožňuje nastavení zakázaných oblastí.

³⁰² RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1257.

³⁰³ KUCHTA, J. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 336.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 336 – 337.

Ustanovení § 88g TŘ pak obsahuje zejména procesní otázky předběžného opatření zákazu zdržovat se na konkrétně vymezeném místě, které je tak čtvrté v pořadí. Ve vztahu k zákazu vstupu do obydlí dle ustanovení § 88e TŘ se toto předběžné opatření charakterizuje jako obecnějšího rázu, protože vymezené místo lze určit mnohem benevolentněji než obydlí a jeho bezprostřední okolí, nicméně nelze obviněnému zakázat, aby se vyskytoval na místě jeho trvalého pobytu.³⁰⁵ Podle mého názoru je tato myšlenka poněkud neaktuální, protože ohlášené místo trvalého pobytu velmi často nekoresponduje s realitou, ale představuje jen formalitu. Naproti tomu se domnívám, že ve srovnání s předběžným opatřením spočívajícím v zákazu návštěv nevhodných prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí, je zákaz pobývat na konkrétně vymezeném místě specifitější. Ačkoliv se v tomto případě nemusí jednat o žádný typ určitého společenského dění, konkretizace místa bude určitější. Nelze pak vyloučit, aby zákaz směřoval na různá místa zdánlivě spolu nesouvisějící, nýbrž která jsou spojena minimálně dřívější kriminalitou obviněného.³⁰⁶ Výjimku z dodržování povinností plynoucí z tohoto institutu představuje individuální povolení udělované obviněnému z důležitých důvodů.

Páté předběžné opatření se vymezuje jako zákaz vycestovat do zahraničí, v rámci nějž je obviněnému logicky zapovězeno, aby se vydal za hranice České republiky. Vzhledem k povaze státní hranice jako myšlené čáry, která odděluje území států navzájem jak na zemském povrchu, tak v totožné křivce ve vzdušném prostoru i pod zemským povrchem, nezáleží na způsobu, jaký by obviněný pro její překročení zvolil, a to po celé její délce.³⁰⁷ Procesní stránka je zde zajištěna formou odkazu na ustanovení § 77a TŘ vyjma čtvrtého odstavce upravujícího zajišťovací opatření zákazu vycestování do zahraničí s tím, že fakticky dochází k dobrovolnému odevzdání cestovního dokladu, případně k jeho nucenému odejmutí, o čemž je informován příslušný orgán k vydání cestovního dokladu. S ohledem na možnost zajišťovacího opatření dle ustanovení § 77a TŘ nebo na možnost uložit předběžné opatření dle ustanovení § 88h TŘ samostatně, nikoliv jako náhradu vazby, soudím, že v praxi bude toto předběžné opatření ve smyslu surogátu vazby používáno vždy ve spojení s dalšími předběžnými opatřeními, nikoliv osamoceně jako jediný institut.

Není výjimečné, že ke spáchání trestného činu pachatelé užijí nějaké předměty, které jim trestnou činnost usnadní, nebo jsou k tomu dokonce nepostradatelné. Předběžné opatření s číslem šest tak míří na tyto situace, kdy je třeba obviněnému uložit zákaz držet a jednak přechovávat věci, které k páchaní trestné činnosti mohou sloužit. Existence takové věci pro uložení

³⁰⁵ KUCHTA, J. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 337.

³⁰⁶ RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1269.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 1272.

tohoto konkrétního opatření nestačí, neboť je nutno přidat podmínku spočívající v obavě, že obviněný bude trestnou činností opakovat nebo v ní bude pokračovat, že trestný čin, o který se pokusil, dokoná, anebo že spáchá trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil. Z uvedeného znění, které je výslovně zakotveno v TŘ, plyne, že toto předběžné opatření má místo pouze tam, kde je dán vazební důvod ve smyslu vazby předstížené. Ačkoliv je obsah tohoto požadavku společný všem předběžným opatřením na základě ustanovení § 88b odst. 2 TŘ, což je mimo jiné s odkazem na nekonceptnost a neprovázanost právní úpravy ve vztahu k vazbě útěkové podrobováno kritice,³⁰⁸ stran tohoto konkrétního zákazu se domnívám, že právní úprava směřuje správným směrem, jelikož u věcí, které v budoucnu mohou sloužit k páčání skutků naplňujících znaky skutkové podstaty trestných činů, je jejich vztažení k zabránění naplnění hrozby vazebního důvodu dle § 67 písm. c) TŘ zcela adekvátní. Obviněný v důsledku aplikace tohoto předběžného opatření nemůže danou věc držet či přechovávat, přičemž především se jedná o věci movité, příkladmo kopírky, fotoaparáty či počítače, které objektivně ke kriminálnímu jednání neslouží, ale mohou k němu být zneužity.³⁰⁹

Pakliže byl trestný čin, který je stíhán, spáchán v souvislosti s požíváním alkoholických nápojů nebo užíváním jiných návykových látek za současné obavy z naplnění důvodů pro předstíznou vazbu, může být vysloven zákaz alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky užívat, držet nebo přechovávat jako další, tedy sedmý druh předběžného opatření. Zákonodárce u tohoto typu zcela pochopitelně reagoval na alkoholismus a jiné nealkoholové toxikománie jakožto na závažné kriminogenní faktory.³¹⁰ Ohledně toho, co je považováno za alkoholové nápoje a jiné návykové látky je třeba vycházet z výkladového ustanovení § 130 TZ, které pod pojem „návyková látka“ řadí vyjma alkoholu také omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky, které jsou schopné nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Za alkoholický nápoj je pak dle aktuálně platného a účinného zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů, a jeho ustanovení § 2 písm. f) považován nápoj obsahující více než 0,5 % objemových ethanolu. U tohoto druhu předběžného opatření shledávám totožný handicap jako u předběžného opatření zákazu návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami, tedy absenci kontroly do okamžiku, kdy v souvislosti s rizikovými látkami obviněný spáchá přestupek nebo trestný čin. Proto si myslím,

³⁰⁸ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 78 – 79.

³⁰⁹ KUČHTA, J. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 339.

³¹⁰ Tamtéž, s. 340.

že z tohoto hlediska je efektivnější dohled probačního úředníka za současného uložení omezení spočívajícím v zdržení se požívání a užívání návykových látek, případně až v nutnosti podstoupit odpovídající léčení. Účinností samostatného uložení tohoto předběžného opatření si nejsem vůbec jistá za předpokladu, že se orgány o tomto opatření rozhodující neuchýlí k volbě elektronického sledování, které kontrolu hladiny alkoholu v krvi taktéž dokáže sledovat.

Předposlední předběžné opatření, které státní zástupce, soudce nebo soud může zvolit namísto vazby obviněného, také vychází z podstaty páchané trestné činnosti obviněného. Ze zvoleného textu velmi stručného ustanovení § 88k TR plyne, že zákaz her a sázek se vysloví za předpokladu, že hazardní hry, sázky nebo hraní na výherních hracích přístrojích souvisí s trestnou činností obviněného, nikoliv pouze s trestným činem, jež je předmětem trestního stíhání. Vyžaduje se tak opakovaná kriminalita obviněného takové povahy.³¹¹ Spojitost faktoru přístupu k předmětným aktivitám a následného zákonem reprobovaného jednání lze rozdělit na přímou a nepřímou. Přímá bude shledána v případě, že obviněný se uchyluje k hraní her a účasti se sázek za tím účelem, aby získal finanční prostředky pro následnou, zejména majetkovou či drogovou kriminalitu, a nepřímá za stavu, kdy hry a sázky budou představovat jeden z mnoha článků celkové trestné činnosti obviněného.³¹² Pro objasnění zakazovaných činností se lze obrátit na zvláštní zákon, kterým je zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, ve znění pozdějších předpisů, nicméně nic nebrání tomu, aby obviněnému byl uložen zákaz účastnit se takových her či sázek, které nejsou legálně upravené. Ani toto předběžné opatření neshledávám jako příliš použitelné, protože nejenom, že opět absentuje jakákoliv kontrola, ale nadto je hraní her a sázek často spojeno se závislostí ve smyslu fenoménu gamblerství, které pravděpodobně usnesení o uložení zákazu vůbec neovlivní, nýbrž musí být odborně léčeno.

Devátým, a tedy posledním předběžným opatřením, které přichází v úvahu u obviněného, aby se v pozitivním slova smyslu vyhnul zbavení své osobní svobody formou vazby, je zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti. Volba zakazované činnosti není nahodilá, nicméně musí se za prvé jednat o takovou aktivitu, která určitým způsobem souvisí s trestnou činností obviněného, z čehož vyplývá, že se bude brát v úvahu relevantní kriminální minulost obviněného, nikoliv ojedinělý exces, který vyústil v zahájení vedeného trestního stíhání. A za druhé musí být činnost jistým způsobem kvalifikovaná, jelikož zákaz se může vztahovat pouze na ty činnosti, k výkonu kterých je nutné zvláštní oprávnění či povolení, nebo výkon kterých je upraven jiným právním

³¹¹ KUCHTA, J. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 340.

³¹² RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1285 – 1286.

předpisem. V tomto smyslu je pak zpravidla vydáván průkaz, osvědčení nebo jiné oprávnění, přičemž absence takového dokladu značí nemožnost oprávněně a v souladu se zákonem činnost vykonávat, a to i z důvodu nebezpečnosti.³¹³ Za nejtypičtější příklad proto považuji zákaz řízení motorových vozidel v situaci, kdy obviněný opakovaně v rámci této činnosti porušoval zákon v trestněprávním měřítku. Souvislost viditelná v tomto případě je přímá a bezprostřední, nicméně tomu tak vždy být nemusí, protože zakázaná činnost může být i takového charakteru, že pachateli stíhaného trestného činu pouze poskytla příležitost ke spáchání skutku nebo jeho spáchání usnadnila.³¹⁴ S ohledem na to, že u tohoto druhu předběžného opatření se nabízí jeho porovnání s trestem zákazu činnosti ukládaného dle ustanovení § 73 TZ, nelze se nepozastavit u znaku, jež jim společný není, a naopak je razantně rozděluje. Předběžným opatřením totiž oproti uvedenému druhu trestu nelze zakázat výkon zaměstnání, povolání nebo funkce. Dílčí činnosti, které pod jednotlivé kategorie spadají pravděpodobně zakázat lze, a taktéž lze zakázat výkon funkce, pakliže nepředstavuje u obviněného výkon zaměstnání nebo povolání. Tento princip vychází z podstaty zákazu výkonu konkrétně vymezené činnosti dle ustanovení § 88l TŘ, kterýžto má pouze předběžný charakter nepředvídací meritorní rozhodnutí, přičemž těžká, nenávratná a dlouhodobá újma, která by mohla v opačném případě nastat, není adekvátní.³¹⁵ S touto ideou plně souzním a dodávám, že pokud má být obviněný stíhán na svobodě, je žádoucí, aby mu bylo umožněno řádně vykonávat své zaměstnání, povolání nebo funkci v rámci ukázky, že řádný život mu i přes vyslovené obvinění není cizí. Současné uložení náhrady vazby a vytržení z pracovního režimu by podle mého názoru postrádalo smysl. Konečně i u opatření zákazu činnosti je možné, aby se na základě povolení obviněný z důležitých důvodů ke konkrétně vymezené činnosti dočasně vrátil.

Jakkoliv u předběžných opatření dle ustanovení § 88f, 88j a 88k negativně přistupuji k jejich možné efektivitě, pozitivně hodnotím právní úpravu zákazu styku s určitými osobami, zákazu vstupu do obydlí, zákazu zdržovat se na konkrétně vymezeném místě a zákazu výkonu konkrétně vymezené činnosti, neboť ačkoliv se jedná o poměrně radikální instituty, ochrana základních práv a svobod zůstává obviněnému díky individuálním výjimkám a povolení zachována v širokém rozsahu, samozřejmě v poměru, aby nebyla znemožněna či zcela vyloučena ochrana poškozeného. Na základě toho, že předběžná opatření byla do právního řádu zařazena

³¹³ KUCHTA, J. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 341.

³¹⁴ RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1289 – 1290.

³¹⁵ KUCHTA, J. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 341.

až v roce 2013, nelze vycházet z dat výzkumu prováděného Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, na nějž hojně odkazují, nicméně ačkoliv nechci být skeptická, domnívám se, že s ohledem na poměrně nízké využívání ostatních, již dlouhodobě zažitých institutů, nebudou předběžná opatření vazbu nahrazovat ve velkém množství případů a bude se tak spíše jednat o ojedinělé případy. Tento závěr podporuji i skutečností, že ani judikatura soudů, jejichž rozhodnutí lze považovat za sjednocující, není příliš bohatá.

3.6 Elektronický monitoring – praxe nebo fikce?

K doposud rozebraným náhradám vazby se váže prosazování moderního způsobu kontroly jejich dodržování, a proto jej zařazuji do této části. Je důležité podotknout, že elektronický monitoring nepředstavuje samostatnou alternativu, která by byla schopná nahradit vazbu v plném rozsahu, ale jedná se o doplněk usnadňující sledování obviněného, u kterého bylo rozhodnuto o jednom z mírnějších zajišťovacích institutů dle ustanovení § 73 odst. 1 TŘ.³¹⁶ Toto pojetí elektronického sledování jako kontrolního mechanismu bylo zvoleno i přestože většina dotazovaných praktiků, konkrétně pak 50 % soudců, 56 % státních zástupců a 63 % probačních úředníků několik let před spuštěním tohoto systému uvedlo, by souhlasilo s možností, aby kontrola obviněného prostřednictvím elektronického systému mohla představovat jak doplňující nástroj k ostatním náhradám vazby, tak zcela samostatnou variantu.³¹⁷ Vedle přijetí záruky zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby, přijetí písemného slibu obviněného, uložení probačního dohledu nebo uložení některého z předběžných opatření tak může soudce nebo soud dle ustanovení § 73 odst. 4 TŘ „rozhodnout o výkonu elektronické kontroly plnění povinností uložených v souvislosti s tímto opatřením prostřednictvím elektronického kontrolního systému umožňujícího detekci pohybu obviněného, jestliže obviněný slíbí, že při výkonu elektronické kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost“.

Přestože ze zákonného znění a v něm nastíněného vstřícného principu se podává, že systém elektronického sledování je využitelný u každého alternativního opatření nahrazujícího vazbu dle ustanovení § 73 odst. 1 TŘ, při bližším zkoumání dojdeme k závěru, že s reálným použitím to tak příznivé nebude. Elektronický monitoring v obecné rovině může být stručně popsán jako činnost, která díky technickým prostředkům slouží ke kontrole dodržování uložených zákazů, povinností nebo omezení. Jeho jednotlivé druhy se pak vyznačují společným atributem, že

³¹⁶ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 94 – 95.

³¹⁷ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 65, 87, 98.

kontrola jednotlivce je zaměřená na detekci jeho pohybu, s výjimkou monitoringu zákazu požívání alkoholických nápojů.³¹⁸ S ohledem na to, že žádná z náhrad vazby není sama o sobě spojena s kontrolou pohybu, praktické využití lze dle Galovcové shledat jen při specifické situaci, kdy bude obviněnému stran svobody pohybu individuálně uložena konkrétní povinnost. Tím má na mysli nahrazení vazby toliko dohledem probačního úředníka za současného uložení povinnosti zdržovat se ve stanoveném časovém období v určeném obydlí nebo jeho části ve smyslu ustanovení § 73 odst. 3 TŘ.³¹⁹ Vedle toho je podle mého názoru možné uvažovat o použití elektronické kontroly u předběžného opatření spočívajícím v zákazu zdržovat se na konkrétně vymezeném místě, případně pak ojediněle u předběžných opatření dle ustanovení § 88c písm. b), c) TŘ. Je však otázkou, zda by případní kritici nepovažovali toto využití za plýtvání potenciálu systému elektronického sledování a státních financí³²⁰, neboť by celodenní monitoring obviněného označili za nadbytečný. Pokud se nicméně možnost elektronického sledování jako pomocná podpora náhrad vazby prakticky eliminovala na variantu probačního dohledu se specifickým omezením pohybu obviněného a variantu některých předběžných opatření, úspěšnost tohoto systému není přes prvotní pohled příliš vysoká.

3.6.1 Možnosti a fungování elektronického monitoringu

Je evidentní, že dozor prostřednictvím elektronického systému tak, jak ho známe dnes, by nebyl možný bez elektronického a technologického rozvoje. Dřívější podoba byla uzpůsobena době a jejím možnostem, takže jakýmsi předchůdcem byla kontrola jednotlivce skrz pevnou telefonní linku. Vzhledem k tomu, že toto zařízení dokázalo přenášet pouze hlas a nikoliv obraz, pro kontrolující osoby byla situace obtížnější, neboť se museli spolehnout na dobrou znalost svých klientů, zejména pak jejich hlasového projevu. V důsledku vývoje spolehlivějších variant tento způsob kontroly není aktuální a nadále se nepoužívá.³²¹ Typickými státy, které novější systém elektronického monitoringu jako náhradu vazby používají dlouhodobě, jsou Anglie a Wales. Tam se historie tohoto prostředku datuje již od roku 1995, zatímco v České republice se daná problematika začala řešit v souvislosti s trestem domácího vězení až v roce 2010. Cesta k faktickému fungování nebyla jednoduchá. Realizaci předcházela pilotní projekt „Elektronický

³¹⁸ KLÁTIK, J. *Systém kontroly výkonu rozhodnutí technickými prostředkami*. In: STRÉMY, T., ed. *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2017, s. 83.

³¹⁹ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 95.

³²⁰ A to i přes ustanovení § 152 odst. 1 písm. c) TŘ, které stanoví, že v případě pravomocného odsuzujícího rozsudku je odsouzený povinen nahradit státu náklady spojené s využitím elektronického kontrolního systému při nahrazení vazby.

³²¹ NAVRÁTILOVÁ, J. *Trest domácího vězení*. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 94 – 97.

monitoring odsouzených“ zaměřený na ověření funkčnosti a shledání nedostatků pro jejich nápravu a také několik zrušených veřejných zakázek na dodávku a zajištění provozu potřebných zařízení.³²² Praktické spuštění proběhlo dva roky po zákonném zakotvení, konkrétně v září 2018.³²³

Aplikace elektronického monitorovacího systému se může uskutečňovat dvěma elementárními druhy, za prvé buď elektronickým náramkem spojeným s řídicí jednotkou v bytě kontrolovaného, anebo za druhé vysílačkou umístěnou na jeho těle.³²⁴ Domnívám se, že jednoznačné zařazení systému užívaného v České republice pod jednu z uvedených variant by nebylo zcela vypovídající. Užití dvojice zařízení, kterými jsou náramek BLUtag INT a základnová stanice BLUbox, sice naznačuje, že systém spadá do první teoretické skupiny, nelze však odhlédnout od toho, že náramek je vybaven jakousi hybridní formou. Díky té dokáže obviněného lokalizovat jak v určeném místě na základě spojení s pevně umístěnou domácí sledovací jednotkou, ale i mimo něj prostřednictvím lokalizace GPS technologií.³²⁵ Možnost zachycení trasy pohybu obviněného je považována za nadstandardní oproti systémům fungujícím v jiných státech, přičemž nad rámec toho náramek dokáže vytyčit zóny, v nichž se nesmí obviněný nacházet, stanovit pro takové zóny individuální časový harmonogram, dokonce pak vytvořit ochranné pásmo kolem pohybující se chráněné osoby, do kterého obviněný nesmí vstoupit, ale taktéž kontrolovat, zda obviněný dodržuje zákaz konzumace alkoholu.³²⁶ Variace nastavení zařízení pro elektronický monitoring u nás dokáže zajistit poměrně silnou ochranu účelu trestního řízení a případně i ochranu poškozeného, neboť seřízení náramků lze přizpůsobit individuálním potřebám případu. Nelze pominout, že tato forma kontroly vyžaduje slib obviněného k poskytování součinnosti, který je o všech možnostech elektronického sledování, zejména pak o následcích porušení povinností předem poučen. Myslím si, že dostupné technologie vytváří dostatečný prostor pro to, aby náramky byly zcela plnohodnotným institutem, nebo alespoň doplňující variantou, která by mohla být využívána ve větším měřítku.

³²² VICHEREK, R. *Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2019, č. 1, s. 29 – 47.

³²³ Ministerstvo v tichosti spustilo náramky pro vězně, zatím kontrolují 30 odsouzených. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2018 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/09/ministerstvo-tichosti-spustilo-naramky-vezne-zatim-kontroluji-30-odsouzenych/>.

³²⁴ KRÁL, V. *Domácí vězení – další alternativní trest?* Trestněprávní revue, 2007, č. 8, s. 235 – 238.

³²⁵ Náramky, elektronický monitorovací systém, prostředky monitoringu. In: www.naramky.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-07]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#prostredky>.

³²⁶ Co umí náramky pro vězně? Sledují trasu pohybu a měří alkohol od 0,2 promile. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2018 [cit. 2021-06-07]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/09/umi-naramky-vezne-sleduji-trasu-pohybu-meri-alkohol-od-02-promile/>.

Jakmile státní zástupce, soudce nebo soud rozhodne o tom, že se vazba nahrazuje jednou z variant uvedených v ustanovení § 73 odst. 1 TR za současného využití elektronického monitorovacího systému, příslušné rozhodnutí je zasláno orgánu, který zajišťuje výkon tohoto druhu kontroly. Tím je dle ustanovení § 360a odst. 1 TR Ministerstvo spravedlnosti nebo speciálně zřízená organizační složka státu ve spolupráci s Probační a mediační službou. Kritizována je však realizace v konkrétně vedené věci, neboť obviněný se nikoliv tentýž den jako je den vydání předmětného rozhodnutí, ale až několik dní poté vydává na místně příslušné středisko Probační a mediační služby. Tam zanechá svůj telefonní kontakt a opět, až o pár dní později je navštíven probačním úředníkem či asistentem za účelem nainstalování základnové stanice a nasazení elektronického náramku do oblasti kotníku jedné nohy. Až tímto okamžikem je zahájeno faktické sledování. U vazby nicméně není příliš žádoucí, aby byl obviněný, u kterého existují důvody buď útěkové nebo předstízně vazby, ponechán bez účinného dozoru v inkriminované době několik dní.³²⁷ Posléze v určeném místě dochází k přijímání radiofrekvenčního signálu základnovou stanicí, který je vysílán nasazeným náramkem. Ve volném prostoru je poloha obviněného zaznamenávána v pravidelných intervalech.³²⁸ Tyto informace jsou 24 hodin denně 7 dní v týdnu 365 dní v roce, tj. nepřetržitě zasílány do informačního systému operačního střediska Ministerstva spravedlnosti prostřednictvím datového přenosu. Jakmile systém na základě nastavených preferencí vyhodnotí, že obviněný jakoukoliv z uložených povinností neplní, alarmem je o tom upozorněn operační pracovník. Ten nastalé bezpečnostní a provozní incidenty okamžitě zajišťuje, zejména kontaktováním kontrolované osoby, s níž se snaží situaci vyřešit, a případně se pokouší o motivaci obviněného pro nápravu nežádoucího stavu. Posléze je informován i odpovědný probační úředník či asistent, aby se ujal učinění závěru, zda jsou obviněným uložené povinnosti a omezení porušovány, a s tím i souvisejícího bezodkladného informování příslušného soudního orgánu.³²⁹

3.6.2 Statistiky jako ukazatel využívání elektronického sledování

Praktickému využívání systému elektronické kontroly napomáhá několik nesporných výhod, které tato forma přináší. V souvislosti se slovenským projektem „*Elektronický systém monitoringu obviněných a odsúdených (ESMO)*“ byly Kurilovskou vyzdvihnuty následující

³²⁷ VICHEREK, R. *Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2019, č. 1, s. 29 – 47.

³²⁸ Náramky, často kladené dotazy. In: www.naramky.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-07]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/casto-kladene-dotazy/>.

³²⁹ Náramky, elektronický monitorovací systém, trestní řízení a výkon monitoringu. In: www.naramky.justice.cz [online]. 2021 [2021-06-07]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#rizeni>.

přínosy: 1) zvýšení bezpečnosti občanů s ohledem na flexibilnější a účinnější formu kontroly, 2) lepší sociální začlenění odsouzených v důsledku mírnějšího zásahu do jejich života včetně snížení recidivy, 3) zefektivnění práce probačních a mediačních úředníků, jelikož systém elektronického monitoringu rutinní záležitosti dokáže kontrolovat a vyhodnocovat sám, 4) snížení nákladů na výkon trestu, neboť je známou skutečností, že elektronický monitorovací systém nezatěžuje státní rozpočet tak silně jako zajišťování výkonů trestů, 5) zvýšení důvěry k alternativním trestům s ohledem na objektivnost a účinnost samotného systému, a posledně 6) ochrana před domácím násilím, která umožní oběti získat informace o tom, že pachatel je v její blízkosti, a přímému kontaktu se tak vyvarovat.³³⁰ I přestože primárně jsou uvedené výhody zaměřovány na elektronický monitoring uplatňovaný v souvislosti s trestem domácího vězení, a nadto se text dotýká Slovenské republiky, jsem přesvědčena, že bychom to mohli označit za klady elektronického sledování obecně. Všechna pozitiva do jednoho shledávám i v případě náhrady vazby v České republice. Přínosů je tedy spousta, ale jak je to s využíváním elektronického monitorovacího systému ve skutečnosti?

Vzhledem k tomu, že reálné fungování tohoto instrumentu bylo spuštěno v září 2018, stále je možné jej považovat za relativně nový. I to má vliv na jeho používání, neboť justice jako taková je oblastí, kde jsou ve většině případů zachovávány konzervativní postoje. Po roce provozu, kdy byla tato forma kontroly užita ve 47 případech jako doplněk k jinému mírnějšímu opatření nahrazujícího vazbu, se k problematice vyjadřovala ředitelka Probační a mediační služby, která uvedla, že nahrazení vazby tímto způsobem je obtížné, protože úteková a předstižná vazba se v podstatě nahradit nedají.³³¹ S tímto názorem nesouhlasím ani já a pravděpodobně ani určitá skupina osob, které se na rozhodování o náhradách vazby podílejí a aktivně ji využívají, neboť vývoj pomalu, ale jistě vykazuje vzestupnou tendenci. Ze statistik vyplývá, že každý měsíc roku 2021 je aktivně sledováno, tedy o jejichž pohybu je na základě připevněného náramku informováno příslušné středisko, kolem padesáti až šedesáti obviněných. Ke konci května 2021 byl elektronický monitorovací systém od jeho zavedení u vazby využit celkem v 143 případech.³³² Aktuálně je pak ke dni 6. 6. 2021 elektronickou kontrolou dohlíženo na 50 osob, u nichž existují

³³⁰ KURILOVSKÁ, L. In: STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M. *Restoratívna justícia*. Praha: Leges, 2015, s. 291 – 293.

³³¹ PASEKOVÁ, E. Rok náramků pro vězně: Soudy se k nim podle Benešové staví rezervovaně, vazba se jimi nahrazuje těžko. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2019 [cit. 2021-06-07]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/10/rok-naramku-vezne-soudy-se-k-nim-podle-benesove-stavi-rezervovane-vazba-se-jimi-nahrazuje-tezko/>.

³³² Náramky, statistiky, nahrazení vazby dohledem, rok 2021. In: www.naramky.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-07]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/nahrazeni-vazby-dohledem-pred-ems/nahrazeni-vazby-dohledem-rok-2021/>.

vazební důvody, ale jsou stíháni na svobodě.³³³ Je tedy zřejmé, že příznivce tato varianta má, ale upřímně jsem očekávala vyšší čísla. Postoj dotazovaných soudců, státních zástupců i probačních úředníků ještě před zavedením elektronického monitoringu byl totiž více než kladný, většina z nich se zavedením rozhodně souhlasila nebo spíše souhlasila.³³⁴ Na obranu českých OČTŘ je nutné podotknout, že s prosazováním alternativních metod obecně, nota bene varianty založené na spojení technologií a vazby, nebojuje pouze Česká republika, ale kromě Slovenské republiky i další členské státy Evropské unie. I když na základě důrazu orgánů Evropské unie došlo k implementaci formy elektronického monitorování v mnoha státech, užívání je doprovázeno skepsí. Například ve Francii se příslušné orgány odvolávají na dlouhý proces uvedení elektronického sledování konkrétního obviněného do provozu a ve Španělsku je jako problém shledávána nadbytečná administrativa. Zajímavé je, že autoři Szabová a Hečko jako možný budoucí model, který by přispěl i na Slovensku k častějšímu využívání elektronické kontroly, uvádějí rakouskou právní úpravu, zejména pak skutečnost, že soudní orgány tam mají úřední povinnost uvažovat nad mírnějším prostředkem nahrazujícím vazbu.³³⁵ V našem právním řádu je obligatorní posuzování adekvátnosti vazby zakotveno taktéž, přitom pravděpodobně s ohledem na novost formy monitoringu skrz připevněné náramky se to prozatím nepromítlo.

Nejenom na základě uvedených údajů, nýbrž genericky lze bohužel konstatovat, že potenciál elektronického monitoringu nebyl doposud využit, a to i přes jeho nesporné výhody. Já se domnívám, že technologická zařízení a systémy v současnosti nemohou nabídnout poskytování ještě lepší kontroly, než je tomu nyní. Nepřetržité sledování polohy obviněného za současné možnosti nastavení zakázaných zón mě utvrzuje v tom, že nejenom, že by tato forma měla být více využívána, ale dle mého názoru by *de lege ferenda* by měla fungovat jako samostatný institut nahrazující vazbu postavený na roveň záruce za obviněného, slibu obviněného, dohledu probačního úředníka, předběžným opatřením nebo peněžitě kauci. Je samozřejmé, že tato varianta bude vyloučena u obviněných, u kterých je náhradní prostředek vazby nepřipustný jako takový. Pokud se však do tohoto systému nevloží poněkud více důvěry u těch obviněných, jejichž všechny myslitelné okolnosti trestní věci to připouštějí, konstatování o závěru efektivity elektronického monitoringu bude zbytečně odloženo o několik let, ne-li desítek let. V zájmu menších zásahů

³³³ Náramky, aktuality, 102. In: www.naramky.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-07]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/102-4/>.

³³⁴ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 63, 85, 97.

³³⁵ SZABOVÁ, E., HEČKO, V. *Využitie elektronického monitoringu v kontexte väzobného stihania obvinených s poukazom na dotazníkový výskum a riadené rozhovory*. In: STRĚMY, T., ed. *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2017, s. 276, 280 – 286.

do základních lidských práv a svobod obviněných by měl být předpokládán časový úsek zkrácen tím, že praktici budou elektronický systém sledování u vazby jako doplňující variantu ukládat, aby dříve než později mohla být zakotvena jako samostatný náhradní vazební institut.

3.7 Složení peněžité záruky

U posledního surogátu vazby lze konstatovat, že nahrazení vazby prostřednictvím peněžité záruky, dříve označované jako majetkové záruky, představuje tradiční institut, který má na území České republiky dlouhou historii. V období od roku 1950 do roku 1990 však v našem právním řádu chyběl, přičemž zdůvodněno to bylo pojetím této záruky jako privilegia, kterého nemohou využít všichni obvinění, ale pouze majetnější vrstvy společnosti.³³⁶ Musím přitakat tomu názoru, že peněžítá záruka neboli kauce není využitelná u všech obviněných s ohledem na nutnost dispozice peněžních prostředků, nicméně stejnou argumentaci bychom mohli použít i u záruky zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby, která může příznivě ovlivňovat obviněného, protože tam potřebu peněžních prostředků nahrazuje potřeba osob, které budou jednak spadat do kategorie objektivně vhodných a které nadto budou ochotné záruku převzít. Ostatně se domnívám, že žádná z náhrad není automaticky aplikovatelná na každý případ, jelikož projednávané věci jsou pokaždé zcela individuální, což je podle mého názoru důvod existence širokého rozptylu druhů mírnějších opatření nahrazujících vazbu. To, že kauce nefiguruje jen jako varianta pro movité obviněné navíc podporuje skutečnost, že její výše není stanovená jednotně, ale záleží na charakteristice celé věci. Možná i za pomoci těchto názorů je v případě útěkové a předstízní vazby s výjimkami daná možnost upravená v ustanovení § 73a odst. 1 TŘ, že orgán rozhodující o vazbě může „ponechat obviněného na svobodě nebo ho propustit na svobodu též tehdy, jestliže přijme složenou peněžitou záruku, jejíž výši určil“.

3.7.1 Přípustnost kauce a její složitel

Peněžítá záruka následuje všechny alternativy vazby ve smyslu nepřípustnosti u koluzní vazby, neboť i o kauci lze uvažovat pouze v případě vazebních důvodů dle ustanovení § 67 písm. a), c) TŘ. Nad rámec toho se zákonodárce u předstízní vazby uchýlil ke stanovení negativních podmínek, a to konkrétně prostřednictvím poměrně rozsáhlého, avšak taxativního seznamu trestných činů, u kterých náhrada vazby formou složení kauce při existenci vazebního důvodu dle ustanovení § 67 písm. c) TŘ není povolena. Již z letného pohledu a prvotního

³³⁶ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 206, 531.

seznámení se se zahrnutými trestnými činy je lze všechny označit jako závažné trestné činy, neboť jimi jsou například trestný čin vraždy dle ustanovení § 140 TZ, loupeže dle ustanovení § 173 odst. 4 TZ, pohlavního zneužití dle ustanovení § 187 odst. 3, 4 TZ, vlastizrady dle ustanovení § 309 TZ, teroristického útoku dle ustanovení § 311 TZ, genocidia dle ustanovení § 400 TZ nebo válečné krutosti dle ustanovení § 412 TZ.

Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů stran podstatného zásahu do daného ustanovení ve smyslu zahrnutí mnoha dalších trestných činů uvádí, že „*Rozsah trestných činů zde byl logicky rozšířen o další velmi závažné trestné činy, kdy obava z útěku je vzhledem k jejich povaze zvlášť odůvodněna.*“³³⁷ Ačkoliv je s touto citací v odborných dokumentech dále pracováno,³³⁸ osobně k ní mám částečně výhrady. Sice souhlasím s obsahem jako takovým, neboť vypočtené trestné činy považuji za velmi závažné a s ohledem na hrozící trestní sazby posléze konkretizované v jednotlivých věcech nepopírám, že nastupuje zvlášť odůvodněná obava z útěku obviněných, ale při zasazení do kontextu předmětného ustanovení a související myšlenky, kterou má reprezentovat, mám dojem, že postrádá smysl. Při vedení trestního stíhání, jehož předmětem je jeden z vyjmenovaných trestných činů, nelze nahradit vazbu předstižnou, jak výslovně vyplývá z ustanovení § 73a odst. 1 TR, nicméně důvodová zpráva odkazuje na speciálně odůvodněnou obavu z toho, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, a tedy na vztah k vazbě útekové. Z popisu důvodové zprávy vnímám spíše podporu stavu, kdy při trestním stíhání některého z uvedených trestných činů nelze nahradit vazbu útekovou. Tak tomu však není. Bez ohledu na obsah důvodové zprávy a s tím související můj názor je stěžejní zákonná textace, která jednoznačně určuje, že peněžitá záruka může sloužit bez dalšího jako náhrady vazby útekové, přičemž u vazby předstižné pouze za předpokladu, že stíhaný trestný čin není uveden ve výčtu v ustanovení § 73a odst. 1 TR. Přestože stran negativních podmínek kauce u předstižné vazby kritizují důvodovou zprávu, zpochybňování je činěno i přímo u zákonného ustanovení a konceptu nemožnosti užití kauce jako takové. Galovcová negativně hodnotí redukci přípustnosti nahrazení vazby kaucí ve smyslu druhů vazby, které jsou omezeny obecně u všech způsobů náhrad, a tím spíše pak zúžení ve smyslu k charakteru trestné činnosti, a shledává to rozporným s judikaturou ESLP. Z té totiž vyplývá, že musí být umožněno nahrazení vazby jako takové bez ohledu na typ

³³⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb.

³³⁸ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 885.

vazby či další kvality, a pokud se tomuto principu vnitrostátní právní úprava přičí, jedná se o porušení článku 5 odst. 3 Úmluvy.³³⁹ *De lege ferenda* by jednoznačně mělo dojít k nápravě.

S ohledem na pojetí peněžitě záruky jakožto opatření, které má nahrazovat vazbu obviněného, je přirozené, že nabídku i realizaci takové zálohy poskytne přímo obviněný. Pokud je ale v situaci, kdy ví, že sám minimální částku, ba dokonce částku předpokládanou v dané věci složit sám nemůže, s jeho souhlasem to může učinit třetí osoba. Souhlas může obviněný udělit v souladu s obecnými postupy, a tedy písemně nebo ústně do protokolu, přičemž tento úkon nemůže být nahrazen vyjádřením obhájce obviněného. Souhlas se váže k osobě obviněného bez výjimek.³⁴⁰ Shodně jako u záruky ve smyslu ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) TŘ jsou na informování třetí osoby kladeny určité požadavky v zájmu toho, aby se složitel o poskytnutí peněžních prostředků rozhodl na základě vlastní vůle. Složitel musí být seznámen s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby, a ačkoliv to není stanoveno bezprostředně zákonem, této aktivity se má v přípravném řízení chopit státní zástupce nebo soudce a v řízení před soudem pak samotný soud.³⁴¹ Vedle toho musí být třetí osoba v postavení složitela, ale i obviněný ve smyslu ustanovení § 73a odst. 9 TŘ předem upozorněn „*na důvody, pro které peněžitá záruka může připadnout státu nebo být použita na zaplacení peněžitého trestu nebo nákladů trestního řízení nebo k uhrazení pohledávky poškozeného*“. Zpravidla je toto poučení obsaženo v usnesení o přijetí peněžitě záruky, případně se nevylučuje ani méně formální způsob, kterým může být zaslání písemného upozornění.³⁴² Tento postup podle mého názoru taktéž naznačuje, že předmětné poučení a upozornění mají zajišťovat OČTŘ. Ústavní soud ČR se touto problematikou zabýval ve svém nálezu pod sp. zn. III. ÚS 2787/15. Skutkový stav dané věci byl založen na tom, že za obviněného složila kauci jeho družka, které se nedostalo oficiálního seznámení se s trestním stíháním a vazebními důvody ve smyslu ustanovení § 73a odst. 1 TŘ *in fine*, ale ani poučení o případném propadnutí peněžitě záruky dle ustanovení § 73a odst. 9 TŘ. Argumentace obecných soudů byla založena na tom, že jim nebyla známa informace, kdo kauci za obviněného složil. Ústavní soud ČR závěrům soudů nižších stupňů nepřítakal, neboť uvedl, že ustanovení upravující peněžitou záruku nesleduje pouze účel, aby peněžitá záruka sloužila jako mírnější opatření namísto vazby, ale taktéž ochranu zájmů složitela kauce. Informace o vedeném trestním stíhání mají alespoň částečně zaručit, že složitel odpovědně zváží, zda velmi často

³³⁹ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 81 – 82.

³⁴⁰ AUGUSTINOVÁ, P. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 574.

³⁴¹ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 885.

³⁴² RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 539.

nemalou částku složí, a poučení o možné ztrátě peněžitých prostředků je nezbytné, neboť zainteresování třetí osoby do řízení o náhradě má za následek vytvoření vztahu mezi složitелеm a veřejnou mocí. Tyto důvody jsou základem pro vnímání zejména poučovací povinnosti obsažené v devátém odstavci předmětného ustanovení jako procesní podmínky pro přijetí peněžité záruky ze strany soudu, u které se však nevyžaduje přísně formalistický přístup, ale postačuje, pokud bude nad veškerou pochybnost zřejmé, že potenciální složitel byl předem dostatečně a prokazatelně obeznámen o možném budoucím nakládání se složenou zárukou.³⁴³ Uvedeným nálezem nebylo překonáno ani usnesení Vrchního soudu v Olomouci, z něž se podává praxe, že pokud z okolností složení peněžité záruky nevyplývá, že ji složila jiná osoba odlišná od obviněného, jedná se o kauci složenou přímo obviněným, i když byla složena prostřednictvím jeho obhájce.³⁴⁴ Skutkové základy předmětných řízení se lišily v tom, že v prvním zmíněném se operovalo s několika vyjádřeními a několika zainteresovanými osobami, kdežto u druhého se o třetích osobách, které by měly peněžní prostředky poskytovat, vůbec nehovořilo.

Není pochyb o tom, že třetí osoba, která je ochotná z jakéhokoliv důvodu, nejčastěji kvůli blízkému vztahu s obviněným, poskytnout své vlastní peněžní prostředky jako záruku do trestního řízení, které se jí nijak nedotýká, vstupuje určitým způsobem do velkého rizika. Uvědomění si takového nebezpečí má být alespoň částečně vzbuzeno výše probranými seznamovacími a poučovacími povinnostmi, neboť v případě, že jednotlivec záruku v dobré víře poskytne, nemůže se jí dožadovat zpátky, dokud nenastane její čas vrácení na základě zákonného podkladu. Ačkoliv v minulosti byla tato možnost zakotvena, platná a účinná právní úprava nezná procesní úkon ve smyslu zpětvzetí peněžité záruky nebo odstoupení od jejího poskytnutí. Já s tím souhlasím, protože ačkoliv prvotní poskytnutí kauce třetí osobou záleží na její vůli, závislost na rozhodnutí takové osoby v celém průběhu trvání mírnějšího opatření by podle mého názoru neobstála ve smyslu narušení pravomocí soudních orgánů, které by o vazbě rozhodovaly prakticky dle libovůle a rozmyslu složitеле. Proto stoprocentně souhlasím s právním názorem vyplývajícím z usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích z roku 2002, který judikatorně konstatoval, že v případě splnění všech zákonných podmínek pro přijetí kauce nelze vyhovět žádosti o jejím zrušení či změně její výše jen z toho důvodu, že složitel změnil názor na otázku nahrazení vazby obviněného, a to ani z důvodu potřeby použít složené peněžní prostředky na svou podnikatelskou činnost.³⁴⁵ Poněkud kontroverznějším důsledkem je situace, kdy se složitel nad rámec poskytnutí peněžité záruky uchýlí ke snaze pozitivního ovlivňování obviněného, aby dodržoval podmínky

³⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. III. ÚS 2787/15.

³⁴⁴ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 4. 10. 1999, sp. zn. 2 To 139/99.

³⁴⁵ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 4 To 561/2002.

nikoliv vazebního stíhání, ale obviněný přesto podmínky porušuje. Krajský soud v Hradci Králové ve svém usnesení pod sp. zn. 13 To 325/97 uvedl, že propadnutí peněžitě záruky státu je v takovém případě založeno výlučně jednáním obviněného a že na tuto variantu je stěžovatel před složením kauce upozorňován. Význam v takových případech pak nemá ani zhoršená finanční situace složitela.³⁴⁶

3.7.2 Výše peněžitě záruky

Orgán, který rozhoduje o nahrazení vazby formou peněžitě kauce, přirozeně určuje i její výši. Činí tak v prvním usnesení, které stran kauce vydává, jelikož již téměř dvacet let je o peněžitě záruce včetně její výše rozhodováno dvoufázově. Dřívější právní úprava kladla na rozhodování mnohem nižší požadavky v tom, že pokud státní zástupce, soudce nebo soud seznal, většinou na základě návrhu obviněného, že v konkrétním případě je možné přijmout kauci, která nahradí zbavení osobní svobody obviněného, určil výši takové kauce například pouze záznamem do spisu, tedy o ní formálně žádné rozhodnutí nevydával. Následně bylo na obviněném, aby složil či zajistil složení požadované částky, na základě čehož bylo vydáno usnesení o přijetí peněžitě záruky se současným konstatováním o propuštění obviněného z vazby nebo o ponechání obviněného na svobodě.³⁴⁷ Současná praxe kaučního systému je nicméně založena na vydávání dvou rozhodnutí, kterým je nejprve rozhodnutí o přípustnosti peněžitě záruky, v němž je obsažena výše kauce a způsob jejího složení, a posléze se vydává rozhodnutí o ponechání obviněného na svobodě nebo o jeho propuštění za současného přijetí složené peněžitě záruky.³⁴⁸ Přestože by kritika mohla namítat, že je tímto porušována zásada rychlosti řízení, nota bene ve vazebních věcech, je nutné si uvědomit, že břemeno odpovědnosti za rychlé vyřízení věci tady leží nejenom na orgánu rozhodujícím o vazbě, ale také na obviněném. Pakliže obviněný ve svém podání na náhradu vazby navrhne přiměřenou částku a dále oznámí, že si je vědom veškerých rizik s tím souvisejících, tedy propadnutí kauce státu či jejího dalšího použití na zákonem stanovené účely, státní zástupce či soudce v přípravném řízení nebo soud v řízení před soudem může o přípustnosti kauce rozhodovat téměř okamžitě. Poté nastupuje situace obdobného rázu, protože vydání v pořadí druhého rozhodnutí záleží na okolnosti složení peněžních prostředků, a tedy pokud obviněný disponuje určenou částkou a je schopen ji bez zbytečných prodlev složit, rozhodnutí o přijetí peněžitě záruky může být vydáno poměrně rychle za rozhodnutím o její přípustnosti. Není vyloučeno, aby byla

³⁴⁶ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 7. 1997, sp. zn. 13 To 325/97.

³⁴⁷ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 2. 1994, sp. zn. 4 To 92/94.

³⁴⁸ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 884.

předmětná rozhodnutí nahrazena jen jedním, který by obsahoval dva relevantní výroky, ale praktické využití by bylo mnohem složitější. Obviněný by v takovém případě musel navrhnout objektivně dostatečnou částku, kterou by zároveň složil na účet soudu, přičemž rozhodující orgán by takovému návrhu musel v plném rozsahu vyhovět. Úskalí tohoto postupu spočívá v tom, že obviněný by kaucí namísto vazby navrhl, peněžní obnos by dokonce složil, ale ze strany soudního orgánu by bylo uzavřeno, že v daném případě náhrada vazby obecně nebo tato konkrétní nepřichází v úvahu.³⁴⁹

Ačkoliv si myslím, že určení výše peněžité záruky může být vnímáno jako zapeklitá otázka, TŘ udává rozhodujícímu orgánu vodítka, dle kterých má postupovat a věc posuzovat. Za první podstatné hledisko lze považovat minimální hranici výše kauce, která je určena částkou 10 000 Kč. Nelze tedy stanovit výši peněžité záruky nižší, než je tato mez, i kdyby nižší částka z pohledu ostatních relevantních podkladů byla dostačující. Omezení z druhého úhlu pohledu, tedy horní hranicí aktuálně v našem právním řádu zakotveno není. Novelou TŘ, konkrétně zákonem č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, a zákon č. 335/1991 Sb. o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, bylo stanovené rozmezí od 10 000 Kč do 1 milionu Kč zrušeno a ponechána byla pouze spodní hranice. Důvodem bylo, že i částka ve výši 1 milionu Kč nemusí být odpovídající dané věci a její absence přispěje k tomu, že její určování bude reflektovat zejména hlediska rozhodná pro její výměru.³⁵⁰ Podle mého názoru se tímto otevřel prostor, který je v praxi využíván, zejména pak u majetkové trestné činnosti s následkem značné škody, ba dokonce škody velkého rozsahu³⁵¹, a to přestože určená výše kauce nesmí být výlučně odvozována od škody, která byla trestným činem způsobena, ačkoliv jako pomocné hledisko sloužit může.³⁵² Například Městský soud v Praze v letech 2005 až 2015 přijal peněžitou záruku u 124 obviněných v celkové částce převyšující 132 milionů korun českých, kdy přibližně u poloviny případů byla složená částka vrácena jejím složitelům, což tvořilo částku ve výši 104 milionů korun českých.³⁵³ Jednoduchou matematikou lze dojít k závěru, že průměrně na každého obviněného stran soudu poskytujícího informace z daného období připadá kauce ve výši převyšující 1 milion korun

³⁴⁹ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 884.

³⁵⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb.

³⁵¹ Ve smyslu ustanovení § 138 odst. 1 písm. d), e) TZ.

³⁵² Rozsudek ESLP Neumeister proti Rakousku ze dne 27. 6. 1968, stížnost č. 1936/63.

³⁵³ KOPP, M., BENEŠOVÁ, P. Svoboda na kauci. Soudy vybraly za 5 let peněžité záruky za více než 300 milionů. In: <https://www.irozhlas.cz> [online]. 2015 [cit. 2021-05-24]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/svoboda-na-kauci-soudy-vybraly-za-5-let-penezite-zaruky-za-vice-nez-300-milionu-201505210750_mkopp.

českých. U obviněných, v jejichž věci byl složený peněžní obnos vrácen, pak dokonce 1,5 milionu korun českých. Průměrná výše pak kolísá v závislosti na místě a době její aplikace, nicméně nejčastěji se pohybuje v rozmezí 400 000 Kč až 1,3 miliony korun českých.³⁵⁴ Nevýhodou této problematiky je tak rozdílnost rozhodování jednotlivých soudů napříč Českou republikou, nicméně jsem přesvědčena, že jednotnou metodiku, která by stanovovala minimální výši kaucí v závislosti na kvalifikaci trestných činů, nelze vytvořit a ani její vytvoření požadovat. Každé trestní stíhání je zcela specifické a snaha zařadit obdobné typy celého řízení se všemi souvislostmi a okolnostmi do pomyslné tabulky by byla podle mého názoru nadbytečná. I přes konečnou odlišnost určených záruk je totiž postup, dle kterého se k finálnímu finančnímu obnosu dostává, stanoven zákonem a státního zástupce, soudce či soudy zajímají vedle minimální hranice peněžité záruky tři základní hlediska.

První relevantní podklad představuje osoba obviněného a jeho majetkové poměry, případně majetkové poměry třetí osoby, která záruku za obviněného nabízí. Ačkoliv zákon zdůrazňuje zejména majetkové poměry, pod něž lze subsumovat výdělkové možnosti, doloženou finanční hotovost nebo vlastnictví movitých i nemovitých věcí, vliv na celkové posouzení mají v tomto směru i osobní a rodinné poměry obviněného či jeho zdravotní stav.³⁵⁵ Tento dílčí aspekt je sice postaven na stejnou úroveň s dalšími dvěma hledisky, nicméně musím vyzdvihnout jeho širší přesah, který prakticky definuje i obecnou možnost užití tohoto náhradního institutu. Klíčová myšlenka vzešla z rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské republiky v roce 1991, který přezkoumával ke stížnosti prokurátora stav, kdy byla osoba obviněná z těžkého ublížení na zdraví propuštěna z vazby na svobodu za současného složení kauce ve výši tehdejších 30 000 Kčs. Prokurátor argumentoval tím, že v souvislosti s trestním stíháním za tak závažný trestný čin, který dokonce vedl ke smrti oběti, nemůže tak nízká záruka postačovat, když její výše nemůže obviněného přesvědčit, aby nerealizoval útěkový vazební důvod, který byl v jeho případě přílehavý. Nejvyšší soud SR konstatoval, že povaha spáchaného trestného činu je sice jedním z kritérií, k němuž se má přihlížet, není však jediným. Pakliže v dané věci peněžní obnos poskytla matka obviněného, která je vdova a důchodkyně, za stavu, kdy obviněný žádným majetkem nedisponuje, stanovená částka je adekvátní. Z odůvodnění vyplývá, že stěžejním podkladem pro určení výše kauce je otázka, jaká částka dostatečně odstraní odůvodněnou obavu, že obviněný naplní útěkový či předstírný vazební důvod. Proto je i u závažných trestných činů, jejichž spáchání

³⁵⁴ Z vazby na kauci? Připravte si statisíce. In: <https://www.globe24.cz> [online]. 2017 [cit. 2021-05-24]. Dostupné z: <https://globe24.cz/domov/30893-z-vazby-na-kauci-pripravte-si-statisice>.

³⁵⁵ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 888.

má za následek vysokou sankci, možné přijmout kauci při dolní hranici, pakliže se jedná o méně narušeného obviněného, který by ztrátu složené peněžní sumy vnímal jako citelnou újmu.³⁵⁶ Opačný závěr by podle mého názoru vedl k aplikační praxi, která by výši kauce odvozovala od stanovených částek vztahujících se striktně k jednotlivým trestným činům, pročež by méně majetní obvinění ze závažných trestných činů neměli prakticky žádnou možnost pro složení vysokých finančních obnosů a tím pádem připuštění této náhrady vazby. Stran zohledňování majetkových poměrů Galovcová kritizuje zákonnou formulaci, která dává podnět k tomu, aby rozhodující orgán v případě složení kauce třetí osobou zkoumal pouze její majetkové poměry, kdežto o majetkové poměry obviněného se nezajímal.³⁵⁷ Přestože rozhodně souhlasím s tím, že je vždy nutné zvolit výši takové peněžité záruky, která bude na obviněného vyvíjet přiměřený nátlak k tomu, aby nerealizoval žádný z vazebních důvodů, nejsem přesvědčená o tom, že by posuzování jeho majetkových poměrů v případě pomoci osoby odlišné od obviněného mohlo vždy posílit jeho snahu vedoucí k nikoliv vazebnímu stíhání. Myslím si, že psychologický vliv lze nalézt u obviněného, za kterého chce peněžní sumu složit jemu blízká osoba, s níž jsou na sobě finančně závislí, ve smyslu manžela či manželky, druha či družky nebo rodičů či dětí, přičemž případné propadnutí kauce by se negativně odrazilo do jejich společných existenčních problémů. Na druhé straně v situaci, kdy chce peněžitou záruku poskytnout obviněnému blízká osoba, kterou by bylo možné označit jako vysoce majetnou a která by případnou ztrátu poskytnutého peněžního obnosu ani nepocítila, domnívám se, že ani zhodnocení majetkových poměrů obviněného by na lhostejném přístupu z toho vyplývajícím nic zůstalo. V tomto kontextu netvrdím, že by majetkové poměry obviněného měly být soudcem či soudem úmyslně opomenuty, ale nemyslím si, že by mohly mít rozhodující váhu při posuzování věci, v níž je složitelem třetí osoba.

Druhým kritériem, které při určování konkrétní částky kauce hraje roli, je povaha a závažnost trestného činu, pro nějž je vedeno trestní stíhání. Nelze pominout, že toto hledisko je významné již při uvažování o samotné přípustnosti peněžité záruky jako náhradního opatření místo institutu vazby.³⁵⁸ Pro zajištění určité míry objektivity se pro výklad daného slovního spojení lze obrátit na ustanovení § 39 odst. 2 TZ,³⁵⁹ které uvádí, že povahu a závažnost spáchaného trestného činu určuje především význam chráněného zájmu, který byl spáchaným skutkem dotčen, způsob provedení činu včetně jeho následků, okolnosti spáchání trestného činu obecně a v neposlední řadě

³⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 8. 2. 1991, sp. zn. To 6/91.

³⁵⁷ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 82 – 83.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 83.

³⁵⁹ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 888.

osoba pachatele zahrnující i míru jeho zavinění, pohnutku, záměr nebo cíl. V tomto směru je opět nezbytný komplexní přístup k věci.

Vzhledem k tomu, že peněžítá záruka je institut, který je mírnějšího charakteru než zbavení osobní svobody obviněného prostřednictvím vazby, kterou má nahrazovat, poslední článek, ke kterému se přihlíží při rozhodování o výši kauce, je závažnost důvodů vazby.³⁶⁰ Jak již bylo stanoveno výše, jednotlivé vazební důvody jsou založeny na odůvodněné obavě, která nemusí být v daném okamžiku prokázána nade vší pochybnost. Obecně se ale dá říct, že u některého obviněného bude na základě zjištěných vodítek a informací OČTŘ vyšší pravděpodobnost, že vazební důvody dle ustanovení § 67 písm. a), c) TŘ realizuje, naproti tomu u dalšího hrozba z takového rizika, které by mohlo narušit trestní stíhání, existuje, nikoliv však v takové intenzitě. Posouzení zde leží na orgánu rozhodujícím o vazbě, aby pečlivě zvážil a zejména odůvodnil, zda vazba není jediným účinným prostředkem, který lze v dané věci využít. Ačkoliv vazbu je potřeba vnímat jako nejkrajnější prostředek, domnívám se, že v praxi bude toto hledisko představovat nejčastější překážku přípustnosti peněžité kauce vůbec, protože státní zástupce, soudce nebo soud nebudou chtít podcenit obávanou hrozbu úprku nebo skrývání se, anebo opakování trestné činnosti, pro kterou je obviněný stíhán, dokonání trestného činu, který skončil ve fázi pokusu, nebo výkonu trestného činu, který byl ze strany obviněného připravován nebo kterým obviněný hrozil.

Závěrem lze ohledně výše peněžité záruky uvést, že se zprvu výlučně v naší měně určuje, a stejně tak se posléze v korunách českých skládá. Způsob složení peněžité záruky, který je v praxi volen nejčastěji, je určení bankovního účtu soudu, na který se má složení určené peněžní sumy uskutečnit. Nelze však vyloučit ani předání částky v hotovosti na pokladně soudu nebo na pokladně jiného OČTŘ.³⁶¹ Tuto variantu si podle mého názoru lze představit výjimečně a spíše u nižších částek v rádech desetitisíců, rozhodně ne v případech, kdy se jedná o statisícové sumy.

3.7.3 Propadnutí kauce a její další použití

Co se týká trvání peněžité kauce jako prostředku nahrazujícího vazbu, pokud nenastanou specifické situace uvedené v ustanovení § 73a odst. 4, 6, 7 TŘ, uplatní se obecné pravidlo obsažené v jeho pátém odstavci. Tím je vázanost na okolnosti, které byly aktuální v době rozhodování o výši kauce, a také akcesorita s existencí vazebních důvodů. Prvně zmíněné okolnosti mohou mít vliv pouze na změnu výše složené záruky, zatímco posledně uvedené může způsobit následné vedení

³⁶⁰ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 888.

³⁶¹ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 324.

trestního stíhání obviněného na svobodě v plném rozsahu, anebo naopak jeho vzetí do vazby. Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku pod sp. zn. 8 Tz 22/2013-14 potvrdil nerozlučné spojení kauce jakožto substitučního opatření s vazbou a vazebními důvody, když ke stížnosti ministra spravedlnosti pro porušení zákona uzavřel, že jakmile zaniknou důvody vazby, je namíste složenou peněžní částku vrátit složiteli, tedy buď obviněnému nebo třetí osobě. Nejvyšší soud ČR judikoval, že při neexistenci důvodů vazby, v dané věci následkem vydaného meritorního a nadto zprošťujícího rozsudku, nelze poté posvětit rozhodnutí o připadnutí kauce státu, přestože se obviněný v předchozích fázích trestního stíhání dopustil takových jednání, která jednoznačně vykazují znaky jednání ve smyslu ustanovení § 73a odst. 4 TŘ, pro které bylo možné rozhodnout, že peněžní prostředky připadnou státu.³⁶²

Dle ustanovení § 73a odst. 4 TŘ soud a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce rozhodne o připadnutí peněžité záruky státu, pakliže obviněný „*a) uprchne, skrývá se nebo neoznámí změnu svého pobytu, a znemožní tak doručení předvolání nebo jiné písemnosti soudu, státního zástupce, nebo policejního orgánu, b) zaviněně se nedostaví na předvolání k úkonu trestního řízení, jehož provedení je bez jeho přítomnosti vyloučeno, c) opakuje trestnou činnost nebo se pokusí dokonat trestný čin, který dříve nedokonal nebo který připravoval nebo kterým hrozil, nebo d) se vyhýbá výkonu uloženého trestu odnětí svobody nebo peněžitého trestu nebo výkonu náhradního trestu odnětí svobody za peněžitý trest*“. Čtyři zákonem zakotvené důvody určitým způsobem rámuje důvody útěkové a předstížné vazby, nicméně je potřeba na ně nahlížet samostatně, a tedy bez ohledu na to, který vazební důvod byl stěžejním pro rozhodnutí o vazbě, potažmo rozhodnutí o tomto konkrétním surogátu vazby. V situaci, kdy byla u obviněného shledána obava z útěku, připadnutí kauce státu bude způsobeno i jednáním, které naplňuje znaky vazby předstížné ve smyslu ustanovení § 73a odst. 4 písm. c) TŘ. Tímto přístupem se pak pokrývá jednání obviněného v širším rozsahu, než které zapříčinilo vazební rozhodování.³⁶³ Pro obviněného tento způsob může představovat nevýhodu zvýšené kontroly jeho chování, která by jinak nebyla vůbec uskutečňována, nicméně podle mého mínění pozitiva, která jsou s mírnějším opatřením spojena, převažují nad souvisejícími negativy včetně tohoto konkrétního.

Důvod zapříčiňující propadnutí kauce uvedený pod písmenem a) v ustanovení § 73a odst. 4 TŘ lze označit za nejvyužívanější, pokud to srovnáme s dalšími možnostmi, které se v praxi nevyskytují tak často.³⁶⁴ Aby vůči obviněnému mohl být uplatněn negativní následek ve formě připadnutí kauce státu, musí svým jednáním naplnit dvě podmínky, a to kumulativně.

³⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 8 Tz 22/2013-14.

³⁶³ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 87.

³⁶⁴ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 326.

Jako první se vyžaduje, aby obviněný uprchl, skrýval se nebo neoznámil změnu svého pobytu, přičemž první dvě specifická jednání lze souhrnně označit jako útěk obviněného. Jejich výklad proběhne v souladu s interpretací, která je poskytována v souvislosti s ustanovením § 67 písm. a) TŘ, a tedy že uprchnutím se má na mysli útěk do zahraničí a skrýváním se rozumí ukrývání na území České republiky, tj. v tuzemsku.³⁶⁵ Zároveň nelze na uvedený požadavek nahlížet izolovaně, nicméně tento musí způsobit naplnění druhé podmínky, a to, že obviněnému nebude možné doručit předvolání nebo jiné písemnosti od soudu, státního zástupce nebo policejního orgánu. Domnívám se tak, že pokud bude u obviněného existovat důvod útékové vazby, který bude nahrazen složením peněžitě záruky, a obviněný se v danou dobu bude skrývat, nicméně bude si řádně písemnosti přebírat a doručování tak ztíženo nikterak nebude, může mít taková situace vliv pouze na vazební rozhodování jako takové, nikoliv na propadnutí kauce. Samozřejmě jsem si vědoma toho, že taková situace by byla spíše ojedinělá, protože s útekem nebo neoznámením změny pobytu budou velmi často spojené problémy s doručováním nejenom ve vedeném trestním řízení, ale obecně. Z toho důvodu si myslím, že v praxi na sebe bude vzájemně navazovat rozhodování o připadnutí kauce státu a rozhodování o uvalení vazby s ohledem na porušení zákonem stanovených podmínek mírnějšího institutu.

Druhým důvodem pro propadnutí kauce státu je zaviněná absence obviněného na úkonu trestního řízení, k němuž byl řádně předvolán a který nelze provést bez jeho přítomnosti. K naplnění této varianty dojde toliko tehdy, pokud je nedostavení se k žádoucímu úkonu zaviněno obviněným, přičemž jednoznačně lze toto uzavřít při úmyslu obviněného, který tak činí s cílem zmaření plánované akce. Může být pracováno i se zaviněním z nedbalosti, kdy komentář k danému ustanovení jako příklad, který nedbalost obsahuje, nýbrž k rozhodnutí o propadnutí kauce by její intenzita nepostačovala, uvádí nedostavení se z důvodu, že obviněný zaspal, ale ihned OČTŘ kontaktoval s omluvou.³⁶⁶ Otázka zavinění má být dle Nejvyššího soudu ČR řešena individuálně s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, kdy důraz má být kladen na povahu a závažnost překážky, kvůli které obviněný nebyl schopen se na daný úkon dostavit, a to ve spojení s tím, jestli vůbec a případně do jaké míry mohl obviněný tuto překážku předpokládat a případně překonat. Z téhož rozhodnutí dále plyne skutečnost, že opakování absence obviněného se nevyžaduje, naopak první, avšak zaviněné nedostavení se obviněného k úkonům, kde se vyžaduje jeho přítomnost, zcela postačuje.³⁶⁷ S touto koncepcí souhlasím a naopak se neztotožňuji s argumentací

³⁶⁵ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 891.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 891.

³⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2003, sp. zn. 4 Tz 97/2003.

tehdejšího ministra spravedlnosti, který v dané věci podával stížnost pro porušení zákona ve prospěch obviněného, že ojedinělý exces se nevyznačuje stejnou intenzitou jako další důvody propadnutí kauce dle ustanovení § 73a odst. 4 TŘ. Myslím si totiž, že případný prostor poskytnutý obviněnému k opakování jeho zaviněné absence by byl s ohledem na skutečnost, že mluvíme o substitučním opatření vazby, příliš benevolentní. Obviněnému jsou poskytnuty zřetelně vymezené mantinely, v rámci nichž je povinen se pohybovat, a eventuální shovívavý přístup může být zajištěn prostřednictvím zohledňování typu vzniklé překážky a možnostech jejího zvládnutí. A jaké úkony trestního řízení jsou daným ustanovením zamýšleny? Jedná se například o výslech obviněného, konfrontaci, rekognici, prohlídku těla a jiné podobné úkony, vyšetření duševního stavu a v neposlední řadě hlavní líčení, které nelze uskutečnit v nepřítomnosti obviněného.³⁶⁸

Případnutí kauce státu může nastat i za předpokladu, že obviněný realizuje prakticky předstížený vazební důvod. Podkladem pro takové rozhodnutí je dle ustanovení § 73a odst. 4 písm. c) TŘ opakování trestné činnosti obviněným nebo pokus o dokonání trestného činu, který dříve nedokonal nebo který připravoval nebo kterým hrozil. Jemnou nuanci textu, která jej odlišuje od důvodu předstížené vazby, shledávám u opakování trestné činnosti, neboť v tomto případě není zákonem požadováno, aby se jednalo o trestnou činnost, pro kterou je obviněný stíhán. Já se ale domnívám, že interpretace nastíněná v souvislosti s ustanovením § 67 písm. c) TŘ by měla být z důvodu jednotnosti výkladu TŘ zachována i zde, a tedy relevantní by měl být trestný čin stejné povahy, jako je ten, který je předmětem vedeného trestního stíhání. Pokud se obviněný po složení peněžité záruky dopustí dalšího skutku, který naplňuje znaky trestného činu, v přípravném řízení soudce a v řízení před soudem soud rozhodne o propadnutí kauce bez toho, aniž by vyčkával pravomocného odsuzujícího rozsudku, který se bude týkat toho nového, dalšího trestného činu obviněného. Otázka, zda je obviněný pachatelem daného jednání, kterému měla bránit zprvu vazba a poté peněžitá záruka, vyřeší s pomocí aktuálních důkazů orgán rozhodující o vazbě jako otázku předběžnou ve smyslu ustanovení § 9 odst. 1 TŘ. Pokud by měla být v typově obdobném případě striktně dodržována presumpce nevinny, ustanovení § 73a odst. 4 písm. c) TŘ by v předmětné části ztratilo svůj smysl a účel, protože by nikdy nemohlo dojít ke znovuvzetí obviněného do vazby na základě tohoto důvodu.³⁶⁹ I u této problematiky si myslím, že rozhodnutí o případnutí peněžité záruky státu bude vzápětí následováno rozhodnutím o znovuvzetí obviněného do vazby.

Poslední možnost odůvodňující rozhodnutí o propadnutí kauce navazuje na ustanovení § 73a odst. 6 TŘ, neboť pokud není o vrácení nebo propadnutí kauce rozhodnuto dříve,

³⁶⁸ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 537.

³⁶⁹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 5. 2002, sp. zn. 3 To 383/2002.

pravomocné odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo peněžitému trestu prodlužuje trvání kauce až do dne, kdy obviněný nastoupí do výkonu trestu odnětí svobody anebo zaplatí peněžitý trest a náklady trestního řízení. V té době již odsouzený může mít spoustu stimulů k tomu, aby se vyjmenovaným uloženým trestům vyhýbal, což vede právě k případnutí složených peněžních prostředků státu. Lze pak konstatovat, že tento důvod pozitivním směrem motivuje odsouzeného k tomu, aby výkon trestu uložený v odsuzujícím rozsudku byl započat bez potíží a nevedl k dalším, pro odsouzeného nežádoucím následkům. Příkladem relevantních jednání odsouzeného je snaha o zašantročení jeho majetku, záměrné ukončení pracovního poměru, skrývání se na neznámém místě a podobně. Z toho plyne, že pojem „vyhýbání“ je vykládán jako úmyslné chování odsouzeného k tomu, aby zmařil výkon uloženého nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo peněžitého trestu, a pouhé nedostavení se do věznice k nástupu trestu nebo nezaplacení peněžitého trestu ve stanovené lhůtě, například v důsledku nedbalosti nepostačuje.³⁷⁰ Cíl maření uloženého trestu je zdůrazňován i v judikatuře, která v daném kontextu dovodila, že zákonná aktivita odsouzeného směřující k odkladu výkonu trestu nesměřuje ke zmaření daného trestu, a to ani v případě, že jí nelze bezpochyby s odkazem na zákonné důvody vyhovět.³⁷¹

Zmíněné čtyři důvody, pro něž složený finanční obnos může připadnout státu, nejsou jediným způsobem, jak daná částka nenaplní svoji původní vizi, kterou je zajištění a následné vrácení složiteli. Zákon v ustanovení § 73a odst. 6, 7 TŘ umožňuje, aby byla kauce za určitých předpokladů použita na zaplacení peněžitého trestu, nákladů trestního řízení nebo uhrazení pohledávky poškozeného, a to v uvedeném pořadí. Stran dvou prvních variant, které byly do TŘ vloženy novelou v roce 2001, odborná veřejnost se zakotvením souzní, minimálně Růžička se Zezulovou uvádí, že použití kauce na peněžitý trest či náklady trestního řízení není v rozporu s jejím účelem, kterým je výlučně nahrazení vazby bez jakýchkoliv dalších funkcí.³⁷² Tento názor respektuji a vnímám z hlediska, že aplikace daného postupu zapříčiní obdobné následky jako případnutí peněžitě záruky státu dle ustanovení § 73a odst. 4 TŘ, nicméně zde peněžní obnos nepřípadně státu bezúčelně, ale naopak dojde k jeho započtení na vzniklou pohledávku státu vůči odsouzenému. Ohledně poslední varianty, kdy peněžitá záruka plně či částečně uhradí odsuzujícím rozsudkem přiznanou majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu poškozenému, není přijetí tak vstřícné. Předmětná úprava byla do TŘ zanesena zákonem 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších

³⁷⁰ AUGUSTINOVÁ, P. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 576.

³⁷¹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. 2 To 41/2007.

³⁷² RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 531.

předpisů, a některé další zákony, ve znění pozdějších předpisů, přičemž tato novela dle zákonodárce zohledňovala dosavadní deficit týkající se práv poškozených, zejména jejich možnosti dosáhnout satisfakce, a tedy cílila k celkovému posílení práv poškozených.³⁷³ Dle některých odborníků však až příliš. Již zmíněná dvojice Růžička a Zezulová ještě před uzákoněním předmětné úpravy naznačovala, že zástupnou funkci ve vztahu k nároku poškozeného na náhradu škody peněžitá kauce nemá a nemá ji mít ani v budoucnu.³⁷⁴ Po novelizaci, tedy k platné a účinné právní úpravě také Galovcová uvádí, že uspokojení nároků poškozeného prostřednictvím užití peněžité kauce vůbec nesouvisí s účelem jejího složení a že pro zajištění nároku poškozeného trestní právo procesní nabízí jiné efektivní a k tomu určené instituty. Zamýšlí se nad tím, že zakotvený přístup nerespektuje smysl a účel peněžité kauce jakožto mírnějšího opatření namísto vazby, nota bene za stavu, kdy peněžní prostředky poskytla třetí osoba, kde je navíc zřetelný zásah do majetkového práva, který nemusí být aprobovaný z ústavněprávního hlediska.³⁷⁵ Ačkoliv chápu potřebu vstřícného přístupu k poškozeným, kteří se často žádného uspokojení fakticky nedočkají, z pohledu vazebního vnímání se spíše přikláním k závěru, že tímto směrem by se peněžitá záruka ubírat neměla. Zároveň ale nevidím přílišný rozdíl v tom, zda je složitelem obviněný nebo třetí osoba, neboť oba jsou na možnosti využití kauce upozorňováni a poučováni, přičemž třetí osoba vkládá do trestního řízení své finanční prostředky zcela dobrovolně. Nutno podotknout, že například Jelínek se ohledně vývoje pojetí peněžité záruky nijak konkrétně nevymezuje a zřejmě jej přijímá, když skutečnost, že opatření kauce již není nadáno pouze jednostrannou funkcí nahradit vazbu, ale slouží i k uspokojení nároku poškozeného, bere za hotovou věc.³⁷⁶ Při hodnocení možnosti využít peněžitou záruku na peněžitý trest, náklady trestního řízení nebo pohledávku poškozeného ještě dodávám, že první dvě varianty se dějí zcela automaticky při nezaplacení ze strany odsouzeného, naproti tomu poškozený musí aktivně reagovat na vyrozumění státního orgánu a o použití složeného obnosu na svoji pohledávku požádat ve lhůtě tří měsíců.

³⁷³ Důvodová zpráva k zákonu č. 181/2011 Sb.

³⁷⁴ RŮŽIČKA, M., ZEULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 531.

³⁷⁵ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 89 – 90.

³⁷⁶ JELÍNEK, J. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2020, s. 742.

3.7.4 Kauce v teorii, praxi a budoucnu

Ačkoliv obecně je peněžítá kauce ze všech opatření nahrazujících vazbu hodnocena jako nejpřínosnější a nejúčelnější, a to zejména z řad soudců a státních zástupců,³⁷⁷ nelze ji vnímat černobíle. Vantuch, který ve většině případů nahlíží na trestní řízení z pohledu obhajoby, vyvrací mylné představy veřejnosti, ale zejména obviněných, které jsou založeny na dojmech filmů z USA, že proces realizace nahrazení vazby peněžitou zárukou je v České republice velice rychlý a snadný a že jedinou překážkou je obstarání potřebného peněžního obnosu, případně třetí osoby, která takový obnos jako pomoc obviněnému poskytne. Naopak konstatuje, že současná praxe soudů peněžitou záruku nevyužívá tak často, jak by alespoň dle názoru obhajoby bylo možné, přičemž k nahrazení dochází většinou až po dlouhodobém zbavení osobní svobody obviněného ve vazbě.³⁷⁸ K uvedenému dodávám, že publikace, v níž je předmětný názor vysloven, byla vydána v roce 2010, nicméně mám za to, že i když soudní praxe od té doby mohla projít určitým vývojem, nikoliv však tak razantním, aby daný názor nebyl akceptovatelný i dnes.

Stran právního uchopení peněžité záruky, a tudíž teoretického vymezení, se státním zástupcům jeví jako problematické čtyři komponenty, konkrétně určení motivující výše peněžité částky, absence výchovného účelu při složení třetí osobou, nízká aktivita obhájců a posledně rozpor mezi hodnotou peněz a hodnotou svobody.³⁷⁹ Jsem toho názoru, že dané konstrukty mohou představovat otázky, na které není snadné jednoznačně odpovědět, ale nepovažuji to za nedosažitelné. Aplikací a zejména interpretací lze nastíněné problémy vyřešit. Prvně, způsob, kterým je stanovována výše konkrétnímu obviněnému, vyvstává z několika aspektů, které dávají prostor pro to, aby byla soudním orgánem zjištěna částka, jejíž ztráta by byla pro obviněného citelná a která je pro něj motivační. Za druhé je bezrozporné, že výchovný účel na řádném plnění povinností a zdržení se nežádoucího jednání bude za situace, kdy je složitelem jiná osoba, nižší než v případě, kdy peněžní prostředky poskytne přímo obviněný. Avšak je nutné si uvědomit, že velmi často se bude jednat o osoby blízké obviněnému, jež budou navzájem pojeni osobním vztahem, že obviněnému nebude případná ztráta úplně lhostejná. Třetím uváděným argumentem je nízká aktivita obhájců, s čímž nemohu souhlasit. Nejenom, že se domnívám, že obhájci v zájmu svého klienta podávají veškerá možná pro něj příznivá podání, ale nadto nelze na náhrady vazby nahlížet jako na instituty, u kterých je třeba činit vůbec návrhy. Pakliže státní zástupce, soudce či

³⁷⁷ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu*. Trestněprávní revue, 2011, č. 5, s. 142 – 146.

³⁷⁸ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 327.

³⁷⁹ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 71.

soud dospěje k tomu, že vazba by byla příliš přísným opatřením, má zkoumat, zda některá z náhrad je uskutečnitelná, tedy včetně kauce. Poslední námitkou je nastínění diskrepance mezi hodnotou peněz a hodnotou svobody, ale já to vnímám z toho pohledu, že se neposuzuje, jakou cenu má svoboda konkrétního obviněného nebo obecně jakéhokoliv jedince, nýbrž jaká částka zajistí to, že obviněný nebude mařit průběh trestního stíhání v širokém slova smyslu. Myslím si, že uvedené teoretická úskalí jsou v praxi nahrazena překážkami jiné povahy.

Není tajemstvím, že administrativní náročnost přijetí tohoto surogátu vazby je vyšší než u předchozích variant, neboť nejčastěji jsou vyžadována dvě rozhodnutí, mezi nimiž je potřeba aktivní činnost obviněného pro složení kauce. Ostatně i z dotazníkového šetření Institutu pro kriminologii a sociální prevenci plyne, že dle dotazovaných soudců a státních zástupců druhou pozici na stupnici překážek zastává právě tato skutečnost. První příčku pak obsadila, nikoliv překvapivě, neexistence osob, které by byly schopné a zároveň ochotné peněžní prostředky jako kauci poskytnout.³⁸⁰ K tomu však osobně dodávám, že si nemyslím, že by administrativa zatěžující rozhodující orgán měla být kladena k tíži obviněného, který by byl jinak schopen a ochoten peněžité kauci se podrobit. Při poskytnutí součinnosti ze strany obviněného, který má na rozhodnutí o náhradě vazby prostřednictvím peněžité záruky největší zájem, nelze neaplikovatelnost ve vedeném trestním stíhání opírat o neochotu zainteresovaných osob, tedy OČTŘ obecně. Ztotožňuji se s obecně přijímanou kautelou, že stěžejním problémem peněžité kauce je absence volných financí, ať již v rukou obviněného či v rukou jemu blízké osoby, které by mohly být jako kauce složeny. Tento závěr bohužel genericky obtočí i za současného způsobu určování výše kauce, kdy se zohledňují majetkové poměry obviněného nebo třetí osoby, protože i takové částky mohou být v některých případech pro uvedené osoby značně komplikující, ne-li až likvidační. Zajímavé je, že například v Anglii je přes uvedené institut peněžité záruky hojně využíván.³⁸¹

V tomto gardu je nicméně důležité podotknout, že vliv na to může mít i skutečnost, že peněžité záruka nemusí být skládána pouze formou peněžních prostředků, což by mohlo být v určitých případech částečným řešením i pro naši právní úpravu. Je navrhováno, aby institut peněžité kauce do budoucna spočíval i v možnosti zřízení zástavního práva na nemovité či movité věci obviněného. Případná efektivita je odvozována od jiných právních odvětví, v nichž je takový zajišťovací prostředek účinně používán, například v občanském nebo obchodním právu. Leflerová se zamýšlí i nad tím, jak by se dalo postupovat v případě, že by na majetku obviněného v době

³⁸⁰ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 59, 81.

³⁸¹ LEFLEROVÁ, L. *Peňažná záruka – úvahy de lege ferenda*. *Trestněprávní revue*, 2016, č. 4, s. 85 – 88.

zřízení soudního zástavního práva vázla zástavní práva jiných věřitelů. Problematická je i případná následující fáze, kdy by vlastnické právo k věci bylo převedeno na stát, ale nadále by existovali neuspokojení věřitelé. Ačkoliv stran tohoto problému konstatuje, že zákon nemůže zobecnit a obsáhnout všechny konkrétní případy, které v praxi mohou nastat, navrhuje, aby v předmětných specifických situacích soudní zástavní právo figurovalo jako mimořádný způsob volený pouze s přihlédnutím k výjimečným okolnostem případu. Jinou variantou by bylo, kdyby byl předmět zástavy předmětem zajišťovacího převodu práva, přičemž by současně byla určena výše peněžité kauce, která by v případě porušení podmínek připadla státu a ze zbylé hyperochy by byli uspokojováni ostatní věřitelé. Samostatnou kapitolou by také mohla být zástava, která by nad rámec klasických práv a povinností obsahovala nutnost souhlasu soudu, pokud by obviněný chtěl věci zajišťovat jinou pohledávku.³⁸² Nabízených variant je mnoho, s jakousi zárukou tohoto rázu nemám problém, ale nemohu podporovat ty návrhy, které by znevýhodňovaly soukromé věřitele obviněného. V souvislosti s tím vyvstává otázka, zda by pak daní věřitelé, kteří nemohli jednat obviněného, které vyústilo v zahájení trestního stíhání, nijak ovlivnit, nepožadovali po státu náhradu za své zmařené právo, a tedy i případné uspokojení. Věřím, že záruka nikoliv peněžítá, ale formou zástavního práva by našla své uplatnění, to však zejména u majetku, který není nikterak zatížen jinými způsoby.

Spolehlivý obviněný, který má v plánu náhradní institut řádně užít a nikoliv zneužít, by se pravděpodobně s touto variantou ztotožnil. Na druhou stranu u spousty obviněných by tato cesta mohla představovat mez, kterou by nechtěli překročit z důvodu obavy o ztrátu nemovitosti, přičemž by si raději dobrovolně zvolili pobyt ve vazbě. U nemovitých věcí by postup byl určitě snazší s ohledem na fungování katastru nemovitostí jako veřejného seznamu, vedle toho u movitostí by podle mého názoru bylo těžké zvolit i samotnou věc. Představit si lze zajištění automobilu, které v zásadě bude přesahovat minimální hranici pro stanovení výše peněžité záruky. Je možné uzavřít, že taková variace by rozšířila působení náhradního opatření peněžité záruky, a i kdyby se jednalo o zvýšení v rádech procent, stále by tím byla pokrývána vyšší plocha případů, u nichž by nebylo třeba nařídít vazbu jako opatření příliš přísné.

³⁸² LEFLEROVÁ, L. *Peňažná záruka – úvahy de lege ferenda*. Trestněprávní revue, 2016, č. 4, s. 85 – 88.

4 Formální vazební právo

4.1 Kdo o vazbě rozhoduje, jakou formou a kde?

Právní normy upravující institut vazby v tom nejširším možném měřítku lze teoreticky rozdělit na tři skupiny. První kategorií je materiální vazební právo, které vymezujeme jako souhrn materiálních předpokladů vazby. Především se tím mají na mysli zákonné důvody vazby a s tím související požadované podmínky. Další oddíl nese název formální vazební právo, kam řadíme procesní postupy příslušných orgánů, a to od stanovení jejich kompetence přes způsoby rozhodování až po úpravu trvání vazby, ale taktéž procesní úkony obviněného. Tato část slouží jako zprostředkovatel materiálního vazebního práva, jelikož prostřednictvím něj se skutkové a právní okolnosti věcně opodstatňující vazbu prakticky realizují. Zajímavé v kontextu těchto dvou částí je, že použití slov „materiální“ a „formální“ nelze vnímat ve smyslu *stricto sensu*. Ačkoliv jejich členění má v teorii vazebního práva svůj smysl, pro pořádek je nutné podotknout, že celková problematika vazebního práva patří do oblasti práva procesního. Nesprávný by byl tedy závěr, že materiální vazební právo i přes jeho pojmenování a obsah náleží do trestního práva hmotného. Oddělení nicméně nejde posuzovat striktně, dochází k jejich prolínání. Poslední skupina vazebního práva obsahuje právní normy upravující výkon vazby, takže se jedná o relativně samostatnou a specifickou kategorii.³⁸³ S ohledem na to, že tato práce v předchozích kapitolách materiální vazební právo pojmula, zbývá v základní míře objasnit tematiku vazebního rozhodování, kam lze zařadit otázky, kdo o vazbě rozhoduje, jakou formou tak činí a při jaké příležitosti.

4.1.1 Příslušné orgány a forma jejich rozhodnutí

První věta ustanovení § 73b odst. 1 TR zni: „*O vzetí obviněného do vazby rozhoduje soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce.*“ Toto určení mířící na prvotní zbavení osobní svobody jednotlivce vytváří obecný koncept, který nelze prolomit, neboť základní stavební kámen pro danou úpravu je položen již na ústavněprávní úrovni, konkrétně v čl. 8 odst. 5 Listiny. V souvislosti s pojetím osobní svobody v Listině již bylo uváděno, že historická právní úprava pravomoc k tomu, aby v přípravném řízení byla na obviněného uvalena vazba, svěřovala do rukou prokurátora, tedy jakési dřívější obdoby státního zástupce. Kromě toho, že takový přístup z pohledu dnešní doby ve smyslu práva na spravedlivý proces nekoresponduje ani s Listinou, ani s Úmluvou, již v době jeho fungování se vůči němu vymezil například Mandák. Ve své práci

³⁸³ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 72 – 74.

z roku 1975 uvedl, že pozitivní systémy práva volí většinou formu rozhodování soudního orgánu, a to i v přípravném řízení. Příčinu spatřoval v tom, že soud lze považovat za nejvhodnější záruku objektivního rozhodování, která svým způsobem reaguje na negativní zkušenosti inkvizičního procesu.³⁸⁴ Přestože definitivní změna nastala o několik desítek let později, nelze opomenout, že Ústavní soud ČR ve svém významném nálezu sp. zn. I. ÚS 573/02 opřel svůj závěr o podobné argumenty. Zdůrazil nutnost nestrannosti a nezávislosti příslušného orgánu při vazebním rozhodování, přičemž bez zpochybnování profesionality a nadhledu práce státních zástupců zhodnotil, že potencialita možného účinného nátlaku požadovanou nezávislost státních zástupců boří.³⁸⁵ Ačkoliv se daný případ vztahoval k fázi rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě, tím spíše se pak musí závěry z něj vyplývající aplikovat i na samotné uvalení vazby.

V řízení před soudem je vzetí do vazby podmíněno jen a pouze rozhodnutím soudu, přičemž ten jej může učinit jak na základě návrhu státního zástupce, tak ale i bez něj. Odlišná situace se týká přípravného řízení, v němž soudce ke zbavení osobní svobody obviněného formou vazby přistoupit bez návrhu příslušného státního zástupce vůbec nesmí. Státní zástupce tak zpravidla činí na základě návrhu policejního orgánu, ale není vyloučeno, aby se k tomuto procesnímu kroku rozhodl samostatně až s následným informováním policejního orgánu.³⁸⁶ Současně není povinností soudce návrhu vyhovět, konečné rozhodnutí leží právě na něm.³⁸⁷ Mám za to, že zvolený postup správně reflektuje možnosti zainteresovaných OČTŘ založené zejména na znalosti spisového materiálu vedeného trestního stíhání. Pakliže bychom připustili, že soud má o vazbě rozhodovat pouze v intencích své vlastní iniciativy, v přípravném řízení by vazba byla zapovězena, naproti tomu řízení před soudem se aktivně účastní státní zástupce i soud, takže by nebylo příliš logické, aby jeden z nich byl v tomto směru limitován. Shodná metodika, tedy že rozhodnutí náleží v přípravném řízení soudci na návrh státního zástupce a v řízení před soudem soudu, se pak dle ustanovení § 73b odst. 3 TŘ uplatňuje i při rozhodování o dalším trvání vazby a taktéž dle čtvrtého odstavce předmětného ustanovení i v případě změny důvodů vazby.

Zákon pak přináší určité zvláštní situace, a tedy jakési výjimky ze zavedeného pravidla, které však vzhledem k jejich povaze směřují ku prospěchu obviněného, o jehož osobní svobodě je řeč. Z toho důvodu sice není přesně naplněna vize soudu jako jediného rozhodujícího orgánu, nicméně obvinění proti tomu podle mého názoru sotva budou brojit. První z nich se týká uvalení vazby na zatčeného obviněného ve stádiu před soudem, přičemž namísto senátu v čele s jeho

³⁸⁴ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 154.

³⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 573/02.

³⁸⁶ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 447 – 449.

³⁸⁷ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 112.

předsedou rozhoduje soudce, který je nadán jejich právy a povinnostmi. Jedná se o *lex specialis* k ustanovení § 73b odst. 1 TŘ věta první, které bylo zvoleno z důvodu relativně krátkých lhůt pro vazební rozhodování stanovených v ustanovení § 69 odst. 5, 6 TŘ. Požadavek senátního rozhodování by mohl způsobit praktické potíže, dokonce až objektivní nemožnost vydání včasného rozhodnutí.³⁸⁸ Za předpokladu, že by o dalším osudu obviněného nebylo rozhodnuto, musí být obviněný okamžitě propuštěn na svobodu, i přesto však vnímám zakotvenou úpravu jako pozitivní vůči obviněnému. Souvisí to s tím, že soudce o vazbě může rozhodnout tentýž den, v němž došlo ke zbavení osobní svobody, což je podle mého názoru pro obviněného přijatelnější než prakticky dvoudenní zbavení osobní svobody, které sice nevyústilo k uvalení vazby, ale ani k odůvodněnému propuštění, jelikož propuštění bylo realizováno toliko na základě nedodržení lhůt.

Další zvláštní případy už sporné z hlediska prospěchu obviněného nejsou. Týkají se rozhodnutí o žádosti obviněného o propuštění z vazby, o pominutí některého z vazebních důvodů, o žádosti o zrušení omezení spočívajícím v zákazu vycestování do zahraničí a o zrušení některého z předběžných opatření nahrazujících vazbu a konečně o propuštění obviněného z vazby. K žádosti o propuštění obviněného z vazby sluší se podotknout, že se za ní považuje i návrh obviněného na nahrazení vazby ve smyslu ustanovení § 73 a 73a TŘ. Ve všech uvedených případech se nemění nic na rozhodujícím orgánu v řízení před soudem, tím zůstává nadále soud. Nicméně s ohledem na to, že se jedná o taková rozhodnutí, v důsledku kterých obviněný získává zpět svá doposud zcela zbavená nebo omezená práva či svobody, v přípravném řízení je k jejich vydání oprávněn státní zástupce. Jeho role ale není stoprocentně autoritativní, protože za předpokladu, že žádosti o propuštění obviněného z vazby nevyhoví, takové rozhodnutí není finální. Zákon mu v ustanovení § 73b odst. 2 TŘ ukládá povinnost předložení této žádosti soudci, který posléze rozhoduje bez zbytečného odkladu.³⁸⁹ Kontroverzní mezi odborníky je chápání lhůty pěti pracovních dnů, během které musí státní zástupce věc soudci k rozhodnutí předat. Otázkou je, zda se jedná o lhůtu propadnou, jejíž uplynutí má za následek obligatorní propuštění obviněného z vazby, anebo lhůtu pořádkovou, jejíž nedodržení může způsobit pouze kárné stíhání daného státního zástupce. Zzulová s Růžičkou se přiklání k názoru, že tuto lhůtu a stejně tak dříve stanovenou lhůtu pěti pracovních dnů pro rozhodnutí soudce³⁹⁰, je nutné považovat za lhůty pořádkové. V případě jejich uplynutí bez splnění uložené povinnosti nenastává propuštění

³⁸⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb.

³⁸⁹ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 905 – 906.

³⁹⁰ Která však byla zrušena zákonem č. 459/2011 Sb. a aktuálně musí soudce rozhodovat bez zbytečného odkladu.

obviněného na svobodu, ale nečinnost státního zástupce pro něj může mít negativní důsledky dle zvláštních zákonů.³⁹¹ Totožně se k tomu staví Šámal s Růžičkou, kteří pořádkový charakter odůvodňují směřováním této lhůty pouze vůči státnímu zástupci, kterému stanovuje časový úsek, v němž má být věc vyřízena.³⁹² Opačně k tomu přistupuje Galovcová, která shledává, že závěr o charakteru předmětné lhůty nemůže být činěn tak jednoznačně. Nespokojuje se s tím, že odpovídající judikatura pouze stručně bez bližší argumentace odkazuje na komentář TŘ nebo že judikatura zabývající se následky nedodržení lhůty ve smyslu kárného řízení státního zástupce povahu lhůty výslovně neřešila. Naopak odkazuje na jiná rozhodnutí, z jejichž obsahu by se zakotvené znění mělo vykládat ve smyslu propadnutí pětidenní lhůty, to vše podpořeno zásadou restriktivního výkladu ve prospěch obviněného.³⁹³ Optikou jazykového výkladu bych se přiklonila k první variantě. Ačkoliv ustanovení § 73b odst. 2 TŘ předmětnou lhůtu vymezuje pevně, tedy bez uvození slovem „zpravidla“ nebo „obvykle“, důsledek jejího nedodržení spočívající v nutnosti vydání příkazu k propuštění zakotven není. Není uveden ani v odstavci druhém, ale ani odstavci šestém ustanovení § 73b TŘ, přestože právě ten se speciálně zabývá variantami, při nichž je okamžité propuštění obviněného z vazby nezbytné. Na druhou stranu nelze odhlédnout od ústavněprávního přesahu institutu vazby, který si žádá vyšší pozornost OČTŘ obecně, obzvláště pak při dodržování zákonem stanovených lhůt. V tomto kontextu je třeba hledat účel právní normy, a tím zcela jistě není ani výjimečně prodloužit pobyt obviněného ve vazbě jen z procesních důvodů. Vazební věci pak mají být vyřizovány s co největším urychlením, přičemž zde by mohla s interpretací lhůty pěti pracovních dní ve smyslu charakteru pořádkové lhůty vzniknout třetí plocha. Po zhodnocení argumentace jako rozhodující hledisko volím závěr pléna Ústavního soudu ČR, že jazykový výklad přibližuje právní normy k jejich smyslu a účelu, kteréžto je třeba považovat za určující aspekty.³⁹⁴ Účelem stanovení lhůty pěti pracovních dnů pro předložení věci státním zástupcem soudu je ochrana obviněného ve smyslu rozhodování, která by měla mít jako následek za její nedodržení propuštění obviněného na svobodu. Pro snadnější interpretaci by tak měl být tento přístup *de lege ferenda* výslovně zanesen do TŘ, aby nadále nevznikaly pochyby.

Rozhodujícími orgány jsou tedy státní zástupce, soudce či soud, přičemž rozhodují formou usnesení nebo příkazu k propuštění. U vzetí do vazby, změně vazebních důvodů, návrhu na přijetí opatření nahrazujících vazbu, žádosti o propuštění z vazby a u trvání vazby, resp. ponechání

³⁹¹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 483.

³⁹² ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 906.

³⁹³ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 123 – 126.

³⁹⁴ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.

ve vazbě, není zákonem stanovena žádná specialita, a tedy je ve smyslu ustanovení § 119 odst. 1, 2 TŘ rozhodováno usnesením.³⁹⁵ Vydání příkazu k propuštění reaguje na stav, kdy musí být obviněný bezodkladně propuštěn z vazby, protože nebyly dodrženy zákonem stanovené propadné lhůty. Rozumí se jimi nejvyšší přípustná doba trvání útečkové a předstižné vazby včetně jejich třetinového poměru rozvrženého na přípravné řízení a řízení před soudem, specificky stanovená nejvyšší přípustná doba trvání vazby koluzní, a dále pak lhůta pro rozhodnutí o dalším trvání vazby, dle komentáře pak včetně patnáctidenní lhůty ve smyslu ustanovení § 72 odst. 2 TŘ. Příkaz k propuštění se považuje za rozhodnutí svého druhu, které nelze užívat v klasických situacích vazebního rozhodování. Pokud tedy příslušný orgán v rámci plnění své prezumné činnosti o důvodech a předpokladech vazby nebo v rámci posuzování těchto okolností na základě návrhu obviněného na propuštění zjistí, že vazební důvody pominuly nebo nastaly další zákonem předvídané skutečnosti, v důsledku kterých je vazba nadále nepřípustná, rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby bude vydáno tradičně formou usnesení.³⁹⁶ Vzhledem k tomu, že příkaz k propuštění obviněného představuje rozhodnutí vydávané pouze při překročení zákonných lhůt, v praxi by k jeho vydávání mělo docházet co nejméně.

4.1.2 Vazební zasedání

Pakliže je vyřešena otázka, který orgán je oprávněn k vydání vazebního rozhodnutí a jakou formou to může učinit, z formálního hlediska zbývá uvést, při jaké příležitosti se tomu tak děje. V zájmu hospodárnosti řízení může být o vazbě rozhodnuto v rámci hlavního líčení nebo veřejného zasedání. K takovému postupu vedou příslušný orgán plynoucí lhůty, které si vydání vazebního rozhodnutí v té či které fázi vyžadují. Nejedná se o striktní podmínku,³⁹⁷ ale soudce či soud by se měli zamýšlet nad tím, zda kombinace hlavního líčení nebo veřejného zasedání, kterých se účastní obžaloba i obhajoba, a budoucí uplynutí pořádkové nebo dokonce propadné lhůty nezakládá vhodnou příležitost pro rozhodnutí o vazbě. Tato praktika je však silně podmíněna přítomností obviněného, jeho neúčast je tedy příčinou nemožnosti uchýlení se k takovému kroku. Jedná se o projev práva na „*osobní slyšení*“, kterému se v našem právním řádu dostalo pozornosti v souvislosti s vazebním zasedáním, respektive stavem, kdy nebylo zakotveno.

Za předpokladu, že v hlavním líčení nebo veřejném zasedání nemohlo být o vazbě rozhodnuto, koná se vazební zasedání. Jedná se o k tomu speciálně vytvořený druh jednání, které

³⁹⁵ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 110.

³⁹⁶ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 912 – 913.

³⁹⁷ Tamtéž, s. 928.

se obligatorně nařizuje, pakliže se rozhoduje o prvotním vzetí obviněného do vazby, pokud se tedy nevyužila možnost rozhodnout o tom během hlavního líčení nebo veřejného zasedání.³⁹⁸ V ostatních případech se ve vazebním zasedání rozhoduje na výslovnou žádost obviněného, anebo pokud to soudce v přípravném řízení a soud v řízení před soudem považuje s ohledem na nutnost osobní přítomnosti obviněného za potřebné.³⁹⁹ Před zakotvením tohoto typu jednání do TŘ bylo o vazbě rozhodováno v neveřejném zasedání, tudíž nejenom bez slyšení obviněného, ale dokonce i bez jeho přítomnosti. Proto se ve větší míře projeví prvky inkvizičního procesu, které z povahy věci nepomáhaly obviněnému, naopak narušovaly zásadu rovnosti zbraní. Zatímco obviněný byl zbaven svobody, OČTŘ vyhledávaly usvědčující či zprošťující důkazy, které následně tvořily podklad pro rozhodnutí o prodloužení vazby, o kterých se obviněný nejenom nedozvěděl, ale zejména se k nim nemohl ani vyjádřit. Musel tak spoléhat na svého obhájce, kterého si mnohdy ani nezvolil sám.⁴⁰⁰ Jakkoliv byla judikatura ESLP v tomto směru dlouhodobě bohatá,⁴⁰¹ ani názor Repíka o tzv. interpretační moci rozsudků ESLP, ve světle kterých by měla být vykládána samotná Úmluva jednotlivými státy,⁴⁰² po dlouhou dobu nezapříčinila projev práva „osobního slyšení“ do aplikační praxe českých orgánů. Ve vztahu k této problematice se o tom, že by měla být mezinárodní judikatura respektována, jinak dochází k porušování čl. 5 odst. 4 Úmluvy, zmiňuje Herczeg.⁴⁰³ Až později Ústavní soud ČR svými jednotlivými nálezy v rámci ochrany ústavnosti základních práv a svobod obviněných rozhodoval s výsledkem, že absence slyšení obviněného při vazebním rozhodování o trvání vazby ke stížnosti obviněného proti rozhodnutí státního zástupce je v rozporu s Listinou a Úmluvou.⁴⁰⁴ Přelomový a podnětný byl náleží pléna, kterým bylo zrušeno ustanovení obsahující vyloučení jiných osob na veřejném zasedání, neboť Ústavní soud ČR shledal, že stran daného ustanovení nelze přistoupit k ústavně konformnímu výkladu, který by byl souladný s čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Obecně kritizoval absenci zajištění práva obviněného být slyšen v kontradiktorním řízení.⁴⁰⁵ Navzdory tomu, že se tímto náleží definitivně potvrdilo porušování základních práv a svobod za předpokladu odepření možnosti vyjádřit se ke všem

³⁹⁸ DRAŠTÍK, A. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 333.

³⁹⁹ § 73d odst. 3 TŘ.

⁴⁰⁰ GIRA, D. *Vazba v judikatuře Ústavního soudu*. In: ANTOŠ, M., WINTR, J., ed. *Omezování svobod z důvodu veřejného zájmu*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2017, s. 61.

⁴⁰¹ Rozhodnutí ESLP Assenov proti Bulharsku ze dne 28. 10. 1998, stížnost č. 24760/94; Rozhodnutí ESLP Niedbała proti Polsku ze dne 4. 7. 2000, stížnost č. 27915/95.

⁴⁰² REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: ORAC, s.r.o., 2002, s. 26.

⁴⁰³ HERCZEG, J. *K právu být slyšen v řízení o přezkoumávání trvání vazby*. Bulletin advokacie, 2005, č. 10, s. 15 – 19.

⁴⁰⁴ Náleží Ústavního soudu ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. II. ÚS 713/04; Náleží Ústavního soudu ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. II. ÚS 473/04; Náleží Ústavního soudu ze dne 27. 6. 2005, sp. zn. IV. ÚS 269/05.

⁴⁰⁵ Náleží pléna Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04.

skutečností v rámci rozhodování o vazbě, takže jakýkoliv další obviněný by se svého práva prostřednictvím ústavní stížnosti domohl, do zákona se to ihned nepromítlo. Navíc mezi jednotlivými typy vazebního rozhodování začaly vznikat odchylky, přičemž u některých z nich tzv. právo na osobní slyšení zaručováno bylo, u jiných nikoliv. Na tento deficit, který je podle mého názoru příkladem právní nejistoty, zcela správně upozornil ESLP ve věci Husák proti České republice. Připomněl, že mezi různými druhy vazebního řízení, které se zabývají přezkumem zákonnosti zbavení osobní svobody obviněného, nelze činit rozdíly.⁴⁰⁶ Zákodárce tak s odstupem několika let do TŘ zavedl institut vazebního zasedání, který má zaručit obviněnému, že při vazebním rozhodování, které bude činěno z úřední povinnosti i na základě žádosti o propuštění z vazby, se bude moci osobně vyjádřit. Osobní přítomnost je v těchto situacích významnou zárukou proti porušování jeho práv.⁴⁰⁷ Přestože cesta k nyní platnému a účinnému přístupu nebyla snadná, jsem přesvědčena o tom, že současné pojetí není odborníky zpochybňováno. Podle mého mínění na postupný vývoj nelze nahlížet jako na zvýhodňování obviněného, ale je nutné jej hodnotit alespoň jako částečné vyrovnávání nestejného rozložení vah, na nichž byl obviněný v mnohem horší pozici. Ani realizace práva tzv. osobního slyšení přesto nezaručí stoprocentní rovnost zbraní v přípravném řízení, na což upozorňuje Kandalec v souvislosti s využívaným právem odepřít obhajobě nahlížení do spisu. O uvalení vazby soudce rozhoduje na základě všech informací získaných policejním orgánem a státním zástupcem, přičemž obviněný má často k dispozici toliko usnesení o zahájení trestního stíhání, případně pak návrh na vzetí do vazby.⁴⁰⁸ Umožnit obviněnému vyjádřit se v takovém případě k alespoň jemu známým skutečnostem považuji za zásadní.

Výsledné pojetí nicméně nelze vnímat bezbřezě, jelikož ustanovení § 73d odst. 3 TŘ stanovuje výjimky, při nichž vazební zasedání není třeba konat, přestože o to obviněný výslovně požádal. Jedná se o situace, kdy „a) obviněný se jej následně odmítl zúčastnit, b) obviněný byl slyšen k vazbě v posledních šesti týdnech, neuvedl žádné nové okolnosti podstatné pro rozhodnutí o vazbě nebo jím uváděné okolnosti zjevně nemohou vést ke změně rozhodnutí o vazbě, c) zdravotní stav obviněného neumožňuje jeho výslech, nebo d) obviněný se propouští z vazby“. Poměrně logický je první důvod, který reaguje na to, že vazební zasedání, nota bene nařízené na výslovnou žádost obviněného, nemá bez obviněného prakticky žádný smysl. Podmínka druhé varianty týkající se slyšení obviněného k vazbě v posledních šesti týdnech musí být naplněna vždy, nadto

⁴⁰⁶ Rozsudek ESLP Husák proti České republice ze dne 4. 12. 2008, stížnost č. 19970/04.

⁴⁰⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb.

⁴⁰⁸ KANDALEC, P. *Právo obviněného na nahlížení do spisu – se zvláštním zaměřením na vazební řízení*. Bulletin advokacie, 2018, č. 3, s. 32 – 37.

se k ní musí připojit jedna z alternativních možností, že nebyly uvedeny nové okolnosti nebo že uváděné okolnosti nepovedou ke změně rozhodnutí.⁴⁰⁹ Právo obviněného, aby byl v rámci vazebního řízení slyšen tedy nelze chápat neomezeně, jelikož do komplexního pojetí vstupuje časový rozměr. To, že nezáleží na skutečnosti, která je příčinou rozhodování, ale na časovém úseku, který uběhl od posledního slyšení obviněného, konstatoval Ústavní soud ČR například v nálezu pod sp. zn. II. ÚS 3460/16.⁴¹⁰ Ze zákona tak vyplývá minimální časový interval, kdy není nutné vazební zasedání konat, pakliže by nepřineslo ve věci nic nového, na druhou stranu z judikatury plyne, že slyšení obviněného je třeba realizovat v řádu maximálně několika týdnů. I z toho důvodu se požaduje pečlivé odůvodnění rozhodujícího orgánu. Třetí důvod pro specifické nekonání vazebního zasedání je možné označit za objektivní povahy a čtvrtý důvod zajišťující nekonání nadbytečného vazebního zasedání.

4.2 Druhy vazebního rozhodování

Za rozhodnutí o vazbě již dávno není považováno pouze rozhodnutí o vzetí do vazby, ale všechna taková rozhodnutí, která se vazby dotýkají. V roce 2004 pak takový seznam činil celkem 14 typů rozhodnutí,⁴¹¹ v roce 2013 výčet jen těch rozhodnutí, která mají za následek vzetí obviněného do vazby nebo jeho ponechání ve vazbě, obsahoval celkem 18 typů.⁴¹² Ani tehdy, ani dnes od sebe jednotlivé druhy nelze striktně oddělit za účelem individuálních popisů jejich rozhodování, které by se navzájem absolutně lišily. Je důležité si uvědomit, že shodně jako v jiných případech právní praxe jsou principy a postupy uplatňované při jejich vydávání postavené na stejných základech, a to včetně základů rozhodování dle trestního práva procesního obecně. Ve vztahu k vazbě se jedná zejména o zásadu zdrženlivosti, zásadu subsidiarity nebo nutnost řádného odůvodnění. Teoreticky z nich lze vytvořit skupiny za účelem systematiky, přičemž hledisek, dle kterých by to tak mohlo být učiněno, je hned několik. Nevylučuji chronologické třídění včetně rozdělení vazebního rozhodování v rámci přípravného řízení a řízení před soudem, dále seskupení podle orgánu, který proces rozhodování finálně završí samotným rozhodnutím, nebo také členění pod následků, které rozhodnutí má, tj. zda po něm obviněný bude zbaven osobní svobody formou vazby nebo zda jeho osobní svoboda zůstane nezasazena. V rámci této práce volím rozdělení dle toho, zda rozhodování probíhá z úřední povinnosti dle potřeby skutkového

⁴⁰⁹ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 930 – 931.

⁴¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. II. ÚS 3460/16.

⁴¹¹ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, s. 439 – 440.

⁴¹² ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 916 – 918.

stavu nebo dle zákonem stanovených lhůt či na základě procesních kroků činěných obhajobou. V první kategorii se tak zaměřím na rozhodování o vzetí do vazby a o dalším trvání vazby, respektive o prodloužení vazby, v rámci té druhé považuji za stěžejní rozhodování o žádosti obviněného na propuštění z vazby a taktéž přezkum vydaného rozhodnutí ke stížnosti obviněného.

4.2.1 Vzetí do vazby či prodloužení vazby aneb rozhodování ex offa

Rozhodnutím, které bude obviněný vnímat pravděpodobně jako nejzávažnější, je rozhodnutí o jeho vzetí do vazby. Jedná se totiž o rozhodnutí, v důsledku kterého je prvotně zasaženo do jeho osobní svobody, přičemž v souladu s výše uvedeným ho v přípravném řízení na návrh státního zástupce vydává jen soudce a v řízení před soudem toliko soud. Lze předpokládat, že často bude na obviněného uvalena vazba již v počáteční fázi trestního řízení a v takovém případě by dané rozhodnutí bylo vydáno během vazebního zasedání, později přichází v úvahu učinění rozhodnutí v rámci hlavního líčení či veřejného zasedání. Pro možnost vydání usnesení o vzetí obviněného do vazby je samozřejmě nezbytné, aby byly naplněny všechny materiální podmínky vazby, přičemž TŘ stanoví několik speciálních náležitostí, které musí předmětné usnesení procesně obsahovat nad rámec náležitostí obecných dle ustanovení § 134 TŘ. Zákonem požadované zvláštní náležitosti rozhodnutí se nevztahují pouze k tomuto konkrétnímu druhu, tedy k usnesení o uvalení vazby na obviněného, nýbrž ke všem vazebním rozhodnutím, jejichž důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě. Na tomto místě to uvádím kvůli tomu, že daný typ rozhodnutí se touto specialitou vyznačuje jako první ze všech rozhodnutí v rámci vývoje trestního stíhání, pokud byla nějaká do té doby vydána. Dle ustanovení § 73c TŘ je nutné, aby rozhodnutí obsahovala „*a) skutečnosti, které odůvodňují podezření ze spáchání trestného činu, pro který je obviněný stíhán, b) konkrétní skutečnosti, ze kterých jsou dovozovány důvody vazby, popřípadě okolnosti uvedené v § 68 odst. 3, 4 a v § 72a odst. 3, c) důvody, pro které nebylo možné dosáhnout účelu vazby jiným opatřením*“. Tento minimální standard byl zákonodárcem zvolen proto, aby došlo ke sjednocení obsahu odůvodnění vazebních rozhodnutí, čímž bylo reagováno na praxi, v níž byla taková rozhodnutí značně odchylná.⁴¹³ Nejenom, že uvedení těchto požadavků přispěje k tomu, že bude čitelné, že rozhodující orgán vzal v úvahu všechny okolnosti případu, včetně zamýšlení se nad eventuální náhradou vazby, ale navíc to zajistí případnou přezkoumatelnost rozhodnutí. V souhrnném kontextu pak popsání informace vedou k naplnění potřeby řádného odůvodnění s ohledem na zasahování do osobní svobody jednotlivce. Jsem

⁴¹³ VANTUCH, P. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 294.

přesvědčena o tom, že pečlivé zdůvodnění má být imanentní jakémukoliv rozhodování ze strany orgánu veřejné moci, nicméně stran vazby vzhledem k jejímu zásahu do jedné ze základních svobod zaručené na ústavněprávní úrovni je vyčerpávající odůvodnění požadované o to více. To pak dokládá judikatura Ústavního soudu ČR, která je v tomto smyslu konstatní a nespokojuje se s povšechným a obecným rozsahem odůvodnění rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby.⁴¹⁴

Neméně důležitým rozhodnutím je rozhodnutí o dalším trvání vazby. Tento typ je vydáván shodnými orgány jako rozhodnutí předchozí, tedy soudcem v přípravném řízení a soudem v řízení před soudem, a to buď během vazebního zasedání, hlavního líčení nebo veřejného zasedání. Stran argumentace a odůvodnění jednak platí podmínka obecných náležitostí dle ustanovení § 134 TŘ a zvláštních náležitostí dle ustanovení § 73c TŘ, nadto ale nelze zapomenout na to, že z tohoto rozhodnutí je nutné vyčíst tzv. zesílené důvody, které vazbu nadále odůvodňují. Rozhodnutí o dalším trvání vazby chápu jako vyšší stupeň obecné povinnosti OČTŘ přezkoumávat důvody vazby dle ustanovení § 71 TŘ. Na základě přezkumu, který má být činěn nepřetržitě a který lze považovat za pozitivní ve vztahu k obviněnému,⁴¹⁵ by se mohlo stát, že po delší dobu OČTŘ nedospějí k žádné změně. V tu chvíli přichází na scénu rozhodnutí o trvání vazby, které je obligatorně vydáváno v určených časových intervalech.

V přípravném řízení je iniciativa spojená s odpovědností za pravidelnou kontrolu trvání vazby svěřena do rukou státního zástupce. Ten musí zajistit, aby nejpozději každé tři měsíce příslušný soudce rozhodoval o jeho návrhu na ponechání obviněného ve vazbě nebo na jeho propuštění. Lhůta tří měsíců započne běžet okamžikem právní moci usnesení o vzetí obviněného do vazby nebo právní moci jiného rozhodnutí o vazbě. Jiným rozhodnutí o vazbě není v této souvislosti myšleno jakékoliv vazební rozhodnutí, ale jen ty, které mají za následek ponechání obviněného ve vazbě, a to včetně rozhodnutí nadřízeného soudu o stížnosti obviněného proti takovému rozhodnutí.⁴¹⁶ Lhůta by logicky nemohla být z objektivních hledisek zachována, pakliže by státní zástupce návrh podával poslední den tříměsíční lhůty, takže zákonodárce určil, že státní zástupce jej musí doručit nejpozději 15 dní před uplynutím lhůty tří měsíců, čímž vznikne časový prostor pro to, aby soudce rozhodl. O charakteru tříměsíční lhůty není pochyb, neboť TŘ výslovně stanovuje, že v případě jejího uplynutí bez splnění povinnosti vydání rozhodnutí musí

⁴¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. I. ÚS 40/04; Nález Ústavního soudu ze dne 7. 7. 2008, sp. zn. I. ÚS 1252/08.

⁴¹⁵ Jelikož mám za to, že primárně je v takovém přezkumu důraz kladen na zjišťování skutečností, které by mohly odůvodnit odpadnutí některého z vazebních důvodů, případně nahrazení vazby některým z alternativních způsobů náhrady vazby.

⁴¹⁶ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 832.

být obviněný neprodleně propuštěn na svobodu, jedná se tedy o lhůtu propadnou. Stran podstaty patnáctidenní lhůty pro předložení věci soudci státním zástupcem TŘ tak zřejmý závěr nepodává. Paralelu lze nalézt u již probírané lhůty pěti pracovních dní, ve které je státní zástupce povinen předložit žádost obviněného na propuštění z vazby soudci, pakliže on sám takové žádosti nevyhověl, neboť dikce zákonného ustanovení taktéž explicitně nepodává vodítko, jak k této lhůtě přistupovat. Odborná veřejnost je v případě lhůty patnácti dní sjednocená a uvádí, že se jedná o lhůtu propadnou, jejíž nedodržení má za následek vydání příkazu k propuštění obviněného z vazby.⁴¹⁷ Jílovec pak na základě analogie judikatury vztahující se ke lhůtě pěti pracovních dnů dle ustanovení § 73b odst. 2 TŘ dochází ke zcela totožnému závěru.⁴¹⁸ Judikatura je ohledně propadného charakteru obou lhůt, které mohou vyvolávat pochybnosti, nadále konstantní,⁴¹⁹ což je podle mého názoru v souladu s restriktivní intepretací právní úpravy týkající se zbavení osobní svobody jednotlivce.

Jakmile je přípravné řízení skončeno způsobem, že je na obviněného podána obžaloba nebo že je soudu podán návrh na schválení dohody o vině a trestu, průběžná linie rozhodování o trvání vazby ve smyslu tří měsíců je narušena. Soud je povinen od takového okamžiku o dalším trvání vazby rozhodnout ve lhůtě 30 dnů. Jelikož se jedná o lhůtu, která je stanovená k samotnému vydání usnesení o ponechání obviněného ve vazbě nebo o jeho propuštění z vazby, jedná se o lhůtu propadnou. Na tomto místě spory nevznikají, neboť výslovně je to určeno v předmětném ustanovení, tj. ustanovení § 72 odst. 3 TŘ první věta *in fine*. Zároveň tato lhůta směřuje pouze na situaci, kdy již obviněný setrvává ve vazbě. Pakliže soud rozhodně o vzetí do vazby až během řízení před soudem, třicetidenní lhůta se neuplatní, naopak se přiměřeně postupuje dle tříměsíčního scénáře. Ten nastává taktéž po vazebním rozhodnutí vydaném ve lhůtě třiceti dní po podání obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Použití slov „*přiměřeně podle odstavce 1*“ podle mého názoru reflektuje skutečnost, že v řízení před soudem je odpovědnost za kontrolu zákonných lhůt a s tím související vydávání vazebních rozhodnutí přenesena přímo na soud, přičemž aktivita státního zástupce v tomto směru není nutná. Pokračování trestního stíhání v řízení před soudem je pak založeno na pravidelném rozhodování o trvání vazby alespoň každé tři měsíce, přičemž následek jejich marného uplynutí se neliší od toho v přípravném řízení a obviněný musí být obligatorně z vazby propuštěn. O tom, že je průběžné rozhodování o dalším trvání vazby

⁴¹⁷ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 834; JELÍNEK, J. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2020, s. 733.

⁴¹⁸ JÍLOVEC, M. *K patnáctidenní lhůtě ve smyslu § 72 odst. 2 TrŘ*. Právní rozhledy, 2018, č. 7, s. 253 – 258.

⁴¹⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 3214/11; Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. 4 To 67/2015.

v rámci zákonem stanovených lhůt důležité, není třeba vést diskuzi. Skutečný význam takového postupu podle mého názoru nevynikne ani tak v teorii, jako spíše v praxi. Jakmile OČTŘ poruší jakékoliv zde vylíčené hledisko, není pak s ohledem na zásah do osobní svobody jednotlivce překvapivé, že se takovému případu nevyhne medializace. Stejně tak tomu bylo u soudkyně Okresního soudu v Liberci, která v důsledku opomenutí nevydala rozhodnutí o dalším trvání vazby a která se pak snažila tuto chybu napravit tím, že usnesení antedatovala namísto toho, aby vydala příkaz k propuštění v dané věci obžalovaného z vazby z důvodu procesního uplynutí zákonné tříměsíční lhůty.⁴²⁰ Takové pochybení, jež dokládá skutečnost, že zmeškání lhůty nelze nikterak zhojit, vyústilo ke kárnému opatření dané soudkyně spočívající ve snížení platu o 25 % na dobu 1 roku. Trestněprávní důsledky pak Nejvyšší soud ČR k dovolání nejvyššího státního zástupce nevyvodil s přihlédnutím ke všem konkrétním okolnostem případu, jakož i k tomu, že dosavadní kárné řízení i trestní stíhání bylo nejenom pro tuto soudkyni, ale i pro další kolegy dostatečným poučením.⁴²¹ Ačkoliv o následném postupu toho kterého obžalovaného se v médiích nemluví, klíčové ve vztahu k této problematice je to, že jeho několikadenní vazba byla nezákonná. V momentu, kdy byl důsledek nedbalosti soudkyně zjištěn, měl být okamžitě vydán příkaz k propuštění obžalovaného na svobodu, nýbrž to se nestalo, a on z toho důvodu může úspěšně, a já se domnívám, že tak již učinil, stát žalovat na náhradu škody a nemajetkové újmy dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů. Otázku včasného a řádného rozhodnutí o dalším trvání vazby tak není radno podceňovat.

Vyjma mezníku rozdělujícím přípravné řízení od řízení před soudem je následně určitý milník vymezen vydáním meritorního rozhodnutí soudem prvního stupně, které nenabývá právní moci. Přirozeně mohou nastat dvě varianty, buď vydání zprošťujícího rozsudku, anebo rozsudku odsuzujícího. V obou případech soud ke svému meritornímu závěru dospěl na základě skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v nezbytném rozsahu. Je-li obviněný shledán nevinným, je tak učiněno na základě uskutečněného dokazování, přičemž to leží obecně z pohledu průkaznosti na vyšší úrovni než odůvodněná obava z naplnění jednoho z vazebních důvodů. Konečné rozhodnutí, byť nepravomocné, pak zjištěné konkrétní skutečnosti, které vedly

⁴²⁰ VÁLOVÁ, I. Soudkyně antedatovala vazební jednání, zasáhla policie. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2017 [cit. 2021-06-15]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2017/07/soudkyne-antedatovala-vazebni-jednani-zasahla-policie/>.

⁴²¹ PASEKOVÁ, E. Stíhání soudkyně Zhoufové definitivně skončilo, nejvyšší žalobce neuspěl s dovoláním. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2020 [cit. 2021-06-15]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2020/02/stihani-soudkyne-zhoufove-definitivne-skoncilo-nejvyssi-zalobce-neuspel-dovolanim/>.

k vazebnímu stíhání, prakticky přebije. Takový závěr judikovalo plénum Ústavního soudu ČR s odkazem na požadavek přítomnosti tzv. zesílených důvodů vazby, které v důsledku zprošťujícího rozhodnutí mizí, čímž se takové zbavení osobní svobody stává neospravedlnitelným.⁴²² Argumentem *a contrario* je pak možné uzavřít, že vazba po vydání odsuzujícího rozsudku shodný následek mít nemůže, naopak ponechání obviněného ve vazbě je důvodnější, neboť nebezpečí realizace důvodů vazby, konkrétně pak útěkového, je ještě silnější. Tato myšlenka je aprobována Ústavním soudem ČR, který v této souvislosti uvádí, že vazba po vydání nepravomocného rozhodnutí soudu prvního stupně není dle judikatury ESLP zařaditelná pod čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, ale spadá pod zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem dle čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy. Tato subsumpce způsobuje, že v takové situaci jsou vyžadovány pouze podmínky zbavení osobní svobody dle čl. 5 Úmluvy, hlavně zákonnost, a nikoliv zvláštní podmínky vztahující se k tzv. vazebnímu písmenu.⁴²³

4.2.2 Aktivita obviněného vedoucí k vazebnímu rozhodování

Vedle vazebního rozhodování činěného z úřední povinnosti se o jeho uskutečnění může postarat přímo obviněný. Obhajoba totiž může kdykoliv podat žádost o propuštění obviněného z vazby. Tímto právem není nadána žádná jiná osoba, ani kdyby se jednalo o oprávněné osoby, které mohou ve prospěch obviněného odvoláním napadnout rozsudek ve smyslu ustanovení § 247 odst. 2 TŘ⁴²⁴. Jejich činnost může být pouhým podnětem k tomu, aby se OČTŘ zaměřily na přezkum vazebních důvodů v rámci jejich obecné povinnosti.⁴²⁵ Osobně se domnívám, že takový stav je vhodný zejména s ohledem na to, že je za tuto žádost považován i návrh na náhradu vazby. Účinnost většiny alternativních variant, kterými lze vazbu nahradit, závisí buď na iniciativě obviněného nebo alespoň na jeho spolupráci s OČTŘ, a pokud by návrhy byly podávány třetími osobami, myslím si, že procentuální úspěšnost přijetí některého mírnějšího opatření k celkovému počtu podaných žádostí by značně klesla. Obdobnou argumentaci, tedy že u variant náhradních opatření vazby je významná snaha obviněného, lze pak použít, tentokrát však s negativním podtextem, stran považování návrhu na náhradu vazby za žádost o propuštění obviněného na svobodu. Nehodnotím totiž příliš kladně možný případ, kdy obhajoba podává žádost o propuštění obviněného na svobodu s odkazem na neexistenci vazebního důvodu nebo jakékoli

⁴²² Nález pléna Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10.

⁴²³ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 185/14.

⁴²⁴ A tedy příbuzní obžalovaného v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh.

⁴²⁵ JELÍNEK, J. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2020, s. 730.

jiné nutné podmínky, a příslušný státní zástupce, soudce nebo soud nerozhodne pouze o propuštění, nýbrž o propuštění za současného uložení některé z náhrad vazby dle ustanovení § 73 odst. 1 nebo 73a TŘ. Pakliže obviněný neshledává vazbu jako důvodnou, stěží bude jako důvodný shledávat dohled probačního úředníka nebo peněžitou záruku. Na druhou stranu musím uznat, že se tímto chápáním rozšiřuje okruh případů, u nichž bude namísto vazby zvolen mírnější prostředek. Pokud má obviněný dojem, že v průběhu plynutí tříměsíční lhůty, která je určujícím faktorem přezkoumávání vazby ex offio, došlo k takovému posunu ohledně skutkového stavu, že vazba nepředstavuje adekvátní opatření, má možnost požádat příslušný orgán o propuštění na svobodu. Zákonné znění udává, že podání tohoto typu žádosti je vázáno na právní moc rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby, čímž zákonodárce reagoval na nežádoucí praxi, v níž v minulosti docházelo k tomu, že téměř zároveň byla podána stížnost proti rozhodnutí o uvalení vazby i žádost o propuštění, takže docházelo k duplicitnímu rozhodování.⁴²⁶ Po podání této žádosti následuje povinnost příslušného orgánu rozhodnout o ní bez zbytečného odkladu. Tato formulace nahradila dřívější pětidenní lhůtu stanovenou v přípravném řízení soudci a v řízení před soudem soudu s respektem k právu na osobní slyšení obviněného, kteréžto by v určitých případech mohlo být, ačkoliv lhůtou pořádkovou, zkráceno.⁴²⁷ Jsem však přesvědčena, že vypuštění konkrétní lhůty ze zákona nemá mít za následek prodloužení doby rozhodování, ale naopak se mají orgány o vazbě rozhodující zasazovat o to, aby bylo rozhodnuto i s výsledkem obviněného co nejdříve. Platnou a účinnou právní úpravu tedy chápu jako přísnější než úpravu předchozí, jelikož odůvodnění případného prodloužení by muselo být obzvláště důkladné. Pro soudce a soud tedy žádná lhůta stanovená není, to ale v určitém rozsahu neplatí pro státního zástupce. Pakliže v přípravném řízení podané žádosti obviněného nevyhoví, ve lhůtě pěti pracovních dní⁴²⁸ ji musí doručit soudci, který je oprávněn ke konečnému rozhodnutí. Obviněný může žádost o propuštění jeho osoby z vazby podávat opakovaně bez negativních konsekvencí. Limitován je pouze v situaci, kdy byla jeho předchozí žádost pravomocně zamítnuta nebo kdy bylo pravomocně rozhodnuto o dalším trvání vazby nebo o změně důvodů vazby. Ustanovení § 71a TŘ určuje, že pokud nemá k dispozici nové skutečnosti, které by závěr o jeho ponechání ve vazbě mohly změnit v jeho prospěch, žádost o propuštění z vazby na svobodu může podat až po uplynutí třiceti dní od okamžiku nabytí právní moci posledního rozhodnutí o důvodnosti vazby. Pakliže tuto lhůtu obviněný nebude respektovat, o jeho žádosti nebude rozhodováno, ale bude mu jen připsáno sděleno, že je podána v rozporu

⁴²⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb.

⁴²⁷ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 819 – 820.

⁴²⁸ Charakter této lhůty byl popsán v kapitole 4.1.1 Příslušné orgány a forma jejich rozhodnutí.

s příslušným ustanovením TŘ.⁴²⁹ Dle logického výkladu *a contrario* je jednoznačné, že obviněnému je poskytnut prostor pro dřívější podání žádosti, pokud se opírá o diferentní důvody než ty, které již byly využity, shodně pak i pokud je založena na návrhu na přijetí jiných než dříve navrhovaných opatření k nahrazení vazby.⁴³⁰ S ohledem na to, že žádost obviněného o propuštění z vazby dle ustanovení § 71a TŘ může být podána opravdu kdykoliv, v praxi dochází k paralelnímu rozhodování, pakliže se blíží konec tříměsíční lhůty stanovené ustanovením § 71 odst. 1, 3 TŘ a pakliže byla v téže době podána stížnost obviněného o jeho propuštění. Z daného vyplývá, že aktivita obhajoby v tomto smyslu nemá vliv na pravidelné přezkoumávání vazby činěné OČTŘ z úřední povinnosti, nicméně není vyloučeno, aby výsledkem tohoto dvojího rozhodování bylo toliko jedno usnesení. Dokonce ani není vyžadováno, aby takové rozhodnutí obsahovalo dva samostatné výroky.⁴³¹ Mám za to, že koncepce tohoto přístupu je správná, neboť v zájmu zachování respektu k základním právům a svobodám obviněného by nebylo vhodné, aby jeho činnost zapříčinila automatické vyřazení pravidelného přezkumu zbavení osobní svobody. Současně při zohlednění hospodárnosti musím konstatovat, že vydání jen jednoho rozhodnutí nezpůsobí obviněného žádnou škodu, protože i přesto, zejména v případě jeho ponechání ve vazbě a nevyhovění jeho žádosti, musí obsahovat odůvodnění, které musí být pečlivé a vyčerpávající. Vantuch bohužel konstatuje, že zamítnutí žádosti obviněného je v aplikační praxi často doprovázeno rozhodnutím bez řádného odůvodnění.⁴³²

I z toho důvodu za druhý stěžejní procesní úkon činěný obhajobou, na základě kterého dochází k vazebnímu rozhodování, považuji stížnost proti rozhodnutí o vazbě. Ze samotného pojmenování je evidentní, že tento druh navazuje na již vydané rozhodnutí příslušného orgánu. Nejedná se tedy o aktivitu mající za následek zcela nové rozhodování tak, jak ho chápeme v předchozích případech. Stížnost obecně je dle ustanovení § 141 odst. 1 TŘ opravným prostředkem proti rozhodnutí a nejinak je tomu v tomto případě. Ustanovení § 74 odst. 1 TŘ taxativně vyjmenovává vazební rozhodnutí učiněná v prvním stupni, proti kterým se lze touto cestou bránit, a díky uzavřenému výčtu není pochyb o tom, kdy je stížnost přípustná a kdy nikoliv. Podle mého názoru bude nejčastěji stížnost podávána proti rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby. Seznam osob, které jsou oprávněné podat stížnost, je oproti žádosti o propuštění rozsáhlejší. Z povahy věci může stížnost podat státní zástupce a obviněný jako osoba, jejíž osobní svoboda je rozhodnutím přímo dotčena. S ohledem na pozici obviněného není akceptovatelné, aby

⁴²⁹ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 823.

⁴³⁰ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 123.

⁴³¹ Tamtéž, 126 – 127.

⁴³² VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 329.

se domáhal opravného řízení vedeného na základě jeho stížnosti, pakliže by tato směřovala v jeho neprospěch.⁴³³ Příslušný orgán takovou stížnost zamítne, neboť je podána neoprávněnou osobou. Ve stejném duchu, tedy pouze ve prospěch obviněného, mohou dle ustanovení § 142 odst. 2 TŘ ve spojení s ustanovením § 247 odst. 2 TŘ podat stížnost proti usnesení o vazbě ty osoby, které mohou podat ve prospěch obviněného odvolání, konkrétně příbuzní obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh. Nadto se tímto způsobem může angažovat třetí osoba, která se souhlasem obviněného složila peněžitou zárukou, ale ta pouze ve vztahu k rozhodnutí, která se takové peněžité záruky týkají.⁴³⁴ V obecných ustanoveních nalezneme, že stížnost se podává u orgánu, který vydal napadené usnesení, a to ve lhůtě tří dnů od oznámení předmětného rozhodnutí. U obviněného, případně jeho zákonného zástupce a obhájce je relevantní oznámení, které bylo učiněno nejpozději, přičemž státnímu zástupci běží lhůta samostatně. Osobám, které mohou podat stížnost ve prospěch obviněného, lhůta končí tímž dnem jako obviněnému. Ve smyslu devolutivního účinku je příslušným orgánem k posouzení stížnosti směřující proti soudnímu rozhodnutí nadřízený soud v senátním složení. V rámci systematizace o stížnosti proti vazebnímu rozhodnutí státního zástupce v přípravném řízení v zásadě rozhoduje soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který napadené rozhodnutí vydal, a taktéž v senátě. Pokud by se však jednalo o rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby bez stanovení mírnějších prostředků vazbu nahrazujících, o podané stížnosti rozhoduje státní zástupce nejblíže vyššího státního zastupitelství.⁴³⁵ Domnívám se, že posledně zmíněná varianta může nastat jedině tehdy, pokud stížnost podá obviněný, načež ji státní zástupce nejblíže vyššího státního zastupitelství zamítne jako podanou neoprávněnou osobou, protože apriorně nemůže směřovat ve prospěch obviněného. To, že by státní zástupce propustil obviněného z vazby bez dalšího a následně by proti tomu podal stížnost, si pak v praxi nedokážu zcela představit. Pokud nadřízený orgán stížnost nezamítne, kam řadíme i zamítnutí z důvodu shledání nedůvodnosti stížnosti, prvostupňové rozhodnutí zruší, přičemž určité situace si nevyžadují žádné další rozhodnutí. Tou je například rozhodování o stížnosti obviněného proti usnesení o vzetí do vazby za stavu, kdy vůbec neexistují vazební důvody, a tehdy je zrušení napadeného rozhodnutí konečným procesním krokem. Pokud si však věc žádá rozhodnutí nové, zpravidla tak činí nadřízený orgán sám. Jednoznačně se v této souvislosti ztotožňuji s upřednostňováním apelačního principu. V roce 1987 bylo vydáno stanovisko Nejvyššího soudu Československé socialistické

⁴³³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2651/15.

⁴³⁴ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 955.

⁴³⁵ Tamtéž, s. 955.

republiky, jehož právní závěr spočíval v zákazu zrušení usnesení, kterým byl obviněný vzat do vazby, a současného uložení prokurátorovi či soudu, aby o věci znovu jednali a rozhodli.⁴³⁶ Dle mého mínění je žádoucí, aby nadřízený orgán rozhodoval přímo, neboť stále je předmětem osobní svoboda jednotlivce, pročež má být rozhodováno s co největším urychlením. Předmětný sjednocující výklad byl ovšem postupem času částečně prolomen, nicméně s tím souvisí i aplikace postupu, který byl v daném výkladu nastiňován jako nikoliv praktický, ba dokonce vedoucí ke zmaření účelu trestního stíhání. Do TŘ byl vložen novelou v roce 2011, kdy dle ustanovení § 74 odst. 3 TŘ ve výjimečné situaci za předpokladu zcela zásadních vad, jež nemohou být odstraněny stížnostním orgánem, což vcelku značí mimořádnost daného postupu, může být věc po zrušení napadeného usnesení vrácena orgánu prvního stupně, který o vazbě rozhodoval. Ruku v ruce je s tím spojené vydání příkazu k propuštění jednotlivce z vazby na svobodu, protože zbavení osobní svobody formou vazby nadále nemá zákonný podklad.⁴³⁷ V dalším průběhu trestního řízení je při splnění materiálních vazebních podmínek možnost obviněného vzít do vazby znovu, nicméně již na první pohled je zřejmá určitá nekonceptnost tohoto vývoje. Již bylo řečeno, že stížnost má devolutivní účinek, přičemž je možné ji charakterizovat také jako opravný prostředek s účinkem suspenzivním, a to pakliže byla stížnost podána jednou ze stran proti rozhodnutí o propadnutí peněžitě záruky státu nebo státním zástupcem proti rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby s výjimkou takového rozhodnutí, jež následuje po vydání zprošťujícího rozsudku, podání stížnosti způsobuje odklad právní moci a vykonatelnosti napadeného rozhodnutí. U státního zástupce, který byl přítomen vyhlášení rozhodnutí, pro splnění odkladného účinku nastupuje ještě jedna povinnost, která spočívá v tom, že stížnost musí podat ihned po vyhlášení rozhodnutí. Není povoleno, aby si vzal lhůtu na promyšlenou, jak je zvykem u obhajoby. Suspenzivní účinek znamená, že pokud je obviněný ve vazbě a bylo rozhodnuto o jeho propuštění, ve vazbě musí vyčkat až do okamžiku, kdy bude stížnost vyřízena nadřízeným orgánem. Tento postup je poměrně logický, protože není vyloučeno, aby stížnostní orgán napadené rozhodnutí o propuštění z vazby zrušil a rozhodl, že se obviněný ve vazbě ponechává, čímž se předchází propuštění obviněného a opětovnému uvalení vazby. V ostatních případech však stížnost suspenzivním účinkem nadána není. V tomto ohledu je pak znatelný rozdíl mezi usnesením o propuštění a příkazem k propuštění, u něhož musí být obviněný z vazby propuštěn neprodleně.

⁴³⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 22. 4. 1987, sp. zn. St. 1/87.

⁴³⁷ VANTUCH, P. In: ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 298.

Závěr

Diplomová práce se zaměřila na trestněprávní institut vazby, který je i přes jeho dlouholetou tradici v našem právním řádu stále vnímán kontroverzně. Prostřednictvím názorů odborníků a četné judikatury jsem se utvrdila v závěru, že vazba by neměla být pojímána černobíle. Absolutní negativní přístup sice bezmezně chrání osobní svobodu obviněného, avšak může představovat překážku k naplnění účelu trestního stíhání. Zcela pozitivní postoj pak zajistí přítomnost obviněného po požadovanou dobu, nicméně vede k enormnímu nadužívání vazby, a tedy k neodůvodnitelným zásahům do osobní svobody. Za relativně ideální stav nadále považuji naplnění myšlenky vyplývající z názvu této práce, že vazba by měla být chápána jako prostředek *ultima ratio*. V případech, v nichž je po objektivním zohlednění všech relevantních skutečností zjištěno, že obviněného nelze zajistit jinak a vazba je nezbytně nutná, její uvalení související se zbavením osobní svobody lze připustit. Pokud by však vazba byla minimálně v jednom ohledu příliš přísným a neadekvátním opatřením, zásahu do osobní svobody se má předejít nahrazením vazby některým z alternativních surogátů vazby. Daná idea je nicméně dle poznatků částečně limitována právní úpravou a zejména aplikační praxí.

Garance osobní svobody, která do problematiky vazby vnáší ústavněprávní rovínu, sama o sobě nikým zpochybňována není. Jak představuje první kapitola, respekt k osobní svobodě jakožto jedné z nejdůležitějších základních svobod vůbec vychází z mnoha nezanedbatelných právních dokumentů. Nejzásadnějšími z nich jsou Úmluva na poli práva mezinárodního a Listina v právu národním, které jako společně se doplňující vytvářejí koncept zaručení osobní svobody a související neméně důležitou součást, kterou je stanovení podmínek jejího zbavení. Ke zbavení osobní svobody, nikoliv k omezení, totiž při užití instrumentu vazby dochází. Z toho důvodu je prosazováno dodržování zásad řádného zákonného procesu, presumpce neviny a zdrženlivosti. Uvedené principy tvoří komplexní balíček, který napomáhá souladu praktického uplatnění vazby s požadavky představených právních předpisů.

Zmíněné zásady se konkrétně promítají do popisu charakteru vazby jako takové, na kterém by se nemělo ničeho měnit. Ve smyslu úcty k osobní svobodě jednotlivce je nadále nutné pojímat vazbu jako fakultativní a krajní prostředek a zároveň na ni nehledět jako na trest nebo na opatření, které trest předvídá. V tomto směru je třeba apelovat na OČTŘ, u nichž je na rozdíl od veřejnosti tento postoj zcela klíčový. Dále se na základě podrobného rozboru domnívám, že základní obecné podmínky pro uvalení vazby jsou nastaveny korektně, jelikož se skládají z kompilací několika hledisek, které nelze obejít. Obtížným, ale velmi podstatným se jeví požadavek existence konkrétních skutečností vedoucích k uvalení vazby, kterýžto se odráží zejména v nutnosti

vyčerpávajícího odůvodnění vazebního rozhodnutí. Přestože není vyžadováno zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, příslušné orgány na tuto položku nesmí rezignovat. Bohužel je ve vztahu k této podmínce i přes zákonný požadavek a konstantní judikaturu vykazována častá nedůslednost, čemuž odpovídá i množství rozhodnutí Ústavního soudu ČR, který tento nedostatek musí častokrát napravit.

Na základě hlubšího zkoumání shledávám u standardních vazebních důvodů několik problematických aspektů. U vazby útěkové je příčinou tohoto názoru judikatura, která vyvodila, že pojem „*hrozba vysokého trestu*“ lze vyložit jako hrozba trestu odnětí svobody v délce trvání alespoň osmi let. Tato interpretace zastihuje faktor fakultativnosti vazby a přibližuje se k vazbě obligatorní. Řešením by mohlo být závazné stanovisko pléna Ústavního soudu ČR, které by mělo vyústit v kritiku dosavadní praxe. Vývoj právní úpravy koluzní vazby směřující k méně častému vazebnímu stíhání obviněného považuji za správný. Konečné rozhodnutí o uvalení vazby nicméně fakticky leží na OČTŘ a jejich schopnosti zajistit důkazy prostřednictvím jiných nabízených trestněprávních prostředků, a to pod vlivem potřeby urychleného vyřizování věci. Vazbu předstížnou pak doprovází nedůvěra celkově. Jakkoliv lze říct, že úmysl zákonodárce je společnosti prospěšný, účel vazby jako takové tímto druhem naplňován není. Důvod předstížné vazby nevyhovuje postoji k vazbě jako k mimořádnému opatření, které cílí na zajištění přítomnosti obviněného. Rozhodně nelze stran důvodů vazby uzavřít, že by nebylo vhodné až žádoucí zohlednit nastíněné nesnáze v připravované rekodifikaci trestního práva procesního. Skepticky však dodávám, že elementární pojetí útěkové, koluzní a předstížné vazby zůstává po desetiletí neměnné a ani kritické hlasy odborné veřejnosti zákonodárce doposud nepřesvědčily ke změně.

Poslední část druhé kapitoly tvoří otázka trvání vazby, kterou při hodnocení právního zakotvení považuji za poměrně zdařilou. Jak maximální přípustné doby trvání vazby, tak nutnost přísného sledování počátku a konce vazby, ale také potřebu existence tzv. zesílených vazebních důvodů v průběhu trvání vazby vnímám harmonicky s restriktivním uchopením vazebního práva. Následkem porušení nebo překročení zakotvených procesních pravidel je okamžité propuštění obviněného z vazby. Šlo by uvažovat o zkrácení nejvyšších přípustných dob trvání, nicméně spojení určení těchto dob dle charakteristiky projednávaného trestného činu a nutnosti tzv. zesílených vazebních důvodů přináší podle mého názoru dostatečný podklad pro to, aby OČTŘ individuálně zhodnotily všechny okolnosti trestního stíhání a přistupovaly ke zbavení osobní svobody obviněného šetrně.

Ultima ratio vazby znamená to, že vazba má být uvalována pouze tehdy, pokud ji lze v daném případě označit jako adekvátní, tedy že ji nelze nahradit mírnějším opatřením. Tato vize

je znemožňována paušálním vyloučením náhrad u vazby koluzní a vyloučením náhrad vazby u taxativně vyjmenovaných trestných činů stran vazby předstižné. Nejenom, že by *de lege ferenda* mělo dojít k nápravě příslušných ustanovení s ohledem na jejich nekonceptčnost se zásadou zdrženlivosti zásahů do osobní svobody jednotlivce, ale navíc i z důvodu jejich porušování relevantní judikatury ESLP.

Ohledně jednotlivých náhrad vazby lze konstatovat, že jejich stav není bezvadný, čemuž odpovídá jejich praktické využívání. Domnívám se, že například záruka zájmového sdružení občanů představuje „mrtvý“ institut, který nadto od počátku nedisponoval povinností zájmového sdružení občanů pozitivně působit na obviněného, a tedy je neefektivní a neaplikovatelný. Námět záruky důvěryhodné osoby, písemného slibu obviněného, předběžných opatření a dohledu probačního úředníka je dle mého mínění obhajitelný. Teoreticky lze připustit, že při vhodné volbě, která může zahrnovat i vzájemnou kumulaci několika variant, dojde u konkrétního obviněného k naplnění jejich účelu. Nekvalitní je však zpracování jejich kontroly, která následně ovlivňuje jejich účinnost, respektive neúčinnost. Kontrola totiž není prakticky žádná, čehož si jsou obvinění vědomi. Následkem je, že OČTŘ proto raději volí citelný zásah ve formě vazby. Pouze probační úředníci v rámci dohledu disponují kontrolními mechanismy, nicméně i z jejich vlastních řad zní, že tyto jsou nedostatečné. Zaplnit takto významnou mezeru absence dozoru lze pomocí elektronického monitoringu, jehož potenciál k tomu přímo vybízí. Bohužel i přes možnosti, které tato varianta nabízí, se zákonodárce většímu zapojení tohoto způsobu straní, když systém elektronického monitoringu funguje pouze jako doplňující způsob. Jsem přesvědčena o tom, že do budoucna by měl zastávat pozici samostatného náhradního opatření vazby, což pomůže vyřešit jiný problém přetrvávající v České republice, tj. snížit přeplněné stavy vazebních věznic včetně zmenšení finanční náročnosti s tím spojené. Překážka faktické realizace peněžitě záruky jakožto posledního v úvahu připadajícího mírnějšího opatření vazby spočívá v subjektivní nemožnosti obviněných či jejich blízkých osob obstarat určený finanční obnos, i přestože jeho stanovení logicky záleží na mnoha faktorech. Právní úprava je však nevhodně nastavená stran použití složené peněžní záruky na pohledávku poškozeného. Vazba jako taková k tomuto účelu neslouží a není důvod, aby k němu sloužila jedna z jejích náhradních alternativ. Zákonodárce by se *de lege ferenda* měl zaměřit na posílení těch trestněprávních institutů, které speciálně slouží k satisfakci poškozeného, a nepromítat tuto snahu do instrumentu vazby, který je zajišťovacím prostředkem obviněného. Do budoucna by mimo to mohlo být uvažováno o rozšíření záruky nejenom na peněžní prostředky, ale taktéž na majetek ve smyslu movitých a nemovitých věcí.

V poslední části jsem se stručně zabývala formálním vazebním právem, v rámci nějž kvitují dvojkolejnost rozhodování. Pozitivně hodnotím obecnou povinnost OČTŘ nepřetržitě přezkoumávat podmínky pro držení obviněného ve vazbě a formálně o nich rozhodovat ve stanovených lhůtách, stejně tak pak dává smysl, že obhajoba může prostřednictvím žádosti o propuštění požadovat projednání nad tento rámec. Je tím zajištěno neustálé dohlížení nad zákonností zbavení osobní svobody obviněného. Co už tak příznivé v rámci právní úpravy není, je otázka charakteru několika lhůt. Pakliže TŘ explicitně povahu neuvádí, není to problém za předpokladu, že v praxi to nečiní obtíže. V mnou uvedených případech tomu tak však není a pro nastavení právní jistoty by měla být u pětidenní pracovní lhůty stanovené státnímu zástupci pro předložení jí negativně vyhodnocené žádosti obviněného na propuštění z vazby a taktéž u patnáctidenní lhůty určené pro včasné předložení návrhu na ponechání ve vazbě v rámci pravidelného rozhodování výslovně uvedené. Dle předložené analýzy ovlivněné zejména restriktivním výkladem ustanovení vztahujících se k institutu vazby by se pak mělo jednak o výslovné uvedení charakteru propadného.

Z uvedeného závěru, který shrnuje zjištěné poznatky, je zřetelné, že právní úprava a na to navazující praktická aplikace není zcela vyhovující ve smyslu vazby jako prostředku *ultima ratio*. Nedostatky jsou shledávány nejenom mnou, ale především odborníky z teorie i praxe. Mám za to, že není nutné vytvořit zcela rozdílnou úpravu právního zakotvení, ale plně by stačily naznačené dílčí změny vedoucí k většímu prosazení respektu k osobní svobodě obviněného. Pozvolně by se tomu přizpůsobila judikatura, v rámci níž by bylo vhodné, aby OČTŘ odhledly od konzervativních přístupů a umožnily projevení efektivity postupů nových, což se týká zejména jednotlivých náhrad vazby. Také je žádoucí, aby státní zástupci, soudci a soudy nadále posuzovali každý případ s přihlédnutím ke všem individuálním souvislostem a skutečnostem, čemuž může pomoci soustavné podněcování k takovému vnímání ze strany obhajoby, která tak podle mého názoru činí již dnes. Je otázkou, jak se k problematice zajištění osoby formou vazby postaví již dlouho připravovaná rekodifikace trestního práva procesního. V době psaní této diplomové práce není zveřejněna Velkou komisí projednaná část týkající se zajištění osob a věcí důležitých pro trestní stíhání, jak je tomu naopak u částí ostatních.⁴³⁸

V úvodu této práce jsem si stanovila tři cíle. První z nich spočíval v poskytnutí uceleného obrazu na právní úpravu vazby a její aplikační praxi. Domnívám se, že práce případnému čtenáři poskytne detailní informace o podmínkách, které při uvalení či prodloužení vazby nelze

⁴³⁸ Rekodifikace trestního práva procesního. In: www.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-24]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

opomenout, a to včetně odpovídajících judikatorních výkladů. Obsahem je pak také proces vazebního rozhodování v dostačujícím rozsahu pro získání elementárních znalostí. Doplňující pomocí při splnění daného cíle je nahlížení na vazbu okem její podstaty a jejího charakteru výjimečného zajišťovacího opatření. Mým dalším záměrem bylo vytvořit souhrnný náhled na jednotlivé náhrady vazby optikou několika hledisek. Nejenom, že jsou surogáty vazby vyplývající z TR popsány dle jejich zákonného zakotvení, ale pozornost je věnována i jejich posouzení ve smyslu pozitiv a negativ, v rámci nichž se projeví především nedokonalosti aplikačního rázu. V některých případech tak nechybí návrhy *de lege ferenda*, přičemž mnohdy by ke zvýšení využívání alternativních variant nahrazení vazby přispělo zejména zesílení důvěry OČTŘ v jejich efektivitu. Myslím si, že čtenáři této diplomové práce se díky tomu dostane podrobného seznámení se s touto problematikou. Stěžejním cílem bylo „*celkově zanalyzovat a zhodnotit vazební právo pod vlivem prozařování ústavněprávní garance osobní svobody jednotlivce*“. Mám za to, že i tento záměr byl naplněn. Čtenáři se nabízí téma vazebního práva z pohledu využívání institutu vazby jako opatření *ultima ratio*, neboť u více či méně sporných momentů jsem považovala za rozhodující hledisko restriktivní výklad směřující k ochraně proti nadbytečným zásahům do osobní svobody jednotlivce.

Z toho důvodu, že jsem v průběhu práce zjistila, že ohledně uvedeného přístupu panují jisté rezervy, je nutné, aby institut vazby a možnosti jeho náhrad byly nadále předmětem diskuzí, což nepochybně budou. Na tuto diplomovou práci by následně mohlo být navázáno jednak ve smyslu doplnění konkrétního posouzení vazby mladistvých či speciálních druhů vazeb uplatňovaných při mezinárodní justiční spolupráci, ale zejména po uskutečnění rekonstrukce trestního práva procesního pro zhodnocení nové právní úpravy. Pevně věřím, že nejenom očekávaná rekonstrukce, ale také jakékoliv další novelizace TR budou ideu vazby jako prostředku *ultima ratio* zachovávat a prosazovat. Důležité ale je, že tento názor by měl být hlavně v plném rozsahu uplatňován při konkrétním vazebním rozhodování, aby náhradám vazby byla dáována přednost a vazba figurovala jako opatření zcela mimořádné. Jen tak je možné zajistit, aby vazba jako pomyslná mince naznačená v úvodu byla vyvážená a neupřednostňovala její rub či líc.

Seznam použitých zkratek

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Listina	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Nejvyšší soud ČR	Nejvyšší soud České republiky
OČTŘ	Orgány činné v trestním řízení
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Ústavní soud ČR	Ústavní soud České republiky
Zákon o obětech trestných činů	Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů
Zákon o PMS	Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů
Zákon o soudnictví ve věcech mládeže	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité literatury

- BARTOŇ, M. a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016. ISBN: 978-80-7502-128-1.
- DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017. ISBN: 978-80-7552-600-7.
- FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN: 978-80-7598-306-0.
- FRYŠTÁK, M., PROVAZNÍK, J., SEDLÁČKOVÁ, J. a ŽATECKÁ, E. *Trestní právo procesní*. Ostrava: KeyPublishing, 2015. ISBN 978-80-7418-246-4.
- GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020. ISBN: 978-80-7502-451-0.
- GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN: 978-80-7380-423-7.
- GŘIVNA, T., ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Oběti trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN: 978-80-7400-793-4.
- HERCZEG, J. *Média a trestní řízení*. Praha: Leges, 2013. ISBN: 978-80-87576-50-2.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN: 978-80-7502-278-3.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2020. ISBN: 978-80-7502-395-7.
- JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN: 978-80-7502-302-5.
- KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN: 978-80-7380-140-3.
- KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.
- MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha. Orbis, 1975.
- MOLEK, P. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN: 978-80-7357-879-4.

- MOLEK, P. *Základní práva. Svazek druhý – Svoboda*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN: 978-80-7598-525-5.
- MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019. ISBN: 978-80-7502-387-2.
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN: 978-80-7179-572-8.
- NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN: 978-80-7380-677-4.
- REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: ORAC, s.r.o., 2002. ISBN: 80-86199-57-6.
- RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN: 80-7179-817-7.
- STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M. *Restoratívna justícia*. Praha: Leges, 2015. ISBN: 978-80-7502-075-8.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN: 978-80-7400-428-5.
- ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, svazek 53. Praha: SEVT, 1992.
- ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J., a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-496-4.
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN: 978-80-7400-350-9.
- VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN: 978-80-7400-321-9.
- VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN: 978-80-7400-750-7.

- WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. ISBN: 978-80-7357-750-6.
- ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN: 978-80-7338-100-4.
- ZEMAN, P. a kol. *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení: zpráva z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. ISBN: 978-80-7338-068-7.

2 Příspěvky ve sbornících

- GIRA, D. *Vazba v judikatuře Ústavního soudu*. In: ANTOŠ, M., WINTR, J., ed. *Omezování svobod z důvodu veřejného zájmu*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2017. ISBN: 978-80-87975-68-8.
- KLÁTIK, J. *Systém kontroly výkonu rozhodnutí technickými prostředkami*. In: STRÉMY, T., ed. *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2017. ISBN: 978-80-7502-224-0.
- SZABOVÁ, E., HEČKO, V. *Využitie elektronického monitoringu v kontexte väzobného stíhania obvinených s poukazom na dotazníkový výskum a riadené rozhovory*. In: STRÉMY, T., ed. *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2017. ISBN: 978-80-7502-224-0.
- ŠÁMAL, P. *K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů*. In: JELÍNEK, J., GRIVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. ISBN: 978-80-87576-39-7.

3 Seznam použitých internetových zdrojů

- Co umí náramky pro vězně? Sledují trasu pohybu a měří alkohol od 0,2 promile. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2018 [cit. 2021-06-07]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/09/umi-naramky-vezne-sleduji-trasu-pohybu-meri-alkohol-od-02-promile/>.
- GALOVCOVÁ, I. Custody in Czech Criminal Proceedings. In: *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право» № 54. Головна* [online]. Užhorod: Katedra ústavního práva a právní komparatistiky Právnické fakulty UzhUN, 2019, s. 183. Dostupné z: <http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.54/43.pdf>.

- KOPP, M., BENEŠOVÁ, P. Svoboda na kauci. Soudy vybraly za 5 let peněžitě záruky za více než 300 milionů. In: www.irozhlas.cz [online]. 2015 [cit. 2021-05-24]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/svoboda-na-kauci-soudy-vybraly-za-5-let-penezite-zaruky-za-vice-nez-300-milionu-201505210750_mkopp.
- Ministerstvo v tichosti spustilo náramky pro vězně, zatím kontrolují 30 odsouzených. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2018 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/09/ministerstvo-tichosti-spustilo-naramky-vezne-zatim-kontroluji-30-odsouzenych/>.
- Náramky, aktuality, 102. In: www.naramky.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-07]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/102-4/>.
- Náramky, často kladené dotazy. In: www.naramky.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-07]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/casto-kladene-dotazy/>.
- Náramky, elektronický monitorovací systém, prostředky monitoringu. In: www.naramky.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-07]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#prostredky>.
- Náramky, elektronický monitorovací systém, trestní řízení a výkon monitoringu. In: www.naramky.justice.cz [online]. 2021 [2021-06-07]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#rizeni>.
- Náramky, statistiky, nahrazení vazby dohledem, rok 2021. In: www.naramky.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-07]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/nahrazeni-vazby-dohledem-pred-ems/nahrazeni-vazby-dohledem-rok-2021/>.
- PASEKOVÁ, E. Rok náramků pro vězně: Soudy se k nim podle Benešové stávají rezervovaně, vazba se jimi nahrazuje těžko. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2019 [cit. 2021-06-07]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/10/rok-naramku-vezne-soudy-se-k-nim-podle-benesove-stavi-rezervovane-vazba-se-jimi-nahrazuje-tezko/>.
- PASEKOVÁ, E. Stíhání soudkyně Zhoufové definitivně skončilo, nejvyšší žalobce neuspěl s dovoláním. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2020 [cit. 2021-06-15]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2020/02/stihani-soudkyne-zhoufove-definitivne-skoncilo-nejvyssi-zalobce-neuspel-dovolanim/>.
- Radim Bureš v pořadu 168 hodin ke kauze chomutovského exstarosty. In: www.transparency.cz [online]. 2015. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/radim-bures-v-poradu-168-hodin-ke-kauze-chomutovskeho-exstarosty/>.

- Rekodifikace trestního práva procesního, Úvodní ustanovení a subjekty. In: www.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-14]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.
- Rekodifikace trestního práva procesního, Věcný záměr z roku 2008. In: www.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-24]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eeff544775a?version=1.0>.
- Rekodifikace trestního práva procesního. In: www.justice.cz [online]. 2021 [cit. 2021-06-24]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.
- Sestra Marešová chce od médií 35 milionů, nectila presumpci nevinny. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2018 [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/06/sestra-maresova-chce-od-medii-35-milionu-nectila-presumpci-nevinny/>.
- VÁLOVÁ, I. Soudkyně antedatovala vazební jednání, zasáhla policie. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2017 [cit. 2021-06-15]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2017/07/soudkyně-antedatovala-vazebni-jednani-zasahla-policie/>.
- Webové stránky spolku Safír Náchod. In: www.os-safir-nachod.cz [online]. 2021 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <http://www.os-safir-nachod.cz/>.
- Z vazby na kauci? Připravte si statisíce. In: www.globe24.cz [online]. 2017 [cit. 2021-05-24]. Dostupné z: <https://globe24.cz/domov/30893-z-vazby-na-kauci-pripravte-si-statisice>.
- Zdravotní sestra Marešová získá od státu za neprokázané obvinění milion korun. In: www.ceska-justice.cz [online]. 2017 [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2017/07/zdravotni-sestra-maresova-ziska-od-statu-za-neprokazane-obvineni-milion-korun/>.

4 Seznam použitých právních předpisů

- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním
- Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

5 Seznam použité judikatury

- Nález pléna Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.
- Nález pléna Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10.
- Nález pléna Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04.
- Nález pléna Ústavního soudu ze dne 26. 4. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 1/94.
- Nález pléna Ústavního soudu ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 3/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03.
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 185/14.

- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 530/06.
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13-2.
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. II. ÚS 473/04.
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. II. ÚS 713/04.
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 689/05.
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2665/13.
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2008, sp. zn. II. ÚS 897/08.
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 1996, sp. zn. I. ÚS 62/96.
- Nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. III. ÚS 2787/15.
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. II. ÚS 3460/16.
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. II. ÚS 138/93.
- Nález Ústavního soudu ze dne 16. 9. 2014, sp. zn. II. ÚS 2086/14.
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01.
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2011, sp. zn. IV. ÚS 3294/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2001, sp. zn. I. ÚS 183/01.
- Nález Ústavního soudu ze dne 18. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 3109/13.
- Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2005, sp. zn. II. ÚS 145/04.
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. I. ÚS 645/99.
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 8. 2006, sp. zn. I. ÚS 636/05.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 573/02.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 470/05.
- Nález Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. I. ÚS 40/04.
- Nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2006, sp. zn. I. ÚS 356/05.
- Nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 1997, sp. zn. III. ÚS 148/97.
- Nález Ústavního soudu ze dne 27. 6. 2005, sp. zn. IV. ÚS 269/05.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. III. ÚS 612/06.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 7. 2002, sp. zn. I. ÚS 131/02.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 1123/14.
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. 7. 2008, sp. zn. I. ÚS 1252/08.
- Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 263/05.
- Rozhodnutí ESLP Assenov proti Bulharsku ze dne 28. 10. 1998, stížnost č. 24760/94.
- Rozhodnutí ESLP Niedbała proti Polsku ze dne 4. 7. 2000, stížnost č. 27915/95.

- Rozhodnutí ESLP o nepřijatelnosti Novotka proti Slovensku ze dne 4. 11. 2003, stížnost č. 47244/99.
- Rozsudek ESLP Caballero proti Spojenému království ze dne 8. 2. 2000, stížnost č. 32819/96.
- Rozsudek ESLP D. G. proti Irsku ze dne 16. 5. 2002, stížnost č. 39474/98.
- Rozsudek ESLP Husák proti České republice ze dne 4. 12. 2008, stížnost č. 19970/04.
- Rozsudek ESLP Jėčius proti Litvě ze dne 31. 7. 2000, stížnost č. 34578/97.
- Rozsudek ESLP Krejčír proti České republice ze dne 26. 3. 2009, stížnosti č. 39298/04 a 8723/05.
- Rozsudek ESLP Lawless proti Irsku ze dne 1. 7. 1961, stížnost č. 332/57.
- Rozsudek ESLP Lukanov proti Bulharsku ze dne 20. 3. 1997, stížnost č. 21915/93.
- Rozsudek ESLP Neumeister proti Rakousku ze dne 27. 6. 1968, stížnost č. 1936/63.
- Rozsudek ESLP S. B. C. proti Spojenému království ze dne 19. 6. 2001, stížnost č. 39360/98.
- Rozsudek ESLP Tourancheau a July proti Francii ze dne 24. 12. 2005, stížnost č. 53886/00.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2003, sp. zn. 4 Tz 24/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 8 Tz 22/2013-14.
- Rozsudek pléna ESLP Guzzardi proti Itálii ze dne 6. 11. 1980, stížnost č. 7367/76.
- Stanovisko Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 22. 4. 1987, sp. zn. St. 1/87.
- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. 3 To 134/2004.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12. 4. 2002, sp. zn. 4 To 263/2002.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 2. 1994, sp. zn. 4 To 92/94.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 7. 2003, sp. zn. 3 To 656/2003.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 2. 2002, sp. zn. 3 To 149/2002.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 5. 2002, sp. zn. 3 To 383/2002.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 4 To 561/2002.

- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 4 To 558/2003.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 4. 1. 2002, sp. zn. 4 To 3/2002.
- Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 7. 1997, sp. zn. 13 To 325/97.
- Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. 6 To 25/2002.
- Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 26. 5. 1997, sp. zn. 8 To 203/97.
- Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 4. 10. 1996, sp. zn. 7 To 579/96.
- Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 9. 1994, sp. zn. 5 To 441/94.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 3. 2002, sp. zn. 3 To 190/2002.
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. 2. 1968, sp. zn. 5 To 11/68.
- Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 25. 5. 1992, sp. zn. Ntv 97/92.
- Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 8. 2. 1991, sp. zn. To 6/91.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2012, sp. zn. 8 Tdo 789/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 1995, sp. zn. 1 Tvn 210/95.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2004, sp. zn. 11 Tdo 509/2004.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2003, sp. zn. 4 Tz 97/2003.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2016, sp. zn. 11 Tvo 33/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 1985, sp. zn. To II. 008/1985.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1992, sp. zn. 6 To 48/92.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 6. 1996, sp. zn. III. ÚS 81/96.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 1. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3371/14.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 3214/11.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 3512/14.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 2. 2001, sp. zn. IV. ÚS 645/2000.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 12. 2000, sp. zn. II. ÚS 661/2000.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2651/15.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 4. 1997, sp. zn. I. ÚS 334/96.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3043/18.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. III. ÚS 982/17.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2020, sp. zn. IV. ÚS 899/20.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 2155/15.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 4. 2017, sp. zn. IV. ÚS 359/17.

- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 5. 2004, sp. zn. 4 Tmo 11/2004.
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. 2 To 41/2007.
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 4. 10. 1999, sp. zn. 2 To 139/99.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 1. 1995, sp. zn. 7 To 2/95.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 12. 1993, sp. zn. 7 To 251/93.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. 4 To 67/2015.

6 Seznam ostatních zdrojů

- BAXA, J. *K některým problémům při rozhodování o vazbě v přípravném řízení očima soudce*. Trestní právo, 1996, č. 12, s. 6 – 9. ISSN: 1211-2860.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 152/1995 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 181/2011 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 257/2000 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb.
- HANUŠ, L. *Hrozba vysokého trestu v kontextu útěkové vazby*. Právní rozhledy, 2004, č. 11, s. 433. ISSN: 1210-6410.
- HERCZEG, J. *K právu být slyšen v řízení o přezkoumávání trvání vazby*. Bulletin advokacie, 2005, č. 10, s. 15 – 19. ISSN: 1210-6348.
- JÍLOVEC, M. *K patnáctidenní lhůtě ve smyslu § 72 odst. 2 TrŘ*. Právní rozhledy, 2018, č. 7, s. 253 – 258. ISSN: 1210-6410.
- KANDALEC, P. *Právo obviněného na nahlížení do spisu – se zvláštním zaměřením na vazební řízení*. Bulletin advokacie, 2018, č. 3, s. 32 – 37. ISSN: 1210-6348.
- KRÁL, V. *Domácí vězení – další alternativní trest?* Trestněprávní revue, 2007, č. 8, s. 235 – 238. ISSN: 1213-5313.
- KRÁL, V. *K nové právní úpravě vazebního řízení*. Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12, s. 69 – 78. ISSN: 1210-6348.
- LEFLEROVÁ, L. *Peňažná záruka – úvahy de lege ferenda*. Trestněprávní revue, 2016, č. 4, s. 85 – 88. ISSN: 1213-5313.

- MANDÁK, V. *Důvody koluzní vazby po novele trestního řádu z roku 1995*. Bulletin advokacie, 1996, č. 6-7, s. 27 – 36. ISSN: 1210-6348.
- MANDÁK, V. *Předstízná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995*. Bulletin advokacie, 1996, č. 4, s. 24 – 27. ISSN: 1210-6348.
- MANDÁK, V. *Vazba není trest*. Bulletin advokacie, 1996, č. 9, s. 17 – 19. ISSN: 1210-6348.
- NAVRÁTILOVÁ, J. *Trest domácího vězení*. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 94 – 97. ISSN: 1210-6348.
- POKORNÝ, M. 3. *Slib obviněného k nahrazení vazby [§ 73 odst. 1 písm. b) TrŘ]*. Trestněprávní revue, 2003, č. 4, s. 3 – 4. ISSN: 1213-5313.
- POKORNÝ, M. 3. *Slib obviněného k nahrazení vazby [§ 73 odst. 1 písm. b) TrŘ]*. Trestněprávní revue, 2007, č. 8, s. 4. ISSN: 1213-5313.
- PÚRY, F. *Zamyšlení nad nejnovější judikaturou k rozhodování o vazbách*. Soudní rozhledy, 1999, č. 1, s. 1. ISSN: 1211-4405.
- REPÍK, B. *Některé otázky rozhodování o vazbě ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva*. Bulletin advokacie, 2003, č. 9, s. 32 – 42. ISSN: 1210-6348.
- ŠÁMAL, P. *K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb.* Soudní rozhledy, 2003, č. 4, s. 109 – 115. ISSN: 1211-4405.
- ŠÁMAL, P. *K aktuálním otázkám rozhodování o trvání vazby (§ 71 TrŘ)*. Trestněprávní revue, 2002, č. 7, s. 193. ISSN: 1213-5313.
- VANTUCH, P. *Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka*. Právní rádce, 2003, č. 11, s. 53 – 56. ISSN: 1210-4817.
- VANTUCH, P. *Trvání vazby*. Právní rádce, 2003, č. 7, s. 57 – 64. ISSN: 1210-4817.
- VICHEREK, R. *Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2019, č. 1, s. 29 – 47. ISSN: 1210-9126.
- ZEMAN, P. *Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k problematice postupu při určení běhu lhůty zadržení podle § 76 trestního řádu, jemuž předcházelo zajištění osoby subjektem nemajícím charakter policejního orgánu (§ 12 odst. 2 trestního řádu) a k otázce opakovaného zadržení podezřelého v téže věci*. Sbírnka výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství, 2020, č. 1.
- ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu*. Trestněprávní revue, 2011, č. 5, s. 142 – 146. ISSN: 1213-5313.

Vazba jako prostředek ultima ratio

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá vazbou v trestním řízení jakožto institutem, který má být vzhledem k jeho silnému zásahu do osobní svobody užíván až v nejkrajnějších případech. Ačkoliv je toto pojetí prosazováno v teorii i v české právní úpravě řadu let, je nutné konstatovat, že praxe má v tomto ohledu značné rezervy. S ohledem na připravovanou rekodifikaci trestního práva procesního, která by potřeby aplikace mohla reflektovat, se práce snaží uchopit vazbu v širokém rozsahu se zaměřením na možnosti náhrady vazby.

Z toho důvodu, že vazbu nelze vnímat pouze v mezích trestního práva, je první kapitola věnována zaručené svobodě na ústavněprávním stupni, tj. osobní svobodě. Pro pochopení kontextu je stručně popsán vývoj této základní svobody a dále pak práce předkládá její pojetí na mezinárodní i vnitrostátní úrovni. Ve vztahu k vazbě je součástí této kapitoly řešení, zda vazba osobní svobodu omezuje nebo jí jednotlivce zbavuje. Taktéž shrnuje tři základní zásady trestního řízení, které jsou s vazbou silně spjaté.

Druhá kapitola se zabývá přímo vazbou. Prvně obsahuje popis charakteru vazby, jak je nutné ji vnímat, a jak naopak ne, a dále podmínky, bez kterých nelze na obviněného vazbu uvalit. Dle klasického dělení, které vyplývá ze zákona, se pak jednotlivé části zaměřují na vazbu útěkovou, koluzní a předstižnou. V rámci nich se diplomová práce snaží vytvořit ucelený obraz na tyto druhy včetně zahrnutí podstatné judikatury. Nechybí ani významné hledisko spojené s vazbou, kterým je její trvání.

S ohledem na podstatu této práce jsou předmětem třetí kapitoly jednotlivé možnosti náhrady vazby upravené v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Vedle jejich právní úpravy zahrnující i procesní stránku práce obsahuje praktické příklady, názory odborníků a případné návrhy na změnu *de lege ferenda*. Stran záruky zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby, písemného slibu obviněného, dohledu probačního úředníka a předběžných opatření je stručně popsána a zhodnocena možnost elektronického monitoringu v České republice. Tuto kapitolu pak uzavírá peněžitá kauce.

Poslední kapitola stroze představuje formální vazební právo, tedy rozhodování o vazbě ve smyslu příslušných orgánů, forem a jejich postupů. Diplomová práce se zvláště zaměřuje na nejčastější podněty vedoucí k vazebnímu rozhodování.

Závěrem jsou zopakovány poznatky, ke kterým autorka této práce dospěla. Nechybí ani krátká úvaha o směřování institutu vazby do budoucna, zejména ohledně většího využívání surogátů vazby.

Klíčová slova: osobní svoboda, vazba v trestním řízení, náhrady vazby

Criminal custody as a means of ultima ratio

Abstract

This diploma thesis deals with a custody in criminal proceedings as an institute which should, due to its strong intervention to personal liberty, be used in the uttermost cases. Although this conception has been enforced to the legal theory and also to the czech legislation for many years, it is necessary to state that practice has considerable reserves in this respect. With respect to planned recodification of criminal procedural law which could reflect needs of application, this thesis tries to look at custody in a broad scope focusing on options of substitution of custody.

Due to the fact that the custody cannot be perceive only within the limits of criminal law, the first chapter is devoted to guaranteed freedom on the constitutional level, i. e. personal freedom. To understand a context, the development of this fundamental freedom is briefly described. This thesis also submits its conception on the international and national standards. In relation to the custody, this chapter includes the solution of whether detention restricts personal freedom or deprives individuals of it. It also summarizes three fundamental principles of criminal proceedings which are strongly connected with the custody.

The second chapter deals with custody directly. First it contains description of custody's character, how it is necessary to perceive it and how it is not, and further conditions without which the custody cannot be imposed to the accused. According to the classical division which results from law, single parts focus on the flight risk, collusive and preventive custody. The diploma thesis tries to create a complete image for those types including substantial case law. The significant aspect of duration of the custody is also not missing.

With regard to the gist of this thesis, the third chapter deals with individual possibilities of substitution of the custody from Act No. 141/1961 Sb., Criminal Procedure Code as amended. In addition to their legal regulation, including the procedural side of the work, it contains practical examples, expert's opinions and eventual suggestion for change *de lege ferenda*. The possibility of electronic monitoring in the Czech Republic is briefly described next to the guarantee of citizens' associations or trusted person, a written promise of the accused, supervision of the accused by a probation officer and one of the preventive measures. This chapter is closed with the institute of financial guarantee.

The final chapter briefly presents formal custody law, therefore deciding on custody in the sense of the relevant authorities, forms and their procedures. The diploma thesis focuses especially on the most frequent initiatives leading to deciding on custody.

In the end, the findings of the author of this work are repeated. There is also a brief reflection on the direction of the institute of custody in the future, especially regarding the greater use of its surrogates.

Key words: personal freedom, custody in criminal proceedings, substitution of custody